

Прот. Тарас Славченко

"ВІРУЮ..."

ПРАВОСЛАВНО-ХРИСТИЯНСЬКА НАУКА,
ЗГІДНО З СИМВОЛОМ ВІРИ

(75 РОЗМОВ-ПРОПОВІДЕЙ)

ВИДАВНИЧА СПІЛКА "ЕККЛЕЗІЯ", Ч. 3
ВІННІПЕГ 1992 КАНАДА

Father Taras Slavchenko

"I BELIEVE..."

**ORTHODOX CHRISTIAN TEACHING
ACCORDING TO THE SYMBOL OF
FAITH**

(75 SERMONS - DISCOURSES)

ECCLESIA PUBLISHING CO. LTD., No. 3

WINNIPEG

1992

CANADA

Прот. Тарас Славченко

"ВІРУЮ..."

**ПРАВОСЛАВНО-ХРИСТИЯНСЬКА НАУКА,
ЗГІДНО З СИМВОЛОМ ВІРИ**

(75 РОЗМОВ-ПРОПОВІДЕЙ)

ВИДАВНИЧА СПЛІКА "ЕККЛЕЗІЯ", Ч. 3

ВІННІПЕГ

1992

КАНАДА

Збірку місійних розмов-проповідей "Вірую..."
бл. п. о. прот. Тараса Славченка,
до друку і побожного користування,
благословляю.

† ВАСИЛІЙ, Митрополит

Вінніпег, 14 квітня 1992.

* * *

ISBN
0-921517-14-9

Typeset by "Ecclesia" Computers

Прот. Тарас Славченко — автор.

ЗМІСТ

	Стор.
ПЕРЕДМОВА	9
"ВІРУЮ В ЄДИНОГО БОГА..."	13
ВІЯВ НАШОЇ ВІРИ, — ЯК МИ ВІРУЄМО	17
ЯК МИ ІСПОВІДУЄМО БОГА?	19
ВІРА Й НАДІЯ В ГОСПОДІ	22
НЕОБХІДНІСТЬ ВІРІТИ Й ВІРУВАТИ	24
СВІДЧЕННЯ ПРО ПРАВДУ ВІРИ	26
ДОРОГИ ДО ЗДОБУТТЯ ВІРИ В БОГА	30
ПРАВДИВІСТЬ ВІЗНАННЯ ЄДИНОГО БОГА	34
ПРИЧИНИ БЕЗБОЖНИЦТВА	39
В ЯКОГО БОГА МИ ВІРУЄМО (ЯК МИ УЯВЛЯЄМО БОГА)?	44
НАУКОВЦІ ПРО ІСНУВАННЯ Й ВІРУ В БОГА	48
ЯКИЙ НАШ БОГ?	53
ДІТИ БОЖІ ЧЕРЕЗ ВІРУ	57
ПІЗНАВАТИ ОТЦЯ ЧЕРЕЗ СИНА	59
ДНІ БОЖОГО ТВОРІННЯ	62
БАТЬКІВСЬКА ЛЮБОВ БОЖА ДО НАС	66
ВСІ ВІРУЮЧІ. — БРАТИ Й СЕСТРИ В БОГОВІ	68
БОГ ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ	71
"ТВОРЦЯ НЕВА І ЗЕМЛІ..."	74
ЧИ є ЖИТТЯ НА ІНШИХ ПЛАНЕТАХ? (Доповнення на перший чл. Символа Віри)	79
ЛЮДИНА СПІВТВОРЕЦЬ З БОГОМ-ТВОРЦЕМ	83
ЧОМУ БОГ СОТВОРИВ СВІТ, Людей?	88
ПРАВОСЛАВІЕ ЗАОХОЧУЄ ДОСЛІДЖЕННЯ, ПІЗНАННЯ КОСМОСУ	90
"І В ЄДИНОГО ГОСПОДА ІСУСА ХРИСТА..."	92
"І В ЄДИНОГО ГОСПОДА ІСУСА ХРИСТА..." СИНА БОЖОГО ЄДИНОРОДНОГО, ВІД ОТЦЯ РОЖДЕННОГО ПЕРШЕ ВСІХ ВІКІВ" (До 2-го члена Символа Віри)	95
Нас запитують...	
ВІД КОГО МИ ПОХОДИМО?	99
ІМЕНА: "ІСУС", "ХРИСТОС"	102
"СВІТЛО ВІД СВІТЛА..."	105
"...БОГА ІСТИННОГО ВІД БОГА ІСТИННОГО..."	107
"...ЩО РАДИ НАС, Людей, і РАДИ НАШОГО СПАСІННЯ ЗІЙШОВ З НЕВЕС..." (3-й член Символа Віри)	109
"ТИЛО ПРИЙНЯВ ВІД ДУХА СВЯТОГО І МАРІЇ ДІВИ..."	115
ВАЖЛИВІСТЬ ВІЛЕННЯ СИНА БОЖОГО (Ч. 3 до 3-го члена Символа Віри)	117
БОГ — ОПІКУН І ЛІКАР ЛЮДСЬКОГО РОДУ (До 3-го чл. С.В.)	121
ІСУС ХРИСТОС — СПАСІТЕЛЬ (До 3-го чл. Символа Віри)	127
"РОЗП'ЯТИЙ БУВ..."	129
ПЛАЩАНИЦЯ ("Розп'ятий був за нас...")	133
РОЗП'ЯТТЯ ІСУСА ХРИСТА — ВІЯВЛЕННЯ БОЖОЇ ЛЮБОВІ ДО НАС (До 4-го чл. Символа Віри)	138
ХТО ВИНЕН У РОЗП'ЯТТІ ІСУСА ХРИСТА	141
ЧОМУ ЗГАДУЄМО: "ПРИ ПОНТІЇ ПИЛАТІ"?	146

"СТРАЖДАВ І БУВ ПОХОВАНИЙ"

а) "СТРАЖДАВ"	149
б) "...І БУВ ПОХОВАНИЙ"	151
"І ВОСКРЕС НА ТРЕТЬІЙ ДЕНЬ..." (Перша на 5-й чл. С.В.)	153
"...ЯК БУЛО НАПИСАНО" (Друга на 5-й чл. Символа Віри)	158
ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВЕ І ВОСКРЕСІННЯ ДУХОВЕ ЛЮДЕЙ	162
"І ВОЗНІССЯ НА НЕБО..."	167
"І СІДИТЬ ПРАВОРУЧ ОТЦЯ"	172
"І ЗНОВУ ПРИЙДЕ ЗІ СЛАВОЮ СУДИТИ ЖИВИХ І МВЕРТВИХ..."	175
ЩО СТАНЕТЬСЯ В ЧАС ДРУГОГО ПРИХОДУ ІСУСА ХРИСТА?	
(2-га на 7-й чл. Символа Віри)	177
КОЛИ ПРИЙДЕ ВДРУГЕ ІСУС ХРИСТОС? (3-тя на 7-й чл. С.В.)	181
"...І ЦАРСТВУ ЙОГО НЕ БУДЕ КІНЦЯ" (4-та на 7 чл. С.В.)	186
"І В ДУХА СВЯТОГО..." (1-ша на 8-й чл. Символа Віри)	188
"...ГОСПОДА ЖИВОТВОРЧОГО..." (2-га на 8-й чл. С. В.)	191
"ЩО ВІД ОТЦЯ ПОХОДИТЬ"	194
ДУХ СВЯТИЙ: "ЩО ГОВОРІВ ЧЕРЕЗ ПРОРОКІВ"	
(4-та на 8-й чл. Символа Віри)	199
"В єдину святу соборну й апостольську церкву"	
Церква одна	204
ВСІ ПОВИННІ ДБАТИ ПРО єДНІСТЬ ЦЕРКВІ ХРИСТОВОЇ	206
ЦЕРКВА СВЯТА	209
ЦЕРКВА СОБОРНА	211
ЦЕРКВА АПОСТОЛЬСЬКА	214
ЩО є ЦЕРКВА?	216
ЦІЛЬ ЦЕРКВІ Й Її ВЛАСТИВОСТІ, ЧЛЕНСТВО В ЦЕРКВІ	221
"ВІЗНАЮ ОДНО ХРЕЩЕННЯ НА ВІДПУЩЕННЯ ГРІХІВ"	
(1-ше на 10-й член С. В.)	225
ХРЕЩЕННЯ — ВХІД ДО ЧЛЕНСТВА В ЦЕРКВІ ХРИСТОВІЙ	227
НАШІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В ХРЕЩЕННІ (2-га на 10-й чл. С. В.)	229
ХРЕЩЕНІ Й РІДНІ БАТЬКИ, МАТЕРІ (3-тя на 10-й чл. С. В.)	234
ТАЇНСТВО МИРОПОМАЗАННЯ	237
ТАЇНСТВО ПРИЧАСТЯ — СВ. ЄВХАРИСТІЯ	242
ТАЇНСТВО ПОКАЯННЯ (СВ. СПОВІДЬ)	247
ТАЇНСТВО СВЯЩЕНСТВА	252
СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІ В ЦЕРКВІ ХРИСТОВІЙ (2-га на Т. Св.)	257
СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІ — "ДОМОРЯДНИКИ БОЖИХ	
ТАЄМНИЦЬ" (3-тя до Таїнства Священства)	261
ТАЇНСТВО ШЛЮБУ (Христ. родина — домашня Церква)	265
ТАЇНСТВО ЄЛЕОСВЯЧЕННЯ Й ЄЛЕОПОМАЗАННЯ	270
"ЧЕКАЮ ВОСКРЕСІННЯ МЕРТВИХ"	275
ДОДАТКОВІ ПІДСТАВИ НАШОЇ ВІРИ У ВОСКРЕСІННЯ	278
ЧЕКАЮ "ЖИТТЯ МАЙБУТНЬОГО ВІКУ" (12-й чл. С. Віри)	282
"ЖИТТЯ МАЙБУТНЬОГО ВІКУ" — ДЛЯ ПРАВЕДНИХ	
(12-й чл. С. Віри, 2-га проп.)	287
"АМИНЬ"	291
ПРО АВТОРА ЦІєї ЗБІРКИ	295

ПЕРЕДМОВА

Від самого початку моєї священичої душпастирської діяльності я зустрівся з потребою виголошувати проповіді не тільки на теми недільних чи святкових читань з Євангелії, Апостольських Послань чи Дій Св. Апостолів, а з насущною потребою виголошувати проповіді для систематичного вивчення основ нашої Православної Віри.

Крім Громади в Давфині, я мав інших сім церковних Громад у фармарських околицях. Десять років, не тільки в тій місцевості, а й по широких просторах Манітоби, Саскачевану, Алберти — по тих малих церковних Громадах — люди рідко мали Богослуження, рідко чули проповідь Слова Божого й тому не мали нагоди здобути систематичного знання про свою віру. Хоч люди чули спів на Літургії Символа Віри, хоч той Символ Віри, як молитва був поміщений у молитвеннику, але в що православні християни мають вірувати, які іхні основні правила, — люди мали досить неясні поняття.

Якщо діди чи батьки привезли з собою з України певні знання віри й обрядів, то іхні діти й онуки, в більшості, своєї віри таки не знали, були беззахисні супроти нападів й аргументів іншовірних. Тому вже в тому ж Давфині, — не залежно, де служив Літургію, — щонеділі ввечорі, по Вечірні я почав систематичні виклади основних правд нашої віри — найперше тих правд, які виголошуємо в Символі Віри.

У підручниках Катехизису ті правила віри подаються в коротеньких поясненнях і тому, без ілюстрацій нашої віри прикладами з життя, різних галузей знання й науки, ті правила віри лишалися незмінними, невідомими, закритими. (Та й самих підручників Катехизису тоді наша Церква не мала, а ілюстровані лекції для дітей Недільних шкіл явно не надавалися для пізнання віри дорослими людьми).

Я сам, початкуючий священик, не мав зразків для таких викладів, проповідей для систематичного навчання Православної віри дорослих людей, тому, маючи перед собою Біблію, деякі підручники з різних галузей Богословія — пізнавши дещо духовні потреби моїх вірних, — я складав конспекти, виголошував віронавчальні проповіді на Вечірні (а по других церковних Громадах люди далі залишалися без тієї духовної поживи...).

У дальшій пастирській діяльності в різних Громадах Онтаріо, Саскачевану я продовжував свої зусилля в навчанню

своїх парафіян основ віри, включаючи єди також лекції для учнів середньої школи ("Гайスクл") у державних школах Саскачевану, розмови про нашу віру на сходинах молодіжних організацій.

Отже, протягом років у мене зібралося досить конспектів, записок для віронавчальних проповідей і лекцій, але повних проповідей на цілий Символ Віри до 1977 року я не мав.

Коли на початку липня 1977 року до мене звернувся Всечесний отець Дмитро Лучак, Голова Президії Консисторії, щоб я перебрав укладення й виготовлення Місійних Радіопраграм "Голосу Православ'я", і я погодився на перевбрання того тяжкого обов'язку, — то постало питання про основну тематику нашої релігійної радіопрограми.

Виготовляючи подібні радіопрограми в 1970/71-х роках для Саскатунської радіостанції, я пробував виголошувати окремі проповіді на Символ Віри, і чув від моїх радіослухачів, що якраз такої науки вони потребують.

Після деяких роздумів, міркувань, маючи багато технічних проблем, необхідність приспішити виготовлення тих програм (бо Консисторія не мала жодного запасу), я вирішив узяти за основу Символ нашої Православної Віри і писати, виготовляти та виголошувати віронавчальні проповіді-розмови.

Найлегша дорога — це виготовляти проповіді для радіопрограми на теми євангельських і апостольських недільних читань, бо на те є багато збірників проповідей, багато різних зразків, виданих різними Православними Церквами. Але совість моя вимагала робити не те, що найлегше, а те, що найбільш потрібне для наших вірних, для добра нашої Церкви.

Поза тим, на згадані теми постійно проповідується в наших храмах, на ті теми друкує проповіді наша церковна преса. Все тримається в основному навколо тематики 52 неділь у році та ще головніших церковних свят. А на систематичне вивчення основ нашої Православної Віри, як правило, дорослі парафіяни мають малу нагоду.

Спочатку я не мав жодних зразків задуманої мною праці, але згодом до моїх рук попала добра книга: "Orthodoxy: A Creed for Today, by A. Coniaris". Вона не була тотожна з моїм задумом. Сам виклад на Символ Віри більш намірений на пересічного молодого американця, але вже самий факт, що в Православі є люди, які відчувають потребу уживотворити сухий катехитичний виклад на Символ Віри, який подається в підручниках, заслуговував на увагу.

У своїй дальшій праці я міг, вільно чи невільно (з пам'яті), подати ілюстраційні приклади, чи порівняння, які вживає О. А. Коняріс. Так само, я міг використати ілюстраційні приклади з інших джерел, бо і перед, і під час писання текстів проповідей мені доводилося читати багато різної літератури. У деяких місцях подаються джерела, але писав я не якусь наукову працю для академічних дискусій, а писав текст розмов на основні правила нашої віри, тому Й не мав на меті бібліографічного покажчика.

Протягом років, працюючи самостійно, я виробив певний метод і стиль побудови проповідей взагалі і, як пізніше помітив, мій спосіб виголошення проповідей, лекцій і доповідей відрізняється від виголошення інших отців духовних. Чи проповідь, чи доповідь я буду, як розмову, у них завжди відчутий діялог, — все те не по якійсь зачитаній настанові, а є воно виявом мого природного відчуття й потребою висловити, довести до свідомості моїх слухачів правди Божі й одночасно передати мій спосіб сприймання й відчуття тих правд, подій і фактів життя.

Усе те помітить читач і в моїх радіопроповідях-розмовах. Іх я іменно говорив, а не просто читав. І пишучи, і говорячи, перед моїм зором був не просто мікрофон, а живі люди моого народу в цій країні: люди різного віку, різного рівня освіти, люди різних професій, і навіть — різних віроісповідань. Усім ім я намагався розповісти, яка велична правда декларується у нашому Символі Віри, який добрий до нас усіх Господь, що дарує нам те розуміння.

Хоч правди нашої Православної Віри однакові для всіх народів світу, але я не намагався підроблятися під універсальне чи космополітичне сприймання. Його, в моєму розумінні, не було Й нема. Його я Й не знаю: я не знаю, як сприймає ті самі істини грек, японець, араб, в який спосіб ті різні люди відчувають Единого Бога й Господа Ісуса Христа, в який спосіб люди різних народів відчувають своє благовоління до Бога.

Тому, хоч моя Віра Православна — універсальна, але я говорю, проповідую до людей моого народу, маючи на увазі відчуття й сприймання народу, часткою якого я сам є. І більше того, — маю на увазі людей українського народу в Канаді (чи США), серед яких я живу й працюю понад тридцять років, і які, в силу відмінних обставин життя в цій країні, в деяких відношеннях різняться і в сприйманні правд Божих, і в можливостях виявити ісповідання тих правд у щоденному житті. Українці в Канаді, чи США, не можуть бути цілком тотожними з українцями в Україні — подобається те кому, чи ні, але то незаперечні факти життя.

Висловлюю сердечну подяку Всечесному о. Дм. Лучакові за довір'я, бо він, доручивши мені, з благословення Блаженнішого Митрополита Андрея, працю над виготовленням релігійних радіопрограм нашої Церкви, тим спричинився до сповнення моєї довголітньої мрії... Вважаю, що все те сталося по волі Божій.

Висловлюю також мою ширу вдячність Преосвященному Єпископові Василію, який погодився прочитати подані тексти проповідей й зробити святительські зауваги до моєї праці.

А понад все я вдячний Богові, що Він тримає мене в здоров'ї й сподобив сповнити мою довголітню мрію — подати в формі проповідей-розмов основні істини нашої Православної Віри для людей моого народу й тим бодай у малій мірі прислужитися до Іхнього-нашого спасіння. Амінь.

П.С. Уважний читач може помітити повторення деяких висловів, як також повторення деяких істин в декількох проповідях. Все те зумовлене тим, що тексти проповідей приготовлено з таким наміром, щоб кожна з них була у якійсь мірі самовистачальною, щоб могла, якщо зайде потреба, бути надрукована відокремлено.

Також бралося до уваги, що проповіді найперше приготовлялися для виголошення на радіопрограмах, а проміжок між однією й наступною проповіддю міг бути тиждень, або й декілька тижнів. Отже, існувала потреба пов'язати слухачів з попередньо висловленими істинами, нагадати їм, а тим, що слухають нашу радіопрограму вперше, — познайомити з раніше висловленими істинами.

Я уважаю, що й при читанні надрукованого завжди існує потреба такого нагадування й пов'язання, бо ж ніхто подібної книги не читає одним заходом — від початку до кінця.

Автор

"ВІРУЮ В ЄДИНОГО БОГА..."

Ми під час звершення найважливішого Богослуження співаємо, а в щоденній молитві говоримо: "Вірую в Єдиного Бога... і в Єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого...", але часто робимо це без осмислення, механічно.

Вірувати в "Єдиного Бога" — це не просто визнавати, що Бог один. Зауважмо, що ми не кажемо: "Вірую, що Бог один", а "Вірую в Єдиного Бога", не "вірую, що (був чи є) Ісус Христос", а "вірую в Ісуса Христа, Сина Божого".

Бо й диявол, демони — злі духи вірять, знають, що Бог один. Св. апостол Яків в Соб. Посланні (2:19) свідчить:

"Чи віруєш ти, що Бог один? — добре робиш! Та й демони вірюють (що Бог один) і тримтять". Демони вірять, знають, що Бог один, але чинять не волю Його, а діють проти волі Божої.

Отже, вірувати, знати, бути переконаним, що Бог один — це добре й необхідно, але для віруючого християнина цього не досить. Тому Св. Отці Церкви на I Вселенському Соборі й сформулювали, що всі християни мають не просто стверджувати, що вони вірять, що Бог один, єдиний, але що "вірюють у Єдиного Бога", тобто — що ми покладаємо всю надію на Нього.

Господь Ісус Христос закликав своїх учнів, послідовників: "Віруйте в Бога, і в Мене віруйте" (Ів. 14:1).

Коли ми декларуємо, що "Віруємо в Єдиного Бога... і в Єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого", то тим ми прирікаємо, що покладаючи всю надію на Єдиного Бога, ми в своїм житті, у своїй діяльності матимемо за найвищий дороговказ — виконування волі того Єдиного Бога, Його Заповіти, дані через пророків і Господа Ісуса Христа.

Коли ми декларуємо, що "Віруємо в Єдиного Бога... і в Єдиного Господа Ісуса Христа", то ми без будь-якого сумніву приймаємо переконання, що воля Божа, Божі настанови, дані через Ісуса Христа, — є для нашого ж

добра, для нашого спасіння, і що ми будемо чинити все можливе, все, що в нашій силі, щоб воля Божа панувала в нашему щоденному житті. Тим ми стверджуємо, що з Богом, з Господом Ісусом Христом, і для Бога все можливе. Сам Христос ствердив:

"Хто вірує в Мене, той учинить діла, які Я чиню, і ще більші від них він учинить.." (Ів. 14:12).

"Хто вірує в Мене, як каже Писання, то ріки живої води потечуть із утробы Його" (Ів. 7:38).

Є люди, які кажуть, що вони не можуть вірувати в те, чого не можуть зрозуміти. Це було в усі часи, тільки в останні часи такі твердження набули, — так би мовити, — права громадського визнання, особливо в середовищі протестантських віроісповідань, і що гірше — в середовищі деяких іхніх богословів.

В новій книзі "The Myth of God Incarnate", що вийшла в Англії, сім таких "богословів", словоблудячи, говорять, що вони можуть приймати "Ісуса Христа тільки за людину, що діяла з волі Божої", вони визнають Його за великого Вчителя, але не можуть прийняти Його "за Бога в людському тілі".

Ті словоблудні твердження й спекуляції, очевидно, не нові. Подібні міркування у віронавчання осуджено ще на I Вселенському Соборі, таку фальшиву науку сіють деякі юдействуючі секти, що вийшли з протестантських християнських сект.

Ми в свій час присвятимо більше часу цій темі й детальніше докажемо фальшивість тих так званих богословських теорій і раціоналістичних спекуляцій, але нині тільки зауважимо, що раціоналістичної Віри в Христа не може бути. Те, що можна тільки розумом пізнати й все зрозуміти, те, що приступне до пізнання тільки нашими людськими змислами, — те не буде предметом Віри, а тільки предметом людського знання.

"А віра, — як свідчить св. ап. Павло (Епр. 11:1) — то підстава сподіваного, доказ небаченого".

"Бог є Дух", — як ствердив Господь Ісус Христос; Бог — Духова Істота, Творець і Опікун світу, "видимого й невидимого"; Істота Всемогутня й Неосяжна для повного пізнання нашим обмеженим розумом і нашими

обмеженими п'ятьма чуттями, нашими обмеженими можливостями.

Для аналогії (подібності) — наближене порівняння: мурашка стикається з людиною, відчуває й мабуть бачить її, але вона обмежена своїми можливостями ніколи не може зрозуміти всю многогранну діяльність, всі думки й можливості людини.

Всяка тварина землі, що зустрічається, чи має певне відношення до людини, — знає людину до певної міри. Деякі домашні тварини, пізнавши нас більше, навіть намагаються вплинути на нас, роблять різні трюки, щоб привернути до себе нашу увагу, прихильність, здобути вигоди для себе.

Але жодна тварина, жодна земна істота не зможе зрозуміти всю людську духовість, прагнення творити мелодії, подорожувати в невідомі краї, будувати великі будівлі, різні споруди, машини, писати й друкувати книги, організувати різні школи, вдвівлятися в космос і т.п.

Бог відкрив Себе людині, але не цілком, не до кінця. Бог дав людині можливість пізнавати Його і через Св. Письмо, і через вивчення створеного Ним світу, але до кінця людина не може раціонально, розумом пізнати Свого Творця.

Св. ап. Павло свідчить: "Що можна знати про Бога, те відкрите для людей. Во його *невидима, вічна сила* й Божество від початку світу, через розглядання створінь стають видими". (Рим. 1:19-20).

Бог створив світ таким безмежним і різноманітним, таким цікавим, що скільки б поколінь людей на землі не жило, скільки б мільйонів років не існували люди на землі, вони матимуть змогу на відкриття все нових і нових для них обріїв, нових законів природи й вселеної, які існують споконвічно, від сотворення Богом світу.

Теперішні вчені астрономи вирахували, що світло проходить 186,000 миль на секунду. Поки я скажу слово о-д-и-н — світло пройшло 186 тисяч миль (або біля 300 тисяч км). Це така велика швидкість, якої оком спостерегти неможливо, і розумом уявити ту швидкість також тяжко.

Однаке, не забуваймо, що від найближчої до нас зорі світло може дійти за чотири роки — це віддаль така, якої нашими земними мірами неможливо вимірюти, а розумом неможливо уявити.

Так то ж до найближчої зорі така віддаль, а є зірки так далеко від нас, що світло, проходячи 186 тисяч миль на секунду, може дійти до нас тільки за два мільйони років. Хто з нас може уявити ту віддаль? Хто може вирахувати ту віддаль у милях чи кілометрах? А зірок — безмежні мільйони.

А Творець всієї тієї безмежної кількості небесних тіл, що рухаються в безмежному, недосяжному просторі із великою точністю, — той Творець — Бог ще більш неосяжний. Якщо всі згоджуються, що світ безмежний і неосяжний, то який мусить бути безмежний всесильний і недовідомий Бог, що створив той світ!

Ми не тільки Бога, а творіння Його до кінця не можемо піznати. Бог свідомий наших людських недостач. Він знає, що своїм розумом ми не можемо Його до кінця піznати. Але Він дав нам дар віри й через Сина Свого навчає нас, щоб ми увірували в Нього — Єдиного, щоб ми прийняли Заповіти, які Він передав нам через Сина Свого — Ісуса Христа, щоб ми жили, згідно з тими Заповітами щоденно, постійно, щоб покладали всю надію на Нього, щоб Його воля панувала, діяла "як на небі, так і на землі".

Це ж Христос, Син Божий, навчав нас, щоб ми щоденно молилися: "Нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі!". Амінь.

ВІЯВ НАШОЇ ВІРИ, — ЯК МИ ВІРУЄМО

Продовжуємо нашу розмову про віру й особливо про необхідність людині вірувати. В наші часи, в нашім суспільстві, зокрема в нашій країні майже всі віруючі люди — чи християни, чи юдеї, чи магометани, коли ви їх запитаєте, чи вони вірують, що Бог один, то вони стверджать, що так. І це відрадне явище.

Формально, віруючі — це віруючі в Єдиного Бога, але коли ви запитаєте пересічну віруючу людину, чи вона покладає всю надію на Бога — то тут уже тяжко отримати ясну відповідь. Бо якби всі віруючі покладали всю надію на Бога, то журба б не сушила серце, не опановувала б розум людей, не спричиняла б ім багато душевних і тілесних хвороб, не попадали б люди у відчай у складних і тяжких обставинах.

Ще псальмопівець Давид (Пс. 70:5), звертаючись до Бога, стверджував: *"Ти бо, Владико, надія моя, Господи, Ти охорона моя..."* Справді, віруючу людину надія ніколи не має покидати. Св. ап. Павло (Рим. 5:5) стверджує:

"...а надія не засоромить, бо любов Божа вилилася в серця наші Духом Святым, даним нам".

Бог з любови до нас людей, дав нам благодать, — силу, дав світло Христове, щоб ми знайшли дорогу життя. І Бог через пророка Ісаю говорить до нас: *"Чи забуде мати грудне дитя своє, щоб не жаліти його? Але коли б і забула, то Я людей Моїх не забуду"*. (Ісаїя 49:15).

І Господь Ісус Христос засвідчив:

"Я не кину вас сиротами, — Я прибуду до вас!" (Ів. 14:18).

Господь прибуде Духом Святым, зміцнить, навчить нас і вкаже нам дорогу в усіх обставинах, коли ми будемо Його людьми, а не тільки формальними християнами, коли ми будемо життям своїм християнами, ісповідниками Христових Заповідей у житті нашему.

Христос також усилі нам допомогти через Своїх людей. Я постійно відвідую людей у старечих домах, у

т.зв. "норсінг гомс", у лікарнях. І часом доводиться чути нарікання, що ось, мовляв, приятелі, знайомі не відвідують тих немічних, слабих. Але я також спостеріг, що багато з теперішніх слабих, немічних, хворих, — коли були самі здоровими, — також не відвідували таких же слабих і немічних, хібащо це був хтось із найближчої рідні.

А Христос ствердив, що коли ми слабого, хворого не відвідали, то ми не захотіли відвідати Христа (див. Єв. від Матв. 25:43). Тобто: коли ми байдужі до слабости, горя наших близьких, то ми байдужі до Христа, Сина Божого. І в світлі того відношення ми повинні **визначити**, чи ми Христові люди.

Абстрактна любов до Христа, визнання в наших умовах свободи тільки устами, що ми любимо Христа — це дуже мало значить. Ісус Христос ясно визначив: "Якщо ви Мене любите, — Моїх Заповідей дотримуйтеся" (Ів. 14:15).

Так само, якщо ми надіємося на Господа, то ніколи й ні при яких обставинах не попадаємо в розpac, бо Господь, як вже було стверджено, ніколи нас не покине, не забуде.

Зауважмо тут, що віра — це необхідність для життя людського. Віра дає стимул, створює духову, як також і тілесну енергію для звершення творчих діл і осягів. І це в будь-якій галузі діяльності людей. Віра — як вода для тіла, без неї людина жити не може. Навіть безбожники, які кажуть, що вони не вірять у Бога, мусять мати якусь віру — чи то в якусь фальшиву ідею, чи в облудну теорію.

Але, звичайно, така фальшива й облудна віра, в створені богоборцями теорії про щасливе життя без Бога, в кінці розчаровує людей, божки їхні падають, теорії, ідеї про рай на землі без Бога виявляються нежиттєвими, неправдивими.

Люди без Бога попадають у тяжку неволю, життя їхнє стає невиносимим й люди опиняються біля розбитого сокровища надій і сподівань. Подаю тут цитату з советської преси:

"Біда в тому, що ми, комсомольці 20-х і 30-х років, у щось вірили, а теперішня молодь не вірити в ніщо. Просто жах бере".

І буде брати жах — "що посіяли, те й пожали". Божки іхні впали, розвінчані й люди стоять перед духововою пропастю. Господь давно нас попередив:

"*Не надійтесь на синів людських, — в них немає спасіння*" (ПС. 145:3). Ті слова Святого Письма постійно співається в 2-му Антифоні під час Недільних Богослужень.

Тільки ті, які вірують і надіються на Бога, як говорить ап. Павло в Посланні до Римлян, ніколи "не засоромляться", ніколи не розчаруються. Бо тільки істинний всемогутній і недовідомий Бог — наш Отець і Творець, тільки Єдиний Господь Ісус Христос є джерело вічної істини-правди, в Нього Єдиного віруємо й на Нього надіємося. Амінь.

ЯК МИ ІСПОВІДУЄМО БОГА?

Ми вже попередньо стверджували, що коли ми виголошуємо: "Вірю в Єдиного Бога... і в Єдиного Господа Ісуса Христа...", то тим ми прирікаємо, що в нашому житті має панувати воля Божа.

Часто можна почути аргумент, що неможливо сповняти волю Божу на землі, бо, мовляв, більшість людей невіруючі. Ми не маємо зараз під руками певної статистики про кількість чи відсоток віруючих у Канаді, але декілька років тому в Америці — США провадилося опитування, дослідження й виявилося, що 95% американців вірить у Бога.

На підставі тієї статистики можна подумати, що Сполучені Штати Америки — це країна святих людей. Але ми, що спостерігаємо, знаємо зблизька життя американців, та й, — як говорити широко, — життя канадців дуже подібне до життя американців, ми знаємо, що і життя американців взагалі, і канадців зокрема, дуже далеке від святости.

Скільки звершується негідного, скільки звершується злочинів, злодійств, що в деяких великих містах люди

бояться вийти на вулицю, як стемніє. Та й завидна, в ясний день звершується багато темних діл, обманів, грабунків і різних злочинів.

Багато людей в щоденному житті, в погоні за зиском, наживою, в погоні за матеріальними здобутками не жаліють нікого, навіть самі себе... І помимо того ми знаємо, і широко переконані з дійсності, що і Канада, і США — це благословені країни. Це країни з ряду тих, у яких справді в житті панує свобода слова, свобода друку, свобода віри й інші свободи не тільки на папері, а в житті. Це країни, де загальний матеріальний добробут один з найвищих у світі. І ми справді щасливі, що знайшли земне пристановище й живемо в цих країнах. Ми особливо цінимо тут те, що можемо ісповідувати нашу правдиву віру й навіть вільно проповідувати її по радіо.

Але ми свідомі й розуміємо, що словесне визнання людьми, що вони вірують у Бога, — це ще не значить, що вони справді ісповідують — практикують віру в Єдиного Бога, що в іхнім житті панує воля Божа.

Ми, зокрема християни, свідомі, що не всі ті, що словесно заявляють чи формально вважають, що вони вірують "в Єдиного Господа Ісуса Христа", що вони справді ісповідують Ісуса Христа, Сина Божого в щоденному житті.

Господь сказав про подібних віруючих (Мрк.7:6): "Оці люди устами шанують Мене, серце ж іх далеко від Мене". Тобто: іхні помисли, думки, іхнє життя далеко від Христа.

Як це не дивно, а багато людей навіть не вникає в суть, зміст того визнання: "Вірую в Єдиного Бога Отця Вседержителя... і в Єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого..." І це не тільки в наші часи, в нашій країні. Історія рясніє багатьма фактами такого викривленого фальшивого ісповідання Бога, Христа.

Російський цар Іван Грозний (1530-1584) у В. Піст вистоював Службу Божу на колінах, причащався Св. Тайн, а потім ішов і жорстоко мучив, катував невинних людей, справжніх чи уявних противників, а упокорені міста спалював немилосердно, населення тих міст не раз поголовно знищував — чоловіків, жінок, дітей.

Ті, що засудили священика Яна Гуса, оспіваного Тарасом Шевченком, великого праведника чеського народу, живцем на спалення, через те, що він інакше розумів Науку Христову, як розуміли "князі людські", ті люди також формально були віруючими в Бога, в Христа. І навіть в ім'я Христове присуджували й спалювали...

I ті, що гнали українських козаків і на їхніх кістках будували собі столицю на болотах, і що віки поневолювали наш народ, відбирали йому право мати свою мову, дану Богом; і ті, що гноїли в підземеллі на Соловках останнього кошового Запорізької Січі, справді віруючого Петра Кальнишевського; і ті, що карали, мучили Тараса Шевченка; і ті, що запрягали людей у вози й поганяли як худобу, а ім же немає числа, — всі вони визнавали себе віруючими в Єдиного Бога...

В цій короткій розмові немає змоги згадати (навіть історично відомих фактів) облудного, викривленого, чи лицемірного визнання "віри в Єдиного Бога".

Ми згадуємо все те не з метою осуду — Бог всьому Суддя. Ми згадуємо все те з болем у серці, щоб ми в світлі Христових Заповідей пізнали минуле й бачили в тому правдивому Христовому світлі сучасне життя.

Щоб ми більше зусилля й більше уваги приділяли не словесному оформленню — визначенням нашої правдивої (Православної) Віри "в Єдиного Бога й ...Єдиного Господа Ісуса Христа", а більше уваги, зусилля, старання вкладали в ісповідання нашої правдивої віри в щоденному житті.

Бо Бог оцінюватиме нас не по одному славословленню, а по житті в Богові, в Христі. Важливим є, щоб Бог у нас перебував не тільки в святкові дні в наших рукотворних храмах, а щоденно в серцях, у сумлінні нашему, у діях, ділах наших. Щоб ми в житті щоденному сповняли волю Божу.

Ствердив Господь наш Ісус Христос:

"Не кожен, хто каже до Мене: "Господи, Господи!" увійде в Царство Небесне, але той, хто виконує волю Мого Отця, що на небі". (Матвія 7:21). Амінь.

ВІРА Й НАДІЯ В ГОСПОДІ

Цими днями, коли знаходив вільний час, я читав "Історію українців у Канаді". І там зареєстровано життєві факти, як було, коли імміграційний урядник приводив українського поселенця-іммігранта до його ділянки землі — "гомстеду". Кругом був ліс, мочарі. Іммігрант не мав з собою жодного майна, тільки сокиру й лопату. Але мав з собою в більшості жінку й декілька дітей. Ніхто йому нічого не приготував. Надходив вечір...

Він зрубував декілька дерев, прикривав хворостом, гіллям — будував курінь. Але в курені, з канадійським кліматом, не проживеш. Копали велику яму, накривали її деревом, дерниною, будували колибу-землянку. Меблів не було. В землянці робили вируби в землі, які служили за сидження, полиці. Наносили трави, очерету, настеляли їх на землю й це було ліжко для всієї родини. В дощові дні земля розмокала й в землянці було повно води та болота.

Однаке, більше на початку не можна було зробити. Во такий поселенець-гомстедник, збудувавши землянку, не міг засиджуватися. Він не мав грошей, ніяких цінностей, всі запаси були витрачені під час довгої подорожі. В нього були тільки руки й віра... Йому треба було кудись іти, щоб заробити на прожиток, дістати хліба-солі для родини.

Він ішов на заробітки за десятки й сотні миль, без доріг, без знання мови й звичаїв цієї країни. Український поселенець згоджувався на будь-яку роботу, за будь-яку платню, він не мав виходу. Його часто нещадно визискували.

Жінка й діти шукали ягід, корінців, щоб якось вижити, доки прийде батько. Вони ж очищали місце, корчували, щоб коли прийде пора, посадити якийсь город, засіяти бодай трохи збіжжя.

Коли повертається чоловік-батько з заробітків з мішком муки, який часом ніс десятки, або й сотню миль на плечах, — була велика радість у родині. "Нужда була велика й не диво, коли батько, повернувшись додому, не

впізнавав просто виголодженої жінки й дітей, млів з болю над їх долею".

А от ті перші поселенці не попадали в розпуку, в безнадію. Рік-у-рік, поступово розробляли, розкорчовували, виробляли поля, будували своїми руками дороги, залізниці й цивілізували цей край, в якому ми з усіма вигодами тепер живемо.

Вони вкрили цей край своїми церквами й хрестами, які свідчать про їхню віру, про їхню надію в цьому житті. Вони не тільки вижили, але й передали ту віру й надію своїм дітям і внукам. І та віра й надія не тільки зберегли їх, але дали силу й енергію для дальшихсяся гів у житті.

Але от читаємо другу історію — про кризу в 1929-30 роках і там також життєві факти: читаємо, що шведський мільйонер, якого називали королем сірників, втративши декілька мільйонів, покінчив життя самогубством.

Багато мільйонерів, торговців, промисловців на цьому континенті, втративши своє багатство, не бачивши перспектив для життя, кінчали самогубством. А вони, втративши великі маєтки, матеріально були ще заможніші не тільки за наших перших поселенців, але заможніші за багатьох із нас. Але цілі, мети в житті вони вже не бачили. Для них вже все пропало. Для своїх дітей вони не лишили жодної віри й надії. Не лишили, бо не мали тієї віри й надії.

Вони вірили у всесильного доляра, покладали на нього всю надію. А все те пішло й розійшлося, як дим. Дехто з них міг навіть формально належати до Церкви, дехто формально визнавав, що Бог існує, але десь поза ними, десь абстрактно існував Бог, але вони Його не відчували, вони Його не знали.

Для них Бог існував як щось незалежне від них, як далекі планети, які не мають практичного значення в житті людини. Бог сам собою, а вони самі собою в практичному житті, з своїми маєтками й мільйонами. Як не стало тих маєтків, мільйонів, — лишилося пусте місце.

Тому Й залишили вони своїм дітям ту пустоту — безвір'я, безнадію, бо ціль, мета їхнього життя зникла.

Христос навчає нас, що так буває з тими, які багатіють багатствами світу, але не багатіють у Бога (Луки 12:21).

Ті люди не вірили Христові,уважали Його науку за старомодну. Дехто й тепер, погнавшися за багатствами світу цього, як дитина за метеликом, не вірять Христові, не бачать цілі життя. Та ми знаємо, що слова Христові висловлюють вічну Правду-Істину. І Христос свідчить, що "Небо і земля проминуть, але слова Мої не проминуть" (Матв. 24:35). І Господь через пророка навчає нас:

"Всю надію покладайте на Господа. Хто надіється на Бога, той не осоромиться". Амінь.

НЕОБХІДНІСТЬ ВІРИТИ Й ВІРУВАТИ

Як ми вже згадували попередньо, віра — це природня властивість людини. Без віри ми не можемо існувати в нашому щоденному житті. Віра — це необхідність людини від початків її існування на землі.

При самому нашему народженні, як окремої істоти, наші мати-батько мусять довіряти чи повітусі, акушерці, чи лікареві. У своїм зрості, догляді, харчуванні дитина має довірятися, вірити своїй матері.

Коли ми захворіємо, то в багатьох випадках все наше життя залежить від діагнози, приписаного лікарем рецепту й — у великій мірі — від знання й чесності та сумлінності аптекаря-фармацевта.

А ми ж тим людям маємо іменно вірити, коли зуживаємо приписані ліки, бо перевірити їхню компетицію, чесності й ставлення до нас нам просто неможливо.

А коли вже довіряємо лікареві-хірургові, щоб він розрізав наше тіло, робив операцію, коли від його вміlosti залежить все наше тілесне життя, то ми мусимо йому дуже вірити, бо раціонально перевірити його нам неможливо.

У спільній праці двох чи більше людей, часто від руху, дії одного із них залежить життя другого. Хто працював у копальні, в ливарні, на фабриці (автор цих рядків працював на тих підприємствах), на будівництві,

той знає, що люди мусять вірити, довіряти один другому, бо інакше працювати на виробництві було б просто неможливо. Від натиску на гудзик, часто залежить життя десятків і сотень людей.

Коли ми сідаємо на поїзд, літак, то ми маємо мати віру, довіряти не тільки машиністові локомотиви, пілотові літака, а зразу багатьом, особисто нам незнаним людям: і тим, що виробляли, складали ті машини, і тим, які регулюють рух.

Коли б ми не могли довіряти людям, то особливо в нашу добу, в ХХ-му столітті, нам майже нікому не можливо було б жити в людському суспільстві. На необхідності довіряти людям подібним до нас, людям недосконалим, як ми знаємо кожен по собі, основується все наше життя.

І коли ми довіряємо недосконалим людям, які можуть мати всілякі гріховні пристрасті й наміри, то тим більше ми маємо вірити безмежно Богові-Творцеві нашому, Який нас створив, дав нам у дарі Ним же створену планету Землю, з усіми багатствами різновидностей життя — рослинного й тваринного світу, з усіма умовами для існування життя в гармонії, в достатку й красі.

Якщо ми можемо довіряти наше життя людям, які можуть помилатися, які можуть мати злі наміри, які можуть бути байдужі, то як безмірно більше й безмежно ми маємо довіряти Богові, прирікати своє життя "Творцеві неба і землі, і всього видимого й невидимого", який має батьківську любов до нас — Його дітей, Який опікується нами.

Сам "Бог є любов", як свідчить ап. єв. Іван (І Ів. 4:8). Якщо ми всі вважаємо, що любов найбільш приємне відчуття, найбільший дар, що уприємлює нам життя на землі, то Бог є виявом найбільшої любові у всесвіті, і Він з любові до нас, людей, щоб спасти нас від загибелі, "послав Сина Свого Єдинородного..., щоб ми через Нього жили" (І Ів. 4:9).

Отже такому Богові Любові ми не тільки віrimo, у Нього ми віruємо, на Нього покладаємо всю нашу надію, Його волю, Його постанови ми прирікаємо виконувати — не з примусу, а з свідомості й любові, бо ж то все для нашого добра. Амінь.

СВІДЧЕННЯ ПРО ПРАВДУ ВІРИ

В попередніх наших розмовах про віру, і на підставі Святого Письма — Біблії, і на підставі досвіду фактів із життя було доказано про необхідність мати віру й що віра — це природна властивість людей, без віри не можна обйтися. Віра — це насущна потреба людини. І, як ми також згадували, навіть атеїсти, безбожники мають якусь віру, очевидно, фальшиву.

Були і ще є народи, які не мають чи не мали письма; існували цілі цивілізації століттями, які не знали колеса, які не користувалися тяговою силою тварин, як, наприклад, волів чи коней; були народи, які століттями не знали й не споживали хліба, як наприклад — ескімоси.

Але не було людей, народів, які б не пили води, і не було народу, який би з глибини віків не мав віри. Поняття, відчуття віри в Бога існує від створення людини. Творець-Бог вклав те відчуття віри у єство наше.

Адамові й Єві, першим людям, не треба було доказувати, що Бог є, що Бог один, але з бігом часу (від часу гріховного падіння людини), хоч ніколи не зникала віра в Бога, але вона, — в міру відходу людини від Бога, — спотворювалась у різновидностях; поняття про Бога викривлялось у многобожжя, в обожествлення сотоврінь і явищ природи, сонця, планет, зірок і т.п.

Навіть назви окремих планет свідчать про те, наприклад: планета Марс названа на честь уявного римського бога війни, Венера — на честь римської богині любові чи кохання, Глутон — видуманий грецький бог підземного царства.

Як це не дивно для людей нашого часу, але святі письменники Біблії — Святого Письма, не намагалися навіть подавати докази, що Бог існує. Хоч у різні часи написання окремих книг Біблії були окремі безбожники. Псальмопівець Давид у 13-му псалті, 1-ім вірші стверджує: "Безумний говорить у серці своїм: "Немає Бога".

Отже, хоч були окремі безбожники, але іх і псальмопівець Давид, і взагалі люди тих часів уважали за людей безумних, тобто — людей позбавлених здорового розуму. (Якщо щиро говорити, то нам треба б і тепер, у наші часи, вважати, що коли людина живе у вільному суспільстві, а твердить, що Бога немає, — то така людина або безумна, або опанована злим духом — дияволом, що в наслідках дає те саме. Але це окрема тема й в свій час ми будемо докладніше про те говорити).

Тут ми тільки стверджуємо незаперечну правду, що пророки, апостоли, сам Господь Ісус Христос не доказували людям, що Бог існує, бо люди відчували, знали, що Бог є; то була незаперечна істина, але вони доказували, свідчили, що Бог істинно Один, Єдиний у всесвіті.

Наприклад, апостол Павло, прибувши до Атен у Греції, промовив так до ареопагу, до греків:

"Мужі атенські! Із всього я бачу, що ви дуже побожні. Бо, проходячи та оглядаючи святощі ваші, я знайшов також жертівника, що на ньому написано: "Незнаному Богові!" Ось Того, Кого навмання ви шукаєте, Того я проповідую вам. Бог, що створив світ і все, що в ньому, бувши Господом неба й землі..." (Див. Дії Св. Апостолів, 17:22-24).

Христос, Його учні-апостоли закликали людей, щоб вони визнали Того Єдиного істинного Бога-Творця, Єдиного Господа Ісуся Христа, щоб прийняли благодать Духа Святого. Вони закликали до виконання волі Божої, Заповідей Божих, Заповідей любові Ісуся Христа в житті, до єднання людей з своїм Богом-Творцем, до наслідування Бога у чеснотах любові, милосердя. Наприклад, Христос закликає нас (див. Лк. 6:36): "Будьте милосердні, як і Отець ваш милосердний!"

"Любіть один одного! Як Я вас полюбив, так любіть один одного й ви" (Ів. 13:34)

Св. ап. Павло закликає: "Чоловіки, — любіть своїх дружин, як і Христос полюбив Церкву, і віддав за неї Себе" (Еф. 5:25).

Нам безумовно, в наші часи масового поширення безбожництва, коли безбожники опанували, здобули владу й панують над сотнями мільйонів віруючих людей, коли безбожництво у наших вільних країнах, де

панує свобода, здобуло права громадської толерантності, — нам необхідно доказувати, що Бог існує. Але для вияснення, наводжу тут характерні парадокси, які часто лишаються поза увагою в наших часах.

Ніхто й ніколи не міг доказати, що Бога немає. І це неможливо зробити найбільш проникливим безбожникам і тепер, і в майбутньому. Бога можна не визнавати, але Його не можна заперечити.

Бо коли всі безбожники стверджують, що світ, все-світ і все в ньому створено й діє, функціонує розумно, а одночасно твердять, що сама природа не має в собі розуму, але також одночасно стверджують, що природа створила себе розумно й доцільно, то це рівнозначне, якби хтось твердив:

— Ця людина нерозумна (по-простому — дурна), але дуже розумно поступає й розумне-мудре робить, творить.

Друге. В наші часи в справді демократичних країнах, там, де при владі віруючі люди, безбожникам дається повна свобода й громадські права, як і всім громадянам. Вони можуть бути вибрані на найвищі по-зиції в державі, наприклад, в Канаді.

Там же, де владу насильством захопили безбожники чи слуги Сатани, — вони не дають свободи віруючим вільно ісповідувати Бога і віруючі фактично позбавлені основних прав. Подумаймо: чи мислимо, щоб у країнах, де панують безбожники, щоб віруючого допустили бути вибраним чи призначеним на якусь вищу чи керуючу позицію?

Ще один, подібний же парадокс нашого часу. Жодна країна, де існує справді демократичний устрій, — не іменує себе демократичною. Ні Канада, ні США, ні Франція, ні Англія, Данія не мають у назві своєї держави слово — "демократична".

Натомість, у країнах, де не існує демократична система, де при владі безбожники, де панує безоглядна диктатура партійної бюрократії, вони себе іменують демократичними... Наприклад: Німецька Республіка, Болгарська Демократична Республіка, Монгольська Демократична Народня Республіка, і т.п.

Ті парадокси ми наводимо не для політикування, а тільки для того, щоб показати фальшивість і обманство безбожників, безбожництва. В них немає правди, як не має правди в Сатани, тільки обман.

Св. ап. Іван Богослов свідчить: "Цим пізнаються діти Божі та діти дияволів: Кожен, хто праведності не чинить, той не від Бога..., як і той, хто брата свого не любить" (І Ів. 3:10).

А Господь Ісус Христос попереджує нас: "По іхніх плодах ви пізнаєте їх. Бо хіба ж виноград на терніні збирають, а фіги — із будяків?" (Матв. 6:16).

Св. ап. Павло проголосив про безбожників, слуг диявола давно: "О сину дияволів, повний всякого підступу та всякої злости, ти ворог всякої правди!" (Дії Св. Ап. 13:10).

Єдиний Бог-Господь "Перед очима народів відкрив Свою правду" (Пс. 97:2) і той, хто свідчить і перебуває в Правді — той Божий.

Нашу віру ми називаємо Православною, бо ціллю ставимо ісповідання Бога, Христа в правді, істині. По-англійському Православіє називають Orthodox. Orthodox — слово грецьке й в перекладі на чисту англійську мову означає — True glory — правдиве прославлення.

І ми, по нашій спроможності, намагаємося ту Правдиву віру Христову — Православну, ісповідувати й свідчити про неї перед людьми, в даному випадку — проповідувати ту Правдиву віру через радіо.

Свідчити про правду — це одне із основних завдань Христової Церкви. Господь Ісус Христос ствердив:

"Я народився, і на те прийшов у світ, щоб засвідчити Правду. І кожен хто з Правди, той чує голос Мій" (Єв. Ів. 18:37).

І ми, Церква Його, продовжуємо ту Христову місію спасіння людей, свідчення про Правду, бо сказано:

"Пізнайте Правду і Правда визволить вас". (Ів. 8:32). Амінь.

ДОРОГИ ДО ЗДОБУТТЯ ВІРИ В БОГА

Щоб пізнати Бога, щоб наблизитися до нього, щоб увірувати в Єдиного Бога й Єдиного Господа Ісуса Христа, як свідчить Біблія і як переконують нас життєві факти, — для цього є багато доріг, багато способів. Але, пізнавши Бога, Христа, — це, безумовно, єдина дорога до спасіння, це ходження вслід за Христом. Сам Господь ствердив:

"Я дорога, і правда, і життя" (Ів. 14:6). А в Євангелії від Марка засвідчено: "Коли хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме свого хреста та й за Мною йде" (Марка 8:34).

Нині хочу звернути вашу увагу на те перше — дороги, способи до пізнання Бога, до здобуття віри в істинного Бога. Ті дороги бувають справді неісповідимі, недовідомі, непередбачені.

Згадаймо, які різні дороги й способи привели до Христа апостолів-братів Андрія й Симона-Петра, братів Івана й Якова з одного боку, й апостола Савла-Павла з другого.

Перших Господь вибрав і покликав від рибальства, щоб зробити іх "ловцями людей" для Церкви Христової. Христос іх поступово, протягом трьох років навчав, просвічував Своєю Наукою Правди. Вони були свідками всіх божествених дій Ісуса Христа, вони утвердилися в Правді Божій, понесли хрест свій служіння тій Правді — Богові, до "самого-самого краю".

Савл же ішов "дишучи грізьбою й убивством на учнів Господніх" (див. Дії Св. Апостолів, 9 розділ), ішов нищити Церкву Христову, перших християн, отих перших учнів Христових, про яких попередньо згадано. Але Господь Ісус Христос, Який уже в той час вознісся на небо, різко зробив перетворення в душі Савла і він, прийнявши ім'я Павла, сповнившись Духа Святого, пішов проповідувати Євангеліє спасіння. Він також поніс хрест свого служіння "до самого-самого краю", вслід за Христом Ісусом.

І він правдиво висловився про свій душевний стан, коли написав у Посланні до Галатів (2:20): "І живу вже не я, а Христос проживає в мені".

Думаю, що наші читачі в більшості знають про хрестну дорогу служіння Богові, Христовій Церкві для спасіння свого українського народу блаженної пам'яти Митрополита Василя Липківського, Митрополита Миколая Борецького та інших єпископів, священиків і вірних УАПЦ. Про них говорилося на цій програмі й ми будемо про них говорити в майбутньому докладніше.

В усіх тих діячів — мучеників нової доби, — безумовно, були свої індивідуальні життєписи й, очевидно, були свої дороги до здобуття великої віри, але спільне було бодай те, що вони змалку виростали, виховувалися в родинах православних християн.

Але ось реальні особи з твору Олександра Солженіцина ("ГУЛАГ"): *Анатолій Сілін* (стор.114, том 3-й) — він не знав своїх батька й матері, бо виростав у советському дитячому будинку, де виховання, як відомо, було антирелігійне, безбожницьке. У весь час він учився тільки в советських школах, закінчив Педагогічний Інститут.

Але під час війни, перебуваючи в полоні, знайшов доступ до читання Св. Письма й релігійних книг. Читаючи ці книги, обдумуючи життя, яке він знав, він утверджився у вірі в Бога, в Христа.

Після полону, як багато інших нещасливих тисяч советських громадян, він попав у в'язницю, на каторжні роботи. Його били, допитували, шантажували, загрожували карами, але він лишився зі здобутою вірою в Бога, в Христа.

Він навіть у тих концентраційних таборах, не маючи змоги навіть писати, бо те суворо заборонялося, — виріс на філософа й богослова, на релігійного поета, творячи, складаючи строфі потаємно в своїй голові, а потім усно передаючи їх навколошнім в'язням.

Він стверджував, що не відмовиться від знайденого Бога, Христа, хоч би йому довелося до смерті довбати киркою, лопатою, ніж бути вчителем у советській школі й навчати дітей неправди — що Бога немає. І він виконав своє приречення.

Другий приклад... Борис Корнфельд народився в єврейській родині, він міг отримати тільки юдейське виховання. Як лікар у Советському Союзі, він не мав права виявляти, що він віруючий взагалі. Офіційно, — мусів бути безбожником.

Попавши невинним у советську в'язницю, як і багато інших мільйонів людей, він у в'язничній камері приймає Віру Христову, охрещується. Він у тій Вірі Христовій лишився в каторжних таборах, у ній він і помер.

А ось з твору письменника Володимира Тренякова. Письменник розповідає про молодого советського вченого Олега, доктора фізики, який перебуває в тридцятих роках свого життя. Він працює в редакції наукового журналу. Головний редактор дає Олегові завдання: написати статтю, якою б, на підставі нових наукових відкриттів і винаходів, доказати, що Бога немає, не могло бути, і що віра в Бога — це суєвір'я.

В напрямку збирання матеріалів до згаданої статті, Олег відвідує світила советської науки — видатних професорів, академіків Академії Наук. У наслідку тих розмов з науковцями, Олег приходить до переконання, що всі науковці щось не доказують, що всі вони у висновках фальшив'ята, бо бояться сказати правду.

Всі на різні лади говорять, що в природі все доцільно, розумно створено, що навіть розмноження диких звірів якось невидимо розумно регулюється. Наприклад, коли мисливці вбивають багато вовків, а є досить навколо диких кіз і іншої дрібної звіринини, то вовки дуже розмножуються, вовчиці часто породжують багато вовченят. Але коли в природі дрібних звірів зменшується, то вовчиці взагалі рідко коли народжують своє насліддя і вовків зменшується. Хто те все регулює?

І серед інших тварин — навіть рослин, — діється подібне. Тварини й навіть рослини якось розумно себе регулюють без участі людини. Але розуму, свідомості в тих рослинах чи тваринах немає. Від людей рослини й тварини інструкцій не беруть... Як і хто скеровує ті розумні поняття тваринного й навіть рослинного світу?

Як згадано було, доктор Олег зустрічав перед науковців тільки тверде мовчання на ті питання. Ми не мємо змоги в нашій короткій програмі, через обмеження

часу, переповідати увесь складний процес роздумування, який пройшов молодий советський науковець. Але тільки скажемо про наслідки.

Доктор Олег покинув своє вигідне мешкання в столиці, покинув жінку, яка не поділяла його поглядів, переконань і не могла прийняти ним самостійно знайденої віри в Бога. Він мусів навіть покинути малу дочку при матері, бо вона ще не могла самостійно думати, вирішувати. Покинув вигідне й безпечне життя в столиці, добре плачену роботу, поїхав у глухе село, де ще функціонувала православна церква.

У великому місті йому неможливо було відвідувати церкву, і коли б він настоював, то попав би хібащо в психіятричну лікарню під наглядом політичної поліції.

Він відчув потребу вірити в Бога, єднатися з Богом і з віруючими, хоч він ще не зінав основ Христової Віри. Д-р Олег тільки самостійно читав Євангелію. Він не зінав як практикувати й ісповідувати свою наощуп знайдену віру.

Олег поселився в хаті віруючої бідної старшої жінки, знайшов роботу землекопа в радгоспі. По ночах він чує як та старша жінка молиться. Його батько-мати були атеїстами, він був вихований у безбожництві. Він тільки пам'ятає з дитинства, коли під час вакацій бував у бабусі, що та якось молилася. І він пам'ятив, що бабуся була найдобріша, найсправедливіша серед усієї родини.

І от вночі, коли його струджена віруюча господиня вже спала, ним опанувало чуття, яке він не міг стримати. Він відчув потребу, спрагу говорити до незнаного йому Бога своїми словами. І він вперше в житті заговорив до невідомого Бога. Він сам про те розповідає:

"Вірю, Господи, — зашептав я, — вірю, що Ти існуєш. Вірю, що Ти недаремно створив і розселив на планетах людей, недаремно наділив їх розумом. Вірю, що є якась велика доцільність, якась кінцева ціль. Не розраховую зрозуміти її, пізнати її, але вірю — є щось таке, ради чого ми народжуємося й вмираємо, покоління змінюють покоління.

"Вірю, Господи, що я особисто потрібний у світі, тепер навіть вірю в те, про що сумнівався, — в силу свою вірю, в правоту!" ("Апостольська командировка" із "Чрезвычайное", стор. 374).

КНИГА З БІБЛІОТЕКИ ЗЗ
Свящ. МАГДІНА
о. ВІКТОРА

Такою дорогою, не навчанням людей, а безпосереднім діянням невидимого Духа Святого цей молодий чоловік знайшов Бога, відчув потребу молитися, щоб з'єднатися зі своїм Творцем.

Про той випадок записано. Але скільки не записано — ми не знаємо. Ми тільки певні, що той випадок не одинокий. І ми віримо, як свідчить апостол Павло в 2-му Послannі до Коринтян (9:8), що "Бог має силу всякою благодаттю нас збагатити", якщо ми широко праґнемо пізнати Правду й знайти Бога-Творця нашого й Господа нашого Ісуса Христа. Амінь.

ПРАВДИВІСТЬ ВИЗНАННЯ ЄДИНОГО БОГА

В нашій програмі ми свідомо й з наміром поставили першу частину Символа Віри, який було сформульовано на I-му Вселенському Соборі Христової Церкви в 325 році, в Нікеї.

Ця перша частина Символу Віри тотожна, однакова в усіх християнських ісповіданнях. Здавалося б, — якщо всі християнські віроісповідання однаковими словами формулюють, визначають основні правила Христової Віри, то вони мали б однаково ісповідувати, практикувати ту Віру. Але ми свідомі, що це далеко не так. Якби воно так було, то на землі була б одна Вселенська Христова Церква, а не десятки відмінних християнських Церков і сект.

Усі погоджуються на словесне формальне визначення основних Правд Віри першої частини Символу Віри, але різні люди, з різними наставленнями, з різним відчуттям Бога й різним розумінням своїх обов'язків супроти Бога й близьких своїх, по-різному ісповідують Бога.

Всі християни погоджуються на визначення, що "Віруєм в Єдиного Бога", яке основується на цілому ряді визначень-стверджень у Святому Письмі-Біблії. Подаємо тут, як нагадування, декілька:

"Я перший, і Я останній, крім Мене — нема Бога". (Ісаї 44:6).

"Бо то Ним створено все на небі й на землі, видиме й невидиме..." (Кол. 1:16).

І вже, безумовно, визначення, що Бог один — Єдиний, основується також на I-й із Десяти Заповідей Божих, даних Богом через пророка Мойсея:

"Я — Господь Бог твій..., нехай не буде в тебе інших богів, крім Мене" (Кн. Вихід, 20:2-3; Повт. зак. 5:6-7).

На ту Першу Заповідь, як і на всі Десять Заповідей Божих погоджуються всі християнські віроісповідання.

У наші часи можна почути зауваження: Тепер не треба доказувати, що Бог один, — всі віруючі те знають, усі погоджуються з тим визначенням. Це, мовляв, було актуальним доказувати, що Бог один у ранніх віках християнства, коли багато людей практикувало многобожжя, яке ще нині практикують малорозвинені народи в джунглях. А тепер у нашому просвіченому суспільстві усі знають і вірють, що Бог один.

Вірно це? — Що люди це ніби знають, то з тим до деякої міри можна погодитися, але чи усі знаючі це вірюють в Єдиного Бога — це питання. І християни, і юдеї, і магометани в наших краях формально визнають, що Бог один — в тому немає сумніву. А чи всі ісповідують, чи всі своїм життям свідчать, що Бог один — в тому великий сумнів.

Візьмімо таке: Друга Заповідь Божа говорить: "Не твори собі ідолів (кумирів)" — фактично є продовженням Першої, щоб люди не творили, не вигадували собі інших богів, а визнавали Єдиного Бога, як сказано в Першій Заповіді Божій.

Якщо буде правдиве виконання Першої Заповіді, то не треба нагадувати про дотримання Другої Заповіді, і — навпаки.

Звичайно, що в часи надання Богом 2-ї Заповіді, практикувалося дослівне роблення ідолів — уявних божків, іх виливали з металу чи витісували з каменя, дерева. Через те Бог і попереджував (див. книгу Левітів, 19:4): "Не звертайтесь до ідолів, і не робіть собі литих божків".

У нашому краї буквально літих ідолів-божків, на скільки нам відомо, ніхто не робить, але за те духовно, в практиці життя багато людей витворюють собі ідолів-божків.

Ми розуміємо тут під словом "Ідол" — будьщо, що займає місце Бога, будьщо, на що ми покладаємо нашу надію, у що ми віримо. Ідол — це те, що має першість у наших серцях, у наших думках, сподіваннях.

У наші часи ідоли — це не статуй з каменя, гіпсу чи металу. У наші часи такими ідолами стали не зображення золотих бичків, змії, сонця, огню, не зображення гро-му та блискавки, як було в стародавні часи.

У наші часи ідолами-божками для багатьох людей стали гроші, збивання-здобування великих маєтків, здобуття влади; політичної сили, здобуття слави світу цього тощо.

Деякі недалекоглядні проповідники докоряють, що, мовляв, зображення Ісуса Христа чи святих Апостолів — це роблення ідолів. Але, коли людина дивлячись на недосконалій образ Ісуса Христа, поклоняється в дусі справжньому Ісусові Христові й намагається виконувати Його Заповіді, виконувати волю Божу, — то це справжнє поклоніння й ісповідання істинного Єдиного Бога.

Бог, заборонивши творення кумирів, ідолів, видуманих божків, одночасно наказав в *першому храмі-скинії* зобразити херувимів-ангелів в Святіх Святих, над ковчегом завіту, де зберігалися скрижалі Заповідей Божих.

Зачитую з Біблії: "І сказав Бог (до Мойсея): "І Я буду тобі відкриватися там і буду говорити з тобою з-над віка з-посеред обох херувимів, що над ковчегом свідоцтва" (див. книгу "Вихід", 25:22).

Очевидно, на наш погляд, Бог наказав мати зображення херувимів — небесних істот, щоб люди, дивлячись на ті зображення-ікони, думали про небесне, Боже. Ту саму ролю виконують і в нас ікони — зображення Ісуса Христа, Пречистої Діви Марії, св. Апостолів й інших святих. Бо Господь Ісус Христос засвідчив: "де Я буду, — там будете Й ви" (Ів. 14:3). в 12-му розділі, 26, стверджує: "де Я, там буде Й слуга Мій. Як хто служить Мені, того пошанує Отець".

Апостоли служили Христові й Отець пошанував Іх, вони в небі зі святыми, як і Їхній Господь. І ми їх зображення даємо на іконостасі, щоб люди, дивлячись на ті зображення, думали про небесне, про Господа Ісуса Христа, Його святих Апостолів, Їхню nauку.

Коли ж людина декларує, що вірить в Єдиного Бога, в 7-й день Господній навіть буває в церкві й співає, що "вірує в Єдиного Бога", а шість днів на тиждень живе, працює й тільки думає, щоб будь-якими засобами, і неправдою, і обманом, і шантажем зробити якнайбільше грошей, тим грошам служить, вважає Іх за найбільше добро, на них найбільше надіється, у силу грошей вірить, то така людина — *ідолопоклонник нашого часу*.

Він життям своїм і своєю діяльністю показує, що *не в Єдиного Бога вірить*. Його найвищий ідеал не істинний Бог. Він найбільшу надію покладає не на Бога.

Господь Ісус Христос засвідчив: "*Не можете служити Богові й мамоні*". (Мат. 6:24).

Св. ап. Павло передає волю Божу й стверджує: "*Не обманюйте себе: ...ідоляни Царства Божого не вспадають*" (І Кор. 6:10).

В наші часи в нашім демократичному суспільстві поширені вислови: "Не змішувати політику й релігію, не змішувати ділові справи з релігією.

Якщо мати на увазі не релігію взагалі, а вузько-ісповідні справи, то ще можна б думати, що ті визначення мають підставу. Але мова йде взагалі про *релігію, про зв'язок з Богом*. І так повелося, що християнин уважає, що в політиці його не зобов'язує визнання Бога взагалі. В політичній діяльності його не зобов'язують загально-християнські принципи моралі, правдомовності, відношення до близького. В політиці, мовляв, можна давати пусті обіцянки, обманювати людей, вживати нечесні засоби пропаганди — аби успіх у виборах був, аби вдалося бути вибраним, а там, як у нас казали, — "Хоч і трава не рости".

Подібне в ще більшій мірі буває, як нам відомо з повідомлень преси, в ділових, бизнесових відношеннях. Але, якщо ми кажемо, що віруємо в Єдиного Бога, то мусимо Його Заповіді виконувати (див. Євг. Ів. 14:15),

віра наша має виявлятися не тільки на кінці нашого язика, а в усіх наших діях і відношеннях.

Закони Й Заповіді Єдиного істинного Бога встановлені не тільки для виголошення в храмах, а для дотримання їх і в нашій праці на підприємстві, і в політиці, і в школі, і в родиннім житті, в нашому повсякденному житті.

І, якщо ми поступаємо не так, якщо ми не виявляємо віри в Єдиного Бога в житті, то ми лицеміримо. А Господь Ісус Христос сказав: "Горе вам, книжники, фарисеї, лицеміри..., що на показ молитесь... — через те осуд тяжкий приймете!" (Мат. 23:14).

Ми ж, християни, маємо бути правдомовні перед Богом, "Бо Господь праведний — любить правду, — як засвідчив пророк (Пс. 10:7).

А св. ап. єв. Іван стверджує: "Кожен, хто праведності не чинить, той не від Бога..." (І Ів. 3:10).

Нам же, православним християнам, які в назву своєї віри Христової поставили визначення — ПРАВОСЛАВНА, тобто — Правдива віра, — треба особливо це пам'ятати. Амінь.

ПРИЧИНИ БЕЗБОЖНИЦТВА

Ми живемо в суспільстві, серед якого певна частина людей — невіруючі, безбожники, або, як їх ще називають, — атеїсти. І хочемо ми того, чи ні, — час-від-часу нам приходиться мати відношення з безбожниками, співжити з ними. А нашим віруючим братам і сестрам в Україні, — приходиться жити й терпіти під владою безбожників.

Коли людина заперечує існування Бога, не вірює в Бога, то на неї не можна покладатися в справах чести й моралі. В її свідомості для неї все дозволено, від неї всього можна сподіватися і через те велику біду, горе й страждання приносить людям панування безбожників, коли вони мають владу в державі.

Через те нам, віруючим у Єдиного істинного Бога, необхідно мати розуміння про коріння безбожництва, необхідно знати звідки, з яких причин виникає безбожницька ідеологія, з яких причин виникає заперечення Бога.

Досліджуючи ці питання, приходимо до висновку, що є кілька причин, які породжують безбожництво. Ми тут розглянемо пару, на наш погляд, основних причин.

Найперша й можливо найголовніша причина виникнення ідеології безбожництва, атеїзму — це інтелектуальна гордість. Ось, мовляв, коли я, людина розумна, мудра, освічена, і якщо я своїм розумом не можу дослідити, зрозуміти, не можу своїми чуттями (смислами) піznати Бога, то Його немає.

Видатний англійський філософ Францис Бекон дав вдале визначення: "Ковток з чаші філософії веде до атеїзму, коли ж хто вип'є повну чашу — це приведе до релігії", до здобуття віри в Бога.

Подібно й в інших галузях наук: поверхове знайомство з основами наук може привести до зарозуміння й заперечення Бога, але глибоке вивчення й дослідження в природних науках, геології, астрономії — приводить людину до глибокої й широї віри, до благоговіння перед Всемогутнім Богом-Творцем.

Ми плянуємо на ту тему — здобуття великої віри в Бога через заглиблення в наукові дослідження видатними вченими — присвятити декілька наших проповідей.

Ідеологи атеїзму, безбожництва, такі як Карл Маркс, Шопенгауер, Ніцше, не дивлячись на деяку відмінність їхніх філософських систем, з причин інтелектуальної гордості, зарозумілости й можливо з особистих невдач у суспільстві, в якому вони жили, приходять до висновку:

Через те, що Бога не можна розумом піznати, дослідити, а людина — найрозумніша істота в світі, то Бога немає, а люди є самі собі боги. "А, якщо ми боги (тобто — найвища інстанція в світі), то нам все дозволено. І ми бачимо наочно, що безбожники, які слідують за Марксом і практикують його вчення в житті там, де вони насильством захопили владу, — їм все дозволено робити з людьми й над людьми, їх не стримують жодні поняття моралі, справедливости, совісти, їх не зобов'язують навіть закони, які вони ж написали й затвердили. Аби була сила... Тільки груба сила вирішує справу. Поступатися можна тільки там і тоді, як не вистачає тієї грубої сили.

Нацисти, які взяли за ідеологічне озброєння філософію Ніцше, його теорію "Іберменш" — надлюдей, вищу расу, — так само оправдували, практикували грубе насилия. За їхньою безбожницькою ідеологією сильніші мають право знищити чи поневолити слабших.

І нацисти, і марксисти, з позицій різних здавалося б протилежних, філософських систем, практикують винищення й переселення різних народів. Це тому, що обидва ті ідеологічні напрямки намагаються будувати життєвий устрій без Бога, проти Божої волі.

Характерна річ, що всі відомі новітні безбожницькі теорії породжені з середовища багатих, упривільйованих шарів суспільства. Хіба не з родини багатих російських аристократів вийшов Bakунін, один із ідеологів анархізму й співпрацівник Маркса в I Інтернаціоналі? Наступний провідник й ідеолог російських анархістів — Кропоткін, походив ще з більш багатої княжої родини.

Карл Маркс походив з багатої адвокатської родини й одружився з дочкою пруських-німецьких аристо-

кратів. Його сподвижник Фрідріх Енгельс походив з родини багатого німецького промисловця, який мав фабрику в Англії. Там же названий Ф. Енгельс був управителем, на гроші з визиску робітників жив й творив теорію безбожницького комунізму.

І всі ті безбожницькі теорії писали, будували в ім'я пролетарів, бідних ніби людей.

Відомий Вол. Ленін був "потомственный російський дворянин", син російського аристократа Іллі Ульянова, який мав генеральний чин в Російській імперії.

Було досить освічених талановитих людей, які вийшли з середовища справді бідних чи нижче суспільних верств, але нам невідомо, щоб хтось із них творив безбожницьку теорію. Звичайно, не всі багаті йдуть шляхом безбожництва, можна вважати, що більшість, як і взагалі більшість людей, є віруючі.

Але недаром Господь Ісус Христос сказав, що "трудно багатому ввійти в Царство Боже" (Матвія 19:23), бо багатство часто псує людину, нею опановує гордість і самолюбство, а гордість, як відомо, — від диявола.

Св. ап. єв. Іван у своєму першому посланні (2:16) стверджує: "Гордість життєва — це не від Отця", тобто — не від Бога.

А апостол Яків, брат Господній каже: "Бог гордим противиться" (Як. 4:6). Сам же Господь Ісус Христос навчає нас: "Хто гордиться, підноситься, той буде понижений" (Мтв. 23:12).

Уже в наші часи ми бачимо, що ті ідеологи безбожницьких теорій, які творили свої теорії запереченні Бога з гордости, потерпіли крах і падіння при запровадженні їх у життя. Вони принесли багато горя й страждання тим же трудящим людям, в ім'я яких ті аристократи писали свої теорії. І навіть в особистих родах вони потерпіли крах.

Фрідріх Ніцше, який проповідував свою безбожницьку науку сильних вольових надлюдів, якийуважав себе, безумовно, надлюдиною, в січні 1899 року збожеволів, втратив розум і закінчив своє життя в притулку для божевільних.

Карл Маркс, через свій холодний, аргантний, сповнений ненависті характер, не мав, крім Енгельса, близьких приятелів. Пролетарі, яких він хотів ущасливити раєм без Бога, не дуже ним цікавилися. (Властиво, робітників, іхнього життя, іхніх духовних потреб він не зінав. Він ніколи не жив життям робітника, а споглядав на робітників тільки із зовні. Він підрахував матеріальні вартості, а життя людей далеко не обмежується матеріальними речами).

Одна дочка Маркса закінчила життя самогубством, а дві інші, за деякими відомостями, були душевнохворими, близькими до божевілля, і хоч усі повиходили заміж, але ніхто з них не мав родинного щастя, не мали щастя і в наслідді.

Сказав Бог через пророка: "Нехай горди посorumлені будуть, бо робили нечесно" (Пс. 118:78).

І дійсно так сталося з гордими теоретиками безбожницьких наук.

ДРУГА найбільш відома причина сходження людей на шлях атеїзму-безбожництва — це моральне падіння. Люди, які відчувають, що вони живуть гріховно, антиморально, не по-правді, щоб знайти вилікання серед людей, — заперечують існування Бога і тим вважають себе не зобов'язаними дотримуватися в житті заповідей і настанов Божих.

Господь Ісус Христос дав визначення про таких людей: "Бо кожен, хто робить лихе (погане), ненавидить світло, і не приходить до світла, щоб не зганено вчинків Його. А хто робить за правдою, той до світла йде, щоб діла Його виявилися, бо зроблені вони в Бозі" (Ів. 3:20-21).

Хто живе не по-правді, хто чинить неправду, зло, заперечує Бога, або викривлює поняття про Бога (як це робили фарисеї, а тепер різні лицеміри, фальшиві вчителі), — ті люди втрачають синівство Боже й стають слугами диявола. Про таких Христос сказав: "Ваш батько — диявол, і пожадливості батька свого ви хочете виконувати". Він (диявол) був душогуб споконвіку, і в правді не встояв, бо правди нема в нім... він неправдомовець і батько неправди". (див. Єван. від Ів. 8:44).

Задумаймося й огляньмо сьогоднішнє життя в світлі того Христового визначення, то й побачимо, що це істинно так.

Людина, яка впала в гріх, але яка широко бажає служити правді-істині, яка бажає жити по-правді, через покаяння знайде дорогу до правди, до Бога й Творця свого.

Св. ап. єв. Іван свідчить: "Коли ми свої гріхи визнаємо, то Він (Бог) вірний та праведний, щоб гріхи нам простити, та очистити нас від неправди всілякої" (І Ів. 1:9).

Хто шукає правди, той знайде її. Хто прагне жити по-правді, той знайде дорогу й способи на те. Господь навчає нас: "Я дорога, і правда, і життя" (Ів. 14:6).

Іти дорогою правди за Христом — це означає прийняти широко Його євангельську науку, Його Заповіді й настанови. Коли обставини життя вимагають взяти хрест свій, — Його треба взяти й нести за Ісусом Христом, Його наслідуючи (Марк. 8:34). Коли навіть треба випити чашу терпіння-страждання, — її треба випити, щоб засвідчити правду, істину Христову.

Бо коли люди тільки словесно називають себе віруючими в Бога, формально визнають Науку Христову, а не живуть по ній, чинять неправду, — то це практичне безбожництво. Тому Христос засвідчив: "Відійдіть від Мене всі, хто чинить неправду" — (Луки 13:27). Амінь.

В ЯКОГО БОГА МИ ВІРУЄМО? (ЯК МИ УЯВЛЯЄМО БОГА?)

В минулій нашій розмові ми говорили про один із основних гріхів людства — ідолопоклонство, створення собі ідолів, кумирів для задоволення своїх пихостей, амбіцій і тим самим, у практиці й способі життя, на відхід від віри в Єдиного істинного Бога.

На життєвих прикладах було проілюстровано, що відхід від Правди в житті — це відхід від Бога. Тому то Господь через пророка засвідчив:

“Блажені, хто чинить правду кожного часу”. (Пс. 105:3).

Навіть не знаючи добре настанов із Біблії, нормальна людина здатна совістю свою пізнати де Правда, справедливість. Совість — сумління дане нам Богом, скаже нам, де вигода житейська, де амбіції й пристрасті спокушують нас на гріх, а де Правда. Там, де Правда — там Бог.

Св. пророк Ісаїя свідчить: *“Тільки в Господі правда...”* (45:24), Якому ми повинні служити з чистим сумлінням (див. 2 Послан. П. до Тим. 1:3).

Служіння мамоні — ідолові — нашим забаганкам, неправді — може людину привести до матеріального збагачення, але не до щастя. Це вже стверджено багатьма життєвими прикладами.

Основне — це визначати, що займає перше місце в нашему житті, перед ким ми можемо вклонитися, кому ми повинні зберегти найбільшу вірність і дотримати приречення в будь-яких обставинах.

Коли ми те все визначили, тоді можемо займатися будь-якою корисною діяльністю, можемо брати активну участь і в політичному житті. Тоді все стане на свої місця. Але, що в нас перше має бути визначено **наперед**.

Коли ми визначили Богові й Його Правді, Його Заповідям перше місце, тоді чим би ми не займалися, в яких обставинах ми не знаходилися б, які б складні ситуації

не створювалися, на які б стежки нас доля не кидала, — ми завжди знайдемо дорогу до світла. Св. ап. єв. Іван свідчить: "Бог — є світло, і немає в Нім жодної темряви". (Ілв. 1:15).

Важливим також є те, щоб ми визначили, в якого Бога ми віруємо, вірніше — яким ми уявляємо нашого Істинного Бога — "Творця неба і землі, і всього видимого й невидимого".

Доводиться часом чути, що як людина думає про Бога, як вона уявляє Бога — це її приватна справа. Але таке визначення хибне. Як людина вірить у Бога — це далеко не приватна справа, бо від віри окремої людини часом залежить доля багатьох людей.

Наприклад, через те, що люди вірили, що Бог є Молох, то щоб умилостивити його, кидали дітей у во-гонь (див. кн. Левит, 18:21; 20:2-5). Ті, що вірили в богиню Калі, задушували чоловіків в її честь. Через хибну уяву про Бога-Творця люди вели жорстокі війни. Отже, нам не байдуже, як вірують в Бога інші люди — наші близкі.

І одна із причин, чому ми провадимо нашу релігійну програму, радіопередачу — це тому, що нам не байдуже, як наші близкі вірують в Бога. Нам не байдуже, як вони уявляють Бога-Творця й Опікуна світу, і нам взагалі не байдуже, чи взагалі люди вірують, чи не вірують у Бога.

Дехто з віруючих упрощено уявляє Бога, як постарілого дідуся з довгою бородою, що сидить десь на золотому троні понад хмарами, як іноді символічно зображують Бога-Отця.

І навіть те прекрасне й правдиве визначення, що Бог є наш Отець Небесний, тобто — Батько Небесний, яке дав нам Господь Ісус Христос (див. Мтв. 6:9); Луки 11:2), через гріховність, моральне падіння деяких земних батьків, породило хибне уявлення про Бога.

Діти, які мали нещастя мати за батька п'яницю, людину сувору, жорстоку, що немилосердно бив, карав своїх дітей, уже повироставши, мають тільки страх перед Богом. Вони утікають від Бога, або не хочуть Його знати. Властиво, вони утікають від Бога тому, що не знають Його. Вони не знають, що Бог є не тільки Всемогутня, але також найбільш любляча Істота в світі, най-

більш вирозуміла до наших хиб і слабостей. Св. апостол євангеліст Іван говорить нам, що "Бог — є Любов" (І Ів. 4:8). І "хто любові не має, — той Бога не пізнав".

У притчі про Блудного сина (див. Єван. Лк. 15:11-32) Ісус Христос показав нам Бога-Отця в особі всепрощаючого батька, який приймає сина-грішника, що покаявся, з великою радістю. Отже Христос тією притчею показав, яке наставлення Бога-Отця Небесного супроти нас людей, і з яким довір'ям ми маємо звертатися до Нього.

Дитину не можна однією суворістю, примусом чи залякуванням навчити бути віруючою. Часто в нас буває не зі злії волі, а з несвідомості хибне виховання дітей у вірі, в розумінні Бога. От, наприклад, мама хоче, щоб хлопець був чемним:

— Якщо ти не будеш добре поводитися, то я не буду тебе любити, і Бог тебе не буде любити! Тим ми хочемо дітям прищепити поняття, що Бог тільки чемних, добрих любить. А мати ж сама знає, що вона неправду говорить, бо вона своїх сина й дочку, чемні вони чи ні, добрі чи недобрі, — буде любити увесь час... Бог же також і грішників любить. Він тільки гріха не любить, не любить, коли ми грішимо, та ще й свідомо.

Але одночасно є й друга крайність:

Деякі люди уявляють Бога, як якогось витвореного людською уявою Санта-Клавса, який все прощає, нічого не пам'ятає, як би ми не жили, покаялися чи не покаялися, а він роздає подарунки праворуч і ліворуч.

Є номінальні християни, які все, що б не робили, як би не грішили, то все себе заспокоюють: "Е, Бог Милосердний і простить".

Бог Милостивий, Милосердний — це так (див. Єремії 3:12; Лк. 6:36), але Бог також і "Суддя справедливий" (Пс. 7:12), що грішників карає, щоб покаялися, а тим, що не покаються, тим скаже:

"Ідіть ви від Мене в огонь вічний, що дияволові та його посланцям приготований", (див. Єванг. від Матв. 25:41). Це сказав Господь Ісус Христос.

Отже, як казав Тарас Шевченко, "не дурімо себе й своїх дітей", не обманюймось. Не випробовуймо мило-

сердя Боже, ходімо стежками Його Заповідей. Малолітніх дітей Господь завжди прийме за своїх, а нам, що знаємо Заповіді Божі, Бог "віддасть кожному, згідно з ділами Його" (Мат. 16:27).

Є ще люди, які уявляють Бога Всемогутнім, але як якогось "Serviceman in Emergency" (як кажуть у Канаді) тільки тоді, коли Він їм потрібний. Трапилася якась біда, нещастя, хвороба, — тоді й згадують про Бога, кличуть Його, моляться й просять, щоб прийшов й допоміг... Це, як говорять в Україні: "Як до горя, — та й до Бога. А немає горя, то забув і про Бога".

Але Бог не для того, і не такий, щоб ми Його призовали, визнавали тільки тоді, як у нас біда, нещастя. Так само, як наші батько-мати не для того, щоб ми пам'ятали їх тільки тоді, коли вони нам потрібні. Батька-матір треба знати, пам'ятати про них щодня тоді, як ми від них нічого не потребуємо.

Бога-Творця й Отця нашого Небесного треба знати, про Нього треба пам'ятали щодня, щоб Він нас знов, що ми Його. Про Нього треба пам'ятали й тоді, як нам іде все гладко, добре, коли Він дарує нам свої милості, силу, здоров'я, здатності. Господь Ісус Христос дав нам Молитву щоденну і сказав: "Не спокушай Господа Бога свого" (Мат. 4:7; Лк. 4:12). Господь хоче чути дітей своїх щодня. Він любить нас і хоче чути голос наш щодня.

Є багато хибних уявлень про нашого Єдиного Бога, про них ми будемо говорити в наступних розмовах для пізнання нашого істинного Бога-Вседержителя, Все-могутнього Духа Правди й найвищої любові, який з любові до нас, ради нашого спасіння послав в світ Сина Свого Єдинородного, "щоб кожен, хто увірує в Нього, не загинув, а мав життя вічне" (Ів. 3:16). Амінь

НАУКОВЦІ ПРО ІСНУВАННЯ Й ВІРУ В БОГА

Наші часи, поза всім іншим, — це часи електроніки. Дуже вірогідно, що ви зараз слухаєте й цю нашу релігійну програму на транзисторному радіоприймачі. Транзисторні радіоприймачі, не маючи ламп, не потребують часу на нагрівання, не дають шуму, як звичайні радіоприймачі. Ви включили і в ту ж секунду апарат працює. Транзистори — це прилади електроніки.

Я виготовляю ці програми також, користуючись транзисторними машинами. Правда, ці машини багато дорожчі, як радіоприймачі, на яких ви слухаєте. Вони коштують сотки доларів. Їх купила Консисторія нашої Церкви й вона ж буде вдячна, коли слухачі цієї радіопрограми подарують щось із своїх достатків, щоб оплатити і кошти машинерії, і кошти виготовлення програми, і кошти оплати на радіостанції. Треба мати на увазі, що ті кошти невпинно зростають разом з інфляцією, зі зростом коштів прожитку.

Св. ап. Павло про пожертви на Боже діло, на проповідь Євангелії, говорить: "Нехай кожен дає, як серце йому призволяє, — не з примусу, бо Бог любить того, хто з радістю дає" (2 Кор. 9:7).

Але вернімося до порушеної теми. Звичайно, ми в нашій релігійній програмі не будемо докладно розповідати про технічну науку — електроніку. Тут тільки стверджуємо, що засобами електроніки, досягненнями розвитку математики створено комп'ютери. Комп'ютерами тепер користуються в усіх галузях науки, економіки, в урядових установах, в навчальних закладах, бібліотеках.

Коли ви прийдете тепер купити якусь запасну частину, деталь до вашого авта, то продавець включає комп'ютер і через ньогознає де та частина є, скільки коштує й т.п. Виглядає, що комп'ютери — розумні машини. Безумовно, комп'ютери дуже складні й мудро створені машини. Але ми не мусимо забувати простої незаперечної істини, на неї погоджуються і віруючі й найбільш запеклі безбожники:

Кожна клітина (по-англійському "селл") людського мозку більш складніша й мудріше сконструйована, як найбільш досконалій комп'ютер, або, як кажуть у цій країні, — 10 більйонів...

Більше того, увесь мозок, усі ті 10 більйонів його клітин не потребують жодного людського догляду, — вони живляться енергією нашого тіла, вони себе відновлюють, в них складається запис-пам'ять і як те все стається — ніхто не знає. Конструктор нашого мозку Бог-Творець, Він подбав про його функції, діяльність. Ніяким вченим людям те неприступне, вони можуть тільки безперервно вивчати те вічно діюче матеріальне тіло, з якого народжуються духовні речі — думки, ідеї.

Зрештою, людський мозок і сконструював ті складні комп'ютери, програмує їх, ними керує. Без людського розуму не можливе створення жодної машини, без дії людського розуму всяка машина буде тільки мертвє тіло.

І якщо б хтось почав доказувати, що комп'ютери самі себе створили, що радіоапарати, на яких ви слухаєте ї цю програму, самі себе створили, то такій людина порадили б піти до лікаря-психіатра.

Але коли людина серйозно твердить, що безмежно складніший, досконаліший і мудріший людський мозок, який породжує думки, ідеї, має пам'ять і безліч інших духових властивостей, — що мозок сам по собі створився від випадкового з'єднання різних хемічних сполук, клітин, молекул, і що ті клітини (セル) почали якось випадково, самі по собі, виявляти духові властивості, почали думати, — то куди таку людину послати?...

Якщо ми всі переконані, що треба великого розуму, щоб послати ракету, сателіта, щоб вони кружляли навколо Місяця чи навколо Землі, то як можна серйозно твердити, що Місяць випадково сам по собі утворився й випадково кружляє мільйони років з великою точністю по своїй орбіті?

Великий науковець, колишній президент Академії Наук У Нью-Йорку, проф. Крессі Моррісон, про Місяць ось що говорить:

"Коли б Місяць був на віддалі лише п'яdesяti тисяч миль від нас, замість звичайної віддалі — двісті сорок

тисяч, тоді наші океанічні (морські) припливи були б такі великі, що заливали б землю двічі на день".

Отже, життя на суші Землі було б неможливе.

А щодо руху Землі й віддалі її від Сонця, той же професор говорить: "Земля крутиться навколо своєї осі зі швидкістю тисячу миль на годину. Коли б вона крутилась зі швидкістю ста миль на годину, наші дні були б у десять разів довшими, і сонце спалювало б нашу рослинність протягом одного дня; тоді ж протягом довшої ночі замерзали б навіть найменші паростки, які могли б з'явитись.

Далі, Земля віддалена від сонця точно на таку відстань, що сонячне проміння огриває нас в такій мірі, як нам потрібно. Коли б воно давало менше тепла, ми б замерзли".

Творець усього — Бог, Який створив і небо, і Землю, і Місяць, і Сонце й інші космічні тіла, помістив, визначив ім певні орбіти, віддалі і Місяця від Землі, і Землі від Сонця, щоб могло існувати життя на нашій планеті Землі, щоб вона мала джерело постійної енергії, постійного тепла.

Вчені тепер пересвідчуються, що розрахунки дуже точні, що все передбачено. Чи могло все те статись випадково само по собі? Чи хтось може ствердити, що якась точна деталь, якась досконала машина, що діє з великою точністю може випадково створитися? А рух планет, нашої Землі зокрема, такий точний, що можна вирахувати на тисячі років наперед час сходу й заходу сонця, місяця, затемнення сонця, місяця. І ніколи не було на жодну секунду спізнення... Чи й це випадково?

Мусить існувати Всемогутній Розум світу, що все передбачив і розрахував, мусить існувати Істота, яка має той неосяжний Розум, мусить існувати та невидима Сила, що дала поштовх і всім небесним-космічним тілам — планетам, зіркам, які рухаються по точних орбітах у неосяжних просторах.

І мусить бути той Розум, та Сила, та Істота, що в порівнянні з Ней людина — наймудріша істота на земній кулі є дуже незначна й слаба в своїх можливостях.

Ту всемогутню, неосяжну, недовідому Істоту, Силу, якої присутність у всесвіті ми безперервно відчуваемо,

всемогутній і неосяжний Розум якої ми бачимо й спостерігаємо у світі, приступному для нашого пізнання — ми називаємо Богом.

Про створення світу розповідає перший розділ Біблії, книги Буття, поетично оспівує досконалість створеного Богом світу псальмопівець-пророк у 103-му псалтмі.

Ми віруємо не тільки в створення світу Тим єдиним Богом, але віруємо в постійне опікунство Богом, створеного Ним світу. Праведний Іов свідчить:

"Коли б Він (Бог) до себе забрав Своє серце, Свій дух, і Свій подих до Себе забрав, всяке тіло погинуло б в мить, а людина повернулася б на порох". (Іова, 34:14-15).

Професор д-р Вівер, декан Математичного факультету Вісконсінського університету, що 20 років завідував катедрою природничих наук, глибокий науковець, говорить:

"Бог відкриває Себе багатьом людям, у багатьох місцях світу, і в наші дні Він відкриває Себе. Кожний новий крок науки є новим об'явленням дивного ладу, що його вклав у світ його Творець".

У 60-х роках минулого століття поширилось фальшиве повір'я, що наука може без Бога розв'язати, вирішити всі проблеми й поробити людей щасливими. Це примітивізм і простацьке повір'я недоучок, яке вони поширювали серед малоосвічених людей і спокушали їх на відхід від Бога, на безвір'я.

Огляньмось назад, перегляньмо усі видатні винаходи, від радіо і телефону почавши, до тих же комп'ютерів — їх робили віруючі люди, а безбожники здатні тільки копіювати.

Згаданий попередньо проф. д-р Вівер свідчить: "Деякі (люди) думають, що нібито вчені не можуть вірувати в Бога. А мені здається навпаки, що саме вченім дана виключна можливість Віри. Ніхто з учених, наприклад, не бачив електрона, але для вченого електрон є найбільш реальною річчю". Ніхто з учених, ніхто з людей не бачив Бога в Божому єстві, але для нас Бог є найбільш реальний, існуючий.

"Ні один учений (в розумінні справжній учений) ніколи не прийде до думки про "нереальність Бога", — стверджує той же професор. Тільки люди гордости, або ті, що швидко забагатіли, служачи "мамоні", заперечують свого Творця-Бога, або байдужіють й відходять від Бога.

Заглиблення в наукові досліди, як уже ми згадували в цій бесіді, глибоке вивчення існуючих від Творця законів і руху небесних — космічних тіл, і вивчення мозку людського, і взагалі будови, функції різних органів людського тіла, будови тіла будь-яких тварин, створінь на землі, рослин, найменшої квітки, чи листочка, — все свідчить про великий неосяжний Розум, велику Премудрість їхнього Творця. Його передбачливість, любов до творіння свого і досконалість, яку ми, люди, можемо тільки наслідувати, до чого нас і закликає Христос: *"Отож будьте досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний"* (Мтв. 5:48). І все в Бога розраховане на вічність, на безперервне відновлення й очищення себе. І нічого в світі не пропадає. Жодна капля води на землі не пропала від часу її створення.

Тому ми за псальмопівцем-пророком виголошуємо: *"Як величні діла Твої, Господи, Ти все в мудрості створив єси!"* (Пс. 103:24).

ЯКИЙ НАШ БОГ?

Продовжуємо нашу розмову про пізнання Єдиного Бога. Я, звичайно, маю великий привілей від Церкви й ласку від Бога, бо можу говорити до багатьох сотень, а може й тисяч наших людей, які живуть у різних місцях, у різних провінціях нашої великої країни. Але цей привілей має й свої недостачі: я не знаю скільки людей нині мене слухають вперше, скільки сьогоднішніх слухачів слухали мої попередні проповіді, через те, щоб було для всіх зрозуміло, доводиться час-від-часу дещо із сказаного раніше повторювати. Мені прикро це робити, бо я свідомий, що багато слухачів нашої програми скажуть, або подумають: "І нащо він знову те говорити, повторює? — Ми ж уже чули..."

Але я не маю іншої ради; дещо треба згадати з попереднього, щоб був певний зв'язок у моїх розповідях.

Як згадувалося попередньо, важливим є для всіх нас, яким ми уявляємо нашого Бога-Істинного і як уявляють Його наші близні. Безумовно, річ іде не про те, який Бог по своєму єству, бо істоти Бога, Його божественного єства ніхто з людей не знає й не може знати.

"Бог — є Дух", — каже Ісус Христос (Ів. 4:24). З інших джерел Св. Письма знаємо, що Бог неосяжний, як і неосяжний та безмежний світ. Як говориться: "Дух Господній наповнює всесвіт. Він обіймає все, знає кожне слово" (І Хр. 28, 9). Для Бога немає нічого закритого. "Бог ... відає (знає) все" (ІІв. 3:20).

Через ап. Павла ми знаємо, що Бог "живе в світлі неприступному" (І Тим. 6:16). *Бог незмінний*. Він такий самий, як був при створенні світу. Він вічно той самий. "Я здавна Той самий", — каже Бог через пророка Ісаю (43:13). А святий ап. Яків стверджує: "В Отця світів немає, ані тіні перемін" (1:17).

Бог Всемогутній, Вседосконалій, Вічний, Оживляючий... Властивостей Божих не можна перелічити й не можна людськими словами окреслити, як переказує псальмопівець пророк:

"Великий Господь і прославлений вельми й недослідиме величчя Його" (Пс. 145:3).

Ми, віруючі християни, на підставі ствердження в Святому Письмі й на підставі вивчення сотвореного Богом всесвіту, і на підставі Святого Передання, можемо коротко сказати, що ми в Богові "мислимо все, що є найвищого, найкращого, найчистішого, найсвятішого". В Богові є всі ідеали: "Істина, Любов, Правда, Краса, Радість, Утіха, Щастя, Спокій, Блаженство... Немає більшого щастя, як знати, що нас створив такий Всезвершений, Який виявив до нас найбільшу любов, пославши Сина Свого в світ (Ів. 12:44), Який у діях Своїх є всеправедний. Через те, наша любов до Бога й наше благовоління перед Богом — безмежні" (Архиєп. Михаїл, Катехизис, стор. 11).

Деякі люди, уподоблюючи, обмежуючи Бога в своїй уяві до людських можливостей, кажуть: "Людей багато мільйонів, багато може молитись, просити Його, як Він може всюди бути, реагувати?" Але не забуваймо, що Бог — необмежений Дух, Який може діяти в цілому світі в ту саму мить. Він — Всюдисущий, скрізь присутній. Хоч Його істоти не можемо бачити, але Його дії ми можемо спостерігати одночасно у всіх кінцях землі, в усіх точках всесвіту.

Як згадувалося в одній із попередніх наших розмов, важливим є, щоб люди вірно уявляли відношення Бога до нас як люблячого, справедливого Отця-Батька, Який опікується нами, зацікавлений нами, Який бажає нам добра. Так Господь Ісус Христос навчив нас, давши нам молитву, якою ми звертаємося до Бога-Творця, як до рідного люблячого й Всемогутнього Батька — "Отче наш..." *Він не чийсь Отець-Батько, а наш, рідний.*

Всюдиприсутній Бог не для того, щоб ми боялися Його, а щоб подати нам руку помочі, коли наших людських сил не вистачає, як подав Христос руку помочі Петрові під час бурі на морі (див. Євг. Ів. 14:28-31).

Можливо вірно ілюструє відношення Бога до нас життєвий приклад з піонерських часів на фармі в Манітобі. Дівчину років 9-ти мати послала увечорі принести води з джерельної криниці. Надворі було тем-

но, хоч око виколи. Кругом шелестів похмурий ліс. Дівчина добралася стежкою до криниці, набрала води й несе до хати. Але вона чує тріск гілок і якісь кроки. Її охоплює страх, вона труситься, але потім у темноті вона чує голос батька: — "Не бойся, доню, це я".

Дівчина відчула шорсткий дотик батьківської руки, якою він узяв відро й вони пішли рядом. Тепер уже старша жінка, розповідає (усно авторові):

"В мене були поколені ноги, доріжка була камениста, камінці в'їдалися в поранені ноги, ліс далі шумів і тріщали гілки, я була втомлена цілоденною працею, але мені стало так легко, радісно, що я б ішла й ішла безконечно з моїм великим суворим татом.

Я не пам'ятаю, щоб він нас, дітей, цілуває, милував, як мама, він бувало й карав нас, коли ми робили збитки, але нам усім було так добре й безпечно, коли тато був у дома. Хоч нам бувало й тяжко в праці, у недостатках тих часів, але коли він, сильний і справедливий був біля нас, чи серед нас, ми завжди відчували спокій і безпеку", — так розповідає старша вже жінка про переживання в дитячих роках, про свого батька.

Бог є наш Отець — наш люблячий Всемогутній Батько. Бог — всеобіймаючий і всюди присущий Дух і Він буде повсюди з нами, коли ми з вірою і любов'ю ходитимемо по стежках Його. Сказав Бог:

"І ось Я з тобою, і буду тебе пильнувати скрізь, куди підеш" (Буття 28:15). Безумовно, як справедливий Батько, Отець наш Небесний мусить нас деколи й карати (направляти).

"...і пізнаєте ви, що Я — Господь, що карає". (Езекіїла 7:9).

Але Бог не карає з бажання причинити нам зло, страждання, а щоб направити нас на дорогу правди. — "Господь є Бог правди" (Іс. 30:18).

"Господь справедливий і любить правду" (Пс. 10:7). Через те ходімо в житті стежками правди й матимемо милість, а не кару Божу.

І не забуваймо слів Христових: "Я є дорога Правди" (Ів. 14:6). "Отець і не судить нікого, а увесь суд віддав Синові" (Ів. 5:22). Отже, дотримуймось Науки Христової,

Його Заповідей і це буде заповненням, що ми йдемо дорогою правди в нашім житті.

Через те, коли ми кажемо, що віруємо в Єдиного Бога й Господа нашого Ісуса Христа, то мусимо жити в Христі. Не тільки співати, молитися по-православному, а жити по-православному, жити по-правді. Якщо ми патріоти нашого народу, якщо ми хочемо добра нашему народові, то повинні все робити, щоб наш народ, члени нашого народу жили найперше між собою в правді, в любові, виконуючи волю Божу, згідно Христових Заповідей любови. Це буде глибинний, правдивий патріотизм.

Зовнішній крикливи патріотизм задовольняється лайкою сусідів, других народів, обманливо заспокоює, що ми є тільки побожний звершений народ. Нам треба знати нашу історію, треба знати й про кривди сусідів наших, (ми вже ілюстрували й будемо ті сторінки ілюструвати в процесі вивчення нашої Віри), але нам треба дбати найперше за звершеність у Христі Ісусі, за життя в Богові всіх наших близьких, нашого народу найперше, до якого з ласки Божої ми належимо (Матв. 15:24).

Кожна свідома людина повинна, безумовно, дбати про свою досконалість, за свою духовну чистоту, за правдиве ісповідання правдивого Бога, але наша Віра Православна, взагалі — Віра Христова — це не Віра egoїзму, окремої особистості, а Віра спільноти — Церкви. Окрема людина може жити праведно, одиноко на острові, як Робінзон, але спастися людина може тільки в єдності з іншими віруючими людьми в Церкві. Через те й стверджує св. ап. Павло, що "Тому слава в Церкві та в Христі Ісусі на всі покоління" (Еф. 3:21).

Навіть коли ми промовляємо на самоті молитву Господню — "Отче наш...", то ми маємо бути свідомі, що ми молимось не тільки за себе особисто: ми не кажемо "Отче *мій*...", а "Отче наш", так Христос нас навчив, щоб ми молилися, просили Бога не тільки за себе особисто, а за всіх інших, що визнають Бога за свого Отця, які визнають себе за дітей Божих. Амінь.

ДІТИ БОЖІ ЧЕРЕЗ ВІРУ

Ми вже устійнили в попередній нашій розмові, що всі віруючі в Єдиного Бога й Єдиного Господа Ісуса Христа мають вважати себе за дітей Божих, визнавати Бога-Творця за свого Отця — Батька. Але навіть коли ми однозгідно визнаємо вище стверджену правду нашої Віри, то й тут може бути хибне розуміння істоти нашого синівства Божого.

Деякі люди хибно вважають, що ми сини й дочки Божі тому тільки, що Бог тілесно сотворив перших людей, отже ми Його насліддя, ми всі брати й сестри в Богові. Тілесно — це безумовно так. По тілі всі люди, в тім числі найбільші безбожники, богоборці — це діти Божі, творіння Боже.

Але ми мусимо бути свідомі, що ті люди, які не мають віри в Єдиного істинного Бога, які не визнають Ісуса Христа за Господа, — духовно вони не є діти Божі. Людський рід через гріховне падіння давно втратив те першопочаткове синівство Боже, втратив право звертатися до свого Творця як до Отця, до Батька.

Повернув, відновив синівство до Бога, право називатися дітьми Божими, право звертатися до Бога, як до Отця Небесного — Господь Ісус Христос, Син Божий, Який приходив на землю. І це не мої особисті міркування, — це правдива наука Церкви Христової.

Св. ап. Павло від Бога нас навчає: "Бо ви всі сини (діти) Божі через віру в Христа Ісуса" (Гал. 3:26). Через віру в Христа, через любов до Христа, ми стаємо улюблені діти Бога-Отця. Св. ап. єв. Іван передає слова Христові в Св. Євангелії: "Хто любить Мене, того полюбить Отець Мій" (Ів. 14:21). І св. ап. Павло далі свідчить: "А коли (ми) діти, то й спадкоємці, спадкоємці Божі, спадкоємці Христові, коли ми з Ним терпимо... щоб разом з Ним і прославитись" (Рим. 8:17).

Отже, те що належить Христові, якщо миувірували в Нього, як Сина Божого й чинимо волю Його, то ми діти Божі, Отець Небесний опікуватиметься нами, як Його дітьми. Ми можемо до Нього звертатися з любов'ю й надією, як до Отця-Батька нашого. Ні Буда, ні Магомет,

ніхто, крім Христа, не міг навчити звертатися до Бога-Творця, як до Батька, тільки Син Божий, що рожденний "перше всіх віків, Бог істинний від Бога істинного" (див. Символ Віри), Який "зйшов з неба" на землю, прийняв тіло людське "від Духа Святого й Діви Марії, став чоловіком" — людиною, щоб людською мовою навчити людей про волю Божу, про методи й засоби спасіння для всіх людей. Який звершив місію спасіння тут на землі.

Якщо пророки були вибранці Божі, праведники, які навчали людей з надхнення Й по повелінню Божому в Старому Заповіті, то Христос, бувши Богом у тілі людському, навчав як сам Бог, Його слова й наука незаперечні, — вони від Бога. Тому Й міг Він з повним авторитетом ствердити: "Я — в Отці, а Отець у Мені". (Ів. 14:11).

Тому тільки Він міг, з любови Божої до людей, повернути нам синівство Боже, тому тільки Він міг, з Божим авторитетом, навчити звертатися до Бога Творця, як до Батька — "Отче наш..."

Біда наша, що багато християн уважають, що коли звершено формальне хрещення, коли вони в "Христа охрестилися, в Христа одягнулися" (Гал. 3:27), що вони вже автоматично на ціле життя стають дітьми Божими. Але правдою є, як і навчає св. ап. Павло від Бога, що ми сини й дочки Бога "через віру в Христа Ісуса". Малолітнім дітям досить хрещення по вірі іхніх батька й матері (рідних чи прибраних — хрещених), але нам — дорослим людям треба свідомо виявити ту віру в Христа Ісуса особисто.

Св. ап. єв. Іван свідчить: "А всім, що Його (Христа Ісуса) прийняли, їм владу дано дітьми Божими стати, тим, що вірять у Ймення Його..." (Ів. 1:12). Отже, якщо доросла людина не має тієї широї віри в Христа Ісуса, то не може називатись сином чи дочкою Бога. Формальне вимовлення молитви такими людьми не може привести їх до єднання з Богом.

Тому всі віруючі в Христа Ісуса, молімось за тих, що не мають тієї віри спасіння, щоб вони навернулися до Господа Бога свого. Закликаймо їх, нагадуймо їм з лагідністю (див. 2 Тим. 2:25), щоб привести їх до Церкви Христової Правдивої, до здобуття віри в Христа Ісуса,

щоб і вони увірували, покаялися й спаслися, бо, як свідчить сам Господь Ісус Христос: "Говорю вам, що ...на небі радітимуть більш за одного грішника, що кається, ніж за дев'ятдесятох і дев'ятьох праведників, що не потребують покаяння. (Лк. 15:7). Амінь.

ПІЗНАВАТИ ОТЦЯ ЧЕРЕЗ СИНА

Ми, християни, маємо велику милість від Бога, що Бог-Творець вселеної зацікавлений нами, — кожним одним із нас. Ми не просто творіння Боже. Бог через Сина Свого дарував нам Його любов і Право бути членами Його родини, бути дітьми — синами й дочками, звертатися до Нього — Бога Творця, як до улюбленого Батька, єднатися з Ним.

Господь наш Ісус Христос навчив нас молитися, звертатися безпосередньо до Бога-Творця, називаючи Його Отцем-Батьком (Матв. 6:9-13). І Христос нам заповів: "Просіть — і буде дано вам... Отець ваш Небесний подасть добра тим, хто проситиме в Нього" (Матв. 7:7-11).

Але, як вже згадувалося попередньо, важливо є, щоб ми вірно розуміли який наш Бог є, які Його наставлення, наміри до нас, як і про що ми повинні найперше просити в Бога-Отця, які чесноти ми повинні в собі розвивати, щоб нам прощене було дано, щоб ми знали волю Божу. Бо, як свідчить Христос: тому буде дано прощене, "Царство Небесне", "хто виконує волю Мого Отця, що на небі" (Матв. 7:21).

Можна почути деяких проповідників, які кажуть, що коли хочеш знати який Бог, яке Його відношення до нас, як ми повинні відноситися до Нього, то читай, мовляв, Біблію й будеш знати те все та Його волю. Звичайно, основні відомості про Бога ми здобуваємо з Біблії, але Біблія — як великий ліс. У великому лісі можна заблудитися, можна й читаючи Біблію заблудитися. І багато-багато людей блудять у цьому світі. Православна Христова Церква вважає, що читати Біблію можуть усі,

але інтерпретувати, пояснювати Біблію — Св. Письмо, не може кожна людина на своє розуміння, а збірна свідомість Христової Церкви.

Навіть безпосередні учні Ісуса Христа — апостоли, не інтерпретували вчення Ісуса Христа, вчення про Бога взагалі, про Церкву кожний на своє розуміння, а скликали Собор у 51-му році в Єрусалимі (Див. Дії Св. Апостолів, 15 р.), радилися, призивали благодать Духа Св. Й встановлювали спільно розуміння. З тією ж метою скликалися Вселенські Собори Церкви Христової. Ми про те будемо докладніше говорити в свій час.

Бога Отця, Його наміри й відношення до нас, людей, ми пізнаємо через Сина Його Ісуса Христа. Через те, що Христос перебуває в Отці, а Отець у Ісусові Христові (див. Єванг. від Ів. 14:10-11), то пізнавши Ісуса Христа через розповідь святих євангелістів, ми пізнаємо Бога-Отця.

Христос виявив усію своєю діяльністю на землі велику любов до людей. Він виявив найбільшу любов, яку тільки можна було, віддавши життя своє для спасіння світу. І Христос же визначив правду, що

"Ніхто більшої любови не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх" (Ів. 15:13). По тому ми знаємо, що Отець наш Небесний має найбільшу любов до нас, яка тільки можлива, яку тільки можна уявити.

Христос уздоровлював хворих різними хворобами: спаралізованих, прокажених, кривих, кровоточивих, сліпих робив зрячими, навіть воскресив із мертвих сина Наїнської вдови (Лк. 7:11-15). Він виявляв велике милосердя. І з того ми знаємо, що Отець наш має велике милосердя до людей — дітей Його. Христос не любив неправди, лицемірства, не любив, коли люди такі, як фарисеї, книжники фальшив'ять перед Богом і людьми, коли формально звершують обряди, формально моляться без внутрішнього горіння й любови до Бога (Лк. II, 43:46; Мтв. 23:27-29), коли не виявляють любови до близьнього. Він безліч раз ганьбив, докоряв про те фарисеїв і книжників, законників.

Христос виявляв велику любов до людей і закликав нас виявляти таку ж любов до Бога й близьких наших (Мрк. 12:30-31).

Виявляючи велике милосердя до людей, Христос за-
клікав нас бути милосердними, наслідувати в
милосерді Отця Небесного (Луки 6:36). Бо Христос
виявляє тє милосердя, яке має Отець Небесний.

Ми в цій короткій розмові навели тільки деякі приклади, щоб всі розуміли, що Христос, перебуваючи на землі, виявив людям діями Своїми. Який є Отець наш Небесний по відношенню до нас, як Він оцінює наші чесноти, діла, і як ми повинні відноситися до Бога-Отця. Коротко сказати: через пізнання Ісуса Христа, ми пізнаємо нашого Отця Небесного. Через те для християнина основним джерелом пізнання Ісуса Христа, Його Науки, пізнання Бога взагалі — є Святе Євангеліє Господа нашого Ісуса Христа.

Взагалі ж, ми повинні розуміти, що Христос прийшов на землю, щоб чинити дії, діла не якісь особисті Богочоловіка Ісуса Христа, а дії, діла Свого Отця Небесного. Про це Сам Господь так стверджив, докоряючи фарисеям: "...сказав Я: "Я Син Божий. Коли Я не чиню діл Отця Свого, то не вірте Мені. А коли Я чиню, то хоч Мені віри не ймете, повірте ділам, щоб пізнали й повірили ви, що Отець у Мені, а Я в Отці" (Ів. 10:36-38). А в 14:10 стверджує: "Я вам говорю не від Себе, а Отця, що в Мені перебуває, Той чинить діла ти".

Через те, що Ісус Христос чинив діла Отця Свого Небесного, а фарисеї, книжники, законники ненавиділи Його, то Він визначив, що ті лицемірні люди ненавидять Отця Небесного. Господь дуже ясно про те сказав:

"Хто Мене ненавидить, — і Мого Отця ненавидить". (Ів. 15:23).

І зворотно — про тих, хтоувірував у Христа й любить Його, виконує Заповіді Його сказав:

"Хто заповіді Мої має та Іх зберігає, той любить Мене. А хто любить Мене, то полюбить його Мій Отець..."

Такий наш Бог, так виявив Себе Отець Небесний через Сина Свого Єдинородного, щоб ми знали й чинили волю Його. Амінь.

ДНІ БОЖОГО ТВОРІННЯ

Я отримав листа від одного нашого слухача з Саскачевану. Зачитую його: "Я тепер на пенсії, роботи біля хати майже ніякої немає, то слухаю всяких проповідників по радіо й читаю всілякі часописи. Чув я заклик: "Читай Біблію й спасешся!", — той почав читати". (Тут пропускаю похвали, які висловив слухач на мою адресу, бо він аж задуже мене восхваляє...).

"На першій сторінці Біблії я прочитав, що Бог створив небо й землю, й все, що на землі, за шість днів. А от розповідали по телевізії, та й у школі, чув, що навчають, буцімто земля та й все твориво на ній творилися поступово, протягом мільйонів років. Де ж воно тут правда?"

Відповідаю. І те, що ви в Біблії читали, і те, що люди думають скільки то часу потрібно було на утворення землі, всього, що живе й існує на землі, планет і т.п. — між тим немає великої розбіжності, чи суперечності.

Тут тільки важливо пам'ятати, що мова Біблії — це вислови для вічності, а мова в науці людській — завжди для сьогоднішнього дня, завжди висловлює свої визначення сьогоднішніми поняттями.

Одночасно треба не забувати, що в науці людській про утворення світу й всього живучого в ньому, в тому числі й людини — немає нічого сталого. Те, що людська наука про все те думала, допускала сто років тому — це було одне... Тепер наука говорить, на підставі своїх досліджень і припущень (гіпотез) — друге, а що буде говорити наука людська про все те через наступні сто чи тисячу років, то буде напевно зовсім інше.

Тут також зауважимо, як уже говорилося на попередніх наших бесідах, що не можна в Біблії розуміти все дослівно, теперішнimiми поняттями. Коли написано на першій сторінці Біблії слово "день", то це ще не означає, що то 12 чи 24 теперішні години.

Як напевно відомо нашим слухачам, перші книги Біблії були написані спершу старо-гебрейською мовою. За часів пророка Мойсея не було слова-поняття: період, доба, епоха. В першій книзі Біблії — "Буття" вжи-

вається старо-гебрейське слово "ІОМ", яке перекладається на всі сучасні мови як "ДЕНЬ". А знавці цієї стародавньої мови роз'яснюють, що в старо-гебрейській мові "ІОМ" вживалося в багатьох значеннях — не тільки на означення поняття — 24 години, але також визначало просто відрізок якогось часу, добу.

Слово "день", напр., в 3, 4 і 5 віршах першого розділу книги Буття могло означати тільки якийсь невизначений період часу. Там дослівно написано так:

"І сказав Бог: "Хай станеться світло! і сталося світло. І побачив Бог світло, що добре воно, — і Бог відділив світло від темряви. І Бог назвав світло: "ДЕНЬ", а темряви назвав "НІЧ". І був вечір, і був ранок, — день перший".

Із попередньої й дальшої розповіді з того ж розділу видно, що тоді, в той перший т.зв. день, ще не було створено, ні зірок, ні Сонця. Тоді ж, як і стверджено в Біблії (1, 2), "земля ще була пуста та порожня, і темрява була над безоднею, і Дух Божий ширяв над поверхнею моря".

Отже це був не твердий матеріял, а якась невизначена, по-теперішньому сказати б — газовидна речовина, над якою "ширяв" Дух Божий, це ще була "бездня", як і стверджено в Біблії.

Сучасна наука людська, між іншим, також стверджує, що на початку створення світу була якась газовидна речовина в необмеженому просторі, що почала скупчуватися, рухатися, кружляти з центробіжною силою... Я міг би навести тут цитати з різних наукових визначень, гіпотез — вони по суті не суперечать послідовності творіння описаного в Біблії, але в короткій розповіді по радіо просто немає можливості все те наводити. На ту тему написано дуже багато книжок. Я тут обмежуся виясненнями на підставі Святого Письма.

Як описано в першому розділі Біблії, по волі Творця та газовидна маса, речовина, почала променювати світло. Науковці тепер кажуть, що світло з'явилося в наслідок хемічних реакцій, тертя, коли почалося горіння, то мусіло з'явитися світло. Але Біблія, звичайно, ні про яку хемію не говорить, а стверджує, що по волі Божій з'явилося світло й Бог назвав те світло днем.

Скільки часу, скільки років чи тисяч років проводжувалося те горіння, виділення світла газовидною масою — стільки часу й продовжувався той перший біблійний день творіння. То міг бути й довгий період — ніхто з людей не знає й не може знати. Люди можуть тільки вгадувати, передбачати.

Наші теперішні день і ніч стаються, як відомо всім, через обертання Землі навколо своєї осі й освічення її Сонцем. Тоді, в перший день, в перший період творіння, як і стверджено в Біблії, такої тверді — планети Землі ще не існувало, не існувало окрім Сонця, не могло бути, звичайно, ніякого обертання Землі навколо своєї осі, не могло бути 12 годин дня, 12 годин ночі, як тепер у середньому є.

Бог почав творити "тврдь", як пишеться в 6-му вірші першого розділу, а Земля наша як планета, як і інші окремі планети, Сонце, були сформовані, згідно біблійної розповіді, на третій день Божого творіння (див. 1:9-10).

Може скажете, що це тепер ми такі розумні стали, так розуміємо, а раніше люди розуміли інакше... Різні люди в різні часи, звичайно, розуміли по-різному, по-різному міркували, але хочу тут ствердити на підставі Святого Письма, що мої попередні пояснення — це не особисті міркування, а розуміння нашої Христової Церкви.

Св. апостол Петро засвідчив у своїм 2-ім Соборнім Посланні: *"Нехай же одне це не буде заховане від вас, улюблени!, що в Господа один день — немов тисяча років, а тисяча років — немов один день (3:8).*

Отже, те що ми навчаємо тепер, так навчав апостол Петро *майже дві тисячі років тому*. А пророк-псалмопівець Давид, більше як тисячу років перед апостолом Петром ствердив:

"Бо в очах Твоїх (Божих) тисяча літ, — немов день (один)..." Можна тут також додати, що ряд Отців Церкви перших віків християнства, такі, як Климентій Александрійський, який пом. у 216 році, св. Афанасій Великий (жив у 4-му віці), св. Василій Великий (жив у 4-му віці, блаженний Августин (4-5 віки) так само розуміли ті біблійні дні створення світу, так навчали й в іхніх тво-

рах і ми можемо про те пересвідчитися по їхніх творах, які вони залишили по собі.

Як бачимо, розуміння того, що біблійні дні творіння у Бога — це тисячі років, тобто — невизначений період часу, — таке розуміння дуже давнє.

Не суперечимо, що деякі люди в певних Церквах могли помилково навчати, а можливо й тепер навчають, про своє розуміння днів творіння світу, вкладають у біблійні слова своє обмежене й помилкове людське розуміння.

Якщо ми далі уважно читаємо ту ж першу сторінку Біблії, то ми побачимо, що наша Земля, як планета, сформована аж на третій день. Зачитую тут з Біблії 9 і 10 вірші першого розділу:

"І сказав Бог: "Нехай збереться вода з-попід неба до місця одного, і нехай суходіл стане видний. І сталося так. І назвав Бог суходіл: "Земля", а місце зібрання води назвав: "Море". І Бог побачив, що добре воно".

Це було на третій день Божого творіння. Скільки часу продовжувався той день — ніхто не знає. Сказано тільки, що в той же третій день — третій період. Бог створив різні рослини: "Нехай земля вродить "траву, ярину, що насіння вона розсіває, дерево овочеве, що за родом своїм плід приносить, що в ньому насіння його на землі". І сталося так" (Буття 1:11).

Зауважимо тут коротко, що Бог створив усе досконало, передбачливо, розраховане на віковічність існування, на розмноження тих рослин через насіння, плоди. Те все нам приступно бачити, вивчати й дивуватися.

Хто знає скільки для Бога-Творця потрібно було часу на творіння всього того, коли на землі ще не було ні людей, ні тварин, — ніхто не знає й неможливо знати. Люди вгадують, спекулюють, а, правду кажучи, — людям і не потрібно те знати, і неможливо людям своїм обмеженим розумом осягнути Божого творіння Вселеної, як неможливо людям осягнути безмежний неосяжний світ і неосяжного Творця світу. Амінь.

БАТЬКІВСЬКА ЛЮБОВ БОЖА ДО НАС

Два з половиною місяці тому (1978 р.) недалеко від міста, де я мешкаю, загорілася хата. Мати врятувала двох своїх дітей і побігла за третім, але загорілася й загинула. Присутні надворі люди, пожежники намагалися не пустити її назад у палаючий будинок, але вона вирвалася й кинулася рятувати свою дитину й загинула разом з дитям.

Яка любов тієї матері була до кожної своєї дитини? Як вимірюти, визначити таку любов? — Господь Ісус Христос визначив, що така любов, коли хто віддає життя своє, або готовий віддати своє життя за когось, — найбільша любов, яка може бути (Ів. 15:13).

В одній із попередніх розмов говорилося, що ми пізнаємо, маємо пізнавати нашого Отця Небесного через пізнання дій, відношення до людей Його Сина — Ісуза Христа, бо Христос "в Отці, а Отець у Ісусі Христі" (Ів. 14:11).

Христос виявив до людей також найбільшу любов, яка може тільки бути, — Він віддав життя своє за друзів своїх, за увесь людський рід, щоб спасті людей від гріха, від вічної загибелі (Матв. 20:28), (І Ів. 3:16), (Рим. 5:8).

Отже через те, що Христос мав і виявив до людей найбільшу любов, а в Ньому перебуває Отець, і по волі Отця Небесного Христос виявив ту найбільшу любов (див. Єв. Ів. 6:38), то Отець Небесний має таку ж найбільшу любов до нас. Любов матері до своїх дітей, любов безмежна; найбільша ж — це любов до Бога.

І Бог нас не загально любить, а кожного зокрема, як мати ота, що мала любов до кожної своєї дитини й намагалася спасті її, врятувати. Бог-Отець також хоче врятувати кожного із нас, усіх своїх дітей. Бог не хоче смерті жодного грішника, не хоче загибелі нікого, а хоче, щоб усі спаслися (Євр. 33:11).

Ісус Христос, Син Божий, що в Ньому перебуває сила й воля Отця Небесного, нашого Творця, — навчає нас звертатися, молитися до Всемогутнього Бога, як до люблячого Батька — Отця.

Через те, що Бог є наш люблячий справедливий Батько, ми, християни, повинні сприймати смерть тілесну в новому світлі. Душа наша йде не в невідоме, вона йде до свого Батька — до Бога. Коли ми пізнали Бога, визнавали Його в земному житті, як Отця-Батька, — нам немає чого боятися смерти тілесної, бо ми переходимо не в небуття, а до іншого — вічного життя. Господь Ісус Христос виразно про це сказав:

"Істинно, істинно кажу вам: Хто слухає слова Мого, і вірує в Того, Хто Мене послав (тобто — в Отця), — той має життя вічне, і на суд не приходить, але *переходить він від смерти в життя*" (Ів. 5:24).

Отже, коли ми кажемо, що "віруємо в Єдиного Бога, Отця Вседержителя", то ми віруємо, що після тілесної смерти ми йдемо до того "Отця (Батька) Вседержителя. Як Христос сказав: "Я до Отця Свого йду" (Ів. 16:10), так і кожен при смерті може сказати! "Я до Отця Свого йду". Не якогось чужого, а "Свого". І словами Христовими ми можемо сказати: "Отче, у руки Твої віддаю Свого Духа" (Луки 23:46).

Коли в нас буде таке свідоме християнське розуміння й наставлення, тоді ми не будемо трагічно, в розpacні сприймати тілесну смерть ні свою, ні наших близких.

Також, коли ми виголошуємо, що "віруємо в Єдиного Бога, Отця Вседержителя", то ми мусимо мати цілковите довір'я до Бога й надію покладати на Нього. Ми можливо деякі дії Божі не можемо розуміти тепер, ми деякі дії, явища в природі не можемо зрозуміти; ми можемо не розуміти, чому сіль краще розчиняється в холодній воді, а цукор у гарячій, але маємо мати цілковите довір'я до Бога, бо знаємо і впевнені, що Він нас любить, що Він до нас виявляє найбільшу любов. Він Сина Свого Єдинородного, Одноістотного послав на хрест, щоб нас спасти (Ів. 3:16).

Коли ми страждаємо, коли в нас є горе, коли обставини тяжкі, не забуваймо ніколи, що Бог нас не покинув. Ми не знаємо й не розуміємо усіх засобів нашого Отця Небесного, як дитина не може зрозуміти, чому її батько-лікар буде іншу людину застриками робити непритомною, брати гострій ніж і різати тіло її. Маймо

цілковите довір'я й покладаймося на нашого Бога. Він бажає нам добра, Він любить нас. Амінь.

ВСІ ВІРУЮЧІ — БРАТИ Й СЕСТРИ В БОГОВІ

У природі ми бачимо, що світ багатокольоровий, різnobарвний. Одному може більше подобатися один колір, другому інший. Ірландці, кажуть, люблять найбільше зелений колір. Але в більшості люди люблять різні кольори, і це залежить, де й до чого який колір пасує. Квіти різних кольорів гарні. Немає кольору поганого.

Бог-Творець і людей створив різникольорових по шкірі. Всі люди мають одного Бога-Творця, одного Отця Небесного. Отже всі люди споріднені між собою, всі люди, які вірують у Христа, є діти Божі. Св. ап. єв. Іван свідчить: "А всім, що прийняли Його (Христа) дано право дітьми Божими стати, що вірять в Ім'я Його", що вірять у Господа Ісуса Христа (Ів. 1:12).

По тілі всі люди споріднені, а через віру в Христа, всі віруючі мають Бога-Творця за свого Отця, свого Батька. А як для всіх віруючих Бог-Творець — Батько, то вони між собою брати й сестри. І чи ті віруючі білі, жовті, брунатні, червоні, чорні — вони не тільки біологічно, тілесно, а й духовно споріднені в однім Отці.

Наведеними словами ми, звичайно, не відкриваємо нічого нового, це мусить знати кожний християнин; однаке, як ми всі свідомі, що в цім світі є формальні християни, які згоджуються на одного Бога-Отця, але не погоджуються трактувати других людей, як братів і сестер. А це не тільки не по-Божому, але навіть і по-людському нелогічно. Бо як люди мають одного батька, то вони є між собою брати й сестри.

Ми знаємо, що є крайні, в яких білі не хочуть визнати братерства по відношенню до людей чорної, чи якоїсь іншої раси, хоч вони згідні, щоб ті ж люди чорної, чи жової раси зверталися до Бога як до Отця так само, як і вони звертаються. І той гріх несправедливості не

від сьогодні. В наших часах та несправедливість, гріховність тільки яскраво видніша у відношенні до різних рас у деяких країнах.

А погляньмо на минулі сторінки людської історії років та бодай сто, сто п'ятдесят, — чи не вважали себе аристократи різних країн Європи за людей відмінних від простих людей, за людей "голубої крові"? Чи не вважали вони себе правними продавати, як тварину людей тієї самої раси, тієї самої віри? Тарас Шевченко писав про російських дворян-аристократів:

"...продажем

Або у карти програєм
Людей, — не негрів, а таких,
Таки хрещених... "но простих".

Ми не гішпани! Крий нас, Боже,
Щоб крадене перекупать,
Як ті жиди: ми по закону!....

По закону апостола
Ви любите брата?
Суєслови, лицеміри,
Господом прокляті!

Ви любите на братові
Шкуру, а не душу..."

Нехай ніхто не пробує прикрашувати ті гнівні слова Тараса Шевченка; вони віddзеркалюють не його особисті погляди, а чуття, думки й розуміння отого простого, поневоленого українського народу, в середині 19 ст.

Той народ відчував, що чиниться несправедливість, що ті, які при владі, чинять проти волі Божої, проти Заповідей Христових про любов і братерство в Богові.

Що це іменно так, стверджується словами взятими Тарасом Шевченком із Соб. Послання св. ап. Івана до другої своєї поеми:

"Як хто каже: "Я Бога люблю", та брата свого ненавидить, той неправдомовець" (І Соб. Ів. 4:20).

І ми можемо з певністю сказати, що відчували несправедливість людських усталених законів, що вони є проти Божих Заповідей, не тільки люди в Україні, але й в інших країнах світу. На те є багаточисельні підтвердження й ми думаємо, що наші читачі не потребують подавати їм докази.

Правда Божа універсальна, для всіх народів, для всіх людей. І карання й гнівливі докори Т. Шевченка витримані в дусі стародавніх пророків, які докоряли земним царям і правителям. У свій час Господь так повелів пророкові Єремії: щоб тих, які чинять проти волі Божої: "Віджени іх із-перед лиця Мого, і нехай повиходять!"

"І Я навіщу іх чотирьома способами, говорить Господь: мечем — щоб побити, і пісами — щоб іх волочити, і птаством небесним, і земною звіриною..." (Єр. 15:1, 3).

Господь Ісус Христос, мавши всю любов Божу до людей, гнівно докоряв лицемірство фарисеїв, які, прикриваючись Богом, чинили беззаконство:

"Лицеміри! Про вас добре Ісаїя пророкував був, говорячи: "Оці люди устами шанують Мене, серце ж іхнє далеко від Мене. Так однак надаремно шанують Мене, бо навчають наук — людських заповідей..., а не Божих (Ев. Матв. 15:7-9). А в 23 розділі, 27-28 віршах стверджується докори лицемірам ще більш гострими словами. Ті докори Господа Ісуса Христа мабуть не менш гнівливі, як докори Тараса Шевченка:

"Горе вам... лицеміри, що подібні до гробів побілених, які гарними зверху здаються, а всередині повні трупних кісток та всякої нечистоти!

Так і ви, — назовні здаєтесь людям за праведних, а всередині повні лицемірства та беззаконня!" (повні лукавства та несправедливості).

Перед Богом, перед людьми не може бути лицемірства: якщо люди визнають, що Бог істинний один, якщо люди визнають, що для всіх людей — усіх народів, усіх рас, усіх класів і станів один Бог, що є для всіх Отцем Небесним, то мусять визнавати, що всі люди всіх рас і класів є брати й сестри між собою, і мусять визнавати й практикувати братерське відношення до тих братів і сестер.

Тільки при тій умові декларація: "Вірую в Єдиного Бога, Отця Вседержителя..." і моління Господньою молитвою "Отче наш..." можуть бути ширими й правдивими. Коли ми на те погодимося й будемо практикувати в житті, — тоді справді, як ствердив Господь Ісус Христос, "Чого тільки попросите ви від Отця Мого в ім'я Мое, — Він дасть вам" (Ів. 16:23). Амінь.

БОГ ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ

У Символі Віри ми виголошуємо: "Вірую в Єдиного Бога Отця Вседержителя", а в деяких перекладах — "Всемогучого". Вседержитель і Всемогутній у тексті Символа Віри визначає те саме, в одне чи друге слово ми вкладаємо те саме розуміння, значення, що наш єдиний Бог Всесильний, Його можливостям усе доступне, Він усе може вчинити, якщо на те буде воля Його.

Інакшого Бога ми не можемо й уявити, для Бога мусить бути все можливе. Інакше, Він не буде Богом. Однаке, ствердження в Символі Віри основується не на наших людських міркуваннях. Як згадано в початковій розмові про нашу Віру, кожне твердження в Символі Віри основується на свідченнях у Св. Письмі, Біблії.

І твердження, що Бог Всемогутній, чи Вседержитель, основується на багатьох висловах у книгах Старого й Нового Заповіту. (Признаюся, що я сам, готуючись до розмови із вами на цю тему, нарахував 40 таких свідчень пророків і святих апостолів).

І щоб ніхто не запишався в своїм знанні Св. Письма, мусимо сказати, що Св. Отці I-го Вселенського Собору Христової Церкви, в Нікеї 325 р., всі ті свідчення Святого Письма мали на увазі, коли записали в Символі Віри, що "Віруємо в Єдиного Бога Отця Вседержителя...". Наводимо тут тільки декілька свідчень із Святого Письма про те, що Бог іменно Вседержитель — Всемогутній.

Із книги пророка Іова (8:5-6): "Якщо ти звертатися будеш до Бога, і будеш благати Всемогутнього, якщо ти чистий та безневинний, то тепер Він тобі (Свою) милість пробудить і наповнить оселю твою справедливістю, і хоч твій початок нужденний, але твій кінець буде велими великий".

В 22-му розділі, 22-23, тієї ж книги Іова засвідчено: "Закона візьми з уст Його, а слова Його в серце поклади. Якщо вернешся до Всемогутнього, — то знову влаштуєшся і віддалиш беззаконня з наметів своїх". (До Всемогучості: Псал. 33:9: "Він (Бог) сказав, і сталося, наказав — і з'явилося").

Св. ап. Павло передає слова й волю Господню: "... і буду вам за Отця, а ви за синів і дочок Мені будете, — говорить Господь Вседержитель" (2 Кор. 6:18).

Св. ап. і євангелист Іван в Об'явленні, передаючи волю Божу про майбутність, засвідчує славлення Єдиного Бога як Всемогутнього, Вседержителя: "Свят, свят, свят Господь, Бог Вседержитель, що Він був, і що є, і що має прийти" (Об. 4:8).

Отже, Бога в минулому, теперішньому й у майбутніх віках будуть славити, визнавати як Вседержителя — Всемогутнього. (Між іншим, зауважимо тут, що спіvi з подібним славословленням Бога Вседержителя за кожною Літургією в Православній Церкві основуються і на тому свідченні св. ап. Івана й на основі свідчення пророка Ісаїї, як в небі ангели восхваляють Бога: "Свят, свят, свят Господь Саваот, уся земля повна слави Його" (Іс. 6:3).

Люди з давніх віків відчували безмежну всемогутність Бога-Отця, а в наші часи великого технічно-наукового прогресу, з розвитком ядерної фізики, коли люди почали використовувати силу енергії атома, ми ще більше переконуємося про дивну всемогутність Божу.

Тепер науковці нам кажуть, що в склянці холодної води досить енергії, щоб корабель переїхав Атлантичний океан. Треба тільки навчитися використовувати ту енергію атомів води, яка зовнішно виглядає безсилою.

Науковці також дослідили, що наша Земля дістає від Сонця тільки двадцяти-мільйонну частину одного відсотка (процента) сонячної енергії. Отже, Сонце випромінює стільки енергії в небесний простір, що силу її просто неможливо окреслити жодними людськими вимірами й числами.

Крім того треба мати на увазі, що мільйони зірок подібно ж випромінюють ту енергію. Де ж та енергія на Сонці й безчисленних зірках береться? — Вона створюється завдяки тому, що там відбуваються вже мільйони років ті ядерні (нюкліарні) реакції, які люди щойно тепер у малих розмірах почали робити при допомозі складних і дорогих устаткувань. Бог-Творець, звичайно, для збудження тих ядерних реакцій на Сонці,

чи зірках не створював машин, чи якихось приладів, але вони відбуваються постійно, безперервно мільйони років і мають наснагу відбуватися багато мільйонів років в майбутньому. Ті безперервні й постійні ядерні реакції на Сонці, зірках виділюють світло, тепло для цілого світу, а світло й тепло від Сонця, як це навіть кожний безбожник згодиться, дають джерело для існування життя на нашій планеті, Землі.

Тепер глибокодумні науковці й кажуть, що фізики, хеміки й взагалі науковці мусять спостерігати, учитися в найбільшого Науковця — Бога-Творця, як Він усе те урухомив, що всі ті складні реакції відбуваються постійно, і здається, що воно все відбувається самотуже. Але мудрі й чесні люди свідомі, що такі досконалі складні процеси не можуть самі собою відбуватися, бо матерія (чи то камінь, чи метали, чи гази) самі в собі мудrosti не мають.

Але ми, віруючі люди, маємо бути свідомі, що Бог, виявляючи в сотвореному світі й через Св. Письмо свідоцтво про Свою безмежну величність і всемогутність, не хоче людей, творіння Своє, принизити. Навпаки, Всемогутній Бог хоче, щоб люди, під Його силою і всемогутністю мали опіку й захист. Ми ніколи не повинні забувати, що ми Його улюблені діти, а Він — Отець Всемогутній- Вседержитель — наш люблячий Батько. Ми вже задовільно проілюстрували ту властивість Божу в попередніх наших розмовах.

І через те, хоч псальмопівець Давид виголошує (Пс. 103:1): "Господи, Боже мій, Ти вельми величний, зодягнувся Ти в велич та в славу!" Хоч пророк Ісаїя в 4-му розділі також каже, що: "Ось прийде Господь-Бог, як сильний" (40:10), але він же й стверджує (40:11): "Він отару Свою буде пасти як Пастир, ременом Своїм позбирає ягнят, і на лоні Своєму носитиме їх".

Отже, Всемогутній Бог, як дбайливий пастух овець, захищає й пригортає ягнят до грудей своїх. Ось це є образ нашого Всемогутнього, але дбайливого й люблячого Бога.

Наш християнський Всемогутній Бог — Бог Вседержитель — це не Бог грому й блискавиць, що застрашуює, а Бог любові, що пригортає й захищає.

Недаром ми маємо прекрасний образ Господа Ісуса Христа з ягням на руках Своїх. Той символічний образ дуже вдало віддзеркалює нашого Бога. Ісус Христос і Сам Себе назвав: "Я Пастир Добрій, і знаю Своїх і свої Мене знають" (ів. 10:14).

Він, Син Божий, виявив на землі іменно ту властивість — те відношення, любов і турботи про людей Всемогутнього Отця Небесного.

У такого "Єдиного Отця Вседержителя" ми віруємо, Його ми ісповідуємо, на Нього ми надію покладаємо. Амінь.

"ТВОРЦЯ НЕБА І ЗЕМЛІ..."

Люди мають мозок, розум і здатність думати, мислити, тому з незапам'ятних часів люди, роздумували, цікавилися пізнати не тільки світ навколо них, а й самих себе, своє тіло, як те тіло збудовано, як різні органи тіла функціонують — як очі бачуть, вуха чують і т.п.

І чим більше вони себе й все навколо себе пізновали, вивчали, тим більше переконувалися, що їхні тіла мудро, передбачливо збудовані, як забезпеченено безперебійні функції різних членів тіла; таку ж мудрість і доцільність люди бачили в усіх творіннях навколо них.

Люди, які ніколи не бачили Біблії, Св. Письма, до яких не дійшло Св. Передання розуміли, що люди, як і весь світ навколо мусіли мати свого Творця, незрівняно досконалішого, мудрішого, сильнішого за людину. Хто Він, Той Творець — існували різні припущення й уяви в різних народів, у різних цивілізаціях світу. Одні вважали, що Він — один, а другі вважали, що творців мусіло бути багато більше, бо світ такий многограний, різноманітний, так багато творінь, що не могли уявити, щоб те все було можливо створити якомусь одному творцеві.

Через те ідея про існування Творця-Бога є найбільш природня й логічна, через те не було народу, в якого не було б поняття про Бога. Часто ті поняття були, як і тепер іноді є, викривлені, спотворені, далекі від істини, але поняття, розуміння, що десь є і мусить бути той Творець, завжди було.

Біблія, Св. Письмо, не відкриває людям новину, що був і є Творець світу — Бог. Але Біблія, особливо Старий Заповіт, який написаний по повелінню й надхненню Божому, дає авторитетне й правдиве свідчення про Бога з джерела незаперечного — *від того самого Бога-Творця*, що Бог Один, Єдиний у всесвіті. "Бог (що) створив небо і землю" (Буття 1:1). "*І Бог на свій образ людину створив*" (Буття 1:27).

А в книзі пророка Ісаї стверджено: "Я перший і останній, і нема Бога окрім Мене" (Іс. 44:6).

Св. ап. Павло в Посл. до Коринтян (1:16) свідчить: "*Во то Ним створено все на небі й на землі, видиме й невидиме...*"

Те визначення св. ап. Павла, яке, звичайно ґрунтуються на підставі Христової науки й на основі Старого Заповіту, і взяли Св. Отці І Вселенського Собору Христової Церкви, коли вони укладали Символ Віри:

"Вірю в Єдиного Бога, Отця Вседержителя, Творця неба і землі, і всього видимого й невидимого".

Те визначення Символа Віри ми, — християни, вважаємо як незмінну нерушиму істину нашої Христової Церкви, бо вона, як і всі інші твердження в Символі Віри, основані на Святому Письмі — на свідченні Самого Бога.

Про створення Богом людини, планет, космічних тіл, — будемо говорити іншим разом. Тут хочемо тільки звернути увагу, що є люди, які не приймають свідчення Бога-Творця, не визнають Біблії за святу книгу, а наперекір здоровому розумові твердять, що всесвіт, все в світі створилося само собою, внаслідок випадкового сполучення різних атомів, молекул різнопородних газів, різних космічних елементів, що ніякого зверхнього розуму не було, що ніхто тим не управляв.

Згідно з тією безбожницькою теорією, від випадкового з'єднання газів водню й кисню в просторі — утворюється

рилася вода. Дві частки водню, одна частка кисню (H_2O) сама собою скрізь по земній кулі утворювалася вода. А вже у воді якимсь незрозумілим чином в хемічних реакціях почали з'єднуватися інші хемічні елементи й утворилися різні живі тварини.

Як могли утворитися з мертвих хемічних елементів живі, дихаючі тварини, живі тіла — того жодні теоретики, чи визнавці тих теорій, не можуть пояснити, і в жодних сьогоднішніх досконалих лябораторіях з жодних хемічних елементів, жодними хемічними реакціями не можуть створити живого тіла. Але далі продовжують твердити, що воно все само собою колись створилося. Створилося поступово з простих у все складніші й складніші рослини, тварини. У рослин і тварин само собою появлялися різні органи, в тому числі органи розмноження й так усе те розмножувалися, розплоджувалося, заселяло землю.

Із простих тварин поступово, еволюційним шляхом, розвивалися все більш досконалі тварини. Тварини хотіли бачити й в них появлялися органи зору — очі; хотіли чути — отже появлялися органи слуху — вуха й т.п. Тварини самі по собі розвивалися, вдосконалювалися, аж поки появилися серед них прості мавпи... А з простих мавп якось виродилися людиноподібні мавпи, а вже з тих людиноподібних мавп, з тих нащадків, які хотіли не лазити на чотирьох, а ходити на двох кінцівках — еволюційним шляхом появилися люди.

Ті перші люди почали думати як ім прожити серед усякої звірини, а від того думання розвинувся в них мозок, вони стали багато розумнішими від інших тварин і так появилися сучасні люди.

Ми, звичайно, нічого не можемо вдіяти, коли хто думає, що його предками були мавпи. Були, та ще й тепер є племена, які думають, що вони походять від лева чи вовка. Тільки вони беруть те походження не від великого розуму й принаймні тим добре, що не створюють псевдонаукових теорій.

Мавпа справді тілесно подібна до людини. Але от бобри зовсім не подібні зовнішньо до людей, а греблі будують у таких місцях, і з таким розрахунком, як люди. Так само й житла свої бобри будують з таким розра-

хунком, щоб і сонце не припікало їм, щоб і прохолода була. А от мавпа, яка тілом подібна до людини, не вміє собі зробити навіть гнізда, леговища, хоч те вміє робити найменша пташка.

Про що ті незаперечні факти свідчать? — Про те, що тілесна подібність ні в якій мірі не може бути підставою до споріднення між мавпою й людиною, чи будь-якою іншою твариною. Вищість людини, досконалість її не в тілесній формі, а в духовній, незрівняній вищості перед будь-якою твариною.

В Біблії, де міститься розповідь від Бога й про утворення світу, не сказано чи раптово, одним мигом, чи поступово — еволюційно було створено тварин і рослин.

Хочемо звернути увагу, що в Біблії, наприклад, стверджено, що після того, як Бог сотворив землю-сушу й море — води, Бог сказав (Буття 11:11):

"*Нехай земля вродить траву, ярину, що насіння розсіває, дерево овочеве, що за родом своїм плід приносить, що в ньому насіння Його на землі*". І сталося так.

І ми знаємо, що дійсно так воно і є, так існує трава, ярина, різні дерева, що насінням розмножуються. І археологічні розкопки в найнижчих шарах землі підтверджують, що дійсно рослинність спершу з'явилася перед будь-якими тваринами. І звертаємо увагу на те, що у випадку рослин *не сам Бог творив ті рослини, дерева, а сказав, повелів землі вродити їх*.

У п'ятому періоді — п'ятому біблійному Божому дні (див. кн. Буття 1:20), сказав Бог: "*Нехай вода вироїть дрібні істоти, душу живу, птаство, що літає над землею...*", а в 24 вірші там же сказано:

"*I сказав Бог: "Нехай видасть земля душу живу за родом її, худобу й плаваюче, і земну звірину за родом її". І сталося так*".

Отже всі рослини, тварини по повелінню Божому, Словом Його, витворювали земля чи вода. Він — Живий Бог дав животворчу снагу воді й землі вироджувати, вироювати рослини й різні тварини та птахи. Бог-Творець землю і воду оживотворив.

Але знову ж зауважимо, що ми не знаємо, Біблія не стверджує протягом якого часу йшло витворення тих тварин чи рослин, і чи це було раптове творення — раз назавжди досконале у видах, чи поступове — від простих форм до складних — еволюційним шляхом.

При тому нагадаємо те, що було детально в одній із попередніх розмов доказано, що "в Господа один день — немов тисяча років, а тисяча років — немов один день" (2 Соб. Петра 3:8). Тобто, Божі дні творіння — це невизначені періоди часу.

Осмислюючи Бога-Творця, звернімо увагу, як Біблія свідчить про створення людини; тут уже Бог не казав землі чи воді породити чи вироїти, як у випадку рослин і тварин, а сказано ясно (зачитую Буття 1:26):

"І сказав Бог: "Створімо людину за образом *Нашим*, за подобою *Нашою*..." Скрізь Бог вживає про Себе однину — Я, Він, а тут: не за образом Моїм, а *Нашим*, за подобою *Нашою* — вживається множина. Чому? — Бо в творенні людини — виключного особового творіння Божого — брала участь *Пресвята Тройця*, яка вповні виявилася в Новому Заповіті.

Через те св. ап. Іван свідчить: *Споконвіку було Слово*, а Слово в Бога було, і Бог було Слово... *Усе через Нього повстало, і ніщо, що повстало, не повстало без Нього*" (ів. 1:1-3). Слово тут з великої літери, — в розумінні Син Божий, Христос, Який перебував — як Бог — споконвіку й Ним усе було створене, як свідчить ап. Іван. Один Бог в єдності осіб Пресвятої Тройці, брав участь у творенні людини й на духову подобу Божу та людина була створена.

Бог тільки людині дарував духову подібність до Себе. І через те тільки людина, з усіх творінь на землі, не тільки що найрозумніша, а вона має від Творця Небесного дар творчий, поняття добра, краси, звершеності, справедливості. Через те людина може створювати мелодії, музику, будови, споруди, різні твори, яких перед тим не було.

Жодна з тварин не має того творчого дару, не може вдосконалюватися. Будь-яка пташка, яке б мудре гніздо вона не мостила, вона його таким робила тисячі років тому. Як би вона гарно не співала, вона інакше не може

співати, вона так самісінько співала тисячу років тому, бо вона не має творчого дару.

А людину, — тому, що Бог створив її, вдихнувши дух Свій, на Свій образ і подобу, — обдарував усіми згаданими дарами й дав їй панувати "над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усією землею, і над плаваючим, що плаває по землі" (Буття 1:26).

Так ми, віруючі, повинні й розуміти нашого Бога-Творця, Який створив нас — людей відмінними, у відмінний спосіб від будь-яких тварин духовним нашим еством, задатками духовними, подібними до Бога. Тому намагаймося достойно носити той духовний образ Божий у світі цім, оберігаймося, щоб не зневажити того образу Божого в собі, чи в наших близкіх. (Образ Божий у собі не скверніте — Т. Шевченко)! Амінь.

ЧИ Є ЖИТТЯ НА ІНШИХ ПЛАНЕТАХ?

(Доповнення на перший чл. Символа Віри)

Ми мали приємність отримати гарного листа, в якому, поза всім іншим, висловлено цікаві думки й поставлено нам пару питань. Зачитую уривок з того листа.

"Коли маю нагоду, я завжди слухаю вашу програму. Ви говорили одного разу про створення Богом світу — землі й неба, про створення людини. А от я читав в англійському журналі статтю; в ній розповідається, що ніби існують десять інші планети й на них живуть розумніші істоти за людей на землі. Як ви відноситеся до таких вісток і чи те не суперечить Біблії?"

Відповідаю. Про згадані справи пишуть тепер не тільки в англійській пресі, а й у виданнях на різних мовах. І пишуть про те не від нині, а вже найменше декілька десятків років. Пишуть і віруючі вчені, і невіруючі, і байдужі до віри в Бога — агностики.

У нашому християнському розумінні ті припущення, що десь у всесвіті можуть існувати планети, на яких існує життя, живуть розумні істоти, можливо й розумніші за нас, людей, — ні в якій мірі не суперечать ученню Біблії, не суперечать нашій вірі в Єдиного Бога й не можуть захитати основ нашої Христової Віри.

Господь наш Ісус Христос засвідчив: "Багато осель у домі Мого Отця..." (Ів. 14:2). Які ті оселі, де вони існують у всесвіті, яке там життя — Син Божий нам не вияснює. Але по слову Христовому ми віримо, що оселі ті існують, існує і потойбічний світ небесний, духовий, — Царство Небесне, про яке так багато навчав Ісус Христос, перебуваючи на землі в тілі людському. Отже, дуже можливо, що існують оселі — інші небесні тіла чи планети в космосі, на існують істоти подібні до нас, чи взагалі якісь інші розумні істоти.

У нашему Символі Віри, згідно Св. Письма-Біблії, Св. Отці I Вселенського Собору Христової Церкви сформулювали й ми визнаємо, що "Вірую в Єдиного Бога Отця Вседержителя, Творця неба й землі, і всього видимого й невидимого".

Отже ми віруємо, що існує поза видимим нам світом ще **невидимий**, неприступний для нашого зорового спостереження. У часи укладення першої частини Символа Віри в 325 році по Різдві Христовому, коли ще не існувало жодних телескопів, видимий світ для людей був менший, ніж тепер, коли люди при помочі величезних телескопів можуть спостерігати й досліджувати електротелескопами багато більше зірок, небесних тіл, але, як і дві тисячі років тому, християни переконані й вірють, що існує невидимий світ.

І характерно: чим більше люди при допомозі удосконалених пристрій бачать, тим більше вони переконуються, що більшість світу — вселеної, для нас невидима й ніколи не буде видима. Світ такий безмежний, що не піддається нашій уяві.

Славетний англійський вчений Джемс Джінс (1877-1946), математик, фізик і астроном, як також глибо-ковіруючий чоловік, пояснював одного разу американцям про безмежність вселеної так:

"Уявіть скільки є піщинок на одному американському пляжі (по-англ. "біч"), а потім постараїтесь уявити скільки є піщинок на всіх пляжах Америки, і тоді ви можете виробити поняття скільки є планет у всесвіті!" ("Orthodoxy" стор. 61).

Наше Сонце у 332 тисячі раз більше за нашу Землю, Але Сонце — це тільки одна зірка в нашій зоряній системі — Галактиці (по-англійському кажуть "Милкі вей", а українці кажуть "Чумацький шлях") — це видимі нам зорі. Але наша Галактика складається з 100 мільярдів (або, як кажуть у цій країні, — більйонів) подібних Сонцю зірок. І деякі з них багато більші за Сонце, тільки вони на величезній віддалі від нас і тому здаються маленькими зірками. Отже — це ніби 100 більйонів сонців приступні до нашого споглядання. Але це ж тільки одна — видима для людей Галактика.

А поза нашою Галактикою існують **більйони невидимих галактик** і кожна з них має також безчисленні більйони зірок, планет. Такий безмежно великий світ. *І тепер задумайтесь*, який мусить бути великий Творець-Бог, що створив цей світ — "видимий і невидимий"! *І Він — один*, як свідчать пророки й як ствердив Господь Ісус Христос.

Поза тим, що ствердив Христос, що "Багато осель у домі Отця мого", ми можемо додумуватися, що багато може бути планет у всесвіті, на яких може бути якесь життя, люди нічого певного сказати не можуть де ті оселі чи планети існують. (Правда, для покійних, які вірують у Христа й виконують волю Божу, ап. Павло запевняє, "що коли мешкальний намет зруйнується, то маємо будівлю від Бога на небі, — дім нерукотворений та вічний" (2 Кор. 5:1). Але це, очевидно, відноситься до духовного світу, не матеріального).

Науковці, особливо астрономи, на підставі дослідження світу видимого в космічних просторах, висунули гіпотезу-припущення, що можливо серед незчисленних більйонів зірок, які можуть давати енергію таку, як і Сонце, мусять бути й планети такі, як вони є навколо Сонця. Навколо Сонця є 9-ть планет, але життя існує тільки на одній планеті — нашій Землі, а останні не мають признаків жодного життя. Однаке вчені мають

припущення, що видимі зірки в Галактиці мусять мати, як і Сонце, планети, і деяка частина з тих планет, придатна для життя.

На тій основі припущення, вірогідності, славний Гарвардський астроном Др. Г. Шейплі, напр., підрахував, що в усій вселенній можливо є біля 10 більйонів планет, на яких може існувати життя, подібне до того, яке існує на планеті Землі, або в якихось інших формах. А чи воно справді існує — це велике питання й не знати, чи люди коли-небудь зможуть отримати певну відповідь.

Бо прямого Божого об'явлення про існування інших планет з живими соторіннями немає, а добрatisя до них планет неможливо. Навіть якщо там є розумні істоти такі, як люди, то й для них неможливо добрatisя до нас, бо віддалъ фантастично велика — вони віддалені від нас на багато світлових років. Для тих, хто не знає, що то світлові роки — даю коротке пояснення.

Науковці вичислили, що світло проходить у космічному просторі зі швидкістю 186 тисяч миль на секунду. За один рік світло проходить 6 мільярдів (більйонів) миль. Від Сонця на Землю світло доходить всього за якихось 8 секунд. А от від найближчої зірки світло до нас може дійти за 4 роки. А з середини Галактики, де можливо існують планети, на яких може існувати життя, — як припускають науковці, — світло може дійти до нас тільки за 100 тисяч років. Так то ж для проходження світла потрібно 100 тисяч років, а для найшвидших ракет, якщо б вони туди долетіли, потрібно мільйони років.

Отже, якщо Бог-Творець і створив життя на інших далеких планетах, якщо там і є якісь розумні істоти, то Він передбачливо віддалив ті планети на таку безмежну віддалъ від нас, а можливо й між собою, що добрatisя туди, долетіти, за будь-якого розвитку техніки, цивілізації неможливо.

І треба думати, що то дуже добре, бо якби були близче ті планети, то на нашій Землі знайшлися б люди, які б хотіли опанувати ті планети, і виникли б космічні війни. (на екранах телевізорів можна побачити такі фантастичні космічні війни).

А чи можуть туди на далекі планети, чи звідти доходити радіо-сигнали, то вже, направду, я не компетентний говорити. Однаке, як віруючий християнин, я переконаний, що як буде на те Божа воля, то такі сигнали будуть пересилатися, і, як буде на те Божа воля, то й засоби комунікації, порозуміння знайдуться навіть на ті фантастично великі віддалі, бо для нашого "Єдиного Бога Всемогутнього, Який створив небо і землю, і все видиме й невидиме", — немає нічого неможливого (див. кн. проп. Єремії, 32:17). Амінь.

ЛЮДИНА — СПІВТВОРЕЦЬ З БОГОМ-ТВОРЦЕМ

Продовжуємо розмову про нашу віру в Єдиного Бога-Творця світу. Ми хочемо дещо детальніше, з життєвими прикладами, обговорити розуміння однієї з основних правд нашої віри про Творця й творіння Його, бо, як видно з пізнання віри наших близьких, у людей буває якесь поверховне, неглибоке розуміння і нашого Бога-Творця, і невиразне розуміння ролі самої людини у всесвіті, яка створена на образ, і на подобу Самого Бога-Творця (кн. Буття 1:26-27).

Декілька місяців тому зайшов до мене один парафіянин, чоловік освічений і начитаний, із дуже важливою й невідкладною справою, як він попередив у телефонічній розмові.

— В чому справа, добродію?

— Отче Тарасе, треба рішуче й негайно діяти. Мусите настійливо звертатися до Митрополита, Консисторії, треба скликати наради духовенства й запротестувати до уряду разом з іншими Церквами проти експериментів науковців. Уряд мусить заборонити експерименти науковців з утворенням, вирощуванням життя у тюбах, пробірках.

Відвідувач приніс англійський журнал, у якому був репортаж про досліди, способи науковців утворити органічне життя з неорганічних речовин. Ішлося про утворення простих мікроскопічних бактерій.

Я сам виписую вже дисятки років той журнал, і читав ту статтю-репортаж про досліди, експерименти науковців і не бачу потреби не тільки турбувати тими вістками нашого Митрополита чи інших священиків, а взагалі будь-кого.

Той чоловік прочитав, що представники деяких Церков і сект займають негативне відношення до тих спроб науковців створити якусь, бодай примітивну, форму життя, бо те ніби може привести до заперечення Єдиного Бога-Творця. І треба, мовляв, і нашій Церкві приєднатися до того протесту.

Але це велика помилка, хибне думання і моого освіченого парафіяніна і багатьох так званих богословів. Якщо Бог-Творець через пророка ствердив, що Він нас створив на свій образ, свою подобу, тобто — на свій духовний образ, то тим Бог засвідчив, що Він, поза іншими духовними властивостями, надав людям також — у якісь *mīrī* — творчі здібності, творчі прагнення.

Бог прагнув і прагне творити нове, те, що перед тим не існувало. Він створив світ, усе на світі, яке перед початком творіння не існувало. І людина, створена на Його образ, з творчими задатками, прагне творити нове, до того часу неіснуюче.

Певна річ, Бог творить з нічого, Його волею твориться й сама матерія, а людина з готової матерії може творити окремі речі, споруди, машини й т.п. Творчі можливості людини обмежені, творчі можливості Бога — необмежені, бо Бог безмежний, як і світ Його безмежний. Але не можна людям забороняти виявляти творчі задатки, таланти, якими наділив їх сам Бог-Творець, створивши людей на Свій образ.

"Відзначилось на нас світло лиця Твого, Господи", — як говорить псальмопівець (Пс. 4:7).

Не дивлячись на гріховне падіння людини, Бог ніколи не висловив через своїх пророків, чи апостолів заборони чи обмеження людям на творчу діяльність. Це тільки обмежені, примітивно думаючі люди здатні ви-

гадувати цензуру, інквізицію, щоб загнуздати, поневолити найперше людей з творчими талантами, задатками. Тільки коли людина створює щось на зло, на шкоду своїм близькім, іншим людям — того ми, віруючі в Бога не приймаємо.

Досліджуючи Св. Письмо, вивчаючи творіння Боже, створений Богом світ, ми неминуче приходимо до висновку, що Бог хотів і хоче, щоб ми, люди, були Його співстворцями в світі, а не тільки слухняними виконавцями.

Бог створив світ і побачив, що то добре, і ми пересвідчені також, що в світі створено все "вельми добре" (кн. Буття 1:31), але це не значить, що все завершено, що його не можна поліпшувати.

Бог, створивши світ і все в ньому, в кінці створив перших людей на образ свій і подобу (Буття 1:27) і "поблагословив їх Бог і сказав до них: "Плодіться й розмножуйтесь і наповняйте землю, оволодійте нею, і пануйте..." (Буття 1:28).

Але досліджуючи, пізнаючи себе й створений Богом світ, ми неминуче приходимо до висновку, що для того, щоб володіти й панувати на землі, Творець бажав, щоб людина себе розвивала й досконалювала.

Суша нашої землі поділена морями, океанами, озерами, ріками, отже людина мусіла міркувати, працювати, щоб винайти засоби сполучення між розділеними частинами суходола.

Вивчаючи тваринний і рослинний світ, ми помітимо як все досконало, передбачливо Творцем забезпеченотварини мають ікли, роги, копита, голки (їжак), панцир (черепаха), навіть отруту для самозахисту. Птахи обдаровані крилами, надзвичайним зором (яструби, орли), пазурями, різноманітними дзьобами. Ім не треба розвиватися — вони мають всі засоби для здобуття поживи, для захисту, для переміщення на великі віддалі, для подолання і водних, і суходільних перешкод.

Різні рослини, через квіти, маючи привабливі кольори й запахи, тим принаджують різних комах, а це забезпечує одним поживу, а другим — запліднення плодів і розмноження, — дальнє існування. Досконалість і властивості для поширення, вижиття

рослинного світу — надзвичайні, і тільки обмежені рамки нашої розмови змушують нас обмежити наші ілюстрації.

Творець не надав найвищому Своєму створінню — людині, жодних тих засобів, вона виглядає найбільш безоборонною істотою, з нагим тілом і, в порівнянні з багатьма тваринами, слабосилою. Але Бог-Творець обдарував людину тим, чого Він жодній іншій істоті не дав — творчим духом і тим уподібнив її до Себе.

Справа не в мозку тільки, як дехто упрощено думає, бо є тварини, які мають більший мозок, як людина. І той творчий дух у людині, здатність до вдосконалення, компенсував усе, — через нього людина могла піднятися понад усі птахи, опанувати всі тварини, могла знайти засоби видобування всіх металів і мінералів із землі, хоч ті метали й мінерали були їй показані Творцем на поверхні землі в чистому виді, тільки в невеличких дозах- зразках.

Кожне створене людиною знаряддя, кожна створена нова машина не тільки давала змогу на використання їх для здобуття заплянованого, але й створювали базу для дальнього розвитку, для опанування багатств і використання їх собі на добро.

Щоб людина могла використовувати даний їй творчий дух собі на добро, а не на руїну й зло, — Бог-Творець обдарував її відчуттям совісти, а пізніше й дав їй Свої Заповіді, правила життя, висловив їй Свою волю. І, якщо люди поступають проти веління совісти, проти волі Божої, то вони й використовують наданий їм творчий дух на створення засобів руйни й зла. І в тому, безумовно, Творець не винен, бо обдарувавши людину одночасно свободною волею, тим самим зробив людину відповідальною за свої вчинки.

Тварини, як відомо, не отримавши тих духовних дарів від Бога, не відповідальні за свої вчинки. Отже, великий дар від Творця зобов'язує людину й великою відповідальністю перед Творцем.

Маючи творчий дух, всі покоління людей, скільки б їх не жило на землі, ніколи не задовольнятимуться осягненим, здобутим в опануванні дарів планети Землі й світу навколо них. Як у пізнанні всесвіту, так і в пра-

ненні пізнати, оволодіти всіма джерелами Землі — люди мають безмежні перспективи.

Земну породу, яка містила уран, 50 років тому могли викидати, як непотріб, але тепер люди пізнали уран, як найбільш цінне джерело енергії. Морська вода, яка нездатна для пиття, як уже тепер науковці пізнали, може служити невичерпним джерелом енергії. Люди мають ще тільки відкрити процеси, винайти машини, засоби для видобуття тієї енергії та й незчислимих багатств, які містяться в тій воді.

До цього часу людям не вдається створити жодного живого організму, який би себе відтворював. Але, ми, віруючі в Бога-Творця, мусимо наперед мати свідомість, що коли б була воля Божа й людям удалося створити щось живе, живий організм, то це було б не запереченнем Бога-Творця, бо люди у якісь малій мірі тільки наслідували б свого Творця. Вони ж, як малі діти, намагаються імітувати, наслідувати своїх батька-матір, хочуть імітувати свого Отця Небесного у творінні. (Адже вони імітують також Творця, висилаючи в космічний простір сателітів, що кружляють навколо Землі).

Зауважимо тут, що ми не знаємо, чи вдається коли людям створити з неорганічних складників органічний, живий організм, — не знаємо бо про те з Божої волі, але ми знаємо, що здатність до творення, прагнення до створення нового, неіснуючого, вложив у наше духовне ество Сам Бог-Творець, створюючи нас з духовними засадками, подібними до Себе. Амінь.

ЧОМУ БОГ СОТВОРИВ СВІТ, ЛЮДЕЙ?

Ми отримали листа, написаного по-англійському, в якому поставлені цікаві і досить дивні питання. Зачитую уривок з того листа в перекладі на українську мову.

"Я досить часто слухаю вашу радіопередачу. З ваших проповідей я багато цікавого дізнався про Бога й взагалі про життя.

Ви говорили, та це й у Біблії написано, що Бог сотворив світ, усе в ньому, сотворив також людину. Я читаю Біблію, але ніде не знайшов відповіді на питання, які мене здавна цікавлять:

Чому Бог захотів створити світ? І чому Бог створив людину, або — для чого створив людей?"

Дорогий Михайле! (Ви підписали "Майк", то я по-українському називаю Вас Михайллом). Уже через те, що Вас цікавлять такі важливі й грунтовні питання, видно, що Ви людина, яка хоче все дізнатися до кінця або, як люди кажуть, "добрatisя до корення".

Мушу Вас, однаке, розчарувати: я не можу з повною певністю відповісти на поставленні питання. Є, звичайно, люди багато мудріші за мене, і є люди, які мають багато більші знання, ніж я. Але, наскільки мені відомо, ніхто з людей не може дати певної відповіді на ті питання. І це тому, що в *Біблії* ніде не сказано, чому Бог захотів створити світ, людей. Бог того не виявив людям.

А коли Сам Бог-Творець не виявив, то ми, люди, можемо тільки догадуватися на підставі вивчення і Св. Письма, і пізнання творіння Божого, але, як уже згадано, з цілковитою певністю сказати не можемо.

Бог не дав нам знати, і в світі немає науки, яка могла б дослідити й щось з певністю сказати, бо ніхто не може бачити Бога, ніхто не знає буття (життя) Божого, намірів Божих, — тільки Син, Господь Ісус Христос, а Він ствердив:

"*Отця ніхто не знає, окрім Сина, та кому Син захоче відкрити*" (Мт. 11:27). І Син Божий, Христос, про Бога-Отця відкрив нам багато, але чому Бог захотів, чи для чого сотворив "світ видимий і невидимий", зокрема —

для чого Бог створив людину — того нам Син Божий не відкрив. Св. ап. Павло (Рим. 1:19) свідчить:

"...те, що можна знати (людям) про Бога" ... "Ім Бог об'явив", тобто — виявив.

Ми, як люди — творіння Боже, і як віруючі в Бога — діти Божі, члени Церкви Христової, маємо задовольнятися, що нам виявив Бог-Творець Свою волю й Свої наміри щодо нас не тільки через пророків, а через "Сина Единородного, що в лоні Отця перебуває" (див. Ів. 1:18).

І ми через те упевнені, що Бог-Творець сповнений до нас добрих намірів, сповнений найбільшої любові, турбот про наше спасіння. Він бажає нам добра. А що той Бог-Творець і Всемогутній, як ми вже стверджували й ілюстрували в попередніх наших розмовах на підставі Св. Письма й пізнання світу, — то наше життя у вічності, наше спасіння, коли ми віруємо й ісповідуємо Його, — запевнене.

Бог-Творець, хоч не виявив прямо, чому Він створив світ і все на світі, зокрема — людину, але, ми, пізнавши якості, наміри Божі щодо нас, людей, пізнавши, що найбільша властивість Божа — це любов, "...бо Бог є любов", — як свідчить ап. єв. Іван (Ів. 4:8), то логічно маємо прийти до висновку:

Бог створив світ, усе на світі, створив людей, щоб було до кого виявляти ту любов, якою Він переповнений.

Іншої відповіді на поставлені вами питання, нам здається, не можна дати. Амінь.

ПРАВОСЛАВІ Є ЗАОХОЧУЄ ДОСЛІДЖЕННЯ, ПІЗНАННЯ КОСМОСУ

Ми в Православі щасливі, бо наша Церква, на відміну від інших Церков, особливо на відміну від Римської Церкви, ніколи не встановлювала догм, обов'язкових правил віри в сферах понять про склад, форму Землі, Сонця чи інших космічних тіл, про рух і взаємозалежності між Сонцем і Землею чи іншими планетами, бо таких визначень ні Св. Письмо, ні Апостольське Передання нам не подають.

У Православії нікого не зобов'язували вірити, що Земля кругла чи плоска, чи Земля кружляє навколо Сонця, чи Сонце навколо Землі, бо тих відомостей не подає нам Боже об'явлення. *Всі ті поняття і визначення не належать до сфери Віри, а до науки, до сфери людського пізнання.* Ті поняття й серед віруючих людей змінюються в міру розвитку природничих і точних наук.

Бог-Творець дав людині допитливий розум, а поставивши перед очима людини небозвід, вкритий безчисленною кількістю небесних тіл, давши відчуття, що умови життя на нашій планеті-Землі, залежать від руху тих небесних світил. Він збудив бажання й необхідність пізнати рух небесних тіл, в тім числі також взаємозалежність положення, освітлення Землі Сонцем, місяцем й т.п.

Отже, по-суті, Творцем таких наук, які ми тепер називаємо астрономією й космологією, є наш Бог-Творець. Тому і не дивно, що ніхто не може назвати людину, яка б була першозачинателем, творцем тих наук. Вони в різній мірі розвивалися незалежно в різних, довший час не зв'язаних між собою цивілізаціях світу.

Так само, як ми вже згадували в попередній розмові, виставивши людям на поверхні землі в малих дозах, в чистій формі, різні метали й мінерали, щоб вони пізнали їхню користь і ужитковість, — Творець спонукав людей шукати й видобувати ті метали й мінерали з надр землі, де їх є багато, але в нечистій формі, в сполучі з іншими елементами.

У той спосіб Творець спонукав людей розвивати ливарство, металургію. Бог-Творець, у нашому розумінні, є першим металургом світу й наймудрішим учителем металургії. Давши ж перший вогонь з неба, Творець тим не тільки збудив бажання людські, але й спонукав людей при допомозі вогню не тільки поліпшити своє харчування, зогріти свої оселі, але витворити собі всі знаряддя праці, всі машини, конструктувати різні апарати, щоб при допомозі їх пізнати космос, вселену, яка має неосяжні простори.

Скільки б поколінь не жило на землі, скільки б мільйонів років не розвивалася людська цивілізація, всі наступні покоління ще матимуть безмежну кількість предметів і таємниць світу до пізнання. Світ безмежний, як і Його Творець, він повний привабливих таємниць до пізнання.

І чим більше люди лізнають тих таємниць, тим більше розгорається їхня цікавість. Тому нічого дивного в тому, що люди хочуть пізнати космос, що висилають ракети з різними приладами до різних планет Сонячної системи й до самого Сонця.

Наші часи, друга половина 20-го століття, особливо знаменна спробами людської науки дослідити, чи існує життя на далеких планетах, чи в Галактиці та й поза нею. Православна Церква своїм віронавчанням ніколи не ставила жодних перепон й обмежень у тих космічних дослідженнях, не ставить їх і тепер. Ми лише проти того, щоб люди досліджували творіння Боже з позицій безглазого заперечення Творця.

Однаке, ми свідомі, що навіть погани й безбожники, які щиро бажали пізнати правду, через вивчення природи й взагалі творіння Божого, доходили до відчуття й пізнання істинного Бога. Як свідчить ап. Павло:

"Бо Його невидиме від сотворення світу, Його вічна сила й Божество, ЧЕРЕЗ РОЗГЛЯДАННЯ ТВОРІНЬ — стають видимі" (Рим. 1:20).

А пророк-псальмопівець ще в давні часи, в Псалтьмі 18-м, вірш 2-й, так образно висловився:

"Небо звішає про Божу славу, а про чин рук Його розказує небозвід". У псалтьмі ж 97-м, 6-й вірш, той пророк виразно стверджує:

"Небо розповідає про правду Його", тобто — про правду Божу. А пізнання правди Божої зміцнює нашу віру. Амінь.

"І В ЄДИНОГО ГОСПОДА ІСУСА ХРИСТА..."

(На 2-й член Символа Віри)

Попередні наші проповіді на Символ Віри, в основному, висвітлювали істини сформульовані в першому члені Символу Віри:

"Вірую в Єдиного Бога Отця Вседержителя (Всемогутнього), Творця неба і землі, і всього видимого й невидимого".

І хоч ми будемо й далі, в міру потреби, звертатися до тих істин, але від нині переходимо до розмов на 2-й член Символа Віри, який ще в 325 році на I-му Вселенському Соборі Христової Церкви Св. Отцями визначено так:

"І в Єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого, Єдинородного, від Отця рожденного перше всіх віків, — Світло від Світла, Бога істинного від Бога істинного, рожденного, несотореного, одноістотного з Отцем, через котрого все сталося".

В тому другому члені Символа Віри визначено основний доктринальний догмат — вчення про другу особу Пресвятої Тройці — Сина Божого, Господа нашого Ісуса Христа. Простіше сказати, — в ньому визначена правда Божа, істина: хто є Ісус Христос, як ми, християни, Його особу повинні розуміти, визнавати й ісповідувати.

Також ми повинні бути свідомими, що те визначення про Ісуса Христа дано не по людських міркуваннях, а, — як і всі визначення Символа Віри, — на основі свідчення, ствердження в Св. Письмі, Біблії — свідчення від Бога.

Якщо ми християни, то ми повинні ті істини прийняти, ісповідувати. А якщо хто їх заперечує, то заперечує свідчення від Бога, від самого Господа Ісуса Христа й не може бути названий християнином.

Безумовно, визначення в Символі Віри про другу особу Пресвятої Тройці досить широке й складне, в одній розмові не можна дати повне вияснення, але ми тут зробимо початок, щоб у слідуючих бесідах продовжити.

Найперше стверджується в другому члені Символа Віри, що віруємо в Єдиного Господа; для нашого часу таке визначення не має особливого значення, ми не відчуваємо в цьому особливої гостроти, бо ми, всі віруючі, згоджуємося, що Господь один — Ісус Христос, але не забуваймо, що в ті давні часи — в перші віки християнства, серед римлян і серед жителів поневолених Римом країн протягом віків виховувалося переконання, що Римський цезар — для всіх Господь. Перед статуєю кесаря складали поклоніння, визнання, що кесар не просто світський правитель, імператор, а Господь.

Християни, які визнавали єдиним Господом Ісуса Христа й не визнавали кесаря за Господа, не визнавали, що кесар божество, — платили своєю кров'ю, своїм життям. Властво, християн перших трьох віків у Римській імперії найбільше мучили, віддавали на розірвання дикими звірями за відмовлення визнавати кесаря за Господа, за рішуче відмовлення визнавати кесаря божеством.

Християни визнавали кесаря за імператора, вони згоджувалися, за nauкою Христовою, віддавати кесареві кесареве (Мрк. 12:17) — платити Йому податки й сповняти інші повинності, але християни відмовлялися віддавати кесареві Боже. Це треба не забувати, пам'ятати як утверджувалася істина в єдиного Господа Ісуса Христа від самих початків християнства.

Коли Константин Великий, — перший християнин серед римських імператорів, в 325 році разом з Отцями Церкви на Вселенському Соборі Христової Церкви визнав, що Ісус Христос єдиний Господь, то це була демонстрація перемоги християнства, перемога Христової Віри, але та перемога була вистраждана й виборена першими християнами протягом 300 років мученицького ісповідання Ісуса Христа за єдиного Господа.

Визначення, що Ісуса Христа треба визнавати нашим єдиним Господом, основується на багатьох свідченнях Св. Письма. Можливо найбільш ясне визначення від Бога подає св. ап. Павло:

"Бо коли ти устами своїми визнаватимеш Ісуса за Господа, і будеш вірувати в серці своїм, що Бог воскресив Його з мертвих, то спасешся" (Рим. 10:9). А в першому Посланні до Коринтян той же апостол свідчить: "і не може сказати ніхто: "Ісус — то Господь", як тільки Духом Святым.

В Посланні до Колосян (2:6-9) ап. Павло дає настанову християнам від Бога: "Отже, як ви прийняли були Христа Ісуса Господа, так і в Ньому ходіть..., бо в Ньому тілесно живе вся повнота Божества".

Коли Ісус Христос після свого Воскресіння з'явився над морем Тиверіадським, то Його учень ап. Іван сказав "Петрові: "Це ж Господь" (Ів. 27:2). Взагалі ж апостоли називали свого Божественногого Учителя Господом, напр., в Євангелії від Луки (24:34) стверджено, що десять найближчих учнів-апостолів розповідали ап. Хомі, "що Господь дійсно воскрес".

Сам Ісус Христос, оздоровивши біснуватого, "промовив до нього: "Іди до дому свого, до своїх, і розповіж їм, які речі великі Господь учинив тобі, і як змилувався над тобою" (5:19).

Навіть коли щойно народився Ісус від Діви Марії, то ангел Господній сповістив пастухам: "...сьогодні в Давидовім місті народився для вас Спаситель, який є Христос Господь" (Лк. 2:11).

Думаю, що й наведених прикладів досить, що Ісус Христос — єдиний наш Господь. Свідомість і переконання в тому, що в людському тілі Ісуса Христа перебувала повнота Божества — було незмінною вірою перших християн. Це було стверджено й сформульовано святими Отцями I-го Вселенського Собору й та свідомість, та віра перебуває в Православній Церкві Христовій. Та правда Христової Віри словіщена нам від Бога й тому вона незмінна, вічна. Амінь.

**"...І В ЄДИНОГО ГОСПОДА ІСУСА ХРИСТА,
СИНА БОЖОГО, ЄДИНОРОДНОГО,
ВІД ОТЦЯ РОЖДЕННОГО
ПЕРШЕ ВСІХ ВІКІВ"**

(До 2-го члена Символа Віри)

Коли в 325 році, в місті Нікеї, зібрався 1-й Вселенський Собор Христової Церкви, то перед св. Отцями — учасниками Собору, стояло найбільш важливе завдання: визначити людськими словами, поняттями основні істини про Бога, а особливо про Господа Ісуса Христа.

Найбільшою спонукою й причиною скликання Першого Вселенського Собору — було хибне й різновидне навчання про другу Особу Пресвятої Тройці — Ісуса Христа. Найбільш знатною особою, що хибно навчала про Ісуса Христа був Арій, тодішній священик міста Александрії в Єгипті, але не він почав те єретичне навчання, яким стверджувалося, що Ісус Христос, не Бог, а тільки людина, що дісталася від Бога силу Божу.

Початки того хибного, помилкового розуміння й навчання Арій дістав у богословській школі в Антіохії від своїх учителів. Отже хибне розуміння й навчання про Ісуса Христа мало місце в різних осередках християнства. Арій став тільки відомий тому, що він був пристрасний проповідник, мав прихильників серед деяких впливових людей, в тому числі серед деяких єпископів, які брали його під опіку.

Тому Церкві Христовій, яка зібралася на свій 1-й Вселенський Собор в особах найбільш високо-поставлених духовних провідників і вчених богословів, треба було, призвавши благодать Духа Святого, старанно дослідити Святе Письмо, передану науку Апостольську й на основі тих незаперечних джерел визначити, визнання істоти Господа Ісуса Христа.

У Церкві Христовій мусить існувати, панувати однодушність, однакове розуміння, — тоді тільки наша молитва, наші прохання до Бога, буде вислухана й нам буде дано прошене. Сам Господь Ісус Христос засвідчив,

що коли ми погодимось у чомусь, а потім проситимемо Бога в ім'я Його, то нам буде дано (Матвія 18:19).

Святий апостол Павло в Посланні до Римлян закликає християн:

"А Бог терпеливості й потіхи нехай дасть вам бути однодумними між собою за Христом Ісусом, щоб ви однодушно, одними устами славили Бога Отця й Господа нашого Ісуса Христа" (Рим. 15:5-6).

Отже однодушність у Церкві була необхідною передумовою для спільної молитви, звершення Таїнств у тих перших віках і та однодушність необхідна передумова й тепер у нашій Церкві.

Перед звершеннем найсвятішого Таїнства Євхаристії на Літургії священнослужитель у Православній Церкві закликає:

"Возлюбімо один одного, щоб однодушно визнавати!", а хор чи взагалі люди продовжують: "Отця і Сина, і Святого Духа, Тройцю Одноістотну і неподільну". І зразу ж усі вірні проголошують разом із священнослужителем Символ Віри, основні правила нашої Віри, в яких ми маємо бути однодушні, бо тільки при тій умові Бог може дати нам прощене.

Через те Православна Церква не погоджується на якесь демонстративне моління при звершенні Таїнств ні в ім'я екуменізму, ні в ім'я якихось політичних цілей. Христос і Його апостоли навчають, що передумовою спільної молитви мусить бути духовна однодушність — однакове розуміння, погодженість, однодушність у визнанні Бога, Господа нашого Ісуса Христа.

З тими людьми, з якими ми не однодушні, не однодумні у вірі ми можемо жити по-братньому, відноситися з любов'ю й взаємною пошаною, але молитися нам краще окремо, доки ми не дійдемо з ними до однакового розуміння Бога, до однодушності у вірі. Так буде чесно й правдиво перед Богом.

Ми зробили цей відступ до сучасності, щоб краще розуміти наміри Святих Отців І-го Вселенського Собору й їхнє святе завдання — знайти основи для однодушності у Вірі, зокрема — у визнанні Господа Ісуса Христа в Святому Письмі, а особливо — в святій Євангелії й Апостольському навчанні й Переданні Церкви.

I І-й Вселенський Собор Христової Церкви, на основі тих святих джерел визначив, що ми, — Церква Христова, — віруємо:

"...в Єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого, Единородного, від Отця рожденного перше всіх віків".

Що Ісус Христос — "Єдинородний з Отцем, стверджено в Євангелії від Ів. 1:14; що Ісус Христос — "Єдинородний Син Божий", засвідчено в Євангелії від Івана, 3:16-18, словами самого Господа Ісуса. І Він там же засвідчив, що хто вірує в Нього як Єдинородного Сина Божого, — тільки той може спастися й унаслідувати життя вічне.

Безумовно, є багато інших місць в Євангелії й Апостольських Посланнях, де стверджуються ті істини про Єдинородність і Синівство Боже Ісуса Христа, — я тільки не хочу обтяжувати моїх слухачів цитатами. Важливо, щоб ми всі були свідомі, що кожне твердження про Віру в нашому Символі Віри основане не на людських міркуваннях, а на джерелах Святого Письма.

Також важливим є, щоб ми не змішували поняття "Ісус Христос — Син Божий" і ми всі віруючи у Христа — сини й дочки Божі. Як стверджує ап. Павло: "Бо всі ви сини Божі через віру в Христа Ісуса" (гал. 3:29). Для нас віруючих Бог-Творець — Отець Небесний і Христос навчив нас звертатися до Нього як до Отця, тобто — Батька; але не забуваймо, що ми, люди — є творіння Боже. Всі люди — це насліддя перших людей.

Ісус Христос, Який перебував на землі в тілі людському, не є творіння Боже. Він не створений Богом-Отцем, а Єдиний, що був "рідний від Отця перше всіх віків", тобто рожденний від Отця перед створенням світу. Можливо, що краще в духовному розумінні передано було б українською мовою, що Син Божий був вилонений Богом Отцем попереду всіх віків, але слово "рідний" чи "народжений" дослівно вірно передає євангельське визначення.

"Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово" (Ів. 1:1). Те Слово Боже, той вияв Божий, що Ним все Бог створив, "Усе через Нього" в світі "повстало" (Ів. 1:3) — це Син Божий. Він існував з Богом-Отцем споконвіку, а виразно виявився людям, коли прийняв

також тіло, — такого Сина Божого, Ісуса Христа, люди вже могли явно бачити.

Коли Бог сказав: "Створімо людину за образом *Нашим*" (Буття 1:26), то та множина від Єдиного Бога й означала, що в створені людини брала участь повнота Пресвятої Тройці. Перші люди були створені Отцем, І Сином, і Святым Духом.

Сам Господь стверджив про те предвічне Його народження від Отця: "ніхто Бога ніколи не бачив, — Однароджений Син, що в лоні Отця, Той Саме виявив" (Ів. 1:18).

"Так Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Єдинородного, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, а мав життя вічне". (Ів. 3:16); (І Ів. 4:9). Стверджень в Святуому Письмі, що Ісус Христос, як Син Божий, по Божеству народжений від Бога-Отця "попереду всіх віків" є багато, але ми всіх тих тверджень не будемо тут наводити.

Для людського розуміння ясно, що коли яка істота народжує якесь насліддя (дітей), то те народжене має те саме ество, ті самі властивості, як і той, хто його породив. Наприклад: бджола може породити, дати насліддя тільки бджолі, від лисиці може народитися тільки лисиця, від слонів можуть народитися тільки слони й т.п.

Людина може створити багато різних речей, але породити людина може тільки людину, яка своїм еством і властивостями така ж, як і батьки. Так само Бог: Він створив світ і безліч рослин і різних істот, але Бог міг породити, вилонити тільки Бога. Отже, коли Він породив Сина Єдинородного, то той Син й також Бог, має Божі властивості. Бог-Син з Отцем і Святым Духом — це в суті своїй одно Всемогутнє Божество, нероздільне, хоч виявляється в трьох іпостасях-особах, "Я й Отець — Ми одне", — засвідчив Господь Ісус Христос (Ів. 10:30).

Людей же Бог не породив, а створив, хоч з подібними Своїми духовими задатками; тому люди — творіння Божі, а Син Божий, Який споконвіку існував по Божеству, як Слово Боже. А потім, прийнявши тіло людське "від Духа Святого й Марії Діви", як Боголюдина Ісус Христос — це породження Боже, не творіння.

Про виявлені властивості Божі й людські Ісусом Христом, ми будемо говорити в наших дальших розмовах, при вивченні інших членів Символа Віри. Тут ми хотіли тільки визначити наше розуміння "Єдиного Господа Ісуса Христа", "Сина Божого", який Єдиний був "від Отця рожденний перше всіх віків" і відношення нас, людей, до Бога, як синів і дочок Його, через віру в Христа, Спасителя нашого. Амінь.

Нас залигують...

ВІД КОГО МИ ПОХОДИМО?

До нас надійшов досить дивний лист з Саскатуну, зачитую Його:

"Ви говорили по радіо й висміювали тих, хто може думати, що людина походить від мавпи, а от я читав, що в Південній Африці доктор пересадив серце від мавпи людині й вона деякий час жила. Отже виходить, що мавпи не тільки подібні до людей, а навіть серце їхнє подібне до людського".

Відповідаю: Я не думав знову повернатися до дискусії про тілесну подібність між мавпою й людиною й нікому не заперечую Його переконання про мавп'яче походження. Зрештою, про згаданий вами випадок: доктор, який любить робити досліди, експерименти, не вирізуючи людині серця, помістив у груди додатково й мавп'яче серце, але чоловік той незабаром помер, маючи своє й мавп'яче серце. Чим би той лікар не обумовлював свої експерименти, ми вважаємо такі операції щонайменше антиморальними.

Поза тим, що деякі мавпи тілесно подібні до людини, ніхто з науковців не має жодних фактичних доказів,

що людина походить, розвинулася від мавпи. Найновіші археологічні знахідки в Африці обломків черепів, окремих кісток, схожих ніби на людські, вік яких обчислюють нібіто біля 3-х мільйонів років — нічого певного не доказують. Родяться все нові й нові спекулятивні теорії, гіпотези, але в кінці один із тих же дослідників каже: "Ніхто нічого певного сказати не може. Ми як сліпці, обмащуюмо окремі частини слона, а самого слона не бачимо й по тому сліпому обмачуванню окремих частин, намагаємося уявити, який той слон міг бути — від кого могла розвинутися людина" (National Geographic, USA).

Лишаеться ствердити, що ніхто не має доказів, щоб заперечити біблійну розповідь про створення Богом людини окремою божественною дією.

До того ж треба зауважити, що Святе Письмо не заперечує тілесну схожість між людиною й іншими тваринами. Тому наша Христова Церква також не заперечує, що не тільки мавпа, а в деякій мірі й інші тварини мають тілесну подібність до людини. Навіть така низька тварина як свиня, вибачте на слові (яка ніколи не дивиться вгору), як кажуть лікарі, має печінку й серце дуже подібні до людських, і ті ж серце й печінка виконують ті самі функції, як і в людині, але для людини вони, безумовно непридатні.

Така подібність існує й по відношенню до інших тварин. Дивного в тому нічого немає, бо всі істоти на землі створені одним Творцем і тілесно створені з того самого матеріалу — з пороху земного. Сказав Бог-Творець Адамові:

"...вернешся в землю, бо з неї ти взятий. Бо ти порох, — і до пороху вернешся" (Буття 3:19).

Людина різниється від усіх тварин тим, що вона має духову подібність до свого Творця, має в собі душу вічно живу, яку вдихнув Й Бог при творенні (Буття 2:7). Через те зі всіх створінь на землі тільки людина здатна на духове життя, здатна на пізнання творіння й самого Бога-Творця, здатна відчувати присутність Творця в світі, відчуває потребу зв'язку з своїм Богом-Творцем і обдарована, поза всім іншим, здатністю на творчість, розвиток, удосконалення.

Навіть найбільший безбожник не заперечить, що за минулих, наприклад, три тисячі років, відколи є зарекордованиі свідчення, людина зробила великий прогрес у своєму творчому розвитку, але жодна тварина, в тім числі й мавпи, не зробили жодного поступу, жодного прогресу в своєму розвиткові. Собаки виявляють себе такими мудрими тепер, як вони були тисячу чи три тисячі років тому, а мавпа не вміла зробити собі лігва три тисячі років тому, не вміє його зробити й тепер. Тварини не мають живого творчого духа, бо іх не наділив ним Творець. І справа тут не в мозкові, як дехто думає, бо деякі тварини мають навіть більший мозок, як людина.

І що можливо найбільш важливe, — серед усіх істот єдина людина може осмислювати своє життя, своє призначення в світі й визначативищу ціль — мету свого життя й свідомо спрямовувати своє життя, свою діяльність до тієївищої цілі.

Всяка тварина, в тім числі й різні мавпи, обмежуються прагненням задовольнити своє тіло поживою й захистити те тіло від негоди чи зовнішньої небезпеки. Жодна тварина не осмислює й не може визначити цілі свого життя.

Через те, коли обмежена людина тільки дбає за їжу-пиття, житло та виключно матеріальні потреби, то в нашому суспільстві визначають, що така людина отваринилася, тобто — стала в своїх прагненнях і змістом свого життя подібною до тварин.

Нашим же церковним визначенням ми стверджуємо, що така обмежена людина знівечила й втратила образ Божий. Без зв'язку, без єднання з Богом у молитві, Таїнствах, без життя по настановах Божих, людина неминуче скочується на затъмарення й знівечення в собі образу Божого. Люди, які мають за свою найвищу ціль — виконування волі Божої й єднання з Богом, — завжди зберігають в собі образ і подобу Божу.

Для нас, правдивоісповідуючих Бога християн, не має великого значення, з яким із тварин ми найбільш схожі, подібні, для нас найбільш важливим є те, що ми є діти Божі, і по творінні, і по вірі. Св. ап. Павло навчає

нас: "Бо ви всі сини (діти) Божі через віру в Христа Ісуса" (Гал. 3:26).

Через віру в Господа Ісуса Христа нам відновлено право бути дітьми Бога-Творця. Те синівство Боже, як відомо, люди втратили після гріхопадіння, але Божим милосердям, — через заслуги Ісуса Христа, — нам його повернено.

Через те для нас, християн, ісповідуючих Єдиного Бога й Єдиного Ісуса Христа, важливим є не розшукування споріднення й подібності нашої серед мавп чи інших тварин, але свідомість і переконання, що ми споріднені з Богом-Творцем нашим, що ми сотворені з нашими духовними задатками, властивостями *подібними до Бога*.

Син Божий, Ісус Христос, прийнявши тіло людське, ставши також і Сином Людським, освятив наше людське істоту, людську природу. І Він нас навчив (Мат. 6:9-13) уважати себе дітьми Бога-Творця й звертатися до того Бога, як до люблячого Батька-Отця. Амінь.

ІМЕНА: "ІСУС", "ХРИСТОС"

Коли ми часто повторюємо якесь визначення, то воно для нас стає таке звичайне, що ми рідко коли задумуємося над значенням тих визначень (слів). Наприклад, коли ми говоримо: земна куля, безмежний світ, православний християнин — ми вимовляємо те, як щось самозрозуміле, але в дійсності не кожний, хто говорить ті слова, осмислює й розуміє їх повне значення.

Так само у великій мірі й знане всім визначення "ІСУС ХРИСТОС". — не завжди з належним розумінням вимовляється. А саме те подвійне ім'я Сина Божого висловлює й Його значення, й Його святу місію для людства.

В Євангелії від Луки (1:30-31) передано слова ангела до Преч. Діви Марії: "Не бійся Маріє, — бо в Бога благодать ти знайшла. I ось ти в утробі зачнеш, і Сина породиш, і даси Йому імення Ісус".

Отже те ім'я Ісус дано було по повелінню Божому. В старо-гебрейській мові ім'я було ЙОШУА, в грецькій транскрипції подано ΙΗΣΟΥΣ. Саме ім'я "ІСУС" означає — **БОГ СПАСІННЯ**, або коротше — **Спаситель**.

В Євангелії від Матвія розповідається, що ангел Господній передав волю Божу Йосифу—обручникові такими словами:

"Йосипе, Сину Давидів, не бійся прийняти Марію, дружину твою, бо зачате в ній — то від Духа Святого. I вона вродить Сина, ти ж даси Йому імення Ісус, бо Він спасе своїх людей від іхніх гріхів" (Мтв. 1:20-21).

Якби ми переклали ім'я Ісус на свою мову, то в нас було б так: "...даси ім'я Йому Спаситель, бо Він спасе своїх людей від іхніх гріхів".

Через те, що саме ім'я "ІСУС" ні в нашій, ні в якій іншій мові не перекладається, то ми говоримо: Ісус Христос — наш Спаситель, але не забуваймо, що ім'я те надане було по волі Божій і тим ім'ям було визначено ролю, місію, яку Син Божий мав сповнити в цьому світі, — спасти людей від іхніх гріхів.

Саме ім'я "ІСУС" рідко поодиноко вживається в Євангелії і в наших молитвах, — переважно написано й ми звертаємося в молитвах подвійним ім'ям: ІСУС ХРИСТОС. Ще в перших рядках Євангелії від Матвія написано: "Народився Ісус, званий Христос" (Мтв. 1:16).

Отже — "Ісус Христос" — так називали люди Сина Божого, коли Він перебував на землі, коли Він жив між людьми, як Богочоловік. Але треба мати на увазі, що "ХРИСТОС" — це не ім'я й не прізвище, а визначення також божественного призначення, яке Він мав сповнити, виконати на землі.

В старо-гебрейській мові було слово "МЕСІЯ", яке означало — "Помазаник Божий", тобто — вибранець Божий. В Старому заповіті пророки помазували вибранців Божих на царство. Так пророк Самуїл помазав на царство Давида (І Сам. 16:13). Юдеї в те слово "Месія" вкладали також розуміння, що це має бути духовний

провідник, а від часу свого поневолення римлянами, вважали, що той "МЕСІЯ" буде також визволитель від римлян, що буде іхнім царем ізраїльським.

Грець замість гебрейського слова "МЕСІЯ" вживали своє однозначне слово "ХРИСТОС". Через те, що Євангеліє Й взагалі Новий Заповіт найперше стали відомі в грецькій мові, то це грецьке "ХРИСТОС", в розумінні "Помазаник Божий" й увійшло в усі мови світу. В Євангелії від Івана розповідається (1:41), що коли ап. Андрій "знайшов перше свого брата Симона (Петра) та й говорить до нього: "Ми знайшли *Месію*, що визначає Христос".

Хто визнавав Ісуса Христа за Сина Божого, той визнавав Його Месією, по-грецькому — Христом. Юдейська старшина, провідники юдейського народу, як ми знаємо, не визвала Ісуса з Назарету за того обіцяного Богом Месію, по-грецькому й по-нашому — не визнавали Його Христом.

Ми ж, християни, коли кажемо "*Ісус Христос*", то вже тим самим висловлюємо свою віру, що Він є Спаситель світу й Помазаник Божий. Він є Спаситель від Бога Отця для спасіння всіх людей, які вірують у Нього, як Сина Божого, і в Того, Хто Його послав — Отця Небесного (Ів. 6:38).

Св. ап. Петро був один із перших, який вірно визначив, хто є Ісус: "Ти — Христос, Син Бога Живого". А Ісус Христос відповів Петрові: "Блаженний ти, Симоне, сину Йонин, бо не тіло й кров (тобто — не люди) виявили тобі оце, але *Мій Небесний Отець*".

Отже визнавати Ісуса, Сина Божого, за Христа, — на те була вказівка від Бога Отця, про те ствердив сам Господь Ісус Христос, так визнавали святі Апостоли, і це є незмінна Правда Божа, яку ми визнаємо в другому членові Символа Віри. Амінь.

"СВІТЛО ВІД СВІТЛА..."

У другому членові-реченні Символа Віри ми стверджуємо, що Господь Ісус Христос є "Світло від Світла..."

Св. євангелист Іван свідчить, що "Бог є Світло" (Ів. 1:5). Через те, що Син Божий, як уже доведено в наших попередніх розмовах, породжений, вилонений від Бога-Отця, то в образному євангельському вислові Ісус Христос є "Світло від світла".

І Сам Христос дав таке визначення про Себе: "Я Світло для світу. Хто йде вслід за Мною, не буде ходити в темряві той, але матиме світло життя" (Ів. 8:12).

У нашому людському житті те визначення Христове визначає, що коли ми духовно просвітимось науковою Христовою, приймемо її, Його Заповіді для керівництва в житті, то ми ніколи не будемо в темряві — скрізь і в усьому нам просвічуватиме Христос. Він є Світлом Бога Отця для всіх людей. Світлом для просвічення всіх людей. Св. євангелист Іван про Ісуса Христа стверджує:

"Світлом правдивим був Той, Хто просвічує кожну людину, що приходить на світ" (Ів. 1:9).

Самого Отця ніхто з людей не бачив, ніхто не може споглядати у світлосяяне лицезріння Боже, навіть ангели не можуть споглядати те сяйво Боже, мусять закриватися (Іс. 6:2).

Євангеліє свідчить: "Ніхто Бога ніколи не бачив, — Однороджений Син, що в лоні Отця, Той Сам виявив був" (Ів. 1:18).

Як на Сонце-джерело світла її тепла для нашої планети Землі не можна відкритими очима дивитися людям, так в ще більшій мірі, неможливо нікому споглядати Бога-Отця, Який створив увесь безмежний світ, усі небесні світила, в тім числі й Сонце.

Бог-Отець і вилонив Сина Свого, Який прийняв тіло людське, щоб бути приступним для людей — і для споглядання, і для авторитетного навчання від Бога, щоб передати людям волю Й Новий Заповіт Божий для життя й спасіння.

Хоч Ісус Христос був людиною, але одночасно в Ньому перебувало й те істинне Божественне Світло, яке променювало людям теплотою Божої любови. Прийнявши тіло людське, Син Божий повно зберіг Свою Божественність.

Наводжу тут порівняння подібності для кращого зрозуміння: коли хмари вкривають небозівід, сонячні проміння вже не разять наших очей, але Сонце продовжує огрівати Землю, продовжує давати світло. Так само Світло Боже, яке перебувало в Синові Божому, коли Він прийняв людське тіло, вже не разило наших очей, але воно освічувало й огорівало людські душі.

І хоч Ісус Христос мав вигляд і тіло людини, як людина потребував істи й пити, але творив діла Божі, творив чуда, як Бог, і навіть говорив-навчав, хоч і людською мовою, але з духом і авторитетністю не людською, а Божою. Навіть прислужники первосвящеників, яких посилали, щоб схопити Ісуса, були вражені словами Його й сказали первосвященикам: "Ще ніколи чоловік не промовляв так, як оцей Чоловік"... (Ів. 7:46).

Те світло Боже променювало від Ісуса Христа на всіх, хто мав відкрите серце й помисли; тільки люди, які закривалися від Божого Світла — такі, як тодішні первосвященики й книжники, лишалися в духовній темряві, в злобі й ненависті до Сина Божого.

Євангельська Наука Христова, яку лишив нам Господь через Своїх учнів-апостолів, просвічених тим Божим Світлом, є невичерпним джерелом Світла Божого для людей усіх народів, які прагнуть бути осянені Божими проміннями, які прагнуть пізнати Істину, які прагнуть пізнати свого Творця і Його волю. Амінь.

"...БОГА ІСТИННОГО ВІД БОГА ІСТИННОГО..."

Є люди, які формально декларують себе віруючими християнами, які кажуть, що вони вірують у Бога, визнають науку Ісуса Христа, але не можуть визнати Ісуса Христа за Бога, тільки за великого Учителя моральності.

Але тим визнанням Ісуса Христа за великого Учителя, ті ж люди свідчать про свою нещирість, лицемірство. Бо якщо когось ми визнаємо за великого учителя, то тим самим ми визнаємо, що той учитель навчає правди, ми приймаємо його вчення за правдиве. Неправдомовного учителя ніхто не може назвати великим.

Що ж Христос про Себе навчав? — Ось приклади, що Ісус Христос говорив про Себе:

"Я Й Отець — Ми одне" (Ів. 10:30). Тобто, тут Христос стверджує, що Бог-Отець і Він, Син Божий, — є одно Божество, один Бог.

Далі, в Євангелії від Івана, 14-й розділ, 9 вірш, наведені слова Ісуса Христа: **"Хто бачив Мене, той бачив Отця"**. Тут знову ж ясно, Христос Сам навчає, що Він є виявленням Бога-Отця для людей, Він є Бог.

Христос, через св. Іvana Богослова, в **Об'явленні**, свідчить (21:6): **"Я Альфа й Омега, Початок і Кінець"**.

Хто може бути початком і кінцем світу? — Тільки Бог. Як стверджується, що Син Божий — Початок і Кінець усього, то Він, безумовно, Бог, а не просто Учитель.

Запитаймося себе: Хто може, крім самого Бога, визначати людям місце в Царстві Небеснім? — А Христос виразно свідчить і навчає:

"Не кожен, хто каже до Мене: 'Господи, Господи!' — Увійде в Царство Небесне, але той, хто виконує волю **Мого Отця, що на небі**". (Мат. 7:21).

Хто, крім Бога, може при кінці світу цього судити живих і мертвих, — всі народи? А Той же Ісус Христос виразно, без усякого сумніву, свідчить, що іменно Він, у друге Своє пришестя прийде зо всіма ангелами небесними, щоб воскресити всіх спочилих і потім над усіма

людьми, над усіма народами чинити Суд Божий, — дивіться про те в Євангелії від Матвія, 25:31-46.

Підемо ще далі: Хто міг, крім Бога, твердити, що увесь Старий Заповіт — усе Святе Письмо свідчить про Нього? (Луки 24:27).

Хто міг, крім Бога, твердити: "Я в Отці, а Отець у Мені?" (Ів. 14:11). І там же в 14-ому вірші стверджено: "І коли що просити ви будете в імення Моє, то вчиню, щоб у Сині прославився Отець".

Найбільший з учителів, але просто людина — не міг такого говорити. І коли признаємо, що Ісус Христос є правдомовець і великий Учитель, то, згідно з Його вченням, мусимо признати Його Богом, втіленням Бога в Людині. Який походить від істинного Бога й є істинний Бог.

Так у нашім Символі Віри, на основі свідчень Ісуса Христа, які записані в Святій Євангелії, ми й стверджуємо, що віримо в Ісуса Христа... "Бога істинного від Бога істинного".

Св. ап. Павло (Кол. 1:15-16) так сказав про Ісуса Христа: "Він є образ невидимого Бога, рожений перш усякого творива. Бо то Ним створено все на небі й на землі, видиме й невидиме".

Коли ми признаємо Євангелію, написану чотирма євангелистами за святу книгу, яка передає правдиво науку Христову; коли ми признаємо Дії Святих Апостолів, Послання Апостолів, Об'явлення св. Івана Богослова, тобто — увесь Новий Заповіт за святі книги, невід'ємну частину Святого Письма — Біблії (а так мають визнавати й приймати ті книги всі християни), — то ми не можемо вибирати: ось, мовляв, те приймаємо, признаємо, а друге не приймаємо, не признаємо.

Ісуса Христа, Його вчення не можна цензурувати, — Його можна або прийняти, або відкинути. Ті, хто не признає вчення Ісуса Христа, — той або цілковитий безбожник, або нехристиянин. Тут середини не може бути.

Звичайно, Бог дав людині свободу вибору: або визнавати свого Бога Творця, або не визнавати, відректися від Нього. Христос, Син Божий, також нікого не змушує. Він тільки з любові до людей, кличе їх до своєї Церкви

для спасіння — людям вільно або прийняти Христа й знайти спасіння в Богові, або відкинути. Наша Православна Церква визнає за людьми те право, — люди мають право бути безбожниками й іти в нетра погибелі, але ми проти лицемірства, як і Христос був проти лицемірства книжників і фарисеїв (Лк. 12:1; Марка 8:15).

Коли ж хто декларує, що він християнин, визнає Ісуса Христа, Його Євангелію, Його Новий Заповіт за святі книги, за вчення Ісуса Христа, — то мусить визнати істини, які виголосив Ісус Христос про Себе, а не лицемірити, називаючи Його великим Учителем моралі й одночасно відкидаючи Його Божественність, про яку Він виразно навчає.

Багато пролізло "вовків в овечій шкірі" (Мтв. 7:15) в середовища різних християнських віроісповідань і сект, щоб руйнувати Церкву Христову з середини; деякі секти спеціально з тим наміром і створені, щоб "спокусити, коли можливо, й вибраних" (Мтв. 24:24). Про те попереджував нас і святий апостол Павло (Дії 20:28-31) і Сам Господь Ісус Христос, Якого ми, православні християни, визнаємо за "...Бога істинного від Бога істинного..." Амінь.

"...ЩО РАДИ НАС, ЛЮДЕЙ, І РАДИ НАШОГО СПАСІННЯ ЗЙШОВ З НЕБЕС..."

(3-й член Символа Віри)

Кожний віруючий християнин, згідно з євангельською наукою, має бути свідомий, що Ісус Христос, Син Божий, Своїм Божественним єстеством — як Слово Боже, існував вічно. Св. ап. єв. Іван починає своє Євангеліє ствердженням істини: "Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово".

В грецькому оригіналі стоїть "Логос"; в грецькій мові "Логос" означає два поняття: слово й розумну причину. В нашій, як і в багатьох європейських мовах від грецького "логос" утворилися слова, поняття: логічно, логічний.

Наприклад, ми можемо сказати: Коли учень, студент добре, старанно вчиться, то логічно можна сподіватися, що він матиме добрі успіхи в навчанні.

Отже, коли Син Божий споконвічно був у Бога-Отця "Логосом", всесильним Словом Божим, то Ним Бог створював світ. Тому апостол єв. Іван і свідчить: "Усе через Нього постало, і ніщо що постало, не постало без Нього" (Ів. 1:3). Простіше сказати на нашій мові: *Все на світі створив Бог Словом Своїм — Сином Божим.*

З того ми й знаємо, що Син Божий, який пізніше зійшов з неба по волі Отця Свого, прийнявши тіло людське, існував Божественним єстеством споконвічно.

Але нам, християнам — православним християнам зокрема, що визнаємо в Ісусі Христі того ж Сина Божого, початок якого споконвіку, важливо знати, чому Бог, Син Божий, зійшов з небес, де Він був всемогутньою Божественною істотою, в єдності з Отцем і Святым Духом, чому Він мусів сходити на землю, приймати людське тіло, ставати людиною й приймати всі людські властивості, бути уразливим на всі людські невигоди, болі, терпіння, страждання.

Думаю, що всі практикуючі православні християни, які регулярно бувають на Богослуженнях, які читають, чи слухають святу Євангелію знають, що Син Божий зійшов на землю, став людиною й прийняв усі зв'язані з тим прикроші й терпіння з любови Бога до людей, для спасіння нас, людей.

Сам Господь Ісус Христос засвідчив: "Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Єдинородного, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне" (Ів. 3:16).

І там же, в наступному 17-му вірші стверджено, що Син Божий прийшов на землю, щоб спасти людей.

Але постає конкретне питання: *Від чого спасти людей?* — Спасти людей треба було від духовної загибелі, від гріха. Ще перед народженням Ісуса Христа в тілі, сповіщено було Йосипові-обручникові ангелом Господнім, що Пресвята Діва "вродить Сина, ти ж даси Йому імення Ісус, бо спасе Він людей від їхніх гріхів" (Матв. 1:21).

Отже тут сказано з найбільшою ясністю про місію Ісуса Христа, Сина Божого, на землі.

Від часу духовного падіння перших людей, людський рід був опанований гріховністю. Падіння людське гріховне — поглиблювалося, люди все більше відходили, відсторонювалися від Бога.

Погани не знали свого Творця й поклонялися ідолам, видуманим людською уявою божкам, творінням Божим, явищам природи, а не Творцю, й без Закону Божого все глибше скочувалися до морального падіння, до духовної загибелі.

Юдеї, хоч формально визнавали єдиного Бога, але, поза зовнішніми формами поклоніння, втратили почуття й розуміння правдивого Бога любові й милосердя. Ісус Христос наглядно показав те у притчі про Милосердного самаряніна (Лк. 10:29-37), і Він же подав духовний образ правдивого Бога Отця у притчі про Блудного сина (Лк. 15:11-32).

Під впливом юдейських духовних провідників: первосвящеників, книжників, законників і формальних ревнителів виконання Божих законів — фарисеїв, в уяві пересічних юдеїв Бог перетворився на якесь страшилище, якого треба тільки боятися, умилостивлювати кровавими жертвами.

Земля ж взагалі сповнилась людських страждань, ненависті, злоби; люди відійшли від почуття братерства і любові між собою, від розуміння спільногого походження від єдиного Творця. Людство зайдло в тупик свого існування, впереді люди бачили тільки безпросвітну смерть, безперспективність свого існування.

Бог-Творець не любив гріховності людей, але він любив людей — Своє найвище творіння на землі, не хотів їхньої остаточної загибелі, тому й бажав спасті їх.

Бог, через пророків, обіцяв учинити те спасіння давно — від часу їх падіння, і як свідчить ап. Павло в Посланні до Галатян (4:4-5):

"Як настало виповнення часу, Бог послав Сина Своєго, Який народився від жони, та став під Законом, щоб викупити підзаконних, щоб усиновлення ми прийняли".

Тобто, — люди будуть спасенні, коли вони через Ісуса Христа знову стануть дітьми Божими й поводитимуть себе як діти Божі.

Але часом доводиться чути таке: Якщо Бог Все-могутній у вселенній, то чому Він мусів сходити на землю, чому Син Його мусів приймати людське тіло, страждати, щоб спасти людей? Чи не було легших за-собів?

Звичайно можна відповісти, що Бог усе може, що така була воля Божа, однаке, постання тих питань оправдане. Віруючі люди хочуть осмислити, зрозуміти глибину дій Божих і виявлення тієї волі Божої.

Для кращого зрозуміння наводжу життєві приклади. В однім місті моя резиденція була рядом із старим будинком, з високим дахом. В тому старому будинкові на горищі, під стріхою гніздилися всілякі птахи, бо під стріхою було багато відтулин. Але от іще з осени люди вибралися з того будинку, бо навесні Його мали завалити, знести.

В зимі під дахом гніздилися воробці, а з початком весни почали гніздитися шпаки, ластівки й інші птахи. Вони відновлювали гнізда, будували нові, неслися — клали яйця, щоб виплодити своє насліддя.

Звичайно, мені було приємно спостерігати ту пташину метушню, але тепер було сумно, бо і їхній труд, і їхнє насліддя були приречені на загибель, бо той будинок мали знести.

Так воно й сталося: коли ще жовтодзьобі немічні пташенята пищали в гніздах, а їхні батьки-матері носили їм поживу, приїхали бульдозери, завалили стіни (будинок був дерев'яний), рухнув дах і все в ньому загинуло...

У наші часи досить часто трапляється, що танкери, кораблі, якими перевозять нафту (оливу) терплять катастрофи. Нафта (олива) з танкерів тисячами, мільйонаами галонів випливає на поверхню води, заливає прибережні смуги й тисячі морських чайок, гусей, качок й інших птахів гинуть від покриття тією нафтою.

Все стається тому, що хоч люди знають про небезпеку для них і хотіли б допомогти, але засобів порозу-

міння з птахами не маємо. Птахи, тварини різних видів мають між собою знаки порозуміння, але люди, які вони не всесильні на землі, які тільки засоби комунікації не придумали, але птахам вістку не можуть передати. Птахам вістку можуть передати тільки птахи.

Щось подібне, це, звичайно, в наближеному порівнянні, у відношеннях між Богом і людьми. Бог всі наші мови розуміє, але сприйняти люди можуть тільки мову людську і то від людини.

Бог протягом багатьох віків давав надхнення Духа Святого праведним людям на землі й вони передавали людям волю Божу, Божі закони. Вони умовляли людей, особливо правителів повернутись на стежки Божі, закликали до покаяння, до визнання в житті — не тільки устами — єдиного Бога. Але в більшості пророків гонили геть, як навіжених, убивали їх, а згодом, як і засвідчив Христос, ставили їм пам'ятники (Луки 11:47). Останньому ж пророкові Ст. Заповіту — Іванові Хрестителеві, як ми знаємо, Ірод наказав відрубати голову.

Тому збільшувалася збірка Святого Письма Старого Заповіту, але не збільшувалися, не кращали достоїнства людей, які формально визнавали єдиного Бога.

І Бог вирішив дати людям нове духове народження, Новий Заповіт, — але цього не можна було вчинити через жодного пророка. Через те й послав Бог-Отець Сина Свого на землю, щоб Він із авторитетністю Божою, але з людським видом, був доступний для всіх людей, навчав (эрозумілою людською) мовою про волю Божу, але щоб одночасно ділами Своїми засвідчив про Свою Божественність, щоб усі люди, які щиро прагнуть виконувати волю Божу, могли спастися.

Господь Ісус Христос говорив до юдеїв: "Коли Я не чиню діл Свого Отця, то не вірте Мені. А коли Я чиню, то хоч ви Мені віри не ймете, повірте ділам, щоб пізнали Й повірили ви, що Отець у Мені, а Я — ув Отці" (Ів. 10:37-38).

В Ісусі Христі перебувало два єства — людське й Боже. Але як людина, Він був в усьому подібний нам, крім гріха (Євр. 4:15). Він не був надлюдина з стальними нервами. У своєму поводженні Він виявляв найбільшу

м'ягкість і людяність: Він оплакував смерть Лазаря, якого близько знов і любив. Але як Бог, як Син Божий, Він зміг Його відродити.

Як кожна людина, Він потребував іжі й пиття, але як Бог, Він також зміг дати людям духову поживу й для життя вічного. Маючи тіло звичайної людини, Ісус Христос терпів болі й страждання, бувши розп'ятим на хресті, і помер, як кожна людина померла б в тому положенні, але як Бог Він смертю смерть переміг і дарував нам життя вічне.

Ісус Христос — це Бог у людському тілі, Боголюдина. Його не можна з ніким порівнювати: з жодним пророком, учителем, філософом. Його вчення не в мудрості людських слів, а в силі Божій. Він творив діла Божі, Він єдиний і унікальний у всесвіті.

Після Свого славного воскресіння Ісус Христос через сорок днів вознісся в небо, звідки й прийшов. і Він дарував усім людям, які вірують у Нього й в Отця Небесного, життя вічне (Ів. 5:24).

Ми зупинимось нині на цьому місці... З усього наведеного вище, усім напевно буде ясно, що сходження Предвічного Бога — Сина Божого на землю, прийняття Ним людського тіла, було необхідністю для відновлення єдності людей з Богом, для зрозуміння людьми волі Божої й відкриття усім віруючим людям дороги спасіння в Богові для вічного життя.

Все те сталося не для приємності Божої, а ради нас, людей, для нашого добра. Тому ми й декларуємо в третьому членові Символа Віри, що Ісус Христос "ради нас людей і ради нашого спасіння з неба зйшов і прийняв тіло від Духа Святого і Марії Діви, і став людиною",

Про саме тілесне народження від Духа Святого й Діви Марії будемо докладніше говорити наступного разу. Амінь.

"ТІЛО ПРИЙНЯВ ВІД ДУХА СВЯТОГО І МАРІЇ ДІВИ..."

Благовістуючи від Бога, ангел Господній сповістив Діві Марії: "Дух Святий злине на Тебе, і сила Всешильного обгорне Тебе, через те то й Святе, що народається, буде Син Божий" (Луки 1:35).

Подібне ж було благовістя-сповіщення від ангела Господнього Йосифові-обручникові, щоб він не боявся прийняти Марію, "бо зачате в ній — то від Духа Святого (Мат. 1:20).

Так особливою дією Божою в утробі людини — Пресвятої Діви Марії утворилося незвичайне, Божественне зачаття, а потім і народження безгрішної людини й одночасно — Сина Божого, Боголюдини — Ісуса Христа.

Від самих початків в Ісусі Христі було два єства — Боже й людське. Ті два єства в Ісусі Христі співіснували гармонійно. Як уже було в попередній нашій розмові з'ясовано, Син Божий по-Божеству споконвіку був народжений Отцем Небесним, і це Ним, як Словом Божим, було все створено в світі.

Саме Таїнство втілення Бога в утробі людини — Діви Марії, неможливо пояснити людськими міркуваннями, як неможливо пояснити жодного Таїнства, яке звершується невидимою сило — благодаттю Святого Духа.

Як стається духовне народження людини в Таїнстві Хрещення під дією Духа Святого, як стається перетворення хліба й вина під час Таїнства Євхаристії в духовну поживу — Тіло й Кров Христові — ми не можемо тілесними очима спостерегти, а разумом пояснити; Його можна тільки вірою пізнати й прийняти.

Зрештою, навіть при теперішньому розвиткові біології, фізіології, медицини люди не можуть пояснити як, у який спосіб бараболя, риба, хліб, м'ясо й інші страви частинно перетворюються у кров, частинно у нервові клітини, у звичайні клітини. І хто ж у тілі нашому регулює той розподіл на утворення різних

відмінних органів і частин тіла? Того пояснити жодним лікарям неможливо, але ми всі свідомі, що так стається щодня, безперервно, і наше тіло людське поступово оновлюється. Вчені підрахували, що за сім років всі клітини людського тіла оновлюються.

Над усім тим нам думати не треба, — Творець потурбувався про те все, усе передбачив, усі органи й частини нашого тіла гармонійно співпрацюють, відбуваються безперервно в нашему тілі різні фізіологічні й хемічні процеси — чи ми сидимо, чи ходимо, чи працюємо, чи відпочиваємо, спимо...

Так само Творець передбачив і потурбувався, щоб у тілі звичайної людини, нехай й праведної, і вираної, але звичайної людини, виростав плід одночасно з Божими і людськими завдатками.

Через те Пресвята Діва Марія народжувала не тільки людину Ісуса Христа, але й Бога в людському тілі, — Боголюдину. Через те ми називаємо, величаємо її як Богоматір, Богородицю.

Ісуса Христа не можна поділити на людину й Бога. Були такі мудреці, які твердили, що людина Марія не могла породити Бога, а тільки людину Ісуса та що Бог пізніше надхнув Його Духом Святым. Але Святе Євангеліє недвозначно свідчить, що дію Божою, дію Святого Духа відбулося саме зачаття. Євангелія ясно свідчить, що те Дитя, яке мало народитися від Духа Святого і Марії Діви, мало бути Сином Божим і Людським одночасно.

(Між іншими, чи ви помітили читаючи Євангелію, що Ісус Христос багато раз називає Себе Сином Людським, але жодного разу не назвав Себе Сином ізраїльським, хоч мати Його була ізраїльтянка й виростав Він серед народу ізраїльського, юдейського?)

Але вернімося до нашої теми. Аргументи, що то неприродно таке зачаття й народження — ми приймаємо, але в розумінні, що то незвичайне народження. Справді, то було предивне народження, як і співається в нашій колядці, народження від Непорочної Діви, яка мужа не знала.

Однаке ми всі свідомі, що Бог же Творець усього того так званого природнього, звичайного процесу на-

родження. І Бог для народження Свого Сина в людському тілі зайніціював інший процес. Мала появитися на світ Істота незвичайна, з двома єствами — Божим і людським, Боголюдина, Бог у людському тілі.

Не тільки зачаття й народження Ісуса Христа були незвичайні, але пізніше і все Його життя, Його дії були незвичайні, або, як дехто вперто твердить — неприродні. Але в Бога все природнє, Він і Творець природи й усього природнього.

Ісус Христос виглядав як звичайна людина, споживав страви, пив як людина, але оздоровлював спаралізованих, прокажених, опанованих бісами, воскрешав мертвих і навчав людей як Бог.

Ми просто не можемо наводити всі багаточисленні приклади Божих дій Ісуса Христа, ними сповнена ціла Євангелія. Візьміть і читайте Євангелію з вірою й молитвою в серці і ви переконаєтесь, що Ісус Христос справді був Сином Божим і людським.

Навіть римський сотник, який наглядав над розп'яттям Ісуса Христа, коли Ісус "віддав духа", помер на хресті, промовив:

"Чоловік цей був справді Син Божий" (Марка 15:39). Навіть при тілесній смерті та істина була явна для людей. І ту істину ми визнаємо в нашому Символі Віри, як одну з основних Істин, Правд Божих. Амінь.

ВАЖЛИВІСТЬ ВТІЛЕННЯ СИНА БОЖОГО

(Ч. 3 до 3-го члена Символа Віри)

Коли до нашого дому приходить з візитою, чи в гостину якось загальношанована особа, що перебуває на високому становищі в суспільстві, то ми, взагалі люди, вважаємо, що нам робиться велика честь. Мені особисто доводилося чути як люди згадували, що ось у нашу хату заходив і Його вгощали митрополит такий то. І те діялося вже яких 30 років тому, але люди з приємністю те згадують.

З цих порівняльних позицій ми повинні розглядати й оцінювати важливість приходу Сина Божого на Землю, до людей. Творець світу вважав Своє творіння — людей на Землі за таких важливих, що завітав до них, потурбувався, щоб оздоровити їх і уесь час піклується їхньою долею.

Скільки б нам не говорили астрономи, що наша Земля — це тільки одна, і то відносно невелика з багатьох мільйонів планет у всесвіті, ми знаємо, що наша планета Земля особлива, вона удостоєна візити Бога-Творця.

Уже тепер принаймні усі переконані, що серед дев'яти планет сонячної системи Земля найважливіша, найкраща, найдостойніша: на ній не тільки існує життя в найрізноманітніших формах і видах, але на ній живуть люди, — найбільш звершенні творіння Божі, єдині відомі творіння, що одночасно є тілесними-матеріальними й духовними істотами, не тільки з тілом живим, але й з душою живою.

Бог створив людей мало що меншими від ангелів (Пс. 8:6). Люди — не просто частка матерії, складних хемічних елементів, люди — це єдині істоти в сонячній системі, і дуже вірогідно у всесвіті взагалі (поза ангелами), яким надано відчуття й розуміння свого Бога-Творця.

Люди для Бога настільки важливі, що Він Сам через Єдинородного Сина Свого завітав до них, щоб направити людський рід на дорогу спасіння. Бог не хоче загибелі, смерті жодної людини, жодного грішника; Він хоче, щоб усі спаслися (Єзекіїла 33:11).

У людині цінна не тільки її духовна частка — душа, а й саме тіло, в якому душа перебуває. Ті люди, які не дбають за здоров'я душі, поповнюють великий гріх, але зворотно — бувають люди, які впадають у другу крайність, які вважають, що все тілесне — то грішне, що тільки духове в людині важливе.

Тепер таких людей можливо менше, але в давні часи траплялося, секти фанатиків духовно перетворювалися на богооборців і бузувірів.

У Франції в 13-му столітті була секта албігензів (альбігойців або катарів — з центром у місті Албі на

півдні Франції), які вважали все тілесне, матеріяльне за гріх. Вони навіть відкинули Старий Заповіт, бо в ньому, мовляв, говориться про створення матеріального світу, а всяка матерія, — то тільки гріх. Вони вважали, що всякий шлюб і співжиття чоловіка з жінкою, як і народження дітей — це суцільний гріх, все те диявольське. Отже, якби люди пішли за порадою тих сектантів, то давно б зник на землі людський рід.

У Росії, в другій половині 18-го століття була секта скопців, які проповідували тілесну кастрацію для спасіння. Щось подібне, від запаморочення духовним і породило в Росії секту духоборів, які добре відомі своїми дивацтвами і в Канаді.

Уже тим, що Бог-Творець оселив душу людську в нашому тілі, тим воно освячується. Але в людині цінна не тільки душа, а й тіло — його з наміром і передбачливістю створив Бог. Святий апостол Павло наказує, щоб ми шанували й дбали про тіло, щоб вчинками нашими не осквернювали його, бо воно є "Храмом Духа Святого" (І Кор. 3:16), вмістилище святоності.

Бог уважав людське тіло настільки достойним, що Він надав його Своєму Синові, Господеві нашему Ісусові Христові. Творець послав Духа Святого, щоб у тілесній утробі людини — Пречистої Діви Марії сталося тілесне зачаття Сина Його, щоб Він міг з'явитися людям у тілеснім людськім образі, доступнім для спілкування з людьми, Його творінням.

Христос, безумовно, прийшов до людей, щоб спасти їхні душі, спасти їх від гріха й вічної загибелі. Він лікар душ людських, але Він не упосліджував людського тіла: Він оздоровлював і людські тіла, оздоровлював спаразізованих, прокажених, сліпих, кровотечивих.

І в тілі людському, і в усіх матеріяльних тілах немає нічого грішного. Бог нічого грішного не створив, а все в світі створене тільки єдиним Богом.

І джерелом, зародком гріха буває не тіло, матерія. Господь Ісус Христос засвідчив, що всякий гріх зароджується в помислах, думках людських (Мт. 1:19), тобто — зароджується в духовній сфері людини. Люди часто грішать, щоб задоволити тілесні прихоті, — це так, але

потяг до гріха, як і сказав образно Господь, родиться "в серці людському", у його помислах.

Людина може згрішити не поворухнувши пальцем, не вимовивши жодного слова, не відкривши уст. Тому можна й сказати, що гріховність зароджується в думках наших, а думка — це не матеріальна річ —, думку не побачиш, думку не покажеш...

Цією розмовою мені хотілося спричинитися до глибшого й всебічного розуміння втілення Бога, Сина Божого, прихід Його на землю до людей. Ісус Христос не тільки раз приходив до людей, щоб прийняти тіло від Духа Святого і Пречистої Діви Марії. Христос утілюється, входить в наші тіла, через благодать Духа Святого освячує їх і душі наші, коли ми достойно й зі святістю приймаємо Святе Причастя. Перед прийняттям Святого Причастя ми молимось, щоб ті Дари Христові були нам "на здоров'я душі й тіла".

Отже візитація, прихід Ісуса Христа до людей — це не тільки історична подія, що обмежується народженням від Пресвятої Діви Марії й перебуванням протягом тридцяти трьох років на землі серед людей. Його прихід і перебування серед людей продовжується безперервно, це постійний духовний процес. Під видом хліба й вина ми приймаємо єство Боже, ми маємо нагоду постійно тримати наші душі й тіла в стані єдності, споріднення з Богом, з Христом. Приймаючи Тіло й Кров Його, ми стаємо членами містичного Тіла Христового — Церкви Христової. Всі ми, що причащаємося з однієї чаші, стаємо членами одного Тіла Христового. Христос усіх нас споріднює в одно містичне, духове Тіло Своє.

Це велика таємниця, містерія Божа, яку неможливо повністю пізнати розумом, але ми знаємо по свідченню Господньому, що це стається. Через те Таїнство Причастя Христос перебуває в нас, а ми в Ньому. В святому Православії Святе Причастя не символ, не історична згадка, а реальна духовна Таємниця Божа, яка діється й звершується постійно.

І засвідчив Господь: "Коли у мені перебувати ви будете, а слова мої позостануться у вас, то просіть чого хочете, — і станеться вам!" (Ів. 15:7).

Підкреслюємо вислів: "...а слова Мої позостануться у вас", — коли наука Христова, Його Заповіді "позостануться", залишаться в нашому житті як основні правила життя, то Христос буде з нами й прошене в ім'я Його буде дане нам.

Бог, Син Божий приходить і перебуває з нами, коли ми навчаємося із Його Євангелії, із Його Нового Заповіту. Він може перетворювати й скеровувати наші думки, прагнення, і наші тілесні бажання, коли ми щиро бажаємо Його присутності в нашему житті.

Христос прийде до нас і буде вечеряті з нами, коли ми відкриємо Йому двері сердець наших — наші думки, наші прагнення пізнати Істину, Правду Божу й виконувати волю Його (див. Об. 3:20).

Христос, після першого Свого приходу на землю, — завжди серед нас і Він запевнив нас, що буде з нами перебувати щоденно аж "до кінця віку" (Мт. 28:20). Він приходить до нас і в святому Таїнстві, і в євангельському Слові Божому. Амінь.

БОГ — ОПІКУН І ЛІКАР ЛЮДСЬКОГО РОДУ

(До 3-го члена Символа Віри)

У давні часи або, як ми тепер кажемо, — старозавітні часи, коли тільки серед ізраїльського народу було прийнято визнання єдиного Бога, а той народ перебував у єгипетській неволі, промовив Господь:

"Я справді бачив біду свого народу, що в Єгипті, і почув його зойк перед його гнобителями, бо пізнав Я болі Його. І Я зійшов, щоб визволити його з єгипетської руки" (Вихід 3:7-8).

* Зауважимо тут коротко, що ізраїльтяни не були першими, які дійшли до розуміння, що Бог один. Серед ізраїльтян тільки ідея й визнання єдиного Бога стало затрималась у ті давні часи.

Бог завжди опікувався людьми, які визнавали Його, які намагалися тримати з Ним молитовний зв'язок. У ті давні часи Бог вибрав слугу Свого Мойсея, щоб він, за вказівками Божими, вивів, визволив народ із рабства, неволі.

У нових часах, у Новому Заповіті, "Як настало виповнення часу, Бог послав Сина Свого, що народився від жони, та став під Законом, щоб викупити підзаконних, щоб усиновлення ми прийняли" (Гал. 4:4-5).

Бог послав Сина Свого для визволення не одного народу, а для визволення всіх народів світу, всього людського роду від рабства гріха, бо, як свідчить ап. Павло: "...всі згрішили, позбавлені Божої слави" (Рим. 3:23). Юдеї згрішили проти Закону Божого, який вони знали, інші народи були в полоні гріха, бо взагалі не знали Єдиного Бога; всі були в духовному рабстві гріха. (Ми в дальший нашій розмові роз'яснимо ті твердження).

"...Настало виповнення часу", як каже апостол, бо увесь людський рід був "позбавлений Божої слави", всі люди стали рабами гріха й смерті. Увесь людський рід прямував до загибелі. Бо душі людські, опановані гріхом, — мають у перспективі тільки смерть, бо, як свідчить апостол Павло: "Бо заплата за гріх — смерть" (Рим. 6:23).

Місія, яку сповняв пророк Мойсей, була місцевого, локального значення: Треба було визволити один народ й на початку те визволення мало характер, гово-рячи сучасним лексиконом, національно-соціальний: ізраїльтян визволялося від рабства єгиптян, одного народу — від панування над ними другого. Хоч, безумовно, Бог мав за ціль утвердити в тому ізраїльському народові віру в істинного Бога, зберегти її в тому народові, щоб "коли прийде виповнення часу", щоб та віра прислужилася до спасіння всіх народів.

Бо Бог дав обіцянку для прийдешнього спасіння людей ще першим людям, коли вони згрішили. І Бог обіцяв, що іменно з насліддя роду людського вийде Спаситель, який "зітре голову" змія — диявола, що спокусив людей до гріха (Буття 3:14-15).

Прихід Сина Божого й заразом Сина Людського на землю між людей і було виповнення Божої обіцянки, даної Богом ще першим людям.

Місія пророка Мойсея була місцевого й обмеженого характеру, місія ж Ісуса Христа мала всесвітнє значення; Його місія була для спасіння всього людського роду, на всі часи — *на віки вічні*. Ще перед Його народженням від Духа Святого й Діви Марії було сповіщено від Бога, що він має спасти "людей Своїх від іхніх гріхів" (Мат. 1:21). Для Мойсея "свої люди" — це були ізраїльтяни, для Бога-Творця і Його Єдинородного Сина "Свої люди" — це усі народи, увесь людський рід.

І це наочно виявляється багаточисельними ствердженнями Господа Ісуса Христа: в Євангелії можна знайти понад 30 Його стверджень, що Він є "Син Людський", але жодного разу Він не називає Себе Сином ізраїльським, хоч Його Мати, Пречиста Діва Марія, походила з ізраїльського народу, і Він серед нього виростав. Його самарянка могла називати, по людському вигляду, "юдеєм" (Ів. 4:9), але Він не був юдеєм, а іменно "Сином Людським", як Він Себе й називає. Він мав Всесвітню місію спасіння людського роду, і Він, поза тим, що Син Божий, також Син Людський.

Як написано в Євангелії, коли праведний Семеон зустрів Дитя-Ісуса на сороковий день по Його народженню, то сказав: "...побачили очі мої Спасіння Твоє, яке Ти приготував перед усіма народами".

Христос ніс спасіння для всіх народів не у вузько-му тимчасовому значенні, не для тимчасової зміни якогось соціального ладу іншою системою. Тому св. ап. Павло й каже, що в Христі "нема юдея, ні грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі, ані жіночої, — бо всі ви один у Христі Ісусі" (Гал. 3:28).

Звичайно, це не значить, що Христос був байдужий до потреб нашого земного життя. Він дав для всіх людей, усіх станів і народів свої Заповіді любові, щоб вони могли згідно тих Заповідей невпинно поліпшувати свої соціальні відносини, щоб маючі ділилися своїми здобутками з немаючими, як люблячі брати й сестри. На те є досить євангельських прикладів і ми тільки не будемо в цій розповіді наводити їх, бо то окрема широка тема.

Син Божий зійшов поміж людей, прийнявши тіло людське, як уже згадано, щоб звільнити від рабства гріха, в якому вони перебували. Коли волею Й дією Божою Він прийняв тіло людське, то Він — Ісус Христос, був в усьому подібний до людей, мав усі людські властивості, "крім гріха" (Єар. 4:15).

Св. ап. єв. Іван стверджує: "І ви знаєте, що Він (Христос) з'явився, щоб гріхи наші взяти, а гріха в Нім нема" (Ів. 3:5).

Тільки Він, Син Божий — Ісус Христос, Сам безгрішний, міг узяти гріхи світу — людей, звільнити їх від панування над ними гріха. На голгофному хресті розп'ято було не тільки тіло Ісуса Христа — там були прицвяховані гріхи людські.

Св. ап. Петро так свідчить про те: "Він тілом Своїм Сам підніс гріхи наші на дерево, щоб ми вмерли для гріхів та для праведності жили; Його "ранами ви вздоровилися" (І Петра 2:24).

Отже тією місією спасіння Бог діяв для нас як лікар.

Св. ап. Павло, говорячи про те саме, свідчить: "...Христос був умер ради наших гріхів" (І Кор. 15:3).

А в Посланині до Галатів той же апостол стверджує це вітанням: "...благодать вам і мир від Бога, Отця нашого, і Господа Ісуса Христа, що за наші гріхи дав Самого Себе, щоб від злого сучасного віку нас визволити, за волею Бога й Отця нашого..." (Гал. 1:3-4).

Люди часом, як говорить українське прислів'я, "за деревами лісу не бачуть". Коли людям сталося добро через певних людей, то схильні забувати, що через людей діє Бог-Творець, — Він наш опікун. Він схильє й наміри людей чинити добро.

Коли юдеї казали, що Мойсей дав їхнім батькам манну, щоб вони вижили в Пустині, то Ісус Ім сказав: "Істинно, істинно кажу вам: Не Мойсей хліб із неба вам дав, — Мій Отець дає вам хліб правдивий з неба" (Ів. 6:31-32).

І манна — хлібні крупи були від Бога, і Христос, що зійшов із неба, — є хліб Божий.

Якщо манна була даром Божим для тимчасового тілесного спасіння, то прихід Сина Божого на землю, —

був дар, хліб Божий для спасіння всіх людей у вічності. Тому Христос і ствердив: "Я — хліб життя" (Ів. 6:35).

Люди, навіть глибоко віруючі, завжди намагалися осмислити, зрозуміти прихід, народження Сина Божого серед людей. Ще св. Григорій Ниський, молодший брат Василія Великого й один з чотирьох найбільших учителів Христової Церкви, говорив і писав: "Ви запитуєте, чому Бог народився серед людей?"

Тут є причини Божої присутності серед людей: Наше ество було хворе й потребувало лікаря. Людина впала й потребувала когось, щоб підняв її. Коли людина перестала брати участь у звершенні добра, — треба було комусь повернути її до добра.

Той, хто перебував у темності, потребував світла. В'язень потребував когось, хто міг би дати викуп за нього й визволив із ув'язнення. Той, хто перебував у рабстві, шукав за тим, хто б його визволив із рабства й зробив вільною людиною.

Чи то є маловажні й маловартісні причини, щоб спричинитися до приходу Бога на землю, відвідати людський рід?

Людство перебувало в духовній темряві, в ув'язненні чи то формалістичної юдейської законності, чи в ув'язненні поганського словоблудства, фальшивих ідей і многобожжя — всі перебували в рабстві гріха, упередження одних народів супроти інших, зависті, ненависті, людських забобонів і регуляцій, фальшивих уявлень про свою достойність. Одні народи вважали інших за чужих; і ті, що знали Єдиного Бога, і ті, що не знали, — осквернили/затъмарili правдивий образ Бога-Творця, який є люблячим Отцем, Батьком для всіх народів, для всього людства.

Прихід Сина Божого на землю — це повернення синівства Божого для всіх народів і племен, принесення відчуття братерства поміж народів усього світу.

І хоч в наші часи ще не досягнено практичного ідеалу того братерства поміж людьми, поміж народами, але Бог через Сина Свого Єдинородного Ісуса Христа дав світло велике на дорогу спасіння, дав припис-рецепт на оздоровлення людства від віковічного гріха — в єдинанні через Господа нашого Ісуса Христа.

І, як свідчить апостол Петро: "І нема ні в кім іншім спасіння. Бо під небом нема іншого Ймення, даного людям, щоб ним спастися ми мали" (Дії 4:12).

Не всі народи, не всі люди прийняли Ісуса Христа за Господа, багато ще є засліплених, багато ще є людей із національною пихою й особистою гордістю, як також засліплених безбожною філософією. Багато ще людей бореться проти Христа. Тому ще багато людей не користується даром Божим — приходом Сина Божого на землю, але Світло Боже через Євангелію ясно вказує дорогу спасіння. Тільки через Христа можна оздоровити душі людські, тільки через Нього можна відновити синівство Боже — стати всім дітьми Божими (Гал. 3:26). Тільки через Нього всі люди можуть стати братами й сестрами, тільки через Христа, через прийняття Його Науки можна знищити ворожнечу, зависть, ненависть, упередження й тільки через Нього може запанувати Любов поміж усіма людьми — всесвітнє братерство.

Через те Господь так виразно ствердив: "Я двері коли через Мене хто ввійде, спасеться..." (Ів. 10:9). І це не полеміка людська, а життя стверджує, а в наші часи, — як ніколи, братерства поміж людьми на облудній людській філософії, на пропагуванні клясової боротьби чи расової ненависті, — побудувати не можна. (Погляньмо хоч би на Совєтський Союз і Китай, які керувалися тією самою безбожницькою філософією).

Пропагування всякої ненависті — чи клясової, чи расової — може породити тільки вбивства, руїну й смерть. І смерть не тільки тілесну, але мертвоту духовну. Щоб спасті людей від тієї мертвоти, загибелі й приходив Христос на землю. Тому слова Христові: "Я дорога, і правда, і життя" (Ів. 14:6), — іменно життя і стверджується, що то вічна правда — істина. Амінь.

ІСУС ХРИСТОС — СПАСИТЕЛЬ

(До 3-го члена Символа Віри)

У попередніх наших розмовах ми вже говорили, що Ісус Христос прийшов з неба, від Отця Небесного, щоб спасті людей найперше від гріха, від панування над ними гріховности — беззаконня. Бо, як свідчить апостол Іван, "гріх — то беззаконня" (Ів. 1:3-4).

Через відступництво людей від Закону Божого, даних Богом настанов, духовість людей була спаралізована. Їхню духовість, волю, наміри опанувала гріховність. Через спаралізованину духовість, без єднання з Творцем, потяг до гріховности, беззаконства, як пошесна хвороба, стала спадковим явищем серед людського роду.

Св. ап. Павло так стверджує про те: "Тому, що через самого чоловіка ввійшов у світ гріх, а через гріх — смерть, так і розійшлась смерть на всіх людей, і через неї — усі згіршили" (Рим. 5:12).

З приходом Ісуса Христа на землю, коли Він прийняв тіло людське, став людиною,

"благодать Божа й дар через благодать однієї Людини, Ісуса Христа, щедро спливла на багатьох", "...а дар благодаті — на виправданих від багатьох прогріхів".

"Бо коли за переступ одного смерть панувала через одного, то тим більше ті, хто приймає рясноту благодаті й дар праведності запанують у житті через одного Ісуса Христа".

"Бо як через непослух одного чоловіка багато-хто стали грішними, так і через послух Одного багато-хто стануть праведними" (Рим. 5:15; 17, 19).

Звертаємо увагу на ті слова, що "багато-хто стануть праведними", отже багато людей спасеться через Ісуса Христа, але не всі, бо не всі увірюють у Нього як Спасителя.

Бог не може нам давати через Ісуса Христа механічного спасіння, — повинно бути виявлення віри в Нього, як Спасителя. Тому то ап. Павло й свідчить, що людина може бути виправдана "тільки вірою в Христа Ісуса" (Гал. 2:16).

Правдиво віруючі християни мають бути свідомі, що визволення від панування над ними гріха, єднання з Богом-Творцем, життя вічне з Богом здобувається тільки через єднання з Ісусом Христом. Якщо ми з'єднані з Ним, то Його людська праведність і Божественна благодать дають нам змогу позбутися гріховности й здобути на праведність. Тоді ми й позбуваємося страху перед смертю тілесною.

Іменно прихід Сина Божого — Ісуса Христа Й був необхідний для людей, бо люди своїми зусиллями не могли здобути на визволення від панування над ними гріха і смерти, не могли своїми зусиллями здобути на праведність і єднання з Богом.

Для нас, православних християн, саме прощення гріхів від Господа, визволення від панування гріха — не є самовистачальна ціль. Звільнившись від панування над нами гріховности, ми здобуваємося на праведність, вступаємо на дорогу правди і життя. Ми повертаємося до того, для чого Й були сотворені.

Апостол Павло так свідчить про те: "Бо ми — Його твориво, створені в Христі Ісусі на добрі діла, які Бог наперед приготував, щоб ми в них перебували" (Еф. 2:10).

Отже визволивши нас від рабства гріха, Ісус Христос повертає нам той первісний образ Божий, який було дано першим людям при сотворенні їх. Ніколи не забуваймо, що ми, люди, первісно були сотворені на образ Божий (Буття 1:26). А непослух Богові, перебування під владою гріха, затемнили образ Божий в людині.

У наші часи різні псевдонауковці намагаються умовити нас, що людей, які затемнили/осквернили образ Божий, можна спастися через психіатрію, соціологію, через лікування різними таблетками (пігулками). Але життєві факти нас переконують, що всілякими людськими засобами можна тільки тимчасово заспокоїти, тимчасово заглушити буйні пристрасті, але людину оздоровити, спасти можна тільки поверненням її до Господа.

Для прикладу. Коли алкогольк каже, що він вірує в Господа Ісуса Христа, але не може позбутися панування над ним алкоголю, то тим явно стверджується, що він не живе в Господі. Він знає про Господа Ісуса Христа, але

живе ще без Нього. Господь у Нього десь збоку, а він сам собою. Така людина ще раб гріха. Гріх над ним ще далі панує.

Як уже попередньо сказано, людина сама мусить зробити рішучий крок на дорогу спасіння — до Господа. Жодні "пігулки", жодна хемія, жодні психіатричні сесії не допоможуть, доки людина, з повною вірою, переконанням і щирістю, не скаже: "Господь — Спаситель мій!". Спаситель тільки один.

Христос же спасає того, хто жадає, прагне спасіння, хто відкриває двері серця й своїх помислів, хто прикладає свої зусилля, щоб вийти з-під влади гріха. "Царство Небесне здобувається силою, і ти, хто вживає зусилля, здобуваєть його" (Матв. 11:12).

Ісус Христос, як ми декларуємо в нашему Символі Віри, зйшов на землю "ради нашого спасіння", і Він закликає нас йти за Ним, за Його Заповідями, на дорогу спасіння. І, якщо ми чуємо голос Його, якщо бачимо ту дорогу спасіння, то щасливі ми, блаженні. Сказав бо Господь: "Очі ж ваші блаженні, що бачать, і вуха ваши, що чують" (Матв. 13:16). Амінь.

"РОЗП'ЯТИЙ БУВ..."

У четвертому члені Символа Віри ми декларуємо, що ми віруємо, що Ісус Христос "Розп'ятий був за нас приPontії Пилаті, страждав і був ПОХОВАНИЙ".

Маємо намір присвятити декілька наших розмов на теми, вміщені в цьому реченні. Бо від пізнання істин, які викладено в тому реченні дуже залежить вірне розуміння і самої особи Спасителя нашого Ісуса Христа, і нашого Бога-Творця взагалі, і засоби, які Він вживає для нашого спасіння. Одночасно тим четвертим членом Символа Віри стверджуються незаперечні факти й дати, які свідчать про безсумнівну правдивість нашої Христової Віри.

Але найперше пізнаймо й уяснімо саме розп'яття Ісуса Христа на хресті. Зачитую з Євангелії від Матвія, розділ 27:20-29:

"А первосвященики й старші повідомляли народ, щоб просити за Варавву, а Ісусові смерть заподіяти. Намісник тоді відповів, кажучи ім:

"Котрого ж із двох ви бажаєте, щоб я вам відпустив?" Вони ж відказали Варавву!"

"Пилат каже до них: "А що ж маю зробити з Ісусом, що зветься Христосом?" Усі закричали: "Нехай буде розп'ятий!"

Подібно й тотожно передають цю вимогу народу — "Нехай буде розп'ятий!" — і три інші евангелисти: Марко — в 15 розділі, Лука — в 23-му, Іван — у 19-му.

Чому первосвященики й старші так намовили народ, щоб домагалися обов'язково розп'яти Ісуса Христа на хресті?

"Смерть заподіяти", убити Ісуса Христа ті первосвященики й старші могли дуже легко через своїх слуг і агентів, з будь-якої нагоди, будь-якими засобами.

Ісус ніколи не мав зброї, не мав жодних тілохранителів. Але ненависники Господа хотіли не просто "Смерть заподіяти", не просто тілесно убити Його, — вони хотіли найперше — якнайбільше прилюдно зневажити Ісуса з Назарету.

Справа в тому, що в ті часи на Сході Й взагалі в Римській імперії вважалося, що найганебніша смерть — це розп'яття на хресті. Історики-дослідники кажуть, що розп'яття на хресті виникло в стародавній Персії. Із Персії, в Азії, та варварська жорстока смертна кара поширилася в Карthagені, в Африці, а звідти її запозичили римляни й узаконили як смертну кару для рабів-злочинців й інших нижчих верств суспільства.

Повноправні громадяни Римської держави не могли бути розп'яті на хресті, які б вони злочини не вчинили. Історичний приклад: апостол Павло був теж осуджений Римським судом, також на домагання юдейської старшини, на смерть, але Павло був римським громадянином і йому належала почесна смерть — відрубали мечем голову.

Уже саме присудження на розп'яття на хресті — це знак найбільшої зневаги, найбільшого приниження. Під час розп'яття, коли людину прибивали цвяхами на долонях, де скупчуються нервові закінчення, людина терпіла невимовні болі. Висячи так прибитою на хресті, будь-який рух частинами тіла спричиняв гострий тяжкий біль, тяжкі страждання. Розп'ята людина була абсолютно безпомічна. Це тому з такою насолодою глузували богоборці: "Коли Ти Син Божий, то зайди з хреста!" (Матв. 27:40).

Люди цілими поколіннями виховувалися в розумінні, що хто був розп'ятий на хресті, той не заслуговує на пам'ять по собі. Тіло розп'ятого, навіть після смерти, вважалося оскверненим, недостойним похорону. Його лишали на з'їдження крукам і гієнам.

От такої зневаги, пониження для Ісуса Христа й хотіли юдейські первосвященики й книжники. Вони вважали, що після такої ганебної прилюдної смерті Ісуса Христа на хресті, всі Його учні розсіються, всі багаточисленні маси народу, які так любили слухати Його, які бачили дивні діла Божі, які Він чинив, — відкинутуться від Його Науки, забудуть Його. Адже ж, як правило, всякий розп'ятий на хресті уважався проклятим. Тому, по задуму й розрахунку первосвящеників та старших, люди не посміють навіть згадувати про розп'ятого Ісуса з Назарету.

От тому вони й проробили велику підготовчу роботу, агітацію, щоб товпа домагалася не просто вбивства, а розп'яття Ісуса Христа на хресті, хоч намісник — римський губернатор Понтій Пилат і не знаходив в Ньому жодної вини. Ненависники Христа Господа зловтішно насолоджувалися:

— Ось дивіться, мовляв, казав, що Він Син Божий, а розп'ятий у товаристві двох злочинців-роздійників, отже й Він злочинець!...

Але недарма Господь засвідчив, що коли кого люди понижують, того Бог повищить, і навпаки — хто повищується, того Бог понизить (Луки 14:11). А апостол Петро (І Посл. 5:6) закликає всіх:

"Тож покоріться під міцну Божу руку, щоб Він вас Свого часу повищив". Ісуса Христа первосвященики й

старші хотіли розп'яттям на хресті понизити, зганьбити, обезчестити, але Бог Сина Свого тим розп'яттям на хресті повищив і прославив понад усіх людей на віки вічні. *Ми й нині є свідки того.* Вже кінчається друга тисяча років як світ прославляє Господа Ісуса Христа, Він є цар душ наших, Його Царству не буде кінця.

А всі зневажники й ненависники Христа Господа, які себе повищували, і пам'ять по них іменно навіки перебуває в ганьбі.

Хрест — справді попередньо був шибеницею, знаком ганьби й зневаги, але після розп'яття на хресті Сина Божого й Людського — Ісуса Христа, хрест став знаком найбільшої слави, став символом і зброяю спасіння.

Св. апостол Павло так про те свідчить: "Боже слово про хреста тим, що гинуть, — то глупота, а для нас, що спасаємося, — сила Божа".

І далі ап. Павло наводить пророцтво Ісаї: "Я погублю мудрість премудрих, а rozum rozумних відкину" (І Кор. 1:18-19). Так Бог погубив премудрість юдейських первосвящеників і книжників, і ми переконані, що мудрість усіх сучасних і майбутніх богозневажників і богоборців Бог погубить також. Усі Іхні хитро-мудрі замисли не встоять перед вічним і Все-могутнім Богом.

І ніколи не забуваймо, що саме Своїм розп'яттям на хресті Ісус Христос пригорнув цілий світ, бо то саме на хресті була виявлена найбільша Божа любов до людей.

При цьому згадаймо, що Господь знов про те й предвіщав іще перед Своїми стражданнями: "І як буду піднесений із землі, то до Себе Я всіх притягну" (Ів. 12:32). Амінь.

ПЛАЩАНИЦЯ

("Розп'ятирій був за нас...")

1926 року в одному селі на півдні Наддніпрянщини погожого весняного дня звершувалося обнесення Плащаниці навколо церкви. Під час урочистого хресного ходу, при страсному, душу проймаючому, співі "Благообразний Йосиф...", з-пода церковної огради почулися лайливі богозневажливі вигуки комсомольських активістів.

Але побожна процесія рухалася без зупинки. Перед тим здавалося, що співали тільки хористи, але коли почулися вигуки молодих богозневажників, а потім і їхня безглузда пісня: "Залєзім ми на небо, разгонім всіх богов...", як по невидимій паличці диригента, заспівали стоголосно всі учасники хресного ходу. На повні груди заспівали старші й молодші, і мабуть ті, які перед тим ніколи не співали:

"...Плащаницею чистою обгорнув Його..."

Віруючі тим співом обгорнули, відгородили й захистили себе, свої святощі від богозневаги й безбожних напасників. Але коли вже закінчувався обхід, з північного боку, із-за огорожі посыпався на віруючих, на Плащаницю, на священика град груддя й камінців... Старенька бабуся, що дибала зразу за хором, йойкнула і впала. Процесія зупинилася. Комсомольців — як помелом змелю, через навколоишні городи втікли в прибережні зарослі.

Але один із них, Гриць Білкун, не втік, а стояв з вибальмошеними очима. Руки в нього трусилися з переляку й, як перемерзлий, цокотів зубами.

Все те сталося так несподівано й вражаюче, що коли хтось узяв Його за руку, то він шіснадцятилітній парубчик, пішов слухняно, як мала дитина.

Але самі розбищацькі дії не були несподівані. Зневага й боротьба проти Христової Церкви, віруючих, а особливо проти церковнослужителів велася роками. І комсомольці, і компартійці отримували таємні директиви-вказівки щодо боротьби з Православною Церквою.

За декілька днів перед тією трагічною подією на закритих комсомольських зборах розглядалось питання, щоб зробити з нагоди Великодня, чи передвеликодніх страсних Богослужень антирелігійний виступ. Деякі гарячі голови пропонували зробити той виступ на Великдень, але секретар осередку й визнаний комсомольський вожак Сашко Дибун зразу зрізав той внесок:

— Ви що дурні? Та тоді тисячі людей у церкві й поза церквою, нас дядьки розчавлять як мух. А от як будуть обходити з Плащаницею, буде більше старших людей, бо мужики ще мабуть робитимуть на полі. От під час обходу іх ми можемо розігнати, як переляканіх курей, а про наш успішний антирелігійний виступ ще напишемо й до газети. Хай люди знають по всьому районі, а може й області, яка бойова в нас комсомольська братія. Хай беруть приклад.

Сашка часто кличуть і на партійні збори, отже він напевно знає всі партійні директиви зверху, тому його внесок був прийнятий. Зроблена була й відповідна підготовка: умовлено було які гасла кричати, які пісні співати й напередодні поза огорожою, ще за темна, було нанесено купи сухого груддя, каміння й всіляких обломків, все те прикрито, замасковано торішнім бур'яном.

Плян був такий: спершу тільки кричати, вигукувати гасла: "Релігія — опіюм народу! Попи — це павуки! Церковні співаки — дураки!" Й тому подібне, можна й ініціативу проявляти — всякі зневажливі вислови викрикувати, щоб пошкодити іхнім співам і вчинити замішання.

Як те не допоможе, тоді — антирелігійні совєтські пісні на все горло, — те напевно доконає, як думав Сашко, — люди розбіжаться, піп сковтається в церкву й зірветься іхня релігійна демонстрація.

Але на всякий випадок, — приласти (приготувати) груддя, каміння й збомбардувати несвідому масу. Покидають вони свої хрести й хоругви, — от будуть діла!

— Як тільки скомандую: "Огонь!" — сипте груддям і камінням, чим попало, а найперше — в попа й Плащаницю, у тих, що нестимуть хрести й хоругви, щоб посіяти паніку! Дайте ім жару, хлопці, щоб не знали куди й

втікати, щоб і на Великдень боялися прийти до церкви. Кажуть, що в других місцях така бойова демонстрація дуже помагає...

Трагедія того випадку біля церкви поглиблювалася тим, що Гриць Білкун смертельно поранив не кого іншого, а свою рідну бабусю, материну маму. То був невеликий вугловий обламок цеглини, але на нещастя попав бабу якраз у висок. Баба Василина промучилася кілька днів і віддала Богові душу.

Гриць брав груддя й штурляв на віруючих не з осо-бистої потреби чи ненависті, а в порядку комсомольської дисципліни, щоб не докоряли, що боягуз. Він, як з'ясовано пізніше на допитах, навіть несвідомий був, що замість грудки землі штурнув уламок цеглини. А вже напевно Гриць ніколи навіть не подумав, що в товпі віруючих буде його бабуся. Просто не думав про те, а кидав, як і наказано...

Тільки в ту мить, як зойкнула й упала старша жінка, він безпомилково пізнав, що то була його баба. І він враз оставпів. В якусь частку секунди його кинуло в холодний піт, його потрясло, він не міг рухатися. Гриць уже не міг реагувати на команду Сашка: "Втікай, хлопці, хто куди!" Він навіть не розумів, хто його вів за руки й куди вели...

Потім Сашко Й казав, що все завалив той йолоп Грицько Білкун. Якби чкурнув, як усі інші у верболози до річки, нікого б не піймали, не було б ніякого суду й поговору.

Хоронили бабу Василину на Великодному тижні цілим селом. Були люди й з інших місцевостей. Людей зібралися стільки, що не вміщалися ні в церкві, ні в огорожі, як на Великдень, бо чутка, що онук-комсомолець забив рідну бабу біля церкви, — близькавкою облетіла скрізь.

Сільське начальство перелякалося, сповістили в район і з міста поспішно прибув загін кінної міліції й уповноважені чекісти-гепеушники. Але виглядало, що ніхто не думав бунтуватися. У церкві священик не виголосив проповіді, а тільки коротенько в кінці зауважив, що самі обставини смерти покійної Василини знані всім, він нічого не буде вияснювати, вони тільки

нагадують нам про розп'яття Господа нашого Ісуса Христа за гріхи наші.

"Нехай ніхто не має зла й ненависті до винуватців і смерти, бо Христос простирав своїм розпинателям. А онука свого вона любила й простила Йому перед упокіянням. Вона також знала, що він любив і... Амінь".

Навіть представники влади, які були явно присутні в церкві, не мали причини в той час придиратися до того короткого слова священика.

Похоронна процесія урочисто-спокійно, з величодніми співами рухалася до цвинтаря. На відміну до інших похоронних процесій, було помітно, що багато жінок несло кошики й вузлики з поживою. Ніхто про те не робив вказівок, не було жодних закликів, але свідомість православно-християнська одностайно підказувала людям іхні дії й поступки. Не було на поминках, які, як на проводах, влаштували на цвинтарі, жодних публічних промов, тільки тужливо-протяжне "Христос Воскрес...", що перекочувалося хвилями серед багатьох сотень людей, що заповнили цвинтар, свідчило і про віру, і про почування людей.

На цьому ми могли б і закінчити нашу розповідь, але ми свідомі, що наші люди цікавляться долею Григорія Білкуна. Арештували його без жодного оскарження чи обвинувачення від Церкви чи віруючих людей. Просидів він в ув'язненні ціле літо, а на осінь відбувся суд. Через неповноліття підсудного, а також, враховуючи, що вбивство сталося без намірів, випадково, його звільнено від кари.

Та повернувшись Гриць з ув'язнення не бездумним парубчиком-бешкетником, а задуманим молодим чоловіком. І чи то перебування у в'язниці з віруючими людьми, в тім числі священиками, яких часто в той час арештовували, чи то через його власні роздуми, але, на диво всім односельчанам, без спонуки й заохочення з боку родини, він почав учащати до церкви на Богослуження.

Наступила знову Страсна П'ятниця, знову звершивався Винос Плащаниці. Люди затаїли подих, коли Гриць, за дозволом церковного старости, старшого й усіма віруючими поважного Дениса, узяв процесійний хрест,

поціував ноги Спасителя й поніс попереду урочистої процесії. Лице Гриця було залите слезами — і не можна було пізнати, чи то съози скорботи, чи радості...

Але видовище було вражаюче... По всіх усюдах заговорили про Гриця, мабуть ще більше, як рік тому.

— Чи ви чули? — Той комсомолець, що торік забив свою бабу коло Плащаниці, носить хрест навколо церкви!

Для безбожницької влади в тій околиці Гриць Білкун став більшою релігійною проблемою, а ніж ісповідання Православної Віри сотнями старших людей. Приклад був заражаючий, молодь стікалася до церкви бодай поглянути на Гриця. В декого відвідини на тому й кінчалися, а дехто з молоді таки лишався при церкві.

Село й околиці наводнили агітаторами, пропагандистами, влаштовували всілякі лекції. Люди з обов'язку, з нудотою відсиджували на тих лекціях. Пробували притягнути Гриця на диспут, але він відмовився говорити. На всі звернення відповідав: "Христос був і за мене, і за всіх нас розп'ятий. Лишіть мене в спокої".

Коли наступила хвиля арештів духовенства, провідних церковних людей, то арештували й Гриця. Йому загрожували, його умовляли відректися від релігійних забобонів, на деякий час випускали й знову повторювалося те ж саме.

На всі умовляння й загрози Григорій Білкун відповідав:

- Я вже раз забив був Христа, то як ви можете вимагати, щоб я Його ще раз продав, як Юда?

— Дурний ти, Грицю, ти забив не Христа, а стару бабу, яка незабаром і сама б померла.

— Я забив Христа, бо забив свою близню, яка можливо найбільше мене любила. Христос простив мені грішному й вдруге розпинати, зраджувати Його не буду. Ніколи. Я навіки Його, а не ваш.

Отже Гриця Білкуна засудили за релігійну й антирадянську агітацію й він поніс кайдани неволі, поніс уже не тільки Христовий, але й свій хрест (Марка 8:34).

Замикали Гриця і в психіатричні лікарні, і в невільничі тaborи, і просто у в'язниці. У перерві між ув'язненням Гриць одружився з подібною до себе жінкою, в них

лишилось двоє дітей. Тяжко ім жити, але вони свідомі, хто іх батько й за що його карають.

Гриць Білкун устоявся у вірі, що Христос "розп'ятій був за нас", за гріхи наші. Ту Правду нашої Віри ми також незмінно визнаємо у нашій святій Православній Церкві. Амінь.

РОЗП'ЯТТЯ ІСУСА ХРИСТА — ВИЯВЛЕННЯ БОЖОЇ ЛЮБОВІ ДО НАС

(До 4-го чл. Сим. Віри)

Розп'яття Ісуса Христа на хресті — це тяжке видовище. Розп'яття на хресті — це тяжкі страждання. Але розп'яття на хресті Сина Божого — це також виявлення Божої любові до нас — людей. І це не наш здогад на підставі людських міркувань. У розмові з Никодимом сам Господь засвідчив:

"**Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого єдинородного, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне**" (Ів. 3:16).

І сам Господь же засвідчив, що найбільшим виявленням любові до близьких, до друзів, — є готовність віддати життя за тих друзів (Ів. 15:13). А Син Божий Ісус Христос, виконуючи волю Отця Свого, перетерпів страждання й у муках тілесно померши за нас на хресті, Він виявив тим найбільшу любов до нас. Отже до нас, людей, була виявлена найбільша любов нашого Бога-Творця. Також треба мати на увазі:

Тисячі людей були розп'яті на хрестах до приходу й розп'яття Сина Божого. Розпинали людей і після Вознесіння Ісуса Христа на небо. Але, очевидно, для всіх тих приречених, засуджених на розп'яття, розп'яття на хресті — це було безвихіддя. Ні, приречені, ні їхні приятели не мали сили й не могли запобігти, звільнити приречених на розп'яття.

У випадку Ісуса Христа наявні були наміреність, добровільність іти на страждання й смерть, щоб іменно виявити Божу любов до людей, — то була велика ціль. Не дивлячись на всі коверзи й злі замисли книжників, фарисеїв і юдейських первосвящеників, Бог був у силі, якби бажав, якби була на те Його воля, оборонити Сина Свого. І знову ж, це не наші здогади:

Коли в сад Гетсиманський прийшли слуги первосвящеників арештувати Ісуса Христа, то Його учень Петро вихопив меч і рубанув слугу первосвященика, щоб захистити свого Божественного Учителя. Але Господь повелів Петрові сковати меча й сказав:

"Чи ти думаєш, що не можу тепер упросити Свого Отця, — і Він дасть Мені зараз більше двадцяти легіонів Ангелів?" (Матв. 26:53).

Отже Ісус Христос міг упросити Свого Отця, але Він не бажав порушити пляну Божого спасіння через хрест, через розп'яття.

Тим більше, Ісус Христос задовго наперед знат усі людські замисли й що ті люди будуть робити з Ним, і Він про те говорив своїм учням, що:

"...Він мусить іти до Єрусалиму, і постраждати багато від старших, і первосвящеників, і книжників, і вбитому бути, — і воскреснути третього дня" (Матв. 16:21). Про те ж саме свідчиться в Марка 8:31; Лк. 9:22.

Отець Небесний, посилаючи Сина Свого на землю, щоб прийняв людське тіло (людську істоту), знат, що люди, опановані гріхами, владоюбством, лицемірством, зневажатимуть, мучитимуть і вб'ють Сина Його за свідчення Правди. Христос знат наперед Свою долю, але з любови Божої до людей, Він ішов свідомо на терпіння, розп'яття, щоб виявити людям велику любов до них Іхнього Творця, щоб тією хресною дорогою принести людям спасіння.

Звичайно, спасіння принести для людей, які бажають того спасіння, але які опановані гріхами, несвідомо чинять зло. Через те Господь, висячи на хресті, простив своїм розпинателям, але ніде немає свідчення, щоб було прощено богоборцям — первосвященикам і книжникам, як не було прощено й Юді Іскаріотському.

Тут до речі буде ствердити, що разом з виявленням Божої любові, виданням Ісуса Христа на зневагу, страждання, розп'яття, було явно виявлено всю глибину падіння частини людського роду. Юдейських первосвящеників, книжників, фарисеїв, опанованих злобою, ненавистю, владолюбством, неправдою, — не міг уже спасти і прихід Сина Божого на землю, хоч вони бачили, що Він чинить діла Божі й навчає з авторитетністю Божою. Ті лицеміри формально визнавали Бога, щоб мати владу над людьми, але вони чинили не волю Божу, а волю диявола, тому стали слугами диявола. Христос так і ствердив про них:

"Ваш батько — диявол, і пожадливості батька свого ви виконувати хочете" (Луки 8:44).

І Господь їм відверто докоряв: "Горе вам, книжники та фарисеї, лицеміри, що даєте десятину із м'яти, і ганусу й кмину, але *найважливіше в Законі покинули суд, милосердя та віру...* назовні здаєтесь людям за праведних, а всередині повні лицемірства та беззаконня" (Матв. 26:23, 28).

І далі до них, іменно, як до синів диявола звертався: "*О змії, о роде гадючий, — як ви втечете від суду до геснни?*" (Мат. 26:33).

Про Юду, який зрадив Господа, сказано в Євангелії: "Сатана ж увійшов у Юду, званого Іскаріот, одного з Дванадцятьох" (Луки 22:3).

Тим свідченням євангельським ми маємо бути свідомі, що зрада Юди, зрада Бога, богоборство фарисеїв і книжників, — це не було щось виключне, обмежене до тих декількох осіб, — те глибоке духовне падіння було поширене серед певної частини роду людського; такі люди, служачи неправді, стали слугами диявола.

Їх оздоровити, спасти не міг і Син Божий, бо вони не прагнули спасіння. Такі люди: закляті богоборці, зрадники Бога, служителі — діти сатани, — живуть, діють і в наші часи. І нам здається, що їх, — того зміїнного насліддя, в наші часи розплодилося ще більше, ніж було в часи розп'яття Ісуса Христа.

Нам же важливо пам'ятати, що Ісус Христос Своїми добровільними стражданнями, розп'яттям на хресті,

виявив велику любов Божу до людей. Св. ап. Павло так свідчить про те:

"А Бог доводить Свою любов до нас тим, що Христос умер за нас, коли ми були ще грішниками" (Рим. 5:8).

Але ми мусимо мати вірне розуміння: Христос добровільно, свідомо йшов на страждання, хресну смерть, але не тому, що то була для Нього приємність, бо, маючи людське тіло, Він не хотів би переживати ті муки, але для визволення Божої любови й спасіння людей, які увірують у Нього, те необхідно було вчинити.

ХТО ВИНЕН У РОЗП'ЯТТІ ІСУСА ХРИСТА

У попередній нашій розмові вже стверджувалося, що Ісус Христос, виявляючи любов Бога-Творця до людей, добровільно, по волі Й допустові Божому, пішов на розп'яття й смерть на хресті.

Але читаючи євангельську розповідь про схоплення, допити, обвинувачення й обставини, які привели до розп'яття Сина Божого на хресті, неминуче й часто повстає суперечка між людьми — хто ж спричинився, завинив у Його стражданнях і розп'ятті?

— Юда, який продав свого Божественного Учителя за тридцять срібняків? — Очевидно, ні. Юду шукали й знайшли ті, які вирішили вбити Ісуса. За Юдою лишаються гріхи продажництва й зради, які й досі практикуються в людському роді, але він не вирішував долі Ісуса Христа. І без нього знайшли б способи до схоплення Ісуса.

Право остаточно вирішувати долю обвинувачених, право суду мав Понтій Пилат. У цій провінції, чи колонії Римської імперії він один мав право засуджувати на смерть, карати чи милувати. Без його згоди ніхто нікого не міг розп'яти на хресті.

Але в дискусії на ту тему неминуче вказують на місця в Євангелії (Лк. 23:20-22; Матв. 27:24, подібно ж і в Євангелії від Івана), які свідчать, що Пилат хотів відпустити Ісуса, він навіть умовляв первосвящеників і старших юдейського народу, і товпу юдеїв, які зібралися на прилюдний суд, щоб вони погодилися на відпущення "Ісуса, якого звать Христом", бо він не знаходить в Ньому жодної вини. І тільки шантаж вигуків із товпи (Ів. 19:12): "Якщо Його відпустиш, не кесарів приятель ти", — змусив Пилата засудити Ісуса Христа на розп'яття, а розбійника Варавву відпустити.

Багато людей приходить до висновку: через те, що юдейська товпа, як засвідчено в Євангелії, домагалася, кричала: "Розпни Його! Кров Його на нас і на дітях наших" (Ів. 19:15; Матв. 27:25), то виненувесь юдейський народ.

Товпа людей в Єрусалимі, мовляв, домагалася розп'яття Ісуса Христа, юдеї взяли вину на себе й на своїх дітей, отже, мовляв,увесь юдейський народ і винен, винен у ті часи й завжди... Але в такому міркуванні є логічна прогалина й непослідовність.

Найперше, на площі в Єрусалимі, при звершенні суда над Ісусом Христом, не був присутнійувесь юдейський народ та й ті, що були присутні, не всі бажали розп'яття Ісуса Христа. Адже ж там були дехто з послідовників, учнів Його, там була маті Його, євангелист Іван, Марія Магдалина.

Друге, ті юдеї, які кричали: "Розпни, розпни Його", — "не знали, що вони творять", вони, по слову Христовому апостолам, думали, що виконують волю Божу (Ів. 16:2). Вони були обманені своїми духовними провідниками, вони сліпо довіряли первосвященикам, фарисеям, книжникам, які умовили, переконали тих несвідомих людей, що Ісус Назарянин — "богозневажник", що треба домагатися в Пилата, щоб розп'яти Ісуса.

Звернімо увагу на євангельську розповідь: Пилат, не знайшовши жодної вини в Ісусові на розслідуванні, на допитах, звелів вивести Його перед товпу народу. "Як побачили ж Його первосвященики й служба, то закричали: "Розіпни, розіпни!" (Ів. 19:6).

Отже, спершу прилюдно кричали й домагалися розп'яття первосвященики зі своїми прислужниками, а проста юдейська маса, наслідуючи своїх духовних зверхників, провідників, також уже кричала: "Розіпни Його!"

У тій трагічній драмі тільки первосвященики, фарисеї й взагалі старшина юдейська були зацікавлені, щоб Ісус Христос був прилюдно розп'ятий, зневажений, зганиблений. І тому тільки вони несуть відповідальність за страждання й смерть Сина Божого на хресті.

Ні в якому разі не можна обвинувачувати в тому злочині цілий тодішній юдейський народ, а вже тим більше — теперішній юдейський народ, теперішніх єреїв. Подумаймо добре: чи можна обвинувачувати будь-який народ за злі вчинки, які сотворили Їхні предки дві тисячі років тому?

Кожна людина при своєму розумі скаже, що робити такі обвинувачення — це безглуздя. Але ми також знаємо, що таке безглуздя багато людей практикує.

Зрештою, уже й тому не можна обвинувачувати у стражданнях і розп'ятті Ісуса Христа, у богооборстві взагалі, цілий юдейський народ, бо частиною юдейського народу були і 12 апостолів Христових, і Пресвята Діва Марія, Мати Ісусова, і оті жінки-мироносці, і напевно більшість із 70-ти апостолів, і взагалі перша Христова Громада в Єрусалимі.

Тому, осмислюючи всі ті дійсно історичні й незаперечні факти, ми не можемо, — не маємо права обвинувачувати цілий юдейський народ у великому злочині, великому гріхові.

Однаке зауважимо тут, що в плеканні тієї хибної концепції, в непрямий спосіб, на мій погляд, прислужуються і провідники теперішнього юдейства, які в основному дотримуються фарисейського способу думання, і обвинувачують, вважають винними цілі теперішні народи за вчинки далеких предків, окремих груп і представників окремих народів.

Щоб нам ближче зрозуміти ту справу, наведемо тут приклади по відношенню до нашого українського народу. Наш народ, за обвинуваченням єрейських про-

відників, несе вину за нищення єреїв, які чинили ніби то козаки Хмельницького під час визвольної війни в 1648 році, як також подібними вчинками за часів Гайдамаччини, а вже безумовно за всі погроми під час Громадянської війни, які могли вчинити банди анархістів.

Ми могли б на оборону наших далеких предків з часів революційно-визвольної війни 1648 р. і Гайдамацького повстання в 18-му столітті сказати, що повсталі люди нишили своїх вікових гнобителів, поневолювачів, — польську шляхту, як також і їхніх агентів — орендарів, серед яких могли бути й єреї, але могло бути, що в хаосі тих повстань, боротьби, могли страждати й невинні. Адже ж ті революційні повстання й бунти проти поневолювачів виникали стихійно, в більшості без якогось центрального керівництва. Ніхто тоді не надсилав писаних інструкцій. Місцеві повстання виникали як бурі, вихри, але навіть у всенародному повстанні годі було сконтрлювати озлоблені маси народу. І все ж більшість невинних людей у всіх тих бурях революційних гинуло із нашого народу, хоч були, очевидно невинні жертви й серед людей інших народів, які перебували в Україні, в тім числі й серед юдейського народу.

Але ми взагалі вважаємо, що це фарисейське безглуздя, — займати становище у наших часах до цілого народу, мати претензії, робити обвинувачення проти цілого народу на підставі вчинків окремих представників того народу, на підставі подій, що сталися декілька століть тому.

Через те, що юдейський народ був розсіяний по всіх країнах Європи, по багатьох країнах Азії й Африки, а протягом віків напевно скрізь траплялися випадки безправ'я, переслідування й наносилися кривди, то юдеям треба оголосити всі ті народи ворогами.

За тією безглуздою логікою ми мусіли б оголосити з більшим правом всіх татар, турків, поляків, росіян, німців, румунів, мадяр своїми смертельними ворогами. Правдою історичною є, що наш народ український не захоплював і не поневолював інші народи, тому наш народ може мати більше претензій до інших народів, як вони до нас.

Але, як уже було згадано, за нашою християнською свідомістю й здоровим людським розумом, ми не можемо винувати теперішніх людей за гріхи предків, як не можемо винувати теперішній юдейський- єврейський народ за гріхи первосвящеників і старшини юдейської, за крик товпі юдейської "Розпни, розпни Його!"

Бо, якщо б ми те робили, то даремно Христос умер за гріхи людські на хресті. Тоді ми не зрозуміли Христа. Христос і прийшов на землю, дав Себе розп'яти на хресті, щоб взяти гріхи людські, щоб перетерпіти кару за гріхи людські, "Бо заплата за гріх — смерть". — як свідчить апостол Павло (Рим. 6:23).

Іменно в подіях навколо Ісуса Христа, у відношенні до Нього й мали виявитися вся людська гріховність, вся глибина людського падіння й відступництва від Бога, від Правди. Христос прийняв людську природу, людське єство — Він тілесно був людиною, Він страждав від несправедливого суду, обплювання, глузування, розп'яття на хресті, як і кожна людина на Його місці страждала б. Він страждав більше, бо в Ньому не було гріха!

Те, що вчинено з Ісусом Христом, могло бути вчинено зожною людиною, яка свідчить про Правду, яка стоїть у Правді. Христос на прикладі фарисеїв показав, що навіть назовні побожні люди можуть бути слугами неправди (Матвія 23:1-36) й чинити найбільше беззаконня.

Не забуваймо, що Христос помер за гріхи людські з любові до людей, щоб люди наслідували в любові Його, щоб між народами зникало упередження, ненависть і ворожнеча.

З виясненням всього сказаного попереду, нам повинно стати зрозуміло, що для нас актуальною проблемою є не суперечка хто майже дві тисячі років тому спричинився до страждань і розп'яття Христового, але щоб ми, ті, які увірували в Ісуса Христа, щоб не спричинили Йому поновні страждання й терпіння, щоб люди знову розпинали Правду. Бо сказав Господь, що коли ми спричиняємо страждання, терпіння іншим людям, біляжнім, то ми спричиняємо те Господеві нашему Ісусові Христові (див. Євангелію від Матв. 25:45). Амінь.

ЧОМУ ЗГАДУЄМО: "ПРИ ПОНТІЇ ПИЛАТІ"?

Не раз доводилося чути нарікання наших вірних: — Чому в Символі Віри, де зібрані основні правди нашої Христової Віри, ми згадуємо ім'я римського прокуратора Понтія Пилата, особу негативну в євангельській розповіді?

Один довголітній співак церковного хору навіть протестував, що ми на найсвятішій Службі Божій маємо виспівувати ім'я римського чиновника, — то незаслужена й велика честь йому. От якби виспівували так постійно імена апостолів Христових, то було б більше справедливо...

І справді — чому? Чи не можна б обійтися без згадування Понтія Пилата?

Щоб сформулювати, за кого ми вважаємо Ісуса Христа, що Він для нас вчинив, як ми в Нього віруємо, — можна б і не згадувати того римського губернатора в Йudeї. Християни декларували свою віру в розп'яття й воскреслого Ісуса Христа від самого першого дня заснування Церкви Христової. На день П'ятидесятниці, коли Дух Святий зійшов на апостолів, св. апостол Петро виголосив до народу:

"Мужі ізраїльські, послухайте ви оцих слів: Ісуса Назарянина, Мужа, що Його Бог прославив вам силою, і чудами, і тими знаменами, що Бог через Нього вчинив перед вас, як самі ви те знаєте. Того, що був виданий певною волею та передбаченням Божим, ви руками беззаконників розп'яли та забили. Та Бог воскресив Його, пута смерти усунувши, вона б тримати Його не могла" (Дії 2:22-24).

Тими словами ап. Петро висловив те про Ісуса Христа, у що й ми вірюємо, в тім числі й про розп'яття та воскресіння Христове. І апостол Петро не потребував згадувати, що Ісус Христос Був розп'яtyй при Понтії Пилаті, за його ж присудом на домагання первосвящеників і старшини юдейської. Не потребував згадувати, бо про те всі знали. Понтій Пилат тоді був ще присутній в Йudeї, і ще три роки там після розп'яття Господнього перебував. В тому ніякого сумніву не було.

І в наступні часи, на декілька десятків років, для християн не було великої потреби згадувати Понтія Пилата при декларуванні своєї віри в Господа Ісуса Христа, хоч, оповідаючи про євангельські події, згадувалося й про Пилата. Як кажуть, "слів із пісні не викинеш".

Але проходили сотні років. Протягом майже трьохсот років християни виборювали собі право віри в Єдиного істинного Бога й Господа Ісуса Христа дорогою ціною мучеництва. І от з бігом часу вороги християнства почали робити закиди християнам, що іхня віра не має історичних підстав, що всі ті євангельські розповіді про дії Ісуса Христа, про Його розп'яття й воскресіння — це тільки перекази, що того не могло бути.

В Євангелії названо багато різних імен, в тім числі й імена найближчих учнів Христових — апостолів. Але для державної влади Римської імперії апостоли не були важливі, вони не записували їх у свої державні хроніки, у свій державний реєстр.

Але в державному реєстрі, в державних літописах вівся точний запис не тільки про імператорів, полководців, але також усіх губернаторів — намісників імператора по всіх країнах під владою Римської імперії, в тім числі й в Юдеї, яка тоді була римською провінцією.

І були знайдені точні записи, що перед Понтієм Пилатом у Юдеї було вже чотири губернатори, а Понтій Пилат був п'ятим, і керував він Юдеєю від 26-го до 36-го року по Різдві Христовім.

І на підставі тих точних державних рекордів поганського Риму, християни змогли показати й доказати, що й євангельська розповідь, яка докладно згадує про Понтія Пилата, який провадив допит і вчинив засуд Ісуса Христа на розп'яття на хресті в Єрусалимі, іменно історично правдива й незаперечна. Розп'яття Ісуса Христа іменно й учинено в 33-му році по його народженню, іменно "при Понтії Пилаті".

Так ім'я Понтія Пилата, римського губернатора, прислужилося для християн в обороні історичності й правдивости євангельської розповіді від нападу ворогів і супротивників Віри Христової.

Тому то святі Отці Церкви, укладаючи в 325 році по Різдві Христовім спільне для всіх християн визнання Віри й уважали необхідним включити визначення, що розп'яття Ісуса Христа вчинено "при Понтії Пилаті", щоб на всі майбутні віки стверджувалася історичність основних подій з життя Ісуса Христа на землі, щоб християни завжди мали незалежну оборону перед нападами невірних.

Порушена на початку тема — вияснена, і ми могли б закінчити нашу розповідь, але ми свідомі, що деято з наших вірних може читати інформації про віру інших християнських Церков. Цікаво, що є Церква християнська — Коптська, яка в основному діє в Єгипті й Ефіопії, і та Церква визнає Понтія Пилата за святого... Грецька Православна Церква щодо Понтія Пилата має тотожні з нами погляди, що то був малодушний римський урядовець, який ради власного спокою й кар'єри згодився задовольнити вимоги юдейських первосвящеників і старших, і віддав Ісуса Христа на розп'яття, хоч і прилюдно виголосив, що не знаходить у Ньому жодної вини (Ів. 18:38).

Але Грецька Церква визнає жінку Понтія Пилата — Клавдію Прокулу (або Проклу) за святу й вшановує її пам'ять 27-го жовтня, бо за давніми побожними переказами вона в якомусь часі по розп'ятті й воскресінні Христовому прийняла Віру Христову й ісповідувала її в святості.

В Євангелії згадано про неї, що вона просила Пилата, свого чоловіка, за Ісуса Христа: *"Нічого не роби з отим Праведником, бо сьогодні у сні я багато терпіла з-за Нього"* (Матв. 27:19).

Отже наставлення Пилатової жінки було наскрізь доброзичливе навіть перед розп'яттям Христовим, і вона робила все, що могла, щоб запобігти вчиненню страждання Спасителеві. Дуже можливо, що її наступна діяльність була на славу Божу.

Але в давнину з'явилось багато апокрифічних побожних переказів про ніби пізніше розказяння Понтія Пилата за малодушність і вчинення неправедного присуду. Згідно з тими, історично не підтвердженими переказами, та ще й з кінцем, по якому Пилат ніби прийняв пізніше Ісуса Христа за свого Спасителя — в ділах

добрих та покаяння — помер, і Йому ніби Бог простиш і прославив. Згідно з тими побожними переказами Коптська Церква й прославила Понтія Пилата святим.

Ми того, звичайно, не визнаємо, не приймаємо, бо немає доказів на те, але одночасно можемо сказати, що в Бога все можливе. Якщо з Савла, який спершу нищив Церкву Христову, а потім через покликання Христове став апостолом Павлом і найбільшим проповідником Віри Христової, то Бог міг вчинити, якщо б була Його воля щось подібне й з людиною, яка видала, нехай і невільний присуд на розп'яття Сина Божого.

Нам важливо пам'ятати, що коли ми, виголошуємо Символ Віри, згадуємо, що Ісус Христос "розп'ятий був при Понтії Пилаті", то тим ми завжди стверджуємо не тільки історично правдиву подію розп'яття нашого Спасителя, але також історичність, незаперечну правдивість Його народження, життя, всіх головних дій на землі для спасіння роду людського. Амінь.

"СТРАЖДАВ І БУВ ПОХОВАНИЙ"

а) "СТРАЖДАВ"

У четвертому члені Символа Віри стверджено, що Ісус Христос, перебуваючи розп'ятим на хресті, "страждав". Докладні описи жахливої події розп'яття Ісуса Христа, які лишили нам чотири євангелисти, не лишають жодного сумніву про тяжкі страждання, муки, які перетерпів Ісус на хресті.

Ta й не тільки на хресті страждав; Христос мав уже душевно-тілесні страждання при наближенні часу віддання Його в руки мучителів, бо, як Син Божий, Він певно й ясно відчував і знав про надходячий час допитів, суду, зневаги й розп'яття.

Казав Господь своїм учням: "Сумом обгорнена душа Моя!" (Матв. 26:38). I там же, в саду Гетсиманськім, як засвідчено в Євангелії, Ісус "був у смертельній тривозі, ще пильніш Він молився. I під Його став, немов каплі крові, що спливали на землю..." (Луки 22:44).

Бог-Син, як уже стверджено у наших попередніх розмовах, прийняв людське єство — Ісус мав тіло, нервову систему, як кожна людина. Тому Він і переживав у наближенні страждань, під час розп'яття, як переживала б кожна людина в тому положенні.

Висячи прибитий цвяхами на хресті, Ісус дійшов до межі можливо терпіння людини, тому й скрикнув "гучним голосом": "Боже Мій, Боже Мій, нащо Ти Мене покинув!?" (Матв. 27:46).

Отже, ніхто з людей, і тих, що розпинали Його, і тих, які домагалися розп'яття Його, і тих, які співчували Йому, які любили Його, — ніхто не мав сумніву про реальність страждання Ісуса Христа під час розп'яття. Але з бігом часу, серед ісповідників Христа з'явилися люди, які з позиції абстрактного міркування, мудрування, приходили до дивних висновків, бо твердили, що, мовляв, через те, що Ісус Христос мав не тільки людське єство, а й Боже, то Він не міг по-справжньому страждати, як звичайна людина.

Люди тієї ерецізької течії філософствували й навчали, що то так здавалося євангелистам і взагалі всім присутнім при розп'ятті, що Христос страждав, а в дійсності Він не страждав... Були такі, які йшли ще далі, богохульствували, говорячи, що можливо Христос удавав, що терпіть муки, але насправді Він не страждав.

Отже люди тим фальшивим мудрагельством хотіли Ісуса Христа зробити неправдомовцем, щось подібне до артиста, який грає страждаючого. Всі ті фальшиві спекуляції мали на меті, звичайно, кинути недовір'я до Євангелії й до самої особи Господа нашого Ісуса Христа.

Святі Отці Церкви на I-му Вселенському Соборі в 325 році розглядали всі ті й подібні ім теорії, які хотіли людським мудруванням, людською філософією замінити євангельську правду, і рішуче осудили їх. На підставі Євангелії, на підставі свідчення й віри святих Апостолів, було ясно визначено в Символі Віри, що Ісус Христос "страждав", тобто — що Його страждання були дійсні. Визнання тієї нерушимої правди Христової Віри є одною із передумов до членства в Церкві Христовій.

Хто приймає Віру Христову, науку Христову, той має безсумнівно визнавати, вірувати, що Христос страждав,

перетерпів тілесну смерть на хресті, щоб звершилося правосуддя Боже за гріхи людські. Бо, як уже стверджувалося попередньо, "заплата за гріх — смерть", — як свідчить ап. Павло (Рим. 6:23). Тож Христос і прийняв добровільно страждання й смерть за гріхи людські, щоб спастися могли всі люди, які увірують у Нього. Св. ап. Павло ствердив: "Людина Христос Ісус, що дав Самого Себе на викуп за всіх" (І Тим. 2:5-6). Амінь.

б) "...І БУВ ПОХОВАНИЙ"

У розповіді багатьох євангельських подій святі євангeliсти були часом аж занадто лаконічні, давали дуже короткий опис. Деякі євангельські події всі євангeliсти згадують, деякі — не всі, але у випадку смерті на хресті й похорону Ісуса Христа всі чотири євангелисти розповідають тотожно, а звершення похорону — досить детально, широко.

З найкоротшої євангелії від Марка ми довідуємося, що "Йосип з Аrimатеї, радник поважний, що сам сподівався Царства Божого", попросивши у Пилата дозволу і, знявши тіло Христове, намастив Його миром, обгорнув чистою Плащаницею (чистим полотном, яке спеціально для того купив), і положив у гробі, "що в скелі був висічений. І каменя Привалив до могильних дверей". Також засвідчено, що "Марія Магдалина й Марія, мати Йосієва, дивилися, де поховали Його" (мрк. 15:43-47). Подібно ж розповідається, з додатками деяких деталей і в трьох інших євангeliстів.

Ті описи смерті й похорону Господнього такі ясні, що в перші десятиліття християни за них не мали жодних суперечок і з благоговінням сприймали ті євангельські розповіді, а на початку, то й розповіді очевидців. Але, як кажуть — "диявол не спить", а намагається створити замішання й сумніви там, де їх здавалося б люди й не сподівалися.

Ще до приходу Христового на землю, серед греків виникли ідеї, філософія гностицизму, послідовників її називали гностиками.

У 2-3 столітті по Різдві Христовому та філософічна містична теорія гностицизму поєдналася з християнським віруванням й існувала, розвивалася паралельно з Христовою Церквою. Це так само, як протягом віків, поряд з Христовою Наукою існували та ще й тепер існують, різні філософські системи, які в більшій чи меншій мірі бувають узгоджені з християнством.

Але біда була в тому, що філософія гностицизму, яка в основі своїй була, як уже згадано, містичною, опанувала уми деяких християнських богословів. Гностики вважали, що вони мають досконале розуміння Бога, Ісуса Христа, Його волі, але основані не на пізнанні Євангелії, Святого Письма й Апостольського Передання, а на основі містичного заглиблення. Через містичне заглиблення вони, мовляв, дістають Боже об'явлення й розуміння дій Божих, волі Божої. Всі ті твердження гностиків, звичайно, були без жодних об'єктивних доказів.

І от гностики, богослови, опановані філософією гностицизму, твердили, що Ісус Христос, як ім ніби об'явлено, не страждав і не вмер на хресті, бо Він не був і розп'ятий... За їхнім твердженням, протилежно євангельській розповіді, на Голготі на хресті був розп'ятий і помер Симон Кірінейський, а не Ісус Христос. По твердженю гностиків, всі люди — і розпинателі, і ті, які домагалися Його розп'яття, і ті, які любили Його й були свідками розп'яття, всі, мовляв, були обманені. Христос був збоку й тільки споглядав на розп'яття трьох людей.

Групи гностиків, з дещо різними варіаціями у своїх міркуваннях і віруваннях, були розкидані по різних країнах Римської імперії, де в той час в більшості панувала грецька культура, але в основі їхнього мудрування було оте вищезгадане.

Тому Церква Христова, учасники 1-го Вселенського Собору в Нікеї в 325 році вважали необхідним поставити в Символі Віри, що Христос іменно "страждав і був похований", тобто, що Він помер на хресті, і Він був похований. Всім було ясно, що хоронять тільки мертвих.

Філософія гностицизму в наші дні мертві, не чути, щоб її хтось проповідував, але час-від-часу і в наші часи появляються люди — "зовки в овечій шкірі" (Матв.

7:15), які відкопують стародавні спекуляції, перелицовують їх на новий лад, щоб заперечити, перекрутити, затуманити ясні євангельські істини. (В тому відношенні можуть бути прикладом "Свідки Єгови", які взяли собі на озброєння осуджене ще на I Всел. Соборі Хр. Церкви вчення Апеля).

Господь наш Ісус Христос попереджував ще учнів Своїх, і всіх Своїх послідовників про можливу появу тих фальшивих учителів, попереджував про те своїх співпрацівників апостол Павло (Дії 20:28-30). Ми, члени святої Православної Церкви, мусимо бути завжди на сторожі чистоти ісповідання істин Христової Віри взагалі, а зокрема — про особу Господа нашого Ісуса Христа, пам'ятати все, що з Ним сталося під час тілесного перебування Його на землі, пам'ятати, що Він страждав, помер на хресті і був похований, як про те засвідчено в святій Євангелії, і як про те стверджуємо й виголошуємо ми в нашому Символі Віри. Амінь.

"І ВОСКРЕС НА ТРЕТИЙ ДЕНЬ..."

(Перша на 5-й чл. С.В.)

Ще довго до Своїх страждань, і перед стражданнями, Господь Ісус Христос багато разів говорив Своїм учням, попереджував їх, що:

"Він мусить іти до Єрусалиму, і постраждати багато від старших, і первосвящеників, і книжників, і вбитому бути, — і воскреснути третього дня" (Матв. 16:21).

Подібно ж написано в Євангелії від Марка 8:31, Лк. 9:21 й в інших місцях. Але, як свідчить апостол євангеліст Лука,

"Та з цього нічого вони не збагнули, і ця річ перед ними закрита була, і сказаного вони не розуміли" (Луки 18:34).

Учні Христові чули, розуміли слова, Ісус говорив їхньою мовою, і говорив ясно, просто, але зміст, суть закрита була для їхнього розуміння. Чому ж це так?

Бо хоч Ісус говорив ясно й просто, але про таке незвичайне, з іхнього життєвого досвіду невідоме, непривычане, що вони не могли прийняти, що все те реально має статися.

З свого життєвого досвіду вони знали, що коли людина знає про небезпеку в певному місці, то вона стримається туди йти, обмине. Якщо Ісус знає, що в Єрусалимі старшина юдейська вирішила вбити Його, то чому ж Він нестримано прямує туди?

І як це воскреснути з мертвих до життя аж на третій день? — То щось неможливе, щось таке, що не узгоджувалося з іхнім розумінням.

Учні могли й думати, що Ісус говорив те все символами й можливо має на увазі символічні смерть і воскресіння. Бо хоч Ісус воскресив сина Найської вдови, воскресив Лазаря, також інших, але, як Його вб'ють, то хто й як може Його воскресити? Ніхто з людей не володіє тією силою. Вони боялися втратити свого Божественного Вчителя, тому коли одного разу Ісус говорив про свої страждання й смерть, Петро напевно висловив думку всіх учнів, коли сказав: "Змилуйся, Господи, — нехай такого не буде Тобі!" (Матв. 16:22).

Учні Христові мали підстави думати, що Ісус говорив про згадане символічно, — адже ж Він говорив про нове народження дорослих людей — духове народження у святому хрещенні. Тому немає нічого дивного, що учні Христові не сприймали реально попередження про Його страждання, смерть і воскресіння. Про те Він говорив не тільки Своїм учням, а публічно чули про те багато людей, в тому числі й вороже наставленіх до Нього.

І, як це не дивно, але вороги Христові, які вирішили вбити Його, запам'ятали слова Христові про воскресіння на третій день. В Євангелії про те достовірно засвідчено:

"А наступного дня, що за п'ятницю, до Пилата зібралися первосвященики та фарисеї, і сказали: "Пригадали ми, пане, собі, що обманець отой, як ще живий був, то сказав: "По трьох днях Я воскресну".

Звели ж гріб стерегти аж до третього дня, щоб учні Його не прийшли, та й не вкрали Його, і не сказали на-

родові: Він із мертвих воскрес! І буде остання обмана гірша за першу..."

"Відказав ім Пилат: "Сторожу ви маєте, — ідіть забезпечте, як знаєте". "І вони відійшли і, запечатавши каменя, біля гробу сторожу поставили" (Матв. 27:62-66).

Тими заходами: поставленням сторожі із римських вояків, припечатанням каменя до гробу печаткою синедріону, вороги Христові невільно прислужилися до ствердження, що Господь Ісус Христос істинно воскрес силою Божою, що ніякого людського підступу не було. Проте були й свідки — ті ж римські вояки.

Коли воскреслий Ісус Христос з'явився жінкам-мироносицям, Своїм найближчим учням-апостолам, а потім Якову, 70-тіом апостолам, навіть одночасно "п'ятистам браттям" (І Кор. 15:4-6), коли Воскресіння Христове стало доконаним історичним фактом, — тим було покладено основу для існування християнства як окремої релігії. Про самі описи явлення воскреслого Ісуса Христа тут не цитуємо, іх дуже багато й треба прочитати останні розділи всіх чотирьох євангелистів.

Про важливість для нашої Віри Христової події, факту Воскресіння Христового з'ясовує ап. Павло:

"Коли ж бо Христос не воскрес, тоді віра наша даремна, — ми в своїх ще гріхах, тоді то загинули й ті, що в Христі упокоїлись.

Коли ми надіємось на Христа тільки в цьому житті, то ми найнешансніші від усіх людей. Та нині Христос воскрес із мертвих, — первісток серед покійників".

"Бо так, як в Адамі вмирають усі, так само в Христі всі оживуть, кожен у своєму порядкові: первісток Христос, потім ті, що Христові, під час Його приходу" (І Кор. 15:17-22).

Отже, для послідовників Христа, для християн важливим було й те, що не тільки Ісус Христос воскрес, а що всі вони мають надію на воскресіння. Воскресіння Христове вселило оптимізм, світлість надії на життя вічне.

Але для нас, християн, було й є важливим, що Христос воскреснувши, тим самим незаперечно ствердив, що Він — Син Божий, Бог у людському тілі, що смерть над Ним не панує. Життя і смерть під владні

тільки Богові, тому воскреснувши, Ісус Христос ствердив істину, яку говорив перед Своїми стражданнями:

"Я Й Отець — Ми одне" (Ів. 10:38) "Отець у Мені, а я в Отці" (Ів. 10:38).

Ще на початку проповіді Євангелії спасіння Христос свідчив: "Бо як Отець воскрешає й оживлює, так і Син, кого хоче оживлює" (Ів. 5:21). "Істинно, істинно кажу вам: Хто слухає слова Мого, і вірує в Того, Хто Мене послав, — життя вічне той має, і на суд не приходить, але перейшов він від смерти в життя" (Ів. 5:24).

Незаперечно ствердивши своїм Воскресінням із мертвих свою Божественність, єдність із Богом Отцем, усю правдивість Своєї євангельської проповіді, — Христос тим перекреслив усі закиди, обвинувачення первосвящеників, книжників і фарисеїв, що Він самозванець, Сам Себе проголосив Сином Божим.

І тим незаперечним ствердженням Своєї Божественності, Христос доказав, показав перед світом, що первосвященики, книжники й фарисеї робили фальшиві обвинувачення проти Нього, що вони були неправдомовці, коли казали Пилатові:

"Ми маємо Закона, а за Законом Він мусить умерти, — бо за Божого Сина Себе видавав" (Ів. 19:7).

Воскресіння Христове засвідчувало, що Ісус Христос не "видавав Себе за Сина Божого", а іменно був Сином Божим, і що ті ж первосвященики, книжники й фарисеї є справжні злочинці, беззаконники й боговбивці.

От чому так старшина юдейська переполошилася, почувши від сторожі, що Ісус Христос, не дивлячись на всі Їхні заходи, воскрес. Якби вони справді прагнули служити правді, то тут би ім розкайтися; але вони, очевидно, поклялися в своїм богоборстві, бо намагалися підкупством і черговим обманом заспокоїти людську опінію, заспокоїти своїх простих віруючих юдеїв найперше. В Євангелії від Матвія засвідчено:

"Коли ж вони йшли, ось дехто зі сторожі до міста прийшли та й первосвященикам розповіли все, що сталося. І зібралившись зо старшими, вони врадили раду, і дали сторожі чимало срібняків, і сказали:

"Розповідайте: Його учні вночі прибули, — і вкрали Його, як ми спали. Як почує ж намісник про це, то Його ми переконаємо, і від клопоту визволимо вас".

I, взявши вони срібняки, зробили, як навчено їх. I пронеслося слово оце між юдеями, і тримається аж до сьогодні" (Матв. 28:11-15).

Не забуваймо, що євангелист Матвій, який написав ті слова, не міг мати якихось упереджень проти юдеїв, бо й сам був юдеєм.

Ti, хто повірив первосвященикам, їхньому черговому обману, хто повірив їхнім послідовникам-талмудистам, — лишилися без віри в Христа і до сьогодні заперечують Його Воскресіння. Але *Воскресіння Христове — це не теорія, а історичний факт*. Воскреслого Христа бачили не тільки найближчі учні, але, як уже ми згадували, сотні людей. Воскресіння Христове не можна заперечити. Тому у Воскресіння Христове увірували безчисленні мільйони народів світу, прийняли віру в Нього, як Спасителя Й Сина Божого.

Ціла Церква Христова, не дивлячись на свій поділ на землі, одностайно вірує, і про те декларує у своєму Символі Віри, що Ісус Христос *"воскрес на третій день, як було написано"*.

У Православній Христовій Церкві ми про те не тільки декларуємо, але ісповідуємо в кожнім нашім Богослуженні, а всі наші щонедільні Богослуження своїм змістом цілеспрямовані на прославлення Воскресіння Христового. Православна ж Віра взагалі — це віра у Воскресіння; віра оптимізму й надії. Навіть, у відповідний час, прославляючи страждання Христові, поклоняючись хресту, на якім був розп'ятий Спаситель, ми співаємо в кінці: *"I святеε Воскресіння Твоє славимо"*. Амінь.

"...ЯК БУЛО НАПИСАНО"

(Друга на 5-й член Символа Віри)

Ще на початку Своєї Божественної місії спасіння людей Господь Ісус Христос говорив до юдеїв, які не хотіли вірити в Нього:

"Дослідіть но Писання, бо ви думаете, що в них маєте вічне життя, — вони ж свідчать про Мене" (ів. 5:39).

А в Своїй проповіді до юдеїв у Назареті, Він, розгорнувши книгу пророка Ісаї, проілюстрував як те Писання — Старий Заповіт образно говорить про Нього, знайшов місце, де було так написано:

"На Мені Дух Господній, бо Мене Він помазав, щоб Добру Новину звіщати вбогим. Послав Він Мене проповідувати полоненим визволення, а незрячим прозріння, відпустити на волю помучених, щоб проповідувати рік Господнього змиливання".

І там же Христос ствердив: "Сьогодні збулося Писання, яке ви чули" (Луки 4:17-21).

Ще в перші століття існування Христової Церкви богослови старанно досліджували Св. Писання Старого Заповіту, відшукували свідчення, пророцтва про Христа Спасителя. Ми вже не раз наводили, згадували про ті свідчення, коли говорили про Його прихід на землю — тілесне народження, страждання й смерть на хресті.

Як уже згадувалося в попередніх наших розмовах, Ісус Христос не раз попереджував Своїх учнів і взагалі людей, які Його слухали, що Він після Своєї смерті "третього дня воскресне" (Лк. 9:22), отже, що те має статися по волі Й передбаченню Божому.

Коли юдейські книжники та фарисеї допитувалися, де ж є те свідчення в Старому Заповіті про Його на третій день воскресіння, то Ісус відповів їм:

"Рід лукавий і перелюбний шукає ознаки, — та ознаки Йому не дадуть, окрім ознаки пророка Йони. Як Йона перебув у середині китової три дні й три ночі, перебуде

три дні та три ночі й Син Людський у серці землі" (Матв. 12:38-40).

В пророчій книзі Йони дійсно про те згадано в 2-ім розділі, 1-м вірші.

Святі Отці Церкви також вважали прикритим пророцтвом про Воскресіння Христове вислів у Пс. 15:10:

"Бо Ти не опустиш Моєї душі до шеолу, не попустиш Своєму Святому побачити тління" Вони мали підставу, бо ще ап. Петро у першій своїй проповіді в день П'ятидесятниці, говорячи про Воскресіння Христове, згадує, що псальмопівець *"у передбаченні говорив про Христове Воскресіння, що "не буде зоставлений в аду, ані тіло Його не зазнає тління"* (Дії 2:31).

Також св. ап. Павло, проповідуючи в Антіохії Пісідійській, говорив: *"І ми благовістимо вам ту обітницю, що дана була нашим отцям, що її нам, іхнім дітям, Бог виконав, воскресивши Ісуса, як написано в другім псалті:*

"Ти Мій Син, — Я сьогодні Тебе породив".

А що Він воскресив Його з мертвих, щоб більше не вернувся в зотління, те так заповів:

"Я дам вам милості, що обіцяні вірно Давиду були". Тому то й деінде говорить: *"Не даси Ти Своєму Святому побачити тління"* (Дії 13:32-35). Отже ап. Павло також посилається на те пророче свідчення з Ст. Заповіту про Воскресіння Христове.

У Євангелії всі євангелисти згадують про те, як Ісус Христос повиганяв міняйлів, торгівців, що продавали у храмі волів, і овець, і голубів. *"І сказав продавцям голубів: "Заберіть оце звідси, і не робіть із дому Отця Мого дому торгового!"*

"Тоді учні Його згадали, що написано:

"Ревність до дому Твого, з'їдає Мене" (Це з Пс. 68:10).

І обізвались юдеї й сказали Йому: *"Яке нам знамено покажеш, що Ти можеш робити таке?"* Ісус же відповів і промовив до них:

"Зруйнуйте цей храм, — і за три дні Я поставлю Його!"

Відказали ж юдеї: "Сорок шість літ будувався цей храм, а Ти за три дні поставиш його?" А Він говорив про храм тіла Свого. Коли ж Він із мертвих воскрес, то учні Його згадали, що Він говорив це, і ввірували в Писання та в слова, що сказав був Ісус" (Ів. 2:14-22).

На підставі всіх цих свідчень із Святого Письма, Святі Отці Церкви, коли укладали Символ Віри на I-му Вселенському Соборі в 325 році, написали, що ми, християни, не тільки віруємо, що Ісус Христос "воскрес на третій день", а також: "як було написано".

"Як було написано", тобто — як було написано в Святому Письмі ще Старого Заповіту. Чому необхідно було те заслання на пророцтва, підтвердження з Старого Заповіту?

Існувала й ще тепер існує необхідність такого заслання на Ст. Заповіт.

а) Найперше світ, увесь людський рід має бути свідомим, що прихід на землю Ісуса Христа, всі дії Його, все, що з Ним сталося, як також і Його наука — це не було чимсь випадковим, а продовженням виявлення відвічної волі Єдиного Бога, яка була попередньо виявлена через пророків Старого Заповіту.

б) Необхідно було ясно ствердити, що Ісус Христос — не якийсь новий Бог, а тільки нове, ще вірніше — ясніше виявлення того ж Бога Старого Заповіту, виявлення Єдиного Бога в образі людськім. І Бог зробив те виявлення не несподівано, а як виконання обіцянного через пророків Старого Заповіту.

Ісус Христос Сам виразно про те засвідчив:

"Не подумайте, ніби Я руйнувати Закон чи Пророків прийшов, — Я не руйнувати прийшов, але доповнити" (Мат. 5:17).

в) Через те, що в багатьох місцях Ст. Заповіту, Закону згадано про прихід Месії-Христа на землю для спасіння, про обставини Його приходу, про Його Божественні дії, про діла, які Він чинитиме, первосвященики, книжники — люди, які знали Святе Письмо, не мали оправдання, коли казали:

"Ми знаємо, що Бог говорив до Мойсея, — звідки ж уявся Оцей, ми не відаємо" (Ів. (:29)).

Якби навіть допустити, що по Св. Письмі вони не могли пізнати Христа, то по ділах Божих, які Він чинив, мусіли б пізнати що то Син Божий, якби вони справді хотіли чинити правду й волю Божу. Тому Ісус Христос виразно й стверджив:

"Коли Я не чиню діл Свого Отця, то не вірте Мені. А коли Я чиню, то хоч ви Мені віри й не ймете, повірте ділам, щоб пізнали й повірили ви, що Отець у Мені, а Я в Отці!" (10:37-38).

Бо коли б допустити, що первосвященики, книжники, фарисеї не знали про прихід Христа на землю, що Ісус з Назарету — щось непередбачене Божою волею, що Він не чинив би діла Божі, заповідані Богом через пророків, то тоді б тих переслідувачів, розпинателів Ісуса Христа треба було б оправдати. Та, як засвідчив Господь, вони оправдання не мають (Ів. 15:22).

"Та щоб справдилось слово, що в Їхнім Законі написане: "Мене безпідставно зненавиділи" (Ів. 15:25).

г) Тому визначення, що Ісус Христос "воскрес на третій день" з додатком: "як було писано", було ствердженням, що та віра вірна, логічна й правдива не тільки для нововірців — для людей, які раніше не знали Єдиного Бога, але й для юдеїв, які знали й визнавали "Закон і Пророків" — Св. Письмо Старого Заповіту.

У наші часи, коли всім людям доступно пізнати і Старий і Новий Заповіт, ми свідомі, що в Старім Заповіті дана була обітниця Божа, висловлена в багатьох пророцтвах, що прийде Спаситель з неба для визволення людей з рабства гріха, а та обітниця була сповнена в Новім Заповіті, і той Новий Заповіт, даний Ісусом Христом від Бога-Отця для людей, — це Закон Божий для спасіння всіх людей, всіх народів з вірою у розп'ятого й воскреслого Ісуса Христа, Сина Божого. Можна хібащо додати, що в Новім Заповіті, на відміну від Старого, який був тільки "тінню" Нового (Євр. 10:1) вже немає вивищення будь-якого народу, немає вибраного народу, "нема ані гелена, ані юдея, обрізання та необрізання, варвара, скита, раба, вільного, — але все та в усьому Христос" (Кол. 3:11). Амінь.

ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВЕ Й ВОСКРЕСІННЯ ДУХОВЕ ЛЮДЕЙ

На мою адресу надійшов лист, у якому написано таке:

"Отче Тарасе, я люблю вас слухати, ви вишукуєте в Біблії й поза Біблією всілякі докази про віру (не знаю, де ви берете час на все те), але то мене не цілком переконує.

От ви, наприклад, доказували, що Христос воскрес і що звичайні люди колись воскреснуть. Може... Але от якби на наших очах почали воскресати померші, тоді б усі повірили. Бо дійсні факти більше переконують, а ніж найгарніші слова.

Ваш доброжелатель."

Відповідаю. Дякую за компліменти й ширість. Із таких ширіх висловів я зрозумів, що ви не заперечуєте нашої віри в Бога, в Христа, а тільки не маєте певності й шукаєте доказів.

Найперше зауважу, що коли б ми всі бачили як воскресають мертві, то тоді б то вже не була віра, а знання. Для прикладу: Були люди в минулих століттях, які мали переконання, що можна збудувати таку машину, апарат, яким можна б літати в повітрі, — то була віра, але тепер ми всі про те знаємо, літаками користуємося, бачимо їх, літаки стали фактами життя. Тепер ми маємо знання про літаки.

Вірити можна в те, чого ми напевно не можемо наявно побачити, а що може існувати чи існує поза сферою наших дослідів. Про віру ж у Бога апостол Павло подає таке визначення:

"А віра — то підстава сподіваного, доказ небаченого. Во нею засвідчені старші були" (Євр. 11:1-2).

Воскреслого Христа, воскресіння Лазаря, всіх дій, чудес Христових ми явно своїми очима не бачили й не можемо експериментами перевірити, але через свідчення "старших" — євангelistів і апостолів взагалі, ми увірували у воскреслого Христа, в Його Божественну Науку, у Його другий прихід на землю, коли Він воскресить увесь людський рід. Це наша справжня віра.

Відносно вашого твердження, що усі б повірили, якби "на наших очах почали воскресати померші", треба зауважити, що воно помилкове. Не всі б повірили — і на те є докази. Ви й подібні до вас могли б справді повірити, прийняти воскресіння як дію Божу, але люди, які поклялися в своєму богооборстві, які шукають не пізнання правди й волі Божої, а опановані гординою й шукають засобів здійснення свого владолюбства й інших гріховних задумів, — знаходили б причини, щоб заперечувати воскресіння. Казали б, що ті люди насправді не вмирали, а то тільки здавалося, що вони ніби померли й т.п.

І те підтверджується дійсними фактами, які ви так бажаєте мати. Ще задовго перед Своїми стражданнями Господь Ісус Христос предвіщав: *"Як Мойсей й пророків не слухають, то коли хто й з мертвих воскресне, — не повірять"* (Лк. 16:31).

І дійсно так сталося, справдилося. Христос на очах багатьох юдеїв воскресив Лазаря, який чотири дні перебував у гробі й тіло якого вже почало розкладатися (Ів. 11:39). Отже то був явний доказ воскресіння й доказ, що Ісус Христос — Син Божий. Во хто, крім Бога може воскресити людину?

Те все сталося у Вифанії, поблизу Єрусалиму, де перебували первосвященики. Але чи це переконало первосвящеників, книжників і взагалі юдейську старшину? Чи вони після того увірували в Ісуса Христа?

Навпаки, як свідчить євангелист, вони скликали раду й казали: *"Що маємо робити, бо цей Чоловік пребагато чуд чинить? Якщо так позоставимо Його, то всі в Нього увірють... Отож, від того дня вони змовилися, щоб убити Його"* (Ів. 11:47-48, 53).

Коли ж натовп юдеїв почав сходитися до Вифанії, щоб побачити Ісуса й воскреслого Лазаря, то *"первосвященики змовилися, щоб і Лазареві смерть заподіяти"*. Оце вам і наслідки воскресіння: одні, широ шукаючі правди Божої, увірували, а другі — богооборці — задумали Ісуса вбити, і воскреслого Ним Лазаря забити. Вони не хотіли, щоб були, існували явні незаперечні факти про воскресіння й що Ісус Христос — Син Божий.

І немає жодних підстав думати, що коли б тепер Христос чинив воскресіння померших людей, то тепер богоборці Його й усіх воскреслих умертвти не хотіли б. Навпаки, є всі підстави думати, що тепер таких богоборців незрівняно більше, і то не тільки там, де при владі безбожники, але й тут у нас, де панує свобода й, офіційно бодай, ті люди, які при владі, визнають себе за віруючих у Бога. Але хіба первосвященики, книжники, фарисеї вважалися безбожниками? — Навпаки, вони й багато людей вважали їх за найбільш побожних...

Ісус Христос виразно сказав, що у друге Його пришестя не буде вже явлення Його подібне до першого. Він уже не буде повторно ходити навчати, не буде окремі чуда творити, не буде окремих людей відривати, не буде Голготи, не буде нам давати нові докази Своєї Божественності, а прийде Він судити живих і мертвих, прийде чинити повсюдне й тотальне воскресіння (див. Мат. розд. 25). Отже тоді нам буде запізно збирати нові докази...

Увірювати ми маємо тепер, на підставі Його Євангелії й апостольського свідчення. І хто увірює на тій підставі, як ствердив Господь, той "буде спасений, а хто не увірює — засуджений буде" (Марка 16:16).

Апостол Павло запевняє нас: "бо так, як в Адамі вмирають усі, так само в Христі всі оживуть, кожен у своєму порядку: *первісток Христос, а потім ті, що Христові*, під час Його приходу" (І Кор. 15:22-23).

Але не забуваймо, що до приходу Господнього, ми віруючі в Христа, ісповідуючи Його правдиво, мусимо подбати, щоб люди, які тілесно живуть, а духовно мертві, щоб вони воскресли до життя в Христі, щоб вони здобули віру в розп'ятого й воскреслого Ісуса Христа й могли спастися. Тому той же апостол Павло й закликає:

"Сплячий, вставай, і воскресни із мертвих! Христос освітлить тебе!" (Еф. 5:14).

І в тому напрямку — у сфері духовного воскресіння людей у наші часи є багато прикладів. Приклади духовного воскресіння людей, як здавалося б уже загинули, в умовах Канади й взагалі т.зв. західного світу, доступні для нас із широких щоденних інформацій і спостереження життя навколо. Але, як це не дивно для

декого, найяскравіші приклади навернення до Христа, приклади духовного воскресіння людей стаються не на Заході, де існує широка свобода віроісповідань, а навпаки — там, де Віра Христова, як і взагалі віра в Бога, жорстоко переслідується — під владою комуністів-безбожників.

Хіба це не свідчення про чудо воскресіння, коли український письменник Микола Руденко, колишній секретар комуністичного партійного осередку, покинувши всі вигоди й привілеї, свідомо бере хрест страждань і закликає других:

"Візьми свій хрест!
Хто не помре, той не воскресне,
Не розпочне життя нове,
Усе, що є одвіку чесне,
Колись в народі оживе!"

Коли здавалося б безбожницька влада досягла своєго епопею могутності, той виклик — це свідчення про нову велику віру. До такої віри можуть привести не інтелектуальні спекуляції, а тільки поклик воскреслого Христа.

Ми не хочемо створювати настрій фальшивого оптимізму й перебільшеної надії — це ще не масовий рух але ми свідомі, ми вже знаємо з життєвих фактів, що Микола Руденко не одинокий.

Там, де запанував оголений безбожницький цинізм, там якраз пустили паростки щирої чесноти, ідеалізму й прагнення до єднання з Богом.

Православний священик о. Димитрій Дудко, який сам вісім з половиною років вистраждав свою віру у в'язницях і концентраційних таборах, подає багато прикладів явного духовного воскресіння. Серед таких духовно воскреслих є люди різних професій, вчоращені комуністи, богоchorці, які знайшли віру в Христа й бережуть її, визнають її ціною втрати своїх професійних посад, матеріального забезпечення, всіх привілеїв. Во, як відомо, в Советському Союзі віруючих не допускають до жодних керівних і професійних посад і становищ.

Наприклад, жінка, яка закінчила технічну школу, була членом компартії й займала керівну посаду на підприємстві, коли виявила себе, що вона увірвала в Христа,

то була негайно виключена з партії й позбавлена посади. Однаке, вона пише до священика:

"Я тепер працюю звичайною робітницею. Але дякую Богові, в мене на душі легко й почуваюся щасливою".

Чому ж чуда душевного воскресіння більше можливі й уявні там, де віра в Бога, в Христа переслідується?

Отець Димитрій Дудко відповідає:

Віра зростає на тій землі міцніша, де є страждання, там, де розпинають на хресті. На Заході віруючих ніхто не переслідує, вони мають повний комфорт у віроісповіданні й тому розслаблені. Наша ж віра вистраждана, бо наша Церква, ми — на хресті. (Вільний переказ із "Our Hope", стор. 183).

Через те, що безбожники довгі роки жорстоко переслідують ісповідуючих Христа, о. Димитрій Дудко передбачає, що іхня країна стоїть напередодні масового духовного воскресіння.

Думаю, що свідчення людини, яка продовжує нести хрест широго ісповідання Христа й сповнення священичих обов'язків у тяжких обставинах, заслуговує на нашу увагу.

Думаю також, що було б безцільним зайняттям, якби ми намагалися людям, розслабленим комфортом свободі і матеріальних вигод, підносити на тарелі якісь прикрашені людською мудрістю, докази про воскресіння.

Явні ж докази про воскресіння можна побачити й відчути, тільки пересвідчившись про рани й страждання на хресті. Тому для нас особливо важливо пам'ятати слова нашого Господа Ісуса Христа, сказані до Фоми:

"Тому увірував ти, що побачив Мене? Блаженні, що не бачили й увірували!" (Ів. 20:29). Амінь.

"І ВОЗНІССЯ НА НЕБО..."

Однією з основних правд нашої віри є віра у Вознесіння Господа нашого Ісуса Христа на небо. У нашому Символі Віри та віра визначена такими словами:

"І вознісся на небо і сидить праворуч Отця" (6-й чл. С. Віри).

Про ту істину — подію Вознесіння Господнього, засвідчено в Євангелії від Марка й Луки, в Діях Святих Апостолів і в Посланнях Апостольських. В Діях Св. Апостолів написано, що після Воскресіння Свого Ісус Христос *"сорок день ім з'являвся та про Божеє Царство говорив"* (Дії 1:3).

В тому короткому вислові частково подано й відповідь на питання, яке доводиться час-від-часу чути:

Чому аж сорок днів перебував на землі Ісус Христос після Свого Воскресіння? Адже ж Він уже звершив усе, що необхідно було для сповнення Його Божественної місії, звершив сповнення всіх пророцтв і передбачень Божих, про які говорилося в Святому Письмі, про які Сам Господь свідчив ще перед Своїми стражданнями.

Але, як засвідчено в наведених словах із Дій Апостольських, Ісус Христос протягом тих сорока днів з'являвся Своїм учням і навчав про Царство Боже, а те якраз було необхідне для спасіння всіх людей. Необхідно було найперше, щоб Його учні абсолютно, безсумнівно переконалися, що той же Іхній Учитель, який був розп'ятий і помер на хресті, що Він дійсно воскрес, що Він живе знову і діє.

Христові учні-апостоли мали йти в світ і проповідувати нову віру, в якій одною із основних підвалин є Воскресіння Христове, бо без Воскресіння Христового, як ствердив пізніше ап. Павло, *"даремна також віра наша"* (І Кор. 15:14). Учні Христові мусіли мати такі незалежні докази Воскресіння Христового, щоб ніхто з супротивників не мав змоги заперечити того. Багато бо найшloся б людей, які могли сказати, що то

ім здалося, що вони бачили воскреслого Ісуса Христа, якби вони Його побачили після воскресіння тільки один раз.

Через те Христос і з'являвся учням, і то не тільки найближчим Своїм багато раз у різних обставинах: і в кімнаті, де учні зібралися, і в дорозі, і над морем Тіверіядським, де учні Його рибалили (Ів. 21:1). Воскреслий Христос навіть вчинив чудо улови риби. Він навіть споживав страви перед Своїми учнями, щоб вони безсумнівно переконалися, що не духа бачуть, а дійсно тілесно живого Ісуса Христа. З тією ж метою Й показував Він рани Свої.

І учні Христові, апостоли, здобули такі докази воскресіння Христового, що дійсно ніхто тієї істини не може жодними аргументами заперечити й до сьогоднішнього дня, не дивлячись на багато голословних закидів, починаючи із фальшивих чуток, які розпустили підкупством юдейські первосвященики.

Друге, і це також дуже важливe: воскреслий Христос, як Переможець смерті, Який уже мав одухотворене тіло, що не знало матеріальних перешкод, Який міг раптово з'являтися, коли навіть двері були замкнені (Ів. 20:19), раптово зникати, жив уже фактично Божим буттям, Його настанови, Його вказівки мали безсумнівний Божий авторитет.

Хоч Він і перед Своїми стражданнями творив діла Божі й говорив так, як жодна людина не могла говорити (Ів. 7:46), але все ж Він жив людським життям, потребував істи й пити, міг утомлюватися, як і кожна людина. Через те учні Його могли сприймати перед тим деякі Його вислови як просто народження людського розуму. Тепер для Його учнів було безсумнівно ясно, що воскреслий Ісус Христос говорить до них не як Син Людський, а як Син Божий.

Через те дуже важливим є згадане свідчення з Дій Апостольських, що "сорок день ім з'являвся та про Божеє Царство говорив". Наведемо тут розповідь з Дій св. Апостолів, розповідь про останні настанови Господні перед Вознесінням і саму подію Вознесіння, бо той опис більш ширший, детальніший, а ніж в Євангелії.

"А зібравшися з ними, Він звелів, щоб вони не відходили з Єрусалиму, а чекали обітниці Отчої, "що про неї — казав — ви чули від Мене. Іван бо водою хрестив, — ви ж охрещені будете Духом Святым через кілька тих днів".

А вони, зійшовшись, питали Його й говорили: "Чи не цього часу відбудуєш Ти, Господи, царство Ізраїлеві?" А Він ім відказав: "То не ваша справа знати час та добу, що Отець поклав у владі Своїй".

Та ви приймете силу, як Дух Святий зліне на вас, і Моїми ви свідками будете в Єрусалимі, і в усій Юдеї та в Самарії, та аж до останнього краю землі.

I, прорікши оце, як дивились вони, Він угору возноситься став, а хмара забрала Його з-перед іхніх очей" (Дії 1:4-9).

Отже, як бачимо, Христос останніми конкретними вказівками Своїми приготував учнів Своїх до Зшестя Святого Духа, — вказано навіть місце, де чекати Зшестя Святого Духа, сказано також, що те чекання тяглося всього "кілька днів".

Якщо про Зшестя Святого Духа, що Його Він пошле від Отця, говорив Ісус ще на Тайній Вечері перед Своїми стражданнями (див. Євангелію від Івана 15), то тут бачимо, як про вияв найбільшої благодаті Божої сказано з найбільш можливою точністю. Як ми знаємо з дальшої розповіді Дій Апостольських, те Зшестя Духа Святого сталося на десятий день після Вознесіння Господнього. Хоч то інша тема, але годиться тут про те згадати, бо фактично Вознесіння Господнє зробило можливим сходження Духа Святого на Апостолів. Дух Святий міг зійти від Отця тільки після повернення Сина Його Отця в небо.

Тут, між іншим, дозволю собі висловити декілька міркувань про відхід Сина Божого, Господа нашого Ісуса Христа, в небо, перехід Його до буття небесного, вічного. Для нас, людей, тяжко уявити вічність, як тяжко, або просто неможливо уявити безмежність, бо ми, живучи на землі, звикли бачити, переживати, знаходити початок і кінець. Ми зустрінемось із тією проблемою, коли будемо вивчати "І Царству Його не буде кінця".

Колись недалекоглядні науковці заперечували те твердження віри про вічність, про життя в небі без кінця. Але тепер, у вік космічних полетів, найбільш авторитетні науковці твердять, що в космосі час, а з ним і старіння, чим дальші від Землі, тим більше зникає. Коли б людині вдалося досягти в полеті швидкості 186 тисяч миль на секунду, як з тією швидкістю проходить світло, то людина б досягнула межу вічності. З тією швидкістю людина б долетіла до найближчої зірки на ракеті за п'ять років, за другі п'ять років повернула б назад, всього витративши десять років, але постаріла б людина-астронавт тільки на десять днів. ХОЧ ЛЮДИ НА ЗЕМЛІ ЗА ТОЙ ЧАС постаріли б на десять років.

Недавно я читав статтю визначного американського науковця Чарлса Кемпелджана (Charles Camplejohn), який був головним інженером конструктором відомих ракет "Аполо", з якими американці здійснили політ на Місяць, як також проектів "Сатурну" та "Мунпорту". Отже, то не просто науковець-теоретик, але науковець, який перетворював мрії й теорії науковців у практичне здійснення. Людина у великій мірі компетентна у сфері пізнання космосу й одночасно, це треба ствердити з притиском — людина глибоко віруюча в Бога, в Христа, в тому також — у воскреслого Хреста, що вознісся на небо. Чарлс Кемпелджан багато тепер присвячує часу й уваги на поширення й утвердження віри Христової.

Той же науковець вирахував, що коли б люди наблизились в полеті до швидкості світла — 186 тисяч миль на секунду, то вони могли б досягнути до центру Галактики за 27 днів, яка знаходиться 27 тисяч світлових років від Землі, але сама Земля постаріла б за той час на 27 тисяч років. І знову ж це тому, що в космічних просторах, далеко від Землі, час наближається до нуля, зера.

Отже саме небо, очевидно, й знаходиться, де час не існує, де все може перебувати тільки в стані вічності. Там не може бути жодного старіння.

Тепер згадаймо давню науку з Святого Письма, яку висловлено через пророків, що Бог вічний, що в Ньому немає старіння, що Він такий самий, як був і при сотворенні світу (Іс. 41:4), що Він "перший і... останній"

(Іс. 44:6), що "Бог відвічний — Господь...", Він не змучується та не втомлюється, і не збагнений розум Його" (Іс. 40:28).

Пригадаймо й визначення ап. Павла, дане від Бога, що "Ісус Христос учора, і сьогодні, і завжди Той Самий" (Євр. 13:8). Ісус Христос вознісся на небо на з'єднання зі Своїм Отцем; Він перебуває там, де час не йде, не рухається. Ісус Христос і в людському тілі, в якому Він вознісся на небо, іменно "Той Самий" і тепер, і таким буде в майбутньому, на Ньому старіння немає. Христос вічний, як і Бог вічний, як і все небесне вічне.

Це ж не просто наші міркування. Господь Ісус Христос перебуваючи на землі навчав:

"Істинно, істинно кажу вам: Хто слухає Мого слова, і вірує в Того, Хто Мене послав, — життя вічне той має, і на суд не приходить, але перейшов він від смерти в життя" (Ів. 5:24).

Після смерті тілесної душа людська переходить в небо, в небесні оселі на життя вічне. І знову ж, сказав Господь:

"Багато осель в домі Мого Отця" (Ів. 14:2). І хоч Він говорив те ще перед Своїми стражданнями, але мав на увазі Своє Вознесіння:

"А коли відійду й приготую вам місце..." (Ів. 14:3).

А Він відійшов — вознісся... Віруючи у Вознесіння Христове, ми тим самим і віруємо у Вознесіння наших душ до неба, до Христа, в Якого ми увірували тут на землі. Тут не треба хитро-мудрих людських спекуляцій, еквілібрістики розуму, як це роблять деякі вчені богослови — Христова правда проста й ясна.

Коли ми увірували в Христа й у Того, Хто Його послав, у Бога Отця, коли оновляємося, освячуємося благодаттю Духа Святого в Його Церкві на землі й коли прийняли, зрозуміли, що в небі не тільки Бог вічний, але все вічне, вічне й життя там (що там немає ні старіння, ні смерти, ні страждання, а іменно, як і співаємо: "а життя безконечне"), — то ми спаслися. Все те просте, якщо ми тільки увірували. Адже ж і Христос заповів:

"Хто увірує й охреститься, — буде спасений, а хто не увірує — засуджений буде" (Марка 16:16). Амінь.

"І СИДИТЬ ПРАВОРУЧ ОТЦЯ"

У попередній нашій розмові ми говорили про Вознесіння Господнє на небо, але в нашему Символі Віри ми одночасно віруємо й визнаємо, що Ісус Христос не просто вознісся й перебуває на небі, а що Він "сидить праворуч Отця".

Те визначення словами — "сидить праворуч", коли зважити, що говориться про небо, виглядає досить прозаїчне. Його, звичайно, не можна сприймати, уявляти дослівно. Тими простими словами визначено духове поняття — нашу віру, що Ісус Христос перебуває в єдності з Отцем і воцарився в небі як Володар-Цар, Вершитель (суддя) роду людського. Ще в Ст. Заповіті псальмопівець прорік:

"Бог-Цар усієї землі... Бог зацарював над народами, Бог сів на святому Своєму престолі" (Пс. 46:8-9). А в Пс. 109:1 пророче сказано:

"Промовив Господь Господеві моєму: "Сядь праворуч Мене..."

Місце праворуч царя, володаря здавна, особливо на Сході, вважалося місцем найбільшої чести. Праворуч царя звичайно сідав рівний йому цар-гість, або найбільш довірений чоловік, що поділяє з ним владу. Тому ап. єв. Марко, коротко говорячи про Вознесіння Господнє, сказав:

"Господь же Ісус, по розмові з ними, вознісся на небо, — і сів по Божій правиці" (Марка 16:19).

І ап. Марко висловив тим не свої людські міркування, він узяв те визначення від Христа-Господа. На суді у Кайяфи запитав первосвященик Ісуса: "Чи ти Христос, Син Благословленного?" А Ісус відповів:

"Я! І побачите ви Сина Людського, що сидітиме по правиці сили Божої, і на хмарах небесних проходитиме" (Марка 14:62).

Отже говорячи про сидіння праворуч Бога-Отця, Ісус Христос, а за Ним і єв. Марко, стверджували про словнення пророцтва Ст. Заповіту про Христа й одно-

часто визначили тим місце слави в небі, яке має зайняти Ісус Христос, Син Людський і Син Божий одночасно.

А ось свідчення із Дій Св. Апостолів первомученика Степана (7:55-56): "А Степан, повний Духа Святого, на небо споглянув, — і побачив Божу славу й Ісуса, що по Божій правиці стояв, і промовив: "Ось я бачу відчинене небо, і Сина Людського, що по Божій правиці стоїть".

Апостол Петро у своїм I-м Соборнім Посланні (3:21-22) свідчить про "Ісуса Христа, що зійшовши на небо, пробуває по Божій правиці, а Йому підкорились ангели, влади та сили".

Подібне ж, тільки ширше, твердження є в ап. Павла. Ап. Павло свідчить: Бог потужність сили й велич Свою "виявив... у Христі, воскресивши із мертвих Його, і посадивши на небі праворуч Себе, вище від усякого уряду, і влади, і сили, і панування, і всякого імення, що назване не тільки в цім віці, але й у майбутньому.

І все влекорив Він під ноги Йому, і Його дав найвище за все — за Голову Церкви, а вона — Його тіло, повня Того, що все всім наповняє" (Еф. 1:19-23).

З того визначення Господнього й апостольського, зі свідчення первомученика Степана, нам мусить бути цілком ясно, що в небі перебуває Ісус Христос не тільки божеським єстеством, але також і людським єстеством, як Син Людський".

Зрештою, як засвідчено в Євангелії, в Діях Св. Апостолів, до неба возносився Ісус Христос видимо людським єстеством, нехай і з одухотвореним тілом, але з тілом людським. І в тих єствах — Божому й Людському Христос зайняв, з волі Отця, становище Царя Вселеної, понад усіх ангелів. Він Суддя не тільки для людей, а й для ангельського світу небесного.

Тому той же ап. Павло в Посланні до Єреїв з таким піднесенням, з великим духовним патосом говорить про воскреслого Христа:

"Він був сяйвом слави та образом істоти Його, тримав усе словом сили Свої, учинив Собою очищення наших гріхів, — і засів на правиці величності на висоті".

Він остатільки був ліпший понад ангелів, оскільки славніше за них успадкував Ім'я. Кому бо коли з ангелів Він промовив:

"Ти Мій Син, — Я сьогодні Тебе породив!" І знову: "Я буду Йому за Отця, а Він Мені за Сина!" І коли знов Він уводить на світ Первородного, то говорить:

"І нехай Йому вклоняться всі ангели Божі!" (Євр. 1:3-6). Тут знову таки, з'ясовуючи піднесення Ісуса Христа Богом Отцем до становища Царя Вселеної, ап. Павло тими словами нагадує однозгідні пророцтва в Старому Заповіті (Псалми: 2, 110, 91, 97).

Годиться пам'ятати також свідчення ап. Павла в Послannі до Коринтян: "Хіба ви не знаєте, що будем судити ангелів, а не тільки життєве?" (І Кор. 6:3).

Апостол мав основу ствердити ту, здавалось би, невимовну річ, що апостоли будуть судити й ангелів, бо Господь Ісус Христос пообіцяв апостолам на Тайній Вечері, що де Він буде, там будуть і вони (Ів. 14:3), а в саду Гетсиманськім, перед самими Своїми стражданнями, молився знову ж про те до Бога Отця:

"Бажаю Я, Отче, щоб і ті, кого дав Ти Мені, там зо Мною були, де знаходжуся Я, щоб бачили славу Мою, яку дав Ти Мені, — бо Ти полюбив Мене ще перед заснуванням світу" (Ів. 17:24).

А суд над світом Бог Отець віддав Синові, це добре зрозуміло з свідчення Христового ще на початку Його земної місії: "Бо Отець і не судить нікого, а ввесь суд віддав Синові" (Ів. 5:22).

Тому ми, члени роду людського, повинні бути сповнені відчуттям великої достойності й вдячності Богові Творцеві, що Він піdnis нашу людську природу через Ісуса Христа в небо, повищив її понад сили ангельські, зробив її співправителем Божої Всемогутності. Бог з'єднаний з людиною в небі.

Бог, Ісус Христос принизив Себе, зійшовши з неба й прийнявши тіло людське, але Він же возвисив людину, обожествив людське ество й возніс Його до неба. З Ісусом Христом перебуває в небі також наше людське ество, як уже попередньо стверджувалося. І той же Ісус Христос перебуває "по Божій правici", як уже засвідчено багатьма наведеннями зі Святого Письма. Амінь.

"І ЗНОВУ ПРИЙДЕ ЗІ СЛАВОЮ СУДИТИ ЖИВИХ І МЕРТВИХ..."

У Діях Св. Апостолів написано, що коли Ісус Христос возносився до неба, то учні Його "пильно дивились на небо, як Він віддалявся, то два мужі у білій одежі ось стали при них, та й сказали:

"Галилейські мужі, — чого стoїте й задивляєтесь на небо? Той Ісус, що вознісся на небо від вас, прийде так, як бачили ви, як ішов Він на небо" (Дії 1:10-11).

Очевидно, ті мужі в білих одягах були посланці від Бога й вони засвідчили, що Христос прийде знову на землю. Та вістка про Другий Прихід не була несподіваною, чи новою. Новим тут було хібащо уточнення, що Христос удруге прийде на землю так же видимо, як і відходив, що Його прихід можна буде бачити так же, як відхід — Вознесіння.

Сам Господь засвідчив: "Я знову прийду..." (Ів. 14:3). А в Євангелії від Матвія (25:31) докладно записано слова Христові про Другий Прихід:

"Коли ж прийде Син Людський у славі Своїй, і всі ангели з Ним, тоді Він засяде на престолі слави Своєї".

Більше того, ще в Ст. Заповіті пророковано: "...перед обличчям Господнім, бо Він землю судити гряде: Він за справедливістю буде судити вселенну, і народи по правді" (Пс. 97:9).

Свідчення про другий прихід Господній є в інших місцях святої Євангелії, в Посланнях Апостольських, ми їх усіх не будемо тут наводити, щоб не утруднювати розповіді, а по мірі потреби будемо ілюструвати ті свідчення в цій і наступних наших розмовах про другий прихід Христа.

Незаперечним є, що однією з основних і незмінних істин, які визнавались християнами від перших віків і до нині — це віра в другий прихід Ісуса Христа на

В перекладі проф. Огієнка стoить: "...бо Він землю судити прийшов! Він судитиме праведністю цілий світ, а народи поправді!" (Псал. 98:9)

землю. Св. ап. Іван Богослов навіть закінчує свою проро-чу книгу Об'явлення словами: "Прийди, Господи, Ісусе!" (22:20).

Тому Св. Отці Церкви, укладаючи основні правди Христової Науки в Символ Віри на I-му Вселенському Соборі, на підставі численних свідчень у Св. Письмі, а особливо на свідченні самого Ісуса Христа, записали, що Ісус Христос "знову прийде судити живих і мертвих" (7-й чл. С. Віри).

Нам, християнам, важливо пам'ятати, що хоч той же Ісус Христос приходитиме на землю вдруге, але другий Його прихід буде в усіх виявленнях різнистя від першого.

Перший Його прихід, як ми знаємо з євангельської розповіді, стався для людей непомітно. Він зійшов як роса на землю, народившись тілесно, як мале Дитя, але другий прихід Його буде "з великою потugoю й славою" (Марка 13:26).

У перший прихід Христос проповідував Євангелію Правди, вказував дорогу спасіння, навчав про волю Божу. У другий прихід Він зробить іспит людському родові — як люди ісповідують ту євангельську науку в житті, як вони тримаються дороги спасіння, як вони виконують волю Божу не устами лише, а ділами віри.

У перший Свій прихід Ісус Христос дозволив, щоб Він був ведений беззаконниками "як ягня на заріз" (Дії 8:32) — на страждання й смерть на хресті; у другий прихід Він прийде як Цар Вселеної й Найвищий Суддя: "І перед Ним усі народи зберуться, і Він відділить одного від одного іх, як вівчар овець від козлів" (Матв. 25:32). Прочитаймо увесь 25-й розділ Євангелії від Матвія й нам стане цілком ясним той другий прихід.

Ісус Христос уважав необхідним, щоб люди знали майбутність, тому ще перед Своїм Вознесінням виявив волю Божу про Його другий прихід і що в той прихід має статися. Бог завжди виявляв Свою волю на майбутні віки. Бог за багато сот років через пророків заповів про перший прихід і що в той прихід має статися. Коли ми говорили про Народження Христове, взагалі про другий член Символа Віри, ми наводили пророцтва з Ст. Заповіту:

Було вказано точно про місце тілесного народження Спасителя — у Вифлеємі; було пророковано, що Він народиться від Непорочної Діви, що Він мусітиме незабаром по народженню втікати у Єгипет. Ми також згадували пророцтва, передбачення Божі, що Син Його буде виданий у руки беззаконників, що Він буде зневажений, розп'ятий, що Він воскресне на третій день і вознесеться до Отця Свого на небо.

Всі пророцтва, передбачення Божі сповнилися. І Бог повідав людям також пророцтво про другий прихід Сина Свого через Нього ж Самого, через стародавніх пророків, через апостолів. Той другий прихід Ісуса Христа з ангелами, у сяйві сили й могутності здається незвичайним і багато скептиків, невіруючих вважають, що таке неможливе.

Але згадаймо при цьому, що й усе, зв'язане з першим приходом, багатьом людям здавалося так само нечуваним, дивним і неможливим, але ми, віруючи в Христа, тепер знаємо й переконані, що те все справді сталося. Бог не може бути неправдомовцем, "Бо для Бога все можливе" (Марка 10:27).

Через те ми, православні християни, твердо вірюємо, що Христос "знову прийде судити живих і мертвих, і Царству Його не буде кінця". Амінь.

Про те, що станеться під час другого приходу Господнього, будемо говорити в наступній нашій розмові на цю тему.

ЩО СТАНЕТЬСЯ В ЧАС ДРУГОГО ПРИХОДУ ІСУСА ХРИСТА?

(2-га на 7-й чл. С. В.)

Багато неправдивих, в суті своїй єретичних віроятнавчань різних сект основуються на невірному розумінні, що має статися в час Другого Приходу Господнього. Через те є секти, які навчають, що Христос уже прийшов, деято навіть називає й рік, 1914-й, коли розпочалася I-ша Світова війна. Фальшиві вчителі навчають, що, мовляв,

Христос прийшов знову на землю непомітно, як і перший раз.

Ми знаємо, що Христос прийде несподівано: "Бо як блискавка та вибігає зо сходу, і з'являється аж до заходу, так буде і прихід Сина Людського" (Мат. 24:27). Але ми також із свідчення самого Господа Ісуса Христа знаємо, що другий прихід буде помітний для всього світу, для всіх народів.

В Євангелії від Матвія так записані слова Христові про другий прихід: "*І того часу на небі з'явиться знак Сина Людського, і тоді заголосять всі земні племена*", і побачать вони "Сина Людського, що йтиме на хмарах небесних" із великою потugoю й славою.

І пошле Ангелів Своїх Він із голосним сурмовим гуком, і зберуть Його вибраних — "від вітрів чотирьох, від кінців неба аж до кінців його" (Матв. 24:30-31).

У Євангелії від Марка додатково записано слова Христові про ту ж подію Його приходу:

"Сонце затмиться, і місяць не дасть свого світла, і зорі спадатимуть з неба, і сили небесні порушаться..." і побачать тоді "Сина Людського що йтиме по хмарах" (Марка 13:24-26).

Отже говориться про великі космічні зміни, чи потрясення, які тоді мають статися, а яких тепер ще немає.

Друге: "*І перед Ним усі народи зберуться*" (Мат. 25:32). У час приходу Господнього "усяке коліно вклоняється буде Мені, усякий язик присягне й Мені скаже: Тільки в Господі правда та сила" (Ісаїї 45:24).

Подібно ж стверджує ап. Павло:

"Бо написано: "Я живу, каже Господь, і схилиться кожне коліно передо Мною, і визнає Бога кожний язик" (Рим. 14:11).

І дуже важливо пам'ятати свідчення ап. Павла про другий прихід Христовий:

"Бо це ми вам кажемо словом Господнім, що ми, хто живе, хто полішений до приходу Господнього, — **ми не попередимо покійних**. Сам бо Господь із наказом, при голосі Архангела та при Божій сурмі зійде з неба і **перше воскреснуть умерлі в Христі**, потім ми, що живемо й зостались, будемо схоплені разом із ними на хмараах на

зустріч Господню на повітрі, і так завжди з Господом будемо" (І Сол. 4:15-17).

Із того нам цілком ясно, що в другий прихід Господній Христос воскресить усіх померших, усіх народів. Усім раніше помершим будуть дані тіла, а ті, що доживуть до приходу Господнього, зазнають змін, перемін тілесних, усі будуть підняті "на зустріч Господню в повітрі".

Чи було вже загальне воскресіння померлих? Чи були піднесені в повітря ті, що живуть тілесно? Чи був Суд Господній над усім родом людським, над усіма народами? — Очевидно, ні, — це ясно усім людям із здорововою головою.

Поставмо також питання *Чи нам треба боятися другого пришестя Господнього?*

У 25-му розділі Євангелії від Матвія, Ісус перед Своїми стражданнями заповів, що всім людям, які виявляють у житті справжню любов до Нього через виявлення любові до близького, тобто — ті, які намагатимуться жити по Заповідях Його, йм буде сказано:

"Прийдіть, благословені Мого Отця, посядьте Царство, уготоване вам від закладин світу" (Мат. 25:34).

Отже людям, які чесні й правдиво визнають Христа, немає чого боятися другого Його пришестя, а навпаки — з радістю й надією сподіватися заслуженої нагороди у вічності.

Христос прийде як могутній і найвищий Суддя, це — так; але ніколи нехай не покидає нас істина, що Христос не тільки Суддя, але одночасно люблячий Бог, і одночасно Син Людський, який знає нашу людську природу й людські слабості. Христос не сподівається від нас неможливого. Він тільки сподівається від нас виявлення взаємної любові:

"Оце Моя заповідь, — щоб любили один одного ви, як Я вас полюбив" (Ів. 15:12).

Але через те, що Христос буде Суддя найсправедливіший, непідкупний, то, безумовно, що Він тих, якічинили зло, що виявляли до близьких своїх ненависть ділами своїми, — тих покарає, — це безсумнівно. Про те також засвідчив Господь:

"Тоді скаже Й тим, що ліворуч: "Ідіть ви від Мене, прокляті, у вічний огонь, що дияволові та Його посланцям приготований" (Мат. 25:41).

На землі, навіть при найбільш справедливих державних устроях, можуть мати вплив на присуд всякі людські заходи: підкупство, маєтки, загальні людські впливи, адвокати, які часом людським красномовством і жонглюванням параграфів різних законів можуть доказувати, що найбільший злочинець виглядає на святої. Але Суд Божий — це буде виявлення абсолютної справедливості.

Також на підставі свідчення від Бога, ми повинні бути свідомими, що після приходу Господнього, життя на землі не буде таким самим, як нині, коли творяться різні несправедливості, зло й різні жахливі події, тяжкі страждання. Господь на віки вічні відділить, як Він каже, "овець від козлів", ті, що чинили зло, підуть у місце приготовлене "дияволові та Його посланцям".

Ми вже звернули вашу увагу попередньо, що з другим приходом Господнім стануться великі космічні зміни й перетворення у вселенній, коли, як сказав Христос, "сили небесні порушаться" (Мат. 13:25), а св. ап. Петро свідчить, що "за Його (тобто — Христовою) обітницею ми дожидасмо неба нового й нової землі, що правда в них перебуває" (2 П. 3:13).

То не міркування ап. Петра, він говорить про обітницю — обіцянє від Христа, від Бога. Ап. св. Іван у своїй пророчій книзі Нового Заповіту, Об'явленні, духовним зором уже бачить те нове небо й нову землю:

"І бачив я небо нове й нову землю, перше бо небо та перша земля проминули, і моря вже не було" (Об. 21:1).

Отже з другим приходом Господнім буде новий життєвий простір, зовсім інше життя, де вже не буде недосконалості нашого теперішнього земного життя, де часто панує зло, неправда, багато терпіння й страждання, де панує невідклична тілесна смерть. У тому новому, прийдешньому світі, як свідчить ап. Іван Богослов:

"Бог кожну слезу з очей їхніх зітре, і не буде вже смерти. Ані смутку, ані крику, ані болю вже не буде, бо перше минулося" (Об. 21:4).

Те все має статися з другим приходом Господнім. Отже нам ще більш ясно, що другий прихід Господній ще не відбувся. Але він неминуче відбудеться, Господь прийде, і то прийде несподівано, без попередження, як і обіцяв.

Тому завжди зі щирістю й любов'ю виявляймо нашу віру й любов у Господі. "Тож пильнуйте, і кожного часу молітьсяся, — як сказав Христос, щоб змогли... стати перед Сином Людським" (Луки 21:36). Амінь.

КОЛИ ПРИЙДЕ ВДРУГЕ ІСУС ХРИСТОС?

(3-тя на 7-й чл. С. В.)

У двох попередніх розмовах про другий прихід Господній на землю вже було досить вияснено на підставі Св. Письма, для чого вдруге приходитиме Христос і що станеться під час того приходу.

Для правдиво ісповідуючих Бога, для православних християн, те пізнання волі Божої про майбутню долю людського роду є вистачаючим, щоб зорганізувати й скерувати своє життя на дорогу спасіння. Але ми живемо серед іншовірних людей і чуємо гістеричні крики й голоси людей, які духовно блудять, які голосять день-у-день, що ось-ось прийде вдруге Христос, які "Друге пришестя Христове зробили для себе центром учення Нового Заповіту". І те фанатичне голосіння часом турбус наших людей, наші вірні хочуть чути наші аргументи на ті крики заблудлих.

Справа в тому, що деякі люди хочуть конче знати час, коли прийде Син Божий на землю. Вони хапають олівці, запопадливо читають Біблію й намагаються вирахувати рік, навіть точну дату, коли вдруге прийде Христос. Скільки таких сектантів те робить, — ми не знаємо.

Можливо найбільший яскравий приклад того схилення ілюструє подія, яка сталася 22-го жовтня 1844 року в Сполучених Штатах Америки. В той день на од-

ній горі в штаті Нью-Йорк зібралося біля двох тисяч людей, одягнених у довгих білих одежах, які співом релігійних гимнів, в духовнім піднесені чекали на другий приїзд Ісуса Христа на землю.

Чому в тім місці, на тій горі? — Бо там, за їхнім переконанням, зібралися найбільш праведні й ті, які розуміють волю Божу на підставі пророцтв. Отже туди, до них праведних і розуміючих мусить прийти Христос...

Абсурд? Очевидно — так. Але ми не осуджуємо тих людей: вони були щирі у своїй вірі, вони нікому не пошкодили, — тільки собі. Перед тим, як іти на гору зустрічати Христа, вони просили один в одного прощення, роздали своє майно, бо сподівалися, що настане Страшний Суд і вони нічого матеріального не потребують.

Якщо й була їхня вина, то тільки та, що вони дали себе обманути, що їх вів духовний сліпець, а, як засвідчив Господь, "коли сліпий сліпого водить, то обое до ями впадуть" (Матв. 15:14).

Той рух до зустрічі Христа в другому пришесті стався не випадково. Люди довірялися сліпцеві протягом більше десятка років. Історична розповідь, на підставі перевірених фактів, передає нам, що Вільям Мілер, людина з нижчою освітою, але досить запальна, приїднався в 1816 році до однієї баптистської громади в штаті Нью-Йорк і завзято почав читати й вивчати Біблію. Тим більше, йому казали, що як він буде більше читати її, то знайде спасіння.

Мілер хотів узнати долю людства, знайти розгадку на кінець світу, тим більше, проповідники заохочували до того. Але він пішов далі, ніж будь-який баптистський проповідник. Читаючи Біблію, пророцтва Даниїла, він вирішив, що знайшов визначення, коли в друге прийде Христос, а саме: у восьмому розділі, вірш 14, він знайшов такі слова:

"Аж до двох тисяч і трьох сотен вечорів-ранків, — тоді буде визнана очищена свяตиня".

І Мілер зі своїми однодумцями вирахував, що від часу пророцтва Даниїла до 1843 року якраз міне зга-

даних 2300 років, отже тоді вдруге на землю має прийти Ісус Христос.

Від 1831 року Вм. Мілер почав запально проповідувати, про скорий прихід Ісуса Христа. Від 1840 року він зі своїми однодумцями почав видавати журнал "Signs of Time", в перекладі на українську мову, — "Ознаки часу", в якому пристрасно кликали до покаяння, бо Христос ось-ось прийде.

Пройшов 1843 рік, а Христос не прийшов. Мілер із своїми однодумцями почали перераховувати й призналися, що трапилася помилка в обрахунках і оголосили, що Ісус Христос прийде точно 22-го жовтня 1844 року й Мілер вказав своїм послідовникам, де і як зустріти Христа.

Усім відомо, що в 1844 році ні 22-го жовтня, ні якого іншого дня Христос не прийшов, але адвентисти й далі видають той журнал "Signs of Time", видають його в багатьох мовах, і для українців під назвою "ОЗНАКИ ЧАСУ".

І в тому журналі, і в усій їхній літературі завжди центральна тема — це другий прихід Ісуса Христа. Прихід по-латині — "адвент", тому й своє віроісповідання вони називають адвентистським, самих себе — адвентистами сьомого дня. Українці їх простіше називають — суботниками, бо послідовники Вм. Мілера, на пораду двох жінок — Рахилі Престон і Гелен Вайт почали день Господній святкувати замість у неділю — в суботу, як євреї.

Після невдачного згадування про другий прихід Ісуса Христа в 1844 році, вираховували їхні провідники й пропагували той прихід на 1911 рік, потім на 1925, 1945, а тепер кажуть, що прийде Він у 1995 році. Що ж, поживемо, — побачимо. А до того часу для підтримання тієї пропаганди про прихід Господній члени-адвентисти мають далі платити 10% від своїх заробітків до каси своїх громад.

Дивне в тому хібащо те, що увесь час знаходяться люди, які вірять різним сліпцям і фальшивим пророкам. Мілер був просто сліпець, він був людина щира, віруюча, але через брак загальної й богословської освіти, попавши у невідповідні обставини, заблудився. Але треба

сумніватися, щоб теперішні освічені іхні провідники, маючи стільки провалів у своїх передбаченнях чи іхніх попередників, щоб вони широко самі вірили в дату 1995 року.

Що ж сказав Сам Господь Ісус Христос про час, чи дату Свого другого приходу? — Зачитую з Євангелії від Марка, 13 р., 32 вірш:

"Про день же той чи про годину не знає ніхто: ні Ангели на небі, ні Син, — тільки Отець".

У Євангелії від Матвія стверджено те саме словами: "А про день той й годину не знає ніхто, ані Ангели небесні, ані Син, — лише Сам Отець" (Матв. 15:14).

Тут уже не може бути жодного сумніву: Христос засвідчив, що Він Сам не знає про час другого Свого приходу на землю, то як можуть люди вираховувати якусь дату, якийсь рік Його приходу?

Треба не мати глузду, або совісти, щоб після того казати, що, мовляв, що точно дня чи години не можна знати, але рік можна знати...

Це не покликання християн вгадувати час приходу Господнього, а виконувати науку Христову, Його Заповіді, подані в Євангелії. Люди, які хочуть толковувати, пояснювати символічні пророцтва на свій лад, мусіли б пам'ятати свідчення ап. Петра.

"...що в Господа один день — немов тисяча років, а тисяча років — немов один день" (2. П. 3:8). І це також не дослівно, а треба розуміти на підставі вияснень у багатьох інших місцях (які ми наводили в попередніх розмовах), що Бог перебуває поза будь-яким часом. Наш час — це явище зумовлене обертанням нашої землі навколо своєї осі й навколо Сонця, а Бог перебуває по над світом, де немає того планетного руху, де немає плину часу, де не може бути старіння. Бог ніколи не старіє, Він завжди був, є й буде Той самий.

Навіть сучасні найбільші фізики, космологи, астрономи стверджують, що коли б людина осягнула швидкість, з якою проходить світло, то вона б вийшла поза межі всякого часу й старіння (ми про те згадували на нашій радіопередачі докладніше).

Для тих, які журяться, яким нетерпеливиться, що ось так довго Господь не приходить, ап. Петро роз'яснює:

"Не бариться Господь з обітницею, як деякі вважають це барінням, але вам довготерпить, бо не хоче, щоб хто загинув, але щоб усі навернулися до покаяння" (2 П. 3:9).

Отже з того вияснення св. ап. Петра нам мусить бути ясно, ми мусимо бути свідомі, що Бог не поспішає посылати Сина Свого на землю, щоб Він чинив суд над родом людським; Бог дарує людям час, щоб усі люди мали нагоду покаятися й спастися.

Але Господь може прийти будь-коли, несподівано. Ми в Православії ніколи не намагаємося взнати день, чи рік другого приходу Господнього, але, керуючись настановами Ісуса Христа і Його апостолів, повинні так жити кожного дня, щоб він міг бути останнім, щоб ми завжди могли зустріти Господа. Ми не боїмося приходу Ісуса Христа, бо ми Христові увесь час, ми перебуваємо з Ним у єдності в Церкві Його, — через Таїнства, через Слово Його Евангелії.

Той, хто дотримується правил їзди на дорогах, хто дотримується правопорядку в житті, той не потребує оглядатися чи іде поліція, не потребує боятися будь-кого, хто наглядає над дотриманням законності в державі, де панує справедливість. А держава, Царство Христове — це Царство найбільшої справедливості. Тому ми завжди з любов'ю й радістю готові зустріти Господа й упевнені, що Його суд Буде справедливий. Тому ми, за св. ап. Іваном Богословом кажемо: "Прийди, Господи Ісусе!" (Об. 22:20).

Але ми не будемо встановлювати ні дати, ні року Його приходу, не будемо казати, чи Він скоро чи не скоро прийде, бо про те знає тільки Отець Небесний, як про те засвідчив Син Його, а наш Господь Ісус Христос. Амінь.

"...І ЦАРСТВУ ЙОГО НЕ БУДЕ КІНЦЯ"

(4-та на 7 чл. С. В.)

Висловлюючи віру в другий прихід Ісуса Христа, ми в кінці стверджуємо, що "Царству Його не буде кінця". Те визначення, звичайно, основується на свідченні Св. Письма. У дальшій розповіді буде подано й інші свідчення з Біблії, але найбільш ясно й просто сказано було про те в Євангелії від Луки (1:33):

"І повік царювати Він... і царюванню Його не буде кінця". Ще псальмопівець-пророк свідчив: "Престол Твій, о Боже, на вічні віки" (Пс. 45:7).

Найперше ми мусимо розуміти, що Царство Христове почалося, Христос воцарився тоді, як перемігши смертю смерть, воскреснувши, вознісся на небо й "сів праворуч Бога-Отця", як стверджується в Кол. 3:1 і багатьох інших місцях Св. Письма, про що ми вже згадували в попередніх розмовах.

Також у нашій християнській свідомості необхідно мати ясність, що Царство Боже взагалі, Царство Небесне зокрема — це також і є Царство Христове. Бо ж Сам Господь Ісус Христос засвідчив: "Я — в Отці, а Отець — у Мені" (Ів. 14:11).

Ми ніколи не повинні забувати, що Бог єдиний, який виявляє Себе в троїчності, в трьох постатах (чи іпостасях). Св. ап. Ів. Богослов навчає нас: "Бо троє свідчать на небі: Отець, Слово й Св. Дух, і ці троє — одно" (Ів. 5:7).

Царство Боже на землі — це Церква Христова у найвищому розумінні. Якщо ми охрещені в ім'я Отця, і Сина, і Св. Духа, якщо ми отримали Дар Св. Духа в Таїнстві Миропомазання, — то в нас посіяно зерна для зросту Царства Божого. Це тому Господь і сказав, що Царство Боже треба шукати "всередині нас".

Коли ті зерна Царства Божого посіяні в нашій душі й коли люди подбають, щоб вони проростали, давали плоди, коли ми ісповідуємо Христову Науку молитвою і життям нашим, коли ми постійно причащаємося Словом

Божим і Його Дарами в Таїнствах євхаристії, коли у відносинах між нами панує любов, то ми є учасниками й будівниками Царства Божого на землі.

І ті учасники й будівники Царства Божого на землі можуть сподіватися Царства Божого Небесного, бо як свідчить ап. Павло:

"...хто сіє для власного тіла свого, той від тіла тління пожне, а хто сіє для духа, той від духа пожне життя вічне" (Гал. 6:8).

І коли Христос вдруге прийде до нас, щоб воскресити всіх людей, щоб судити живих і мертвих, то Він і покличе достойних учасників і будівників Царства Божого на землі до Свого вічного Царства і скаже ім:

"Прийдіть, благословені Мого Отця, посядьте Царство, уготоване вам від закладин світу" (Мат. 25:34).

А ті, що були недостойні покликання, виявили себе невіруючими чи лицемірами, що визнавали Христа тільки назовні, устами, тим скаже Син Божий і Людський: "Ідіть від Мене, прокляті, в огонь вічний, що дияволові та його посланцям приготований" (Мат. 25:41).

То слова Христові, і ми не можемо прийняти жодних людських міркувань, що пояснюють долю людства інакше. Вічного Царства Божого, по другому пришесті Христовому, коли за Його ж обітницею буде нова земля й нове небо (див. 2 Посл. ап. Петра 3:13), сподобляться іменно ті люди, про яких засвідчив Христос, іменно ті, які широко ісповідували Ісуса Христа за свого Господа й визнавали Отця Небесного, що Його послав у світ (Ів. 8:42), щоб спасті людський рід.

Читаючи Св. Євангеліє, ми знайдемо десятки висловів і пояснень Ісуса Христа про Царство Боже, іх неможливо наводити в цій короткій розмові. Нам важливо в даному разі, щоб християни, які хочуть правдиво ісповідувати Христа, щоб мали вірне розуміння, що Христос приходитиме вдруге не для того, щоб посісти царський трон земного правителя над усіми людьми земної кулі й творити тут найсправедливішу державу, як про те навчають, хибно толкуючи різні пророцтва, деякі секти. Про те ніколи Христос не навчав, натомість Він виразно засвідчив: *"Мое Царство не із світу цього"* (Ів. 18:36).

Ісус Христос є Цар душ наших у цьому віці й буде Царем-Володарем душ наших у майбутньому віці, по другому Його пришесті, коли людям праведності надані будуть нетління для вічного життя в новому світі, в Царстві Божому вічному, в якому вже не буде смерти (див. 1 Кор. 15:26).

Св. ап. євангелист Іван Богослов пише в своїй пророчій книзі про те ж: "Перейшло панування над світом до Господа нашого та до Христа Його, і Він зацарює на віки вічні" (Об. 11:15). Амінь.

"І В ДУХА СВЯТОГО..."

(1-ша на 8-й чл. Символа Віри)

Майже всі цивільні державні правила й закони встановлено тому, що дехто своїми діями в житті робив щось протилежне, яке було шкідливе для інших людей, чи й для себе самого, — протилежне тому, що Бог-Творець вложив у нашу совість.

Наприклад, встановлено межу найбільшої швидкості їзди на дорогах: 90-100 км. у містах — не більше 50 км. тому, що дехто намагався їздити з більшою швидкістю й тим міг, чи спричинявся до шкоди, нещастя і собі, і багатьом людям.

Заповіді "Не кради" не було б дано від Бога, якби ніхто не мав того злочинного наміру, в протилежність відчуттям совісти. Навіть першої Заповіді Божої — "Я є Господь Бог твій і нехай не буде в тебе інших богів, окрім Мене" не було б, якби деякі люди не практикували у своїй вірі многобожжя, в наслідок віддалення людей від істинного Бога-Творця, позбавлення відчуття правди.

Основні правди нашої Віри Христової визначено на основі Святого Письма й укладено в Символ Віри тому,

що дехто з християнських проповідників невірно навчали про Бога і в своєму віронавчанні відходили від євангельської науки Христової.

І-й Вселенський Собор Христової Церкви, який відбувся 325 року в Нікеї, подав основні визначення про Бога Отця й другу Особу Пресвятої Тройці — Ісуса Христа тому, що про ті віроісповідні поняття дехто хибно навчав, були певні суперечні думки, суперечки всередині Церкви Христової. Основною причиною скликання І-го Вселенського Собору, як уже згадувалося в одній із наших попередніх розмов, було єретичне, неправдиве вчення пресвітера Апія про Ісуса Христа. Він і його однодумці навчали, що Ісус Христос не рівнославимий з Отцем, не народжений від Отця попереду всіх віків, як сам Господь про те навчав, а творіння Боже. І хоч І-й Вселенський Собор осудив те єретичне вчення, але послідовники Апія залишились. В наступні десятиліття аріяни різних відтінків продовжували боротьбу проти правдивого — православного віронавчання Христової Церкви, опанували навіть імператорський двір у Константинополі й спромоглися на деякий час навіть поставити на патріарший престол у Константинополі єпископа Македонія. Македоній і його однодумці неправдиво навчали про Духа Святого, твердячи, що Дух Святий не Бог, а просто творіння Сина й є служебним Духом, як і ангели небесні, що Він підпорядкований Отцю й Синові.

Македоній був позбавлений своєї катедри у 360 році, але те фальшиве вчення було поширене серед його послідовників, різних угрупувань аріян. Тому Церква Христова скликала в 381 році другий свій Собор у Константинополі.

Отці Церкви, такі, як Василій Великий, Григорій Богослов, Григорій Нисський й інші старанно досліджували всі аргументи Македонія й його послідовників, перевірено було місця Св. Письма, де висловлено щось про Духа Святого. Все те було зреферовано, представлено на розгляд учасникам Собору й Вселенський Собор Христової Церкви визнав учення Македонія й його послідовників за єретичне, як таке, що противиться євангельській науці самого Господа Ісуса Христа, як протилежне тому, що навчали про Св. Духа апостоли.

Розгляньмо тут, бодай коротко, як навчав Христос і Його апостоли про Духа Святого. Про Божественну рівність і єдність Духа Святого ствердив Господь уже Його настановою своїм учням-апостолам:

"Тож Ідіть, і навчіть всі народи, християчи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа" (Мат. 28:19).

Отже тією настановою стверджено, що християни мають вірувати в єдиного Бога в Пресвятій Тройці, що перебуває в єдності й нероздільноті. Одночасно з того ясно, що ті три Особи, іпостасі, можуть бути тільки рівнославимі, ми їм маємо віддавати одинаковий поклін і славу, бо Бог Один у єдності, ми не можемо визнавати одну Особу Пресвятої Тройці більшим Богом, а другу, третю — Богами якогось нижчого рівня. То був би абсурд многобожжя.

Св. ап. єв. Іван Богослов дає безсумнівне визначення також: *"Бо троє свідкують на небі: Отець, Слово (тобто — Христос) й Святий Дух, і ці Троє — Одно"* (І Соборне Послання Івана 5:7).

Отже, коли ми спільноту Пресвятої Тройці можемо називати Господом—Богом нашим, коли ми Отця нашого визнаємо за Господа нашого, коли Ісуса Христа ми визнаємо за нашого Господа, то й Дух Святий є наш Господь. Тому 2-й Вселенський Собор визначив й окреслив, що ми віруємо

"І в Духа Святого, Господа Животворчого..."

Так та істина, правда Божа висловлена в нашему Символі Віри.

Св. ап. Павло, закінчуючи своє Послання до Коринтян, благословляє їх в ім'я єдиного Бога такими словами:

"Благодать Господа нашого Ісуса Христа, і любов Бога й Отця, і причастя Святого Духа нехай буде зо всіма вами!" (2 Кор. 13:13).

І тими ж словами благословляє священнослужитель у Православній Церкві під час Богослуження, коли на Літургії, по Символі Віри проспівають "Милість миру..." Тим благословенням, як і визначенням у Символі Віри стверджується та ж істина Христової Віри, що Бог один у Пресвятій Тройці й що всі Особи Пресвятої Тройці рівнославимі. Амінь.

"...ГОСПОДА ЖИВОТВОРЧОГО..."

(2-га на 8-й чл. С. Віри)

Господь наш Ісус Христос засвідчив у розмові з фарисеями: "...усякий гріх, навіть богозневага, простяться людям, але богозневага на Духа не проститься! Як скаже хто слово на Людського Сина, то йому проститься та: а коли скаже проти Духа Святого, — не проститься того йому ані в цім віці, ані в майбутньому" (Мат. 12:31-32). Подібно передають слова Христові євангелисти Марко й Лука.

З тієї настанови Христової нам ясно, що Дух Святий — Бог, що хула, зневага проти Св. Духа — це богозневага й що богозневага проти Духа Святого *непростима* ані в цім віці, ані в майбутньому. Через те, що таке ствердження дав Христос, то ми можемо його прийняти тільки як незаперечну істину — що то іменно так і буде. Людські міркування нам нічого не допоможуть.

Ісус Христос є найбільш приступний людям для пізнання, бо Він видимо перебував у людському тілі на землі. Його чули й бачили тисячі людей, тому Він для людей найбільш зрозумілий.

Духа Святого людям, звичайно, неможливо бачити, не можна тілесно відчувати. Дух Святий в новозавітних часах являвся видимо для людей у виді голуба під час Богоявлення — в час Хрестення Господнього в Йордані, у виді вогнених язиків під час Його зшестя на апостолів у день П'ятидесятниці, але ми всі свідомі, що дух Святий не голуб і не вогненні, полум'яні язики. Через те Дих Святий найменш зрозумілий з Осіб Пресвятої Тройці; Його можна відчувати іменно тільки духовно, пізнати тільки в дії на нас, в Церкві, у всесвіті.

Але Дух Святий дає первопочаток нашого життя, Він все й всюди проникає, все освячує, Він дає живлення для життя Церкви Христової. Тому кожне Богослужіння в Православній Церкві починається молитвою до Святого Духа, як також кожне приватне моління православних християн має починатися молитвою до Святого

Духа. Подаємо тут текст тієї молитви, яку кожний дорослий православний християнин мусить знати напам'ять:

"Царю Небесний, Утішителю, Духу Істини, що всюди єси і все наповняєш, Скарбе добра й життя Подателю, прийди і вселися в нас, і очисти нас від усякої скверни, і спаси, Добрій, душі наші".

Перед початком будь-яких громадських зборів, навчання в школі, перед початком будь-якого доброго діла ми звертаємося до Духа Святого, щоб Він оселився в нас, щоб освятив наші наміри, наші зусилля, щоб дав нам силу й благодать звершити добре діло на славу Божу.

І звершивши ту молитву, ми повинні з чесними намірами, з почуттям любові до Бога й близького провадити розпочате діло. Тільки маючи ті щирі й чесні почуття, ми отримаємо прошене — оселення благодаті Духа Святого в нас.

Церква Христова визнає Духа Святого як Господа Животворчого, бо через Нього Бог вселив життя у вселенну, через Нього все оживлює. Ще в другому реченні Біблії сказано, що коли у всесвіті була порожнеча, "темрява над безоднею", то "Дух Божий ширяв над поверхнею..." (Буття 1:2). Іменно Духом Божим було вселено життя в мертвоту матерії. Духом Своїм Бог вселив, вдихнув життя в створену людину (Буття 2:7).

Псальмопівець-пророк, прославляючи Бога, виголошує:

"Посилаєш Ти Духа Свого — вони творяться, і Ти відновляєш обличчя землі" (Пс. 103:30).

Пророк Езекіїл передає від Бога, що він пошле Духа Святого й Він оживить сухі кістки, і вони стануть знову людьми живими. "Так говорить Господь Бог: Прилинь, духу, з чотирьох вітрів, і дихни на цих забитих, — і нехай оживуть" (Езекіїла 37:6-9).

Духом Святым приготовлено зачаття Ісуса Христа, Сина Божого й Сина Людського в тілі людини. В Євангелії від Луки засвідчено, що ангел Господній, Гавриїл, промовив до Пр. Діви Марії:

"Дух Святий злине на тебе, і сила Всешинього обгорне тебе, через те то й Святе, що народиться, буде Син Божий" (Луки 1:35).

Ангел Господній сповістив Захарію, що його син Іван "наповниться Духом Святым ще з утроби своєї матері" (Луки 1:15). І ми знаємо з дальшої євангельської розповіді, що дійсно так сталося.

Господь Ісус Христос говорив Своїм учням на Тайній Вечері, що "Утішитель же, Дух Святий, що Його Отець пошле в ім'я Мое, Той навчить вас усього, і пригадає вам усе, що Я вам говорив" (Ів. 14:26).

І справдилося слово Господнє незабаром, — в день П'ятидесятниці, коли учні Христові перебували однодушно в молитві, "Усі словнились Духом Святым, і почали говорити іншими мовами, як ім Дух промовляти давав" (Дії 2:1-4), усі вони пригадали науку Христову — Дух Святий оживив і їхню пам'ять, і помножив їхні сили. Вони стали безстрашними проповідниками Христового євангелія в багатьох країнах, для різних народів.

Яскравим прикладом животворчої, оновлюючої сили Духа Святого може служити ап. Петро, який ще в Страсний четвер мав слабість через страх тричі відректися від свого Божественного Учителя, але коли Дух Святий зійшов на нього, властиво, — коли він сповнився Духа Святого, то не боячись ні сили юдейського синедріону, ні римської влади, почав проповідувати про Ісуса Назарянина, Його воскресіння. Петро, разом з іншими апостолами, що ще нещодавно замикали двері, "бо боялись юдеїв" (Ів. 20:19), свідчить безстрашно, що Ісус Христос вознісся на небо, "і обітницю Духа Святого прийняв від Отця, то й злив Він оте, що ви бачите й чуєте" (Дії 2:31-33).

Можна б навести тут багато прикладів животворчої сили Духа Святого, Який діяв на святих апостолів і їхніх наступників, але думаю, що всім нам є достатнім свідченням, що саме заснування — остаточне освячення Церкви Христової в день П'ятидесятниці звершилося Духом Святым. І Церква Христова виявилася незборима, незнищима, не дивлячись на жорстокі переслідування перших трьох віків, не зважаючи на всі дальші переслідування її слуг, руйнування її святынь, не дивлячись на жорстокі переслідування правдиво віруючих й ісповідуючих християн під владою безбожників у наші часи, бо в ній безперервно діє благодать Духа Святого. Він

безперервно оновлює, оживлює її сили, вселяє й зміцнює віру людей, які належать до неї. Іменно тому, як засвідчив Господь, "І сили адові не переможуть Й" (Мт. 16:18).

Усі Таїнства й освячення в Церкві Христовій, в тому числі перетворення хліба й вина в Тіло й Кров Христові під час Таїнства Євхаристії, звершується животворчою силою Духа Святого, який перебуватиме в Церкві, по слову Христовому, до кінця віку (Ів. 14:16). Амінь.

"...ЩО ВІД ОТЦЯ ПОХОДИТЬ"

У Православному віроісповіданні ми визнаємо й декларуємо у нашому Символі Віри, що віруємо у "Духа Святого, Господа Животворчого, що від Отця походить" Дехто перекладає замість "походить" — "сходить", але тим висловлюється те саме значення й розуміння: джерело, звідки виходить, вилонюється Дух Святий — Бог Отець.

Те визначення про сходження Духа Святого від Отця дав нам сам Господь Ісус Христос. Подаймо тут декілька незаперечних свідчень з Євангелій.

"І вблаштував Отця, — і Втішителя іншого дасть вам, щоб із вами повік перебував, Дух Правди..." (Ів. 14:16).

Далі Христос, у розмові з учнями Своїми на Тайний Вечері дає уточнення, що Утішитель — Дух Правди і є Дух Святий. У тому ж 14-му розділі, в 26-му вірші написано:

"Утішитель же, Дух Святий, що Його Отець пошле в Ім'я Моє..."

І знову ж, у дальшій розмові з учнями Своїми, Господь сказав:

"А коли Втішитель прибуде, що Його від Отця Я пошлю вам, — Той Дух Правди, що походить від Отця, Він засвідчить про Мене" (Ів. 15:26).

Тому, коли на 2-му Вселенському Соборі Христової Церкви в Константинополі, у 381 році, необхідно було цілій Церкві Христовій висловити як вона ісповідує Духа Святого — третю Особу Пресвятої Тройці, то й записали в Символі Віри, що Дух Святий "від Отця походить". На таке правдиве визначення, згідно з Христовою науковою погодилися всі учасники Собору, представники Західної Римської Церкви й представники всіх Східних Церков. І всі погодилися, що то справді незаперечна й незмінна істина Божа, всі прирекли триматися її й визнавати повсякчасно.

Але з бігом часу, у 7-му столітті, в Західній Римській Церкві з'явилися мудрування деяких богословів, що Дух Святий сходить не тільки від Отця, але й від Сина. Місцевий Ахенський Собор Церкви, який відбувся під головуванням імператора Карла Великого навіть звернувся з проханням до папи Льва 3-го, щоб він дозволив додати в Символі, що Дух Святий сходить і від Сина, але папа відмовився порушувати визначену істину в Символі Віри.

І хоч особисто ніби погоджувався, що той додаток треба вставити, але заборонив виголошувати те в Символі Віри під час Богослуження й ради миру зі Східною Церквою, наказав викарбувати на металевих дошках Символ Віри в латинській і грецькій мовах з таким текстом, як його було прийнято на Вселенських Соборах у Нікеї й Константинополі.

Ті дошки з текстом Символу Віри було прикріплено при вході до базиліки св. Петра. І там же було викарбувано:

"Я, Лев 3-й, поставив це з любови до православної віри й для охорони її". Але, як показали дальші десятиліття, справжньої любові до православної віри в Римі не плекалось і вже в половині 9-го століття було введено додаток до 8-го члена Символа Віри про сходження Духа Святого і від Сина.

Різні протестантські угрупування, які вийшли в наступні століття з Римської Церкви, хоч відкинули багато необхідних Таїнств і освячень, відкинули в більшості богослужбову практику Римської Церкви, але в Символі зберегли отої римський додаток — "філіокве". І так воно в більшості залишається й до нині.

Тут треба зауважити, що той відхід від загальновизначененої істини, введення Римською Церквою нового догмату про походження Духа Святого і "від Сина", а пізніше і введення, проголошення інших догматів, не зважаючи на інші Церкви, і було одною з причин остаточного поділу Христової Церкви на Східну й Західну в 1054 році. Ми не хочемо тут нікого обвинувачувати, а тільки стверджуємо ті сумні історичні факти, які сталися в минулому, і які, на жаль, мають вплив на життя Церкви Христової в теперішньому часі. Церква Христова на землі лишається поділеною, але перед нашою совістю завжди стоїть питання, яке поставив св. ап. Павло:

"Чи ж Христос поділився?" (І Кор. 1:13).

Ми зробили в нашій розмові деякий відступ від теми, зробивши коментар до історії Церкви, але пізнання нашого християнського віронавчання без осмислення історії також неможливе. Та вернімось безпосередньо до визначененої теми.

Чи є якісь свідчення в Євангелії Самого Господа Ісуса Христа, що й від Нього сходить Дух Святий? Римо-католицькі богослови на доказ того наводять слова Христові, які Він сказав Своїм учням після Свого Воскресіння:

"Мир вам! Як Отець послав Мене, і Я вас посилаю". Сказавши оце, Він дихнув, і говорить: "Прийміть Духа Святого!" (Ів. 20:21-22).

Однаке, Православна Церква вважає, що той заклик Ісуса Христа прийняти Духа Святого має характер часово обмежений і тільки на певну місію. Повнота благодаті Духа Святого тоді не зійшла на Його учнів, — це ж ясно всім, хто бажає пізнати правду. Адже ж перед Своїм Вознесінням на небо Ісус Христос давав останню настанову Своїм учням і сказав ім:

"...не відходити з Єрусалиму, а чекати обітниці Отчої... ви ж охрещені будете Духом Святым через кілька цих днів" (Дії 1:4-5).

І там же у 8-му вірші знову подано Господню настанову:

"Та ви приймете силу, як Дух Святий злине на вас, і Моїми ви свідками будете в Єрусалимі, і в Юдеї та в Самарії, та аж до останнього краю землі".

Та остання настанова Христова беззаперечно свідчить, що учні Христові не прийняли від Нього повноту Духа Святого, що сходження Духа Святого треба було чекати від Отця Небесного, на те була обітниця Отча, і на те була обітниця Христова на Тайній Вечері, текст якої ми вже наводили попередньо.

Із дальшої розповіді Дій Святих Апостолів ми знаємо, що дійсно та обітниця Отча була сповнена на 10-тий день по Христовому Вознесінню.

"Коли ж почався день П'ятидесятниці, всі вони однодушно знаходилися вкупі. І нагло зчинився шум із неба, ніби буря раптова зірвалася, і переповнила ввесь той дім, де сиділи вони. І з'явились ім язики поділені, немов би огненні, та й на кожному з них по одному осів. Усі ж вони сповнилися Духом Святым, і почали говорити іншими мовами, як ім Дух промовляти давав" (Дії 2:1-4).

Кожна чесна людина, яка щиро хоче піznати волю Божу, мусить призвати на підставі того незаперечного свідчення, що повнота Духа Святого зійшла на учнів Христових — апостолів від Отця Небесного. Це було сповнення обіцянки Христової, виголошеної на Тайній Вечері, перед Своїм стражданнями: "...від Отця Я пошлю вам. Той Дух Правди, що походить від Отця" (Ів. 15:16).

Є в Святому Письмі інші, додаткові докази, які свідчать, що в Православії ми ісповідуємо істинно про сходження Духа Святого, є також інші аргументи західних римо-католицьких богословів на своє оправдання, ми навели вгорі тільки основні, принципові, бо не хочемо ускладнювати нашої розповіді. Можемо хібащо додати, що Адам Зернікав, який у 18-му столітті перейшов з римо-католицтва на Православіє, у своїм творі "Про походження Духа Святого" наводить біля тисячі свідчень із творів Св. Отців Церкви перших віків християнства в користь православного вчення про Св. Духа.

Взагалі ж ми в Православії визнаємо, що Отець, Син і Св. Дух перебувають у єдності. Бог у Пресвятій Тройці Єдиносущний і Неподільний. Тому багато з тисячолітньої пристрасної полеміки про походження Духа Святого нам можуть здаватися зайвими взагалі.

Ми, люди, не можемо знати глибину Божого буття, взаємовідносин між Особами Пресвятої Тройці. Ми знаємо тільки те, що нам відкрив Син Божий — Ісус Христос. А він нам виразно сказав:

"І Сина не знає ніхто, окрім Отця, і Отця не знає ніхто, крім Сина, та кому Син захоче відкрити..." (Мат. 11:27; подібно ж у Лк. 10:22).

Нам Син Божий повідав, що Він "Однороджений від Отця" (Ів. 1:14); Ів. 3:16) і ми віруємо й ісповідуємо, що Він народжується від Отця. Нам Христос ясно сказав, що Дух Святий *сходить від Отця* й ми віруємо в те, ісповідуємо ті істинни незмінно, хоч не все ми можемо розумом пізнати, зрозуміти.

Святий Іван Дамаскин, авторитет якого визнає і Православна і Католицька Церква говорить так:

"Хоч ми навчені, що є різниця між народженням і сходженням, але в чому полягає та різниця, і що таке народження Сина й сходження Духа Святого від Отця, — ми не знаємо" (К. Догм. Богосл., Прот. М. Помазанський).

Тими простими словами, приступними для нашого сприймання, "народжується" і "сходить" від Отця" — визначені містичні, таємничі дії нашого Бога-Творця, але вони тільки наближено до наших людських понять передають таємниці Божого виявлення...

"Бог є Дух", як засвідчив Ісус Христос у розмові з самарянкою (Ів. 4:24). Тобто, — Бог є духовна, таємна Істота, що виявляє Себе для людей у Пресвятій Тройці, яка не може бути пізнана обмеженими можливостями людського розуму, а тільки духовно, — вірою. Амінь.

— — — — —

ДУХ СВЯТИЙ, "ЩО ГОВОРІВ ЧЕРЕЗ ПРОРОКІВ"

(4-та на 8-й чл. С. В.)

У нашому християнському Символі Віри, як одну із основних правд, ми визнаємо, що Дух Святий говорив через пророків. Тим визначенням ми визнаємо, що змістом своїм Святе Письмо, Біблія, окремі книги якої писали окремі пророки в різні часи, передають волю й настанови Божі, а не людську науку. Бо хоч пророки й були люди, але надхненні Духом Святым, сповнені Духом Святым, вони були устами Божими для людей, вони промовляли й писали в ім'я Боже. (2 Петра 1:21).

Св. ап. Яків свідчить у своєму Соборному Посланні до всієї Христової Церкви: "Візьміть, браття, пророків за приклад... вони промовляли Господнім Ім'ям" (Як. 5:10).

В Святому Письмі є багаточисельні свідчення про те самих пророків, наведемо тут декілька. Як свідчить пророк Самуїл, пророк-псалмопівець Давид, незадовго перед кінцем свого земного життя, висловився так: "Дух Господній говорить в мені, а слово Його — на моїм языку" (2 Самуїла 23:2).

Пророк Езекіїл (11:5) сказав:

"І зійшов на мене Дух Господній та й до мене сказав: "Скажи: Так говорити Господь..."

Але, безумовно, самі свідчення пророків, що через них говорить Дух Святий, що вони передають волю Божу, були б не цілком переконуючими для людей, коли б іхні настанови від Бога й передбачення не спрвджувалися, не здійснювалися.

Коли пророк Мойсей передавав ізраїльтянам волю Божу, обіцянки від Бога, передбачення як має статися іхній вихід з Єгипту й те іменно ставалося, то це переконувало віруючих ізраїльтян, що Мойсей не якийсь голословний самозванець, а іменно пророк від Бога.

Коли пророк Ілля попереджував ізраїльтян, особливо його правителів, що через іхнє відступництво їм

буде кара від Бога — не буде три з половиною роки дощу (див. 17 і 18 розділи Книги Царів), то багато зарозумілих ізраїльтян могли не вірити Йому; але коли іменно те сталося, коли також по його ж прилюдній молитві Бог послав Милість Свою, то ті, які пережили ту страшну посуху й голод — кари від Бога, увірували, що Ілля справді пророк Божий, що через нього говорив Дух Святий. На приклад з Іллею вказує св. ап. Яків (5:17-18), про нього ж згадує Й Господь Ісус Христос.

Ми, християни, люди Нового Заповіту, отримали в спадщину здійснення, сповнення багатьох пророцтв про прихід Спасителя, Сина Божого, на землю. Про Його прихід пророкували Давид, Ісаїя, Міхей за багато сот років перед тим, як те сталося, отже ми багатократно пересвідчені, що дійсно через тих пророків говорив Бог, бо тільки Бог Духом Святым міг вселити в них знання про прийдешнє. Христос докоряючи фарисеям, сказав, що про Нього писав Мойсей (Ів. 5:46); отже за тисячоліття перед Його приходом, Дух Святий говорив про Христа через пророків.

Св. ап. Петро стверджує: "Бо пророцтва ніколи не були з волі людської, а звіщали Його святі Божі мужі, проваджені Духом Святым" (2 П. 1:21). Тому то ап. Павло говорить (2 Тим. 3:16):

"Усе (Святе) Писання Богом надхненне, і корисне для навчання..."

Тому то Христос і закликає: "Дослідіть но писання.. вони ж про Мене свідчать" (Ів. 5:39).

Досліджуючи Св. Письмо Ст. Заповіту, по настанові Господа Ісуса Христа, ми знаходимо, що ще патріархові Якову було обіцяно (Іс. 44:3), що Бог "виллє Духа Свято-го на насіння" Якова, тобто на його нащадків.

В Ст. Заповіті Дух Святий сходив на окремих вибранців Божих — пророків, але в Новому Заповіті сповнилася та обіцянка Божа, коли Дух Святий зійшов на цілу Церкву Христову в день П'ятидесятниці:

"Усі ж сповнилися Духом Святым, і почали говорити іншими мовами, як їм Дух промовляти давав" (Дії 2:14).

І не треба думати, що в Церкві носіями Духа Свято-го були тільки апостоли, а тепер тільки єпископи. Дух

Святий від того часу перебуває в цілості Церкви взагалі, Духом Святым сповнені всі ми, що "В Христа хрестилися, у Христа зодягнулися", над якими приклалося зшестя Духа Святого. У Православній Церкві зразу ж по охрещенні священнослужитель у молитві Таїнства Миропомазання призыває Зшестя Духа Святого на новоохрещеного й, помазуючи св. Миром, говорить: "*Печать Дара Духа Святого*". Тоді ж, по нашій вірі невидимо сходить дар Духа Святого на нового члена Церкви Христової.

І цього православні християни ніколи не повинні забувати, бо це ж по науці апостольській ми звершуємо й по науці апостольській свідомість того, що Дух Святий перебуває в кожному із нас, повинна бути завжди з нами. Св. ап. Павло так про те навчає:

"Хіба ви не знаєте, що ваше тіло — то храм Духа Святого, що живе Він у вас, якого від Бога ви маєте, і ви не свої?" (І Кор. 6:19).

Коли ми збираємося на спільну молитву, Богослуження чи на Собор Церкви, — всі ми становимо одну спільноту в дарах Духа Святого, всі ми маємо під дією того Духа Святого, в побожності, в святості вирішувати всі наші проблеми.

Звичайно, Духом Святым даються нам різні дари і для виконування наших покликань у Церкві Христовій. Згідно з апостольськими настановами, через побожне життя й ширі молитви кожний повноправний член Церкви Христової може сподобитися різних дарів Духа Святого. Про те ап. Павло так навчає:

"Одному бо Духом дається слово мудrosti, а другому слово знання тим же Духом, а іншому віра тим же Духом, а іншому дари вздоровлення тим же Духом, а іншому роблення чуд, а іншому пророкування... (І Кор. 12:8-10).

Православна Церква Христова незмінно дотримується практики апостольської, що після Таїнства Хрещення, як уже згадано, ми молимось про прийняття дарів Духа Святого, бо без звершення того Таїнства прийняття Духа Святого не може бути повноти членства в Церкві Христової. Це не людські міркування, для підтвердження читаємо тут із Дій Св. Апостолів (8:15-17).

"А вони, як прийшли, помолились за них, щоб Духа Святого вони прийняли, бо ще ні на одного з них Він не сходив, а були вони тільки охрещені в ім'я Господа Ісуса. Тоді на них руки поклали, і прийняли вони Духа Святого".

Це тому, коли до нас приєднуються християни з різних протестантських віроісповідань, які вже були там охрещені, то ми Таїнство Хрестення не повторюємо, але звершуємо над ними Таїнство Миропомазання — Таїнство на прийняття Дарів Духа Святого, якого протестантські церкви не мають.

Але в нашій Православній Церкві ми маємо також інше Таїнство на отримання особливих Дарів Духа Святого на священнослужіння. Це також згідно апостольської практики: В 6-му розділі Дій святих Апостолів написано, що коли "учнів наможилося" й самі апостоли не могли задоволити всі духовні потреби членів Церкви Христової, то було вибрано сім мужів "повних Духа Святого й мудrosti" і їх було "поставлено перед апостолами, (апостоли), помолившись, вони руки поклали на них" (Дії 6:1-6).

Так було рукоположено, висвячено перших священнослужителів — дияконів. І в дальшій своїй діяльності апостоли настановляли, рукополагали собі помічників, ми у дальших наших розповідях наведемо більше прикладів на те із Святого Письма. Але тут тільки стверджуємо, що ми в Православній Церкві незмінно дотримуємося тієї апостольської практики й у Таїнстві священства наші єпископи звершують висвяту, рукоположення покликаних на дияконство, пресвітерство (священство) й єпископство, бо на священнослужіння, як і в часи апостольські, так і в наші потрібні особливі дари Святого Духа.

Важливо, щоб ми мали вірне розуміння, коли виголошуємо слова із Символа Віри, що ми віруємо "І В ДУХА СВЯТОГО, ГОСПОДА ЖИВОТВОРЧОГО, що ГОВОРИВ ЧЕРЕЗ ПРОРОКІВ", що Дух Святий давав їм не тільки дар висловлювати передбачення Божі на майбутнє, а що їм Дух Святий вселяв благодать розуміти волю Божу й давав їм силу висловлювати, передавати людям ту волю й настанови Божі, давав їм силу й благодать бути стійкими в іс-

повіданні Правди Божої, щоб вони могли бути зразками для вірності Богові.

Коли пророки, надхненні Духом Святым, говорили людям Правду від Бога, то багатьом людям, опанованих гріхами, особливо вельможам, правителям, які відступали від Бога, від Його настанов, все те не подобалося (правда завжди коле в очі, як говорить наше народне прислів'я); через те пророків такі люди ненавиділи, іх переслідували й вбивали, але пізніше ті ж люди, або Їхні наступники бачили, що маєstat пророків лишався в святості, бо Правда Божа не знищима, бо вона виголошувалася силою Святого Духа, ії не можна вбити разом з тілесним знищеннем пророків.

Через те істинні були слова Христові, виголошені до юдейської старшини:

"Горе вам, книжники та фарисеї, лицеміри, що пророкам надгробники ставите, і праведникам прикрашаєте пам'ятники, та говорите: "Якби ми жили за днів наших батьків, то ми не були б спільниками Їхніми в крові пророків". Тим самим на себе свідкуєте, що ви сини убивців пророків" (Мат. 23:29-31).

Дух Святий безперервно діє у Церкві Христовій, Ним, Господом Животворчим, вона постійно оновлюється й оживляється. У новозавітні часи Дух Святий промовляє не тільки через уста окремих праведників, а через Євангеліє Христове, через книги Дій Святих Апостолів, через Послання Апостольські, через пророчу книгу Нового Заповіту — Об'явлення св. ап. Івана. І нині Правда Божа докоряє людям, які ще й досі є рабами гріха, або зовсім відцуралися Єдиного Бога й Христа Господа, і тим людям не подобається свідчення Правди Духом Святым.

І нині фарисеї, лицеміри й безбожники в різних краях зневажають, переслідують тих, що голосять Правду Божу, які хотуть виконувати волю Божу, нищать, убивають речників Божої Правди; але Правда Божа й нині, як і в минулому проповідується силою Духа Святого, тому її не можна ні заперечити, ні знищити.

Це тому наша віра "в Духа Святого, Господа Животворчого, що від Отця походить...", що говорив через пророків", є твердою й непохитною. Амінь.

"В ЄДИНУ СВЯТУ СОБОРНУ Й АПОСТОЛЬСЬКУ ЦЕРКВУ"

ЦЕРКВА ОДНА

Коли б кого з нас запитати: Скільки є християнських Церков у світі? — то напевно не знайшлося б нікого, хто міг би дати докладну відповідь. Ми скоріше могли б назвати поіменно (один більше, а другий менше) які є церкви: Православна, Римо-Католицька, Англіканська, Лютеранська, Баптистська, Методистська й т.п.

Однаке правою є, що Христос заснував на землі одну Церкву й ми всі в нашему Символі Віри декларуємо, що віримо в "Єдину Церкву". Інакше й бути не може, бо Церква Христова — є духовне Тіло Його, а Тіло Христове може бути тільки одне. Тому й каже ап. Павло:

"Одне Тіло, один Дух... один Господь, одна віра, одне хрещення, один Бог і Отець усіх, що Він над усіма, і через усіх, і в усіх" (Еф. 4:4-6).

Отже Христос неподільний, як і Бог у Пресвятій Тройці неподільний. Тому, коли в світі існує багато християнських Церков, то це не в наслідок Божої волі, а з причин людської недосконалості. Не тому, що Христос поділився, а тому, що люди поділилися в розумінні, в прийнятті Ісуса Христа.

Ще в Посланні до Коринтян ап. Павло докоряв коринтянам, які поділилися по імені уподобаних проповідників:

"А кажу я про те, що з вас кожен говорить: я ж Павлів, а я Аполосів, а я Кифин, а я Христів. Чи ж Христос поділився? Чи ж Павло був розп'ятий за вас? Чи в Павлове ім'я ви вихрестилися?" (І Кор. 1:12-13).

Подібні питання можна б нині поставити до тих церковних угруповань, які поназивали себе різними мудрими людськими іменами, але лишаються від'рваними від єдиної Церкви Христової.

Вселенська Православна Церква Христова не претендує, що вона кількістю членів найбільша, не претендує, що вона адміністратійно найміцніша, найдоско-

наліша, не претендує також, що її члени найбільш праведні. Але Православна Церква Христова ісповідує, що вона є та ОДНА ЦЕРКВА, яку заснував Господь Ісус Христос, на яку зійшов Дух Святий у день П'ятидесятниці й освятив її.

То не просто людське самохвальство: Православна Церква затримала віронавчання первісної Церкви Христової, вона нічого не додала й нічого не відняла від часу Першого й Другого Вселенських Соборів, коли було визначено той Символ Віри, який у той час визнавала ціла й ЄДИНА ЦЕРКВА Христова.

Отже ці церковні угруповання, які під різними людськими міркуваннями й претензіями відійшли від всеоб'єднуючих і зобов'язуючих правд Віри Христової, — вони відійшли тим самим від ЄДИНОЇ ЦЕРКВІ.

Тут не можна приймати жодних людських мудрувань. На компроміс можна людям іти в політиці, взагалі в людських взаємовідносинах, у співжитті, у розв'язанні поточних справ, але у справах ВІРИ, вчення Христового не можна йти на компроміс. Боже, Христове вчення не можна нагинати до наших людських уподобань. Боже вчення, Божу волю людям не вільно змінювати.

Бо коли б люди намагалися штучно відновити єдність Христової Церкви, змушуючи нас до відступлення від істини Христової науки ради тієї штучної людської єдності, то на те не можна йти, бо там, де не буде ісповідання істини, — там не буде й ЦЕРКВІ. Без ісповідання правди Божої Церкви не буде, а тільки людська організація, буде не Тіло Христове, а тіло людське.

Щоб всім християнам становити одно Тіло Христове, одну Церкву, вони повинні бути одним тілом духовним, об'єднані спільним віровизнанням, як і в час називаних Вселенських Соборів. Св. ап. Павло свідчить:

"Бо всі ми одним Духом охрещені в Тіло одне..." (І Кор. 12:13).

Той же апостол у наступних рядках дає пояснення щодо Тіла Христового, порівнюючи його з тілом людським. Тіло Христове може мати багато членів, як і тіло людське, всі вони необхідні, важливі. "Бо око не може сказати руці: "Ти мені непотрібна" або голова знов

ногам: "Ви мені не потрібні". Але члени тіла, що знаходяться слабіші, значно більш потрібні" (І Кор. 12:13-22).

Окремі Помісні Церкви, які своїми людськими резервами й маєтностями можуть здаватися слабшими, якщо вони зберігають й ісповідують в чистоті Правди Віри Христової, більш важливі для єдиної Церкви Христової, як ті, що пишаються своєю чисельністю й силою в людському суспільстві. Амінь.

ВСІ ПОВИННІ ДБАТИ ПРО ЄДНІСТЬ ЦЕРКВИ ХРИСТОВОЇ

Господь Ісус Христос на Тайній Вечері, в молитві до Отця Небесного, благав, щоб була збережена єдність у Церкві Його, не тільки в час діяльності Його учнів-апостолів, але й в усіх Його послідовниках:

"Та не тільки за них Я благаю, а й за тих, що ради Їхнього слова увірюють у Мене, щоб були всі одно: як Ти Отче в Мені, а Я — в Тобі, щоб одно були в Нас і вони..." (Ів. 17:20-21).

Багато непорозуміння в наші часи буває, коли люди, говорячи про єдність Христову, прагнучи відновити ОДНУ Церкву Христову, виходять з фальшивих позицій, вважаючи основною й необхідною підставою для відновлення єдності — створення єдиного адміністративного управління для всієї ОДНІЄї Церкви Христової, з видимим головою.

Але історія Церкви Христової незаперечно стверджує, що тоді, коли всі Помісні Церкви були об'єднані єдиною вірою, становили собою ЄДИНУ, ОДНУ ЦЕРКВУ, та Церква мала й визнавала тільки одного Голову — Господа Ісуса Христа. Жодного адміністративного голови із людей Церква не мала, і на жоднім Вселенськім Соборі Христової Церкви ніякого "вікарія" Ісуса Христа не вибиралось.

І той стан було встановлено по прикладу святих Апостолів, серед яких також не було видимого голови, не було жодного "вікарія". Апостол Яків був єпископом Єрусалиму, головував на Апостольськім Соборі в 51 році, але ні він, ні ніхто з апостолів не претендував на зверхництво.

Св. ап. Павло виразно навчає: "Христос — Голова Церкви, Сам Спаситель Тіла" (Еф. 5:23). А в Посланні до Колосян подібно стверджує: "Він (Христос) — Голова Тіла, Церкви" (Кол. 1:18).

Нам здається, що християни, помимо іхньої гріховності, вже давно вирости з дитячого духовного стану й в наші часи жонглювати ап. Петром, як першим папою Римським і заступником Ісуса Христа на землі, треба перестати, давно залишити. Ап. Петро був дійсно святым чоловіком і годі ним спекулювати й приписувати йому амбіцій, яких він не мав.

Ще учні Христові, брати Іван і Яків, із нерозуміння, висловлювали бажання на якусь привільйованість, першість побіч Христа:

"Дай нам, щоб у славі Твоїй ми сиділи праворуч від Тебе один, і ліворуч один (Марка 10:37), але Петро такого бажання не мав і подібної претензії не висловлював. Найбільш відомий нам гріх Петра — це його потрійне відречення від Христа, коли Того було поведено на суд, але Господь, воскреснувши з мертвих, тричі запитавши: "Симоне, сину Йонни, чи ти любиш Мене?", простив йому той гріх духовної слабості й повернув право апостольства, сказавши:

"Паси вівці мої!" (Ів. 21:16).

Отже, тими словами Господніми було не вивищено Петра, а повернення йому прав апостольських, які він втратив був через відречення.

Взагалі ж чи був ап. Петро коли в Римі, — це питання залишається відкритим, бо про те ніде нема згадки в Діях Апостолів, чи в будь-якому із апостольських Послань. Тим більше, ми вважаємо, що Церква Христова в ісповіданні Правд Віри, як також у своїй адміністративній структурі, в управлінні, не може себе зв'язувати з жодним місцем на землі, з місцем перебування будь-якого з апостолів.

А тим більше Церква Христова не може на тому основувати свою дорогу до єдності, до повернення всіх християн, всіх церковних угруповань до ЄДИНОЇ ЦЕРКВІ ХРИСТОВОЇ. Якщо вже Церква Христова може якийсь географічний простір виділити як найбільш важливий, то це місце народження, проповіді, страждання й всеї діяльності Ісуса Христа на землі. Але, як ми знаємо, ніхто Єрусалим, Палестину не висуває як центр єдності Христової Церкви, бо після вознесіння Христового в небо, Христос, Бог знаходиться на однаковій віддалі від будь-якої точки земної кулі.

У часи Вселенських Соборів деяким єпископам, які мали осідок в столичних місцевостях, надавали першентво честі, але жодному з єпископів Вселенські Собори не надавали, як уже згадано, право головування на цілу Церкву Христову. Об'єднувала всі Помісні Церкви спільні й та сама віра в Христа Спасителя, який був і лишається єдиним Головою Своєї Церкви.

Постановами тих же Вселенських Соборів зобов'язувалося, щоб у кожній країні єпископи вибирали й визнавали одного за старшого, — в деяких краях той старший єпископ називався митрополитом, в інших патріархом, а ще в інших — папою. В той спосіб віками тримався правопорядок у Помісних Церквах, а спільні питання віри й суперечки розв'язувалися на Вселенських Соборах. Вселенська Церква й до цього часу дотримується тих правил, вона — ОДНА ЦЕРКВА духовно, віроісповідно, але ніколи вона не була одною адміністративно.

Світ, по волі Божій, різноманітний не тільки по природі, але ще більше по людському роді. В ньому живуть сотні різних народів, з різними світовідчуттями, різними мовами, різними культурами. Вони, хоч можуть визнавати одинакові правила віри та по різному, в різних формах і обрядах, висловлювати своє благоговіння перед Богом. Позанаціональної і всеосягаючої людини, яка могла ж однаково вникати в духовні потреби різних народів і з справедливістю та розумно адмініструвати, — не може бути. Кожна, навіть найрозумніша й найсвятіша людина обмежена в своїх здатностях. Тому то Єдина Церква Христова може вільно розвиватися тільки

через Помісні національні Церкви, тому то Свята Православна Церква віковічно тримається тієї засади.

На основах спільноти віри в Христа за часів апостольських заснувалися Церкви: Єрусалимська, Галатська, Коринтська, Солунська, Ефеська, Римська й інші Помісні Церкви. І на тих апостольських основах віри може бути відновлена ЄДИНА СВЯТА СОБОРНА АПОСТОЛЬСЬКА ЦЕРКВА, яку ми ісповідуємо в Православії. У напрямку того всі ми повинні працювати, молитися, "щоб об'єднати все в Христі, — що на небі, і що на землі" (Еф. 1:10). Амінь.

ЦЕРКВА СВЯТА

Ми називаємо й ісповідуємо, що наша Церква Свята. Церква Свята, бо її заснував Бог, Сам Господь Ісус Христос. Бог же є безумовна святість і від Нього в Церкві ми маємо освячуватись. Ще в старозавітні часи було сказано: "Бо Я — Господь, Бог ваш, і ви освятитесь і будьте святі, бо Я святий..." (Кн. Левітів 11:44). А в 20 розділі, 7-му вірші підтверджено те ж саме: "І ви будете освячуватися, і будьте святі, бо Я — Господь Бог ваш".

У новозавітні часи ап. Петро нагадує християнам, щоб вони в Христі Ісусі здобувалися на святість:

"...майте досконалу надію на благодать, що приноситься вам у з'явленні Ісуса Христа..., за Святым, що покликав вас, будьте й самі святі в усім вашім поводженні, бо написано: "Будьте святі, — Я бо святий!" (І Петра 1:13-16).

Церква Й створена, як ми бачимо з тих настанов, для святих цілей, для нашого освячення. Ми, що живемо в світі, сповненого гріха, маємо через Церкву знайти душевне очищення, щоб були достойні через Таїнства освятитися й з'єднатися з абсолютною святістю — Творцем і Богом нашим. Бог — Абсолютна Святість і не може єднатися з нашим духовним брудом-гріховністю.

Церква, хоч перебуває, діє в цьому грішному світі, але вона не є частиною світу, — Церква Свята. Вона покликана до життя Богом для святих цілей. Коли тільки

учні Христові були тією Церквою, то Христос в молитві до Бога-Отця сказав: "Не від світу вони, як і Я не від світу" (Ів. 17:16). Але в тій же молитві на Тайній Вечері, Ісус Христос благав не тільки за присутніх Своїх найближчих учнів, але за всіх людей, що належатимуть до Його Церкви:

"Не тільки за них Я благаю, а й за тих, що ради Їхнього слова увірують у Мене" (Ів. 17:20). Ми свідомі, що ті слова наводилися з інших причин у попередній нашій розмові, але тут ми хочемо підкреслити, що Христосуважав, що всі члени Його Церкви, всі Його послідовники в майбутньому, — хоч будуть жити, як і учні-апостоли, в цьому грішному світі, але не будуть Його часткою. Вони будуть частиною Святої Церкви, через яку вони освячуватимуться й ставатимуть достойними учасниками Царства Небесного — Царства, Держави Святості.

Ми, по милості Божій, належимо до тих, що увірвали в Христа через проповідь, свідчення святих апостолів. Ап. Павло закликає християн, щоб вони тримали свою Церкву Христову чистою й святою, як її з тим наміром і заснував Христос:

"щоб поставити її Собі славною Церквою, що не має плями чи вади, чи чогось такого, але щоб була свята й непорочна" (Еф. 5:27).

Так ми маємо розуміти святість нашої Церкви й не жаліти жодних зусиль, щоб відстояти в світі цьому її святість і непорочність, бо тільки в такій Церкві ми можемо знайти джерело освячення й спасіння. Амінь.

ЦЕРКВА СОБОРНА

У нашім Символі Віри, як і визначено Святыми Отцями 2-го Вселенського Собору, ми декларуємо, що віруємо не тільки в Церкву "Єдину, Святу", але й Соборну.

Дехто упрощено розуміє, що Соборна — це значить, що вона управляється Соборами. Звичайно Церква Христова має управлятися, як найвищим органом, Соборами, але те визначення у Символі Віри — "Соборна" — зовсім не від того кореня утворилося.

"Соборна" — це так ми в українській і других слов'янських мовах висловлюємо одну із правд нашої віри, так було перекладено на старо-слов'янську мову. Ale в грецькому оригіналі замість "Соборна" стойть "Καφολίκι", тобто — Кафоличну. Грецьке слово "Καφολίκος" означає те, що є "ціле", "повне", "всеобіймаюче" чи "всеохоплююче", — звідси — "вселенське".

Отже, коли ми кажемо, що віруємо в Церкву Соборну, ми повинні мати розуміння, що віруємо у Церкву, яка об'єднує в одній вірі Христовій християн різних народів, різних країн, різних станів, — тобто Церкву Вселенську, бо тільки така всеобіймаюча Церква Христова може бути ЄДИНОЮ й спасенною. Ми віруємо в Церкву, в якій "нема ані гелена (грека), ані юдея, обрізання та необрізання, варвара, скита, раба, вільного, — але все та у всьому Христос" (кол. 3:11).

У те слово "Соборна" ми вкладаємо також поняття, що Церква зберігає повноту чи цілість віри в Христа, як зберігали й ісповідували її перші християни, апостоли, Св. Отці 7-ми Вселенських Соборів. Церква Єдина, Свята й Соборна, може бути тільки та сама вчора, сьогодні й завтра, як і Христос завжди "Той Самий" (Євр. 13:8).

Не всі люди, які називають себе християнами, належать до тієї Соборної Церкви. Ті люди, які відійшли від основ віри Єдиної Соборної Церкви через людські мудрування й позасновували т. зв. "церкви", які не ісповідують Правдивої Віри й далі незмінно декларують

про те. Саме виголошення, як і в усіх інших молитвах, без відображення дійсних внутрішніх переконань і прагнень, без щирості перед Богом, не робить людей членами святої релігійної спільноти — єдиної Святої Соборної Церкви Христової.

Для нас, українців, можливо необхідно більше зупинитися на самому слові "Соборна", яке, як уже було згадано попередньо, в грецькій і багатьох інших мовах називається Кафоличною чи Католицькою. Саме визначення Кафолична чи Католицька, кафоличність чи католицизм у наші часи асоціюється з Римською Церквою, але віроісповідно більше право на означення себе Кафоличною чи Католицькою має Церква Православна.

Сталося щось подібне, як із нашою давньою назвою Русь. Була наша стародавня держава — Київська Русь, була Галицька Русь, Червона Русь і т.п. Наші предки й називали себе русинами, і то була правдива їхня назва. Але через те, що Московське князівство, а потім і Московське царство монополізували для себе назву Русь, а Російська імперія ототожнила назву Русь з Росією, ми відкинули ту нашу давню назву Русь, як також русини, а почали називати нашу країну Україною, а себе українцями, щоб нас не змішували з росіянами, бо ми таки, по волі Божій, інший народ.

Так само грецьке слово "Кафолікі"-Католицька, на означення повноти, вселенськості єдиної Церкви, монополізувала Римська Західня Церква, бо вона організаційно протягом віків, майже не піддаючись нападам і руїні з боку магометан, була сильнішою й впливовішою в світі.

Східні Православні Церкви, щоб не змішували їх з Римо-Католицькою Церквою, занедбали слово Католицька (Кафолична) на означення своєї Церкви, задоволяючись означенням Православна, тобто — Церква, яка правдиво славить, визнає, ісповідує Віру Христову. Усе те безумовно вірно, але також вірно, що та Православна Церква є Кафолично/Католицькою, тобто — повною, цілою, всеобіймаючою, Вселенською, що об'єднує віроісповідно різні народи світу, і це від неї відійшла Римська Церква в 1054 році. Ми не будемо на цім місці докладно обговорювати те болюче питання поділу єди-

ної Церкви Христової, бо то окрема й велика тема з історії Церкви. Однаке, по аналогії, так, як українці є нащадками давніх русинів, як Україна є найбільш правна спадкоємниця Київської Руси, так само православні християни є найбільш справжні католики, а їхня Православна Церква є найбільш правно-віроісповідно Кафоличною чи Католицькою Церквою.

Можливо тут треба висловити зауваження до безконечних суперечок і дискусій між православними й уніятами (греко-католиками) на тему:

Яку віру прийняв Володимир Великий — православну чи католицьку?

Якщо ми зрозуміємо, що Православна Віра і є правдиво Кафолична чи Католицька, то суперечка на ту тему буде зайвою. Одно ясно, що Володимир В. і Київська Русь приймали віру не з Риму, і не Римо-Католицьку, а з Константинополя, від греків, де віра була й є Православно-Кафолична чи Католицька, і ніколи не було там римо-католицизму, як не було його ніколи в Київській Русі. Це аксіома, яка не потребує доказів, як не потребує доказів факт, що Дніпро впадає в Чорне море.

В загалі ж словосполучення Римо-Католицька нелогічне. Як ми вже згадували попередньо, Католицька чи Кафолична — означає повноту, цілість, вселенськість, і не може бути прив'язана до якогось географічного місця на землі, в даному випадку до Риму. Единий висновок може бути з тієї назви — це повнота чи вселенськість в інтерпретації Риму. Хоч назву ту вже багато віків вживається, і люди в більшості звикли до тієї назви, але в останні часи самі римо-католики все більше вживають визначення своєї Церкви як просто Католицька, бо в наш час багато усталених понять піддається аналізу й осмисленню. Сама давність назви ще не може бути доказом її правдивості.

З погляду богословського, справжня кафоличність чи справжній католицизм не може бути ні Римським, ні Константинопольським, ні Єрусалимським, і це ясно всім людям із здорововою головою. І нам також ясно, що сама зміна назви з Р-Католицької на Католицьку не робить її правдиво Католицькою, бо зміст — інтерпретація Риму — лишається той самий. Без повернення до пов-

ноти, цілості, віри, до віри, яку ісповідувала ціла, повна Церква Христова в час 7-ми Вселенських Соборів, сама назва "Католицька" лишається неправдивою. Амінь.

ЦЕРКВА АПОСТОЛЬСЬКА

Нашу Христову Церкву ми також називаємо Апостольською. Тією назвою відображаємо, стверджуємо і її історичне походження, і зміст її віронавчання. Першими членами Христової Церкви були апостоли, вони першими отримали для її життя дари Духа Святого, вони були першими проповідниками Євангелії, першими звершителями Таїнств у Ній.

Від Дня П'ятидесятниці апостоли, сповнені благодаттю Духа Святого, пішли в різні краї, понесли вістку спасіння для багатьох народів, заснували перші Христові Громади-Церкви в різних краях; вони дали початок розбудови Церкви Христової, в якій першооснововою й Головою був і є Господь Ісус Христос.

На тій першооснові віри в Христа-Спасителя, закладеній святыми апостолами — розбудовується, розвивається Церква Христова й до нині, такою вона мусить бути до кінця віку, до другого пришестя Господнього. В Церкві Христовій ми "збудовані на основі апостолів і пророків, де наріжним каменем є Сам Ісус Христос" (Еф. 2:20).

Апостоли передали оснований Церкві ту євангельську науку спасіння, яку вони прийняли від Господа Ісуса Христа. Вони засвідчили ту науку й віру всією своєю діяльністю, життям у Христі й мученицькою смертю, — тим вони ствердили істинність і спасенність віри Христової.

Апостоли передали Церкві священнодії у звершенні Таїнств Євхаристії (Причастя), Священства (рукоположення), Хрещення, Миропомазання, Маслосвяття й ін-

ших освячень, які необхідні членам Церкви для освячення й єднання з Богом, з Господом Ісусом Христом.

Особливо дуже важливо пам'ятати, що через встановлення Таїнства рукоположення в священний сан (дияconi, пресвітери (священики), єпископи), — апостоли тим установили тягливість апостольського переємства, яка дає змогу Церкві Христовій жити повним духовним життям, забезпечуючи Церкву всіма святощами від Бога, забезпечуючи Церкву безперервним джерелом Живої Води, без якого життя Церкви на довший час було б неможливим.

Святі апостоли також лишили Церкві свої Послання й Дії, в яких висловили настанови в ім'я Христове в багатьох галузях нашого життя й діяльності в Церкві; в тім числі в Діях Апостольських подано опис Апостольського Собору, який служить Церкві Христовій зразком для розв'язування всіх проблем, які виникають у житті Церкви.

З наведеного нам ясно, що історично, віронавчально наша Церква мусить бути Апостольською, бо тільки при тій умові вона може бути богоспасаємою Церквою для всіх людей, всіх народів, які вірують у Христа Спасителя.

Крім того, у святім Православії, ми ісповідуємо, що апостоли не тільки жили, діяли історично в минулому, але вони постійно перебувають у Церкві, бо перебуваючи в Церкві Небесній, вони залишаються духовно живими для нас. Ми маємо з ними зв'язок і творимо постійне єднання через молитви, а особливо через Таїнство Євхаристії, в якому ми приносимо Дари за всіх "у вірі спочилих Праотців, Отців, Патріархів, Пророків, Апостолів, Проповідників, Благовісників, Ісповідників, Посників і за всяку душу праведну, у вірі спочилу". Тобто — у тому великому Таїнстві ми приносимо Дари Господеві за Церкву Небесну й земну в єдності, бо ж у Бога немає мертвих. (Згадану цитату подано з священної молитви на Літургії, після освячення Дарів Причастя).

Св. ап. Іван, передаючи Божественну науку (в I Посланні, 1:3) говорить:

"...звіщаємо вам, щоб і ви мали спільність із нами. Спільність же наша з Отцем і Сином Його Ісусом Христом".

Отже й ми, приносячи ту молитву до Бога, знаходимо ту "спільність", єднання також із святыми апостолами. Апостоли не тільки жили, але продовжують жити у нашій спільній Апостольській Церкві, до якої й ми, недостойні, з ласки Божої й старань святих апостолів належимо. У нашій вірі, при звершенні Таїнства, наша земна Церква єднається з Церквою Небесною в одну духовну спільноту — Церкву Христову; бо Господь Ісус Христос є Головою Єдиної Небесної й земної Церкви, яку ми називаємо також Апостольською Церквою, щоб підкреслити історичні основи, з яких вона зростала й засвідчили, що вона у віронавчанні, в своєму духовному житті продовжує живитися, розвиватися з того самого джерела небесної благодаті, як і в час перебування святих апостолів на землі. Амінь.

ЩО Є ЦЕРКВА?

Ми вже досить багато говорили в попередніх наших розмовах про Церкву Христову, до якої ми належимо. З того всього можна й зрозуміти що таке Церква й для чого вона існує, але через те, що слово "Церква" вживается в багатьох різних аспектах, то, очевидно, необхідно визначити більш точно саме поняття, слова — ЦЕРКВА. Бо ж у щоденному житті часто вислови про Церкву такі буденні, упрощені, що забувається або затемнюється святість поняття про Церкву.

Найчастіше серед людей чути такі вислови: Треба піти до церкви, наша Громада буде малювати церкву, або: ми збудували церкву..., в нашему місті є багато різних церков і т.п. У тих усіх висловах поняття ЦЕРКВА зведенено до матеріальної будівлі, хоч, звичайно, в свідо-

мості людей лишається, що той будинок призначений для звершення в ньому моління. Але при тому втрачається головне поняття духовне — що то є Церква. Дехто навіть вік проживе, а так і не узнає, що ж то справді є Церква, до якої він (чи вона) належав.

Коли Христос сказав, що *Він побудує Церкву Свою, — і сили адові не переможуть її* (Мат. 16:18), то, очевидно, Він мав на увазі не матеріальну будівлю, не будинок, бо всяка будівля може бути зруйнована. Отже Христос мав на увазі будівлю духовну, спільноту віри, скріплену Духом Святым, яку, як і стверджує майже двохтисячолітня історія Церкви Христової, ніхто не може перемогти її.

На підставі вивчення науки Христової, Апостольської, подаємо тут основне й головне визначення про Церкву, як воно прийняте в Православії.

"ЦЕРКВА — є Громада правдиво (чи православно) віруючих в Ісуса Христа людей, які об'єднані між собою одною Вірою, одним законом Божим, одною Єпархією (Єпископатом) та Святыми Таїнствами" (Арх. Андрій, Катехизис "Православна Віра", стор. 109).

Така громада, об'єднана спільною вірою, збирається на молитву Богові, на звершення Таїнств Божих у спеціально побудованому чи пристосованому будинкові й також називають його церквою. Але то похідна назва, хоч і найбільш поширена. По суті той будинок називають церквою тому, що в ньому постійно збирається Церква — Громада віруючих на молитву.

Звичайно, церкву-будинок ми часом називаємо храмом, або Домом Божим. Але знову ж ми мусимо розуміти, що Бог у тому будинку перебувати може тільки тоді, коли в ньому перебуватиме в молитві окреслена вище Громада віруючих — Церква, тоді Бог, Христос буде серед нас. Сказав бо Господь:

"Бо де є двоє чи троє в ім'я Моє зібрані, — там Я серед них" (Мат. 18:20).

Але так само Бог, Христос, Дух Святий перебуватиме, коли Церква-Громада вірних буде мати Богослуження перед полям, в лісі, в літакові чи в підземній печері, в катакомбах, що й було фактом життя Церкви в перших віках християнства.

Це цілком певно, що *Сам Бог не потребує будинку*, який ми звичайно називаємо церквою; але ми, люди, які віруємо в Бога й Господа нашого, ми потребуємо того *спеціально присвяченого Богові будинка-храму*, щоб могли постійно, регулярно збиратися там Церквою-Громадою на молитву, на Богослуження, на єднання з Богом. Во скільки б ми не говорили, що можна молитися скрізь: і на пляжі біля води, із будкою на озері, де-будь надворі; але ми потребуємо того спеціального будинку, особливо обладнаного, з іконами й священими предметами, щоб самі обставини нас збуджували відклисти всі земні турботи й всіми нашими духовними відчуттями звернутися до Бога-Творця в щирій молитві. Тому ще в Старому Заповіті Бог, через пророка Мойсея, заповів людям збудувати Скинію Завіта, щоб люди мали певне місце для молитви й єднання з Богом (Вих. 26:1).

Але одна Громада-Церква, звичайно, довго не може самостійно існувати, вона об'єднується з іншими подібними собі Громадами-Церквами і так утворюється ширше об'єднання — Церква, яка утворює в певнім краю окреслену адміністративну одиницю. Так у Канаді, наприклад, такою адміністративною національною одиницею є Українська Православна Церква в Канаді. Подібно ж об'єднані Церкви-Громади в США. Всі ті Церкви-Громади, які входять в об'єднану адміністративну одиницю, мусять визнавати зверхність правлячого єпископа, митрополита.

У Православії Церква без єпископа не може існувати, як також не може Церква існувати й без священства. Єпископат ще не творить собою Церкви, також самі священики не можуть творити на довший час самі собою Церкви, як також народ, православно віруючі, не можуть самі собою творити Церкву, але повнота Церкви створюється, коли в Церкві є єпископат, священство й народ. Отже, не тільки один Бог перебуває в Пресвятій Тройці, але й одна Церква має бути троїчна по своему складі, але як у першому випадку так і в другому, "Троє — становлять Одно" (ІІв. 5:7).

Поза національним об'єднанням, Православна Церква, як правило, не має більш зверхнього адміністративного об'єднання. Хоч Константинопольський патрі-

ярх має почесний титул Вселенського, але адміністративно йому не підлягають інші автокефальні Церкви, крім парафій, єпархій, які безпосередньо входять в юрисдикцію Константинопольського патріархату. Константинопольський патріарх має по традиції першество чести, може ініціювати Собори, різні конференції й т.п., але не більше.

Однак, і наша Церква в Канаді, як також інші автокефальні Церкви становлять духовно, молитовно "Єдину Святу Православну Соборну Апостольську Східну Церкву" (Статут УГПЦК, розд. 1-й), бо всі вони визнають спільну Христову Віру, спільний Закон Божий, Спільні Таїнства, всі визнають постанови 7-ми Вселенських Соборів, — всі становлять перед Богом одну Церкву.

І та одна духовна спільнота — Церква визнає своїм Головою тільки Господа Ісуса Христа. Він є основою, "наріжним каменем" Церкви. І св. ап. Павло свідчить:

"Ніхто бо не може покласти іншої основи, крім покладеної, а вона — Христос" (І Кор. 3:11).

Як уже стверджувалося в наших попередніх розмовах про Церкву, в Православії ми не можемо визнати іншого голову Церкви на землі, — тільки Ісуса Христа; не можемо визнавати жодного заступника, вікарія Ісуса Христа, бо такої позиції Господь не встановлював — це одно. Друге, — людина ніколи не може заступати Бога, а Христос — є Бог.

Далі, навіть з погляду чисто людського ми знаємо, що позицію заступника в усіх організаціях, установах встановляється для того, щоб у випадку відсутності голови, він міг заступити голову. А Ісус Христос, перед Вознесінням на небо ясно засвідчив:

"Я перебуватиму з вами повсякденно аж до кінця віку" (Мат. 28:20).

Отже, якщо Христос з нами буде перебувати повсякденно і аж до кінця віку, то для чого ж та позиція заступника, вікарія? Як Голова безсмертний і щодня присутній, то заступник, якби ми такого й обрали, не мав би ніколи нагоди заступати... Тому всяким претендентам заступати Ісуса Христа треба уважно прочи-

тати останні рядки Євангелії від Матвія, а потім добре подумати...

Іще, щоб не власти в єресь, добре прочитати 1-й розділ Послання св. ап. Павла до Ефесян. У ньому апостол свідчить, що Бог Отець поставив Сина Свого Ісуса Христа "найвище за все — за Голову Церкви, а вона — Його Тіло, повня Того, що все всім наповнює" (Еф. 1:22-23).

Отже, Церква має структуру зовсім не подібну до людських організацій, установ, які в усім викінчені, а їм тільки настановити голову-розворядчика чи прем'єра. Церква — є *Тіло Христове* й розпоряджатися, керувати комусь Його Божественним Тілом, коли Він, Голова, Господь Ісус Христос завжди присутній, з'єднаний з тим Тілом, — це щонайменше грішно, якщо хтось про те навіть подумає.

А в 3-му розділі того ж Послання до Ефесян (15-16) ап. Павло дає поглиблене розуміння зв'язку й взаємозалежності Тіла Христового з своїм Головою: "Голова Христос. А в Нього все Тіло, складене й зв'язане всяким допоміжним суглобом, у міру чинності кожного члена, чинить згіст тіла на будування самого себе любов'ю".

І уявімо, осмислімо чи не буде то зухвалством, коли якийсь "суглоб" чи якась інша частина Тіла Христового, замість удосконалюватися в любові й виконувати свої функції, буде мати прагнення, чи амбіції стати Головою цілого вселенського Тіла Христового?

Щоб нам зрозуміти залежність членів Церкви від свого Голови, щоб ми вірно розуміли структуру Христової Церкви, Господь Ісус Христос на прикладі виноградної лози дає нам ясний наочний приклад:

"Перебувайте в Мені, а Я у вас. Як та вітка не може вродити плоду сама з себе, коли не позостанеться на виноградині, так і ви, як в Мені не будете перебувати. Я — виноградина, ви — галуззя. Хто в Мені перебуває, а Я в ньому, той рясно зароджує, бо без Мене нічого чинити не можете ви.

"Коли хто перебувати не буде в Мені, той буде відкинений геть, як галузка, і всохне. І громадять їх, і кладуть на огонь, — і згорята.

"Коли ж у Мені перебувати ви будете, а слова Мої позостануться у вас, то просіть, чого хочете, — і станеться вам" (Ів. 15:4-7).

Отже Христос не просто очолює Церкву, не просто Голова, а Він джерело існування цілості Церкви й окремих її частин, корінь і джерело духовного живлення поодиноких членів Церкви, джерело благодаті для їхнього спасіння.

З того ще більш ясно, що ніхто не може заступати Господа Ісуса Христа, бо тільки через Нього й тільки з Ним ми можемо знайти спасіння в Його ж Церкві. Через те й свідчить св. ап. Павло (Еф. 3:21):

"Тому слава в Церкві та в Христі Ісусі на всі покоління на вічні віки". Амінь.

ЦІЛЬ ЦЕРКВИ Й ЇЇ ВЛАСТИВОСТІ, ЧЛЕНСТВО В ЦЕРКВІ

Усе створене, основане Богом має свою велику ціль, доцільність, необхідність для існування, і то навіть в природі, всесвіті, в речах матеріальних. У свій час ми про те докладно говорили. Але в сфері духовній, яка в основному й є предметом наших розмов про віру, Церква Христова покликана до життя для найбільш величної цілі — для спасіння людей.

Властиво, ціль для заснування Церкви Христової тежна, — та сама, що й для зшестя, приходу Сина Божого на землю. Бо ж усією Своєю діяльністю на землі Ісус Христос приготовляв і створював Церкву, і коли всі основи було приготовлено, то Він вознісся на небо, щоб послати Духа Святого від Отця для остаточного освячення її, щоб Той Дух Святий "повік перебував" у Ній (Ів. 14:16).

Нагадаємо, що перед народженням Ісуса Христа від Діви Марії, Бог через Свого посланця-ангела провістив, що "Він спасе людей Своїх від їхніх гріхів"

(Мат. 1:21). Отже Церква й покликана до життя, щоб виконувати ту місію Христову — спасіння людей від гріхів.

Церква й отримала різні Дари Духа Святого в день П'ятидесятниці (див. 2-й розділ Діянь Св. Апостолів), щоб тими Дарами Божої благодаті чинити спасіння, — вони є засобами до звершення того спасіння.

І Церква тими засобами, Дарами Святого Духа, через встановлені Таїнства, чинить спасіння своїх людей — тих, які належать до Церкви, щоб вони були достойними для єднання з Богом, щоб вони були готові й достойні до переходу з Церкви Земної до Церкви Небесної. Бо ж Христос обидві Церкви: видиму для нас — Земну й невидиму для нас — Небесну єднає Собою в Єдину Церкву Божу. Він І Голова, вона — Його Тіло. Ми, члени Церкви Христової на землі, є члени Його Тіла (І кор. 12:27).

Біда наша в тому, що членство в Христовій Церкві на землі так часто примітивізується, спотворюється, що ми часом втрачаємо істинне поняття, розуміння про членство в Церкві Христовій. Подаю тут зразки спотвореного розуміння про членство в Церкві, які мені довелося зустрічати в моїй пастирській діяльності.

Перший. Говорить чоловік з нижчою освітою, у віці понад 70 років. — Мені б і не обов'язково бути членом Церкви: дітей не маю, христити, вінчати немає кого, а похоронити, то вже якось похоронили б без членства. Залишив би декілька десяток на Церкву, то похоронили б...

В іншім місті, під час одного громадського банкету довелося мені сидіти поряд з українським лікарем, який не був православного віроісповідання. Щоб якось вкоротати час протягом нудної програми, говоримо про се, про те... і раптом питання:

— Скільки у вашій Церкві люди платять за членство?

— Ви хочете знати, яка членська вкладка в нашій Громаді?

— Та так.

— У цім році членська вкладка — 45 доларів.

Перед кінцем бенкету доктор вручає мені чека на 45 доларів і каже: — Я хочу бути членом кожної української Церкви, мені не залежить, що там навчають чи проповідують, аби була українська.

У цій параді, де зараз перебуваю, є один формальний член церковної Громади, який ніколи не буває на Богослуженнях (примірно за минулих 7 років ніхто його не бачив у церкві), але регулярно передає, або пересилає поштою членську вкладку й "на коляду".

У час відвідування його вдома, на всі заклики й умовляння священика, відповідає: — Все то так, але я не безбожник, я член Церкви, а не йду в церкву, бо то всі будуть тільки дивуватися, що зі мною сталося, що я появився. Я не буду добре почуватись.

Не беруся я судити — безбожник він чи ні, але такий чоловік, це безумовно, не член Христової Церкви. Те, що він був п'ятдесят чи шістдесят років тому охрещений в Церкві, те свідчить про віру його батьків рідних і хрещених, те відкривало йому двері до членства в Церкві, те давало йому нагоду стати членом Церкви Христової, — не більше.

Люди, які тільки вряди-годи бувають у церкві на Богослуженнях, але не ісповідують віри в Христа, не виявляють своєї віри перед людьми, — майже в тім самім положенні (див. Єв. від Матвія 10:32-33). Вони мають нагоду, вони чують заклики Христові через священнослужителів, але вони не використовують нагоду, вони ігнорують заклики Христові. У цьому випадку іменно приміннимі слова Христові, які висловлюють істину:

"Хто слухає вас — Мене слухає, хто ж погорджує вами — погорджує Мною, хто ж погорджує Мною — погорджує Тим, Хто послав Мене" (Лк. 10:16).

Членство у Церкві Христовій не можна купити, здобути за гроші, чи будь-які матеріальні скарби. Духовне членство в Церкві Христовій незалежне від членських вкладок чи будь-яких матеріальних пожертв. Передумовою для членства в Церкві Христовій на землі може бути тільки виявлення віри в Христа-Спасителя, охрещення, прийняття його Божественної науки. "Людина... може бути вилучана... тільки вірою в Христа Ісуса", — свідчить ап. Павло (Гал. 2:16).

Ми вже подавали в загальній розмові про Церкву визначення, що "Церква" — це *насамперед люди правдиво віруючі в Ісуса Христа, які об'єднані між собою одною вірою*" (Прав. Катех. Арх. Андрія). Та спільна віра робить нас живою гілкою на Виноградині — часткою Тіла Христового.

Церква — це не просто духовна установа, де по-лагоджуються духовні справи, де тільки звершаються хрещення, вінчання й похорони, — це тільки зовнішній, видимий вияв її функцій, її діяльності. Для членства в правдивій Церкві Христовій не можна просто зайти й вийти, як у людській установі.

Щоб стати правдивим членом Церкви Христової, треба стати складовою й невід'ємною частиною тієї Церкви, частиною Тіла Христового, треба стати живою галузкою живої Виноградної Лози й живитися від Христа Спасителя (Ів. 15:4).

Христос навіть Причастя дав, Кров свою у вигляді вина виноградного, щоб ми наглядно розуміли залежність, джерело духовної поживи від Нього, "Виноградини", як Він Себе називає (Ів. 15:5).

Ставши членом, частиною Христової Церкви, православний християнин повинен стало й регулярно відживлятися духовною науковою — вченням Ісуса Христа, Його Апостолів, повинен очищатися стало в Таїнстві Покаяння, стало відживлятися Святым Причастям "з вірою й любов'ю", користуватися в Церкві всіма Таїнствами й освяченнями й через них здобувати, користуватися Дарами Духа Святого, як і сказано на початку нашої розмови, Церкві й дано в день П'ятидесятниці. Тоді тільки християнин може осягнути спасіння.

Коли члени Церкви Христової користуються тими Дарами Духа Святого, Який перебуває в Церкві до кінця віку (Ів. 14:16), тоді Церква Христова на землі виконує ціль свого заснування — спасіння людей від гріха, єднання їх із Богом-Творцем, із Господом Ісусом Христом. Тоді члени земної Церкви, по своїй тілесній кончині, можуть сподобитися на вічне життя й радість у Христі, в Церкві Небесній. Для досягнення того спасіння людей приходив Христос на землю, приймав тіло людське, проповідував, навчав, прийняв страждання й смерть на хресті за гріхи людські.

Отже Й ми для досягнення нашого спасіння стаємо членами Церкви Христової на землі. Справжню "членську вкладку", право на членство у цій Церкві заплатив Ісус Христос Своєю кров'ю й розп'яттям на хресті. Кров'ю, стражданнями, відданням свого життя за членство в Церкві Христовій платило багато мучеників, деякі із них і не хрестились водою, а іменно кров'ю своєю. Ще й у наші часи в країнах, де панують безбожники, ісповідникам Віри Христової часом доводиться тією ціною платити свою "членську вкладку".

Бажанням нашим є, щоб ми не опримітивізовували, не опоганювали наше членство в Церкві Христовій ціною грошей. Гроші ми даємо в церковну касу, щоб Свята наша Церква, яка основана й діє для святих цілей, могла функціонувати, виконувати свою святу місію в матеріальному світі. Вона живе, діє в матеріальному, земному світі, але вона є не складовою частиною цього світу, а часткою небесного, вічного, Божого. Амінь.

"ВИЗНАЮ ОДНО ХРЕЩЕННЯ НА ВІДПУЩЕННЯ ГРІХІВ"

(1-ше на 10-й член С. В.)

Десятим членом Символа Віри ми виголошуємо, що "Визнаємо одно хрещення на відпущення гріхів", — ту істину мають ісповідувати християни всіх віроісповідань, у наші часи, поділеної Церкви Христової на землі.

У Православній Церкві Христовій те визнання одного хрещення ми ісповідуємо у звершенні тільки одного Таїнства Хрестення над кожною людиною.

В загалі ж християнин мусить розуміти, що в усякому звершенні Таїнства є видима й невидима сторона.

Кожне Таїнство — це священнодія, яка видимими засобами дає душі віруючого невидиму Благодать Божу, — таке визначення дано богословами, патріярхами Православних Церков Сходу й на нього згоджуються богослови Західної Римської Церкви, — воно висловлює соборне розуміння Церкви Христової.

Нешодавно я отримав листа, в якому один із радіослухачів висловлює сумнів: Як це через занурення у воду в хрещенні може статися відпущення гріхів, народження "з висоти"? Вода, мовляв, не може мати такої властивості.

Вірно в тому тільки те, що вода своїми хемічними властивостями, самим своїм складом не може зробити якесь духове перетворення. Духове робиться невидимо Духом Святым, видиму ж річ, воду, заповідано вживати, щоб то було приступно для нашого споглядання.

Так само у Таїнстві Причастя подається під видом хліба й вина, освячених, перетворених Духом Святым у духове єство — Тіло й Кров Христову, невидимий Дар Духа Святого, що невидимо, по нашій вірі, діє на нашу душу й тіло, оздоровлює їх, єднає нас із Богом через Господа нашого Ісуса Христа. Подібне ж стається в усіх Таїнствах і освяченнях, ми будемо докладніше про те говорити при вивченні кожного Таїнства.

З'ясувавши про Таїнство Хрещення, ми повинні також піznати інші шість Таїнств Христової Церкви, бо всі Таїнства Церкви, які подають нам різні Дари Духа Святого мають спільність між собою, у великій взаємозалежності. Всі вони дані Богом для нашої ж користі, для життя в Бозі на землі й для спасіння наших душ у вічності.

Ставлення людей взагалі до тих чи інших справ залежить від того, як вони розуміють ті справи. Наше, наприклад, ставлення до високопоставлених осіб, прем'єра чи міністра залежить у великій мірі від того, як ми розуміємо їхні функції, обов'язки, можливості, як їхня діяльність може впливати на життя нашої країни й нашого особистого життя зокрема.

Ставлення християн до різних Таїнств і освячень залежить від того, наскільки вони розуміють істоту, зміст священнодії й її важливість для нашого життя, для нашого спасіння.

Дехто з членів Церкви Христової легковажить своє членство в Церкві Христовій, — легковажать і промітивізують її Таїнства тому, що вони не мають вірного розуміння ні одного, ні другого, що вони не пізнали глибин своєї віри, не знають скарбів духовних, якими вони, як члени Церкви володіють. Вони духовно бідні не тому, що не мають, а тому, що не знають що вони мають. І часто самі люди в тому не винні, — вони не мали нагоди пізнати скарби своєї віри, бо ті скарби закривались безконечними турботами організаційними, збірками, сплаченнями боргів за церковні будинки й т.п.

У своїй пастирській діяльності мені довелося пізнати ті наші слабості, тому й зродилася думка в необхідності систематичних проповідей на вивчення нашої святої віри.

ХРЕЩЕННЯ — ВХІД ДО ЧЛЕНСТВА В ЦЕРКВІ ХРИСТОВІЙ

У попередній нашій розмові на Символ Віри вже говорилося про вірне розуміння й відчуття членства в Церкві Христовій. У всякім ділі, у всякій подорожі, як відомо, необхідно зробити вірний початок, перший крок. Для членства в Церкві Христовій перший крок, перші вхідні двері — це якраз і є Таїнство Хрещення. Так, як тілесного життя людини початок — це тілесне народження, так і для духовного життя початок — це духовне народження. Духовне народження й звершується в Святому Хрещенні. Це не просто наші людські міркування, — таке визначення хрещення дав Господь Ісус Христос ще на початку Своєї Божественної місії на землі. У розмові з Никодимом Господь виразно сказав:

"Істинно, істинно кажу тобі: Коли хто не родиться з води й Духа, той не може ввійти в Царство Боже" (Ів. 3:3-5).

З того цілковито ясно, що Хрещення — це духове народження, видимо — через воду, а невидимо — від Духа Святого.

Перші християни, новонавернені, іншовірці мусіли (а останні й тепер мусять) самі вирішити й зробити той перший крок до духовного членства в Церкві Христовій

— до народження від Духа. Дорослі люди завжди мають вирішувати самі про приступлення до "купелі відродження", як називає святе Хрещення ап. Павло (Тит. 3:5).

Але так, як і про наше тілесне народження ініціюють, вирішують батьки, так і про наше духовне народження вирішують наші батько й мати, якщо вони самі зрілі християни.

Немовлята, малі діти не можуть знати, що необхідно робити для їхнього тілесного здоров'я; батько й мати вирішують і роблять все необхідне, щоб діти отримали щеплення проти віспи, поліо й інших заразливих недуг; так само батько й мати вирішують, щоб після духовного народження — Хрещення, діти їхні отримували навчання в правдах богоспасаємої віри Христової, щоб живилися Дарами Святого Причастя, щоб їхні душі мали в собі сили для оборони перед злом світу цього, проти духів злоби й ненависті. То не тільки право, але й обов'язок батька-матері християн.

Твердження, що треба чекати зрілого віку, щоб доросла людина зробила сама рішення про прийняття Таїнства Хрещення, — дуже демократичне, наміри в тому ніби благі, але ми ніколи не знаємо, ніхто з нас не має впевненості, що всі народжені діти доживуть до зрілого віку. Саме життя стверджує, що люди відходять із цього світу в різному віці, частина з них у малолітстві. А Христос же виразно засвідчив, що хто не народиться від "води й Духа", в святому Хрещенні, той "не може ввійти в Царство Боже". І ніде в Св. Письмі немає якогось визначення, що до якогось віку люди можуть ввійти в Царство Боже без Хрещення, без народження від "води й Духа". — Це одно.

Друге. Св. Хрещення — це перший крок у членство Церкви Христової, це Таїнство відкриває двері до прийняття інших Дарів Духа Святого для спасіння. До Дарів Святого Причастя (Євхаристії), так необхідних для життя й спасіння християнина, може приступати тільки охрещена людина, тільки член Церкви Христової. Так само й до всіх наступних Таїнств Церкви може приступати тільки охрещена, тільки духовно народжена людина.

Третє. У діях Святих Апостолів розповідається, що ап. Петро охрестив сотника Корнилія з його родиною (розд. 10); у розд. 16-му розповідається, що ап. Павло охрестив Лідію й її всіх домашніх, так само ап. Павло охрестив в'язничного сторожа з його родиною, з усіма його "домашніми"; ніде не сказано — "за виключенням дітей", а очевидно в тих родинах і серед іхніх слуг, які тоді жили в домі господарів, мали б бути й діти.

З того всього нам ясно, що Таїнство Хрещення, яким людина духовно народжується в Христі, в Богові, яке є ключовим Таїнством, бо відкриває двері до всіх інших Таїнств, Дарів Святого Духа, яке є першим кроком до членства в Церкві Христовій, є найбільш необхідним для нашого спасіння. Амінь.

НАШІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В ХРЕЩЕННІ (2-га на 10-й чл. С. В.)

Таїнство Хрещення остаточно встановив Господь Ісус Христос по Своєму Воскресінню й зобов'язав своїх учнів-апостолів:

"Тож ідіть, і навчіть всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все те, що Я заповів вам" (Мат. 28:19-20).

Після отримання благодаті Святого Духа в День П'ятидесятниці, апостоли ж від того самого дня почали виконувати ті настанови Христові: навчати про віру Христа-Спасителя, охрещувати тих, хто ту віру приймав і продовжувати навчати й виконувати заповідане Господом.

У Діях Св. Апостолів розповідається, що після першої ж проповіді ап. Петра про Ісуса Христа, в якій він також розповідав коротко про все, що сталося з Ісусом в останні дні: розп'яття, воскресіння й Вознесіння на небо, до Петра й інших апостолів почали звертатися люди з питанням:

"Що ж маємо робити, мужі-браття?" І Петро відповів людям: "Покайтесь, і нехай же охреститься кожен із вас в ім'я Ісуса Христа на відпущення гріхів" (Дії 2:37-38). Згадаймо при цьому, що й ми в 10-му члені Символа Віри "визнаємо одно хрещення на відпущення гріхів". Отже, з того видно, що ми так визнаємо й віруємо, як навчали апостоли.

Але тут же таки звернімо нашу увагу на дальшу розповідь у Діях Апостольських: "...ті, хто прийняв Його слово, охрестилися. І пристало до них того дня душ тисяч зо три" (Дії 2:41).

З того бачимо, що тих, "хто прийняв Його слово", тобто, по слову ап. Петра увірували в Ісуса Христа як Господа, охрестилися й було зразу біля трьох тисяч осіб. Доки ті люди тільки слухали, вони могли бути любителями слухати чи прихильниками проповідуваного, вони були біля Церкви — Громади учнів-апостолів. Але коли вони увірували й прийняли хрещення, — вони стали членами Христової Громади — Церкви, вони, кожний зокрема, стали часткою Церкви Христової.

У Святому Письмі Нового Заповіту є досить свідчень про хрещення, але ніде немає опису, як це хрещення звершувалося. Звідки ж апостоли знали як Його звершувати? — Хоч Таїнство Хрещення встановлено остаточно по воскресінні Христовому, але Ісус Христос, як згадано в Євангелії від Івана, хрестив людей, — хоч не Сам, але учні Його, — ще на початку своєї проповіді Євангелії. У 3-му розділі, 22 вірш написано: *"По цьому прийшов Ісус та учні Його до країни Юдейської, і з ними Він там, проживав та хрестив"* (але не Сам, а учні Його . - Ів. 4:2).

Ісус — почерез учнів Своїх — чинив хрещення навіть у той час, коли ще жив і хрестив Іван Хреститель. Там же у 26-му вірші написано, що учні Іванові "прийшли до Івана... та Й сказали Йому: "Учителю, Той, Хто був із тобою по той бік Йордану, про Якого ти свідчив, — ото хрестить Він, і до Нього всі йдуть".

З того євангельського свідчення ми бачимо, що учні Христові, апостоли, були навчені, як треба звершувати хрещення від Самого Господа. Також треба при цьому завважити, що хрещення Христове істотно відрізнялося

від хрещення Іванового. Сам Іван Хреститель про те свідчив:

"Я хрещу вас водою на покаяння, але Той, Хто по мені йде, потужніший від мене: я недостойний понести взуття Йому. Він хреститиме вас Духом Святым і вогнем" (Мат. 3:11).

І коли учні Христові отримали в день П'ятидесятниці те хрещення "Духом Святым і вогнем", тоді вони й могли звершувати, за дорученням і настановою Христовою оте нове хрещення благодаттю Духа Святого "на відпущення гріхів", звершувати оте нове народження від Духа, від Бога, про яке говорив Ісус Христос Никодимові (Ів. 3:3-5).

Коротко сказавши: Іван Хреститель хрестив "на покаяння", щоб люди були достойні зустріти свого Господа Ісуса Христа. Христос, Його учні-апостоли хрестили на відпущення гріхів, на нове духовне народження в Богові, щоб люди могли сподобитися "ввійти в Царство Боже" (ів. 3:5). От цим хрещенням і ми хрестимо в Церкві Христовій.

Іванове хрещення було для тимчасових цілей, наше, Христове хрещення — для вічних цілей.

Про те як, в який спосіб звершувати хрещення, апостоли усно й наочним показом навчали своїх послідовників, яких вони рукополагали, висвячували, а пізніше іхні послідовники з усного передання зробили запис, який і зберігається в богослужбових книгах Христової Церкви. Святі Отці перших Вселенських Соборів впорядкували те Апостольське передання, ті записи і про звершення Таїнства Хрещення, і про звершення інших Таїнств, в тому числі — як звершувати Таїнство Євхаристії в Св. Літургії.

Тому в правдивій, Православній Церкві Христовій джерелом пізнання нашої віри служить не тільки Біблія, Святе Письмо, але також згадане Апостольське Передання. Віроісповідні групи, які відкинули Апостольське Передання, які називають себе зреформованими християнами чи протестантами, фактично відкинули велику частину Христової й Апостольської науки. За нашим розумінням, вони самі себе обіднили духовно, вони не мають повноти Христової науки.

Апостол Павло закликає християн:

"Отож, браття, стійте й тримайтесь передань, яких ви навчилися бути чи то словом, чи нашим Посланням" (2 Сол. 2:15).

Ми зробили тут деякий відступ, згадуючи про Апостольське Передання, але те необхідно було зробити при вивченні і Таїнства Хрещення, й інших Таїнств Церкви, щоб ми мали правдиве розуміння священнодій у Христовій Церкві, правдиве розуміння нашої віри.

Але вернімося безпосередньо до Таїнства Хрещення. Згідно ж того Апостольського Передання, при хрещенні ми робимо постійне занурення у воду, або — у разі потреби — потрійне зливання води на хрещеника й проказуємо:

"Охрещується раб (чи слуга) Божий в ім'я Отця, амінь. І Сина, амінь. І Святого Духа, амінь.

Видимо звершується охрещення водою, але невидимо, по нашій вірі, звершується охрещення, освячення Духом Святым. І те невидиме найбільш важливе, бо духове перетворення, духове народження чиниться Духом Святым. Як засвідчив Господь: "Що вродилося з тіла — є тіло, що ж уродилося з Духа — є Дух" (Ів. 3:6).

У наших розмовах про віру ми не ставимо ціль — докладного пояснення всього обряду в Таїнстві Хрещення, як і інших Таїнств, бо це забрало б багато часу, але хочемо звернути увагу на *глибше розуміння основних видимих дій звершення Таїнства, іхнє значення, значення Таїнств взагалі* й про наші християнські обов'язки при отримані Дарів Духа Святого. Бо хоч нам Бог дає ті Дари за заслуги Господа нашого Ісуса Христа, але ми повинні зробити певні духовні зусилля, виявити нашу віру, щоб ті Дари від Бога зробили внутрі нас духовні перетворення й пішли нам на користь, на спасіння.

Св. ап. Петро навчає нас, що *"Того образ, хрещення — не тілесної нечистоти позбуття, але обітниця Богові доброго сумління, — спасає тепер і нас воскресінням Ісуса Христа"* (І. П. 3:21).

Ота *"обітниця Богові доброго сумління"*, тобто — чистого сумління, чистої совісти", — те необхідне і при хрещенні, і при отриманні інших Дарів у різних Таїнс-

твах. Це повинні пам'ятати й хрещені батько, мати, які при малолітстві хрещеника беруть обов'язок перед Богом.

Св. ап. Павло в I Посланні до Кор. (6:11) дає настанову, щоб ми розуміли, що ті, хто прийняв вчення Христове й охрестились,

"...обмились... освятились..., виправдались іменем Господа Ісуса Христа й Духом нашого Бога".

(Між іншим, ті слова священнослужитель і промовляє на закінчення Таїнства Хрещення й Миропомазання).

А в Посланні до Римлян апостол Павло навчає: "Чи ви знаєте, що ми всі, хто хрестився у Христа Ісуса, у смерть Його хрестилися? Отож, ми поховані з Ним хрещенням у смерть, щоб як воскрес Христос із мертвих славою Отця, так щоб і ми стали ходити в обновленні життя. Бо коли ми з'єдналися подобою смерти Його, то з'єднаємось і подобою воскресіння, знаючи те, що наш давній чоловік розп'ятий із Ним, щоб знищилося тіло гріховне, щоб не бути нам більше рабами гріха" (Р. 6:3-6).

З цієї науки ми й розуміємо, що коли ми занурюємо хрещеника, то хрещеник ніби приймає смерть, як і Христос прийняв тілесну смерть, а коли винурюємо, повертаємо Його на поверхню, то новоохрещена людина воскресає для нового життя в Христі Ісусі і щоб у цій воскреслій, духовно народженій людині не панував гріх. Ця нова людина ще буде вразлива на спокусу, на гріх, але маючи вже духові дари від Бога, які отримано в Таїнстві Миропомазання зразу ж по охрещенні, Благодать Божу, людина отримує спроможність перемагати всякий гріх і спокусу.

Кожний християнин має бути свідомий отого свого нового народження в Христі, свідомий, що в ньому (чи в ній) перебуває та духовна сила, та Благодать Божа, що тією Благодаттю, тримаючи постійний зв'язок із Христом Господом, людина в силі перемагати всякі спокуси диявольські.

Коли доросла людина приймає хрещення, то вона мусить наперед знати про оту силу, Благодать Божу, яка буде в ній перебувати після прийняття Хрещення й Миропомазання. А коли ми хрестили дітей у мало-

літстві, то мусимо навчити про те іх, коли вони підростуть, щоб вони були свідомі християни, щоб вони були свідомі про ту внутрішню силу Божу, що в них перебуває, щоб вони не блукали в світі цім як неприкаянні, як духові безбатченки.

Допильнувати, щоб діти були навчені про те — мусить в першу чергу рідні й хрещені батько та мати. Якщо вони не можуть самі навчити тих правд віри, вони повинні подбати про церковну школу для тих дітей, вони повинні звернутися до священика в тій справі. Щоб глибше, докладніше вяснити про ті батьківські обов'язки, присвятимо на те ще одну окрему проповідь. Амінь.

ХРЕЩЕНІ Й РІДНІ БАТЬКИ, МАТЕРІ (3-тя на 10-й чл. С. В.)

У своїй пастирській діяльності мені довелося запізнатися з таким легковажним відношенням членів Церкви до Таїнства Хрестіння, що просто не хотілося вірити, що таке може серед нас бути. В одній із старших Громад нашої Церкви (серед фармів) я помітив, що старшого брата, який подає кадильницю, майже кожний називає кумом. Я й запитав його, як це так, що він майже кожному кум...

Та знаєте, як воно раніше було: приїджав колись священик з рідка, і коли вже мав хто дітей до хрещення, то після Богослуження хрестили. Люди звичайно поспішали до худоби, додому, а я однаково був із священиком до кінця усіх треб, то мені, або моїй жінці й казали:

"Ти вже тут покумуєш, тобі близько додому".

То я, або моя жінка й тримали дітей до "Христу". Правду сказати, то я й не знаю, яких дітей я тримав, а яких ні. Як кличутъ кумом, то мабуть таки кумував...

Схоже на анекдот, але так воно було. Отже рідні батьки не підготувались належно до хрещення своїх дітей, не домовлялись наперед з людьми, щоб вони були хрещеним батьком і матір'ю, не знали чи люди, які випадком будуть у церкві, зможуть виконати той почесний християнський обов'язок. Вони не добирали хрещених батьків, які могли б бути опікунами й наставниками іхніх дітей у Христі, а просто — аби були свідки, бо так ніби вимагає церковний закон.

Буває навпаки: люди дуже старанно добирають хрещених батька й матір, тільки не з наміром знайти православних людей із міцною вірою, які могли б бути зразком для хрещеника у християнському житті, у виконанні християнських обов'язків, які б турбувалися вихованням дитини у правдивій вірі й християнських чеснотах, але вибирають таких людей, які можуть бути корисні батькам у господарчій, громадській, а навіть політичній діяльності, або таких, з якими можна б рідному батькові іздити на полювання чи на рибальство...

Чи ж дивно, що новоохрещені діти виростають духовними безбатченками, байдужими до віри, до Бога, до Церкви, які не знають своєї віри. Добре ще як в родині мама за все те дбає, а як ні, то росте формально охрещена дитина без щоденного християнського виховання. На кому лежить той гріх? — У першу чергу на рідних батькові й матері. Дітей виставляється на спокусу світу цього безборонними, якщо ми не навчимо їх, як згадувалося в нашій попередній розмові, про силу Благодаті Божої, яку вони мають від прийняття святого хрещення, якщо ми не навчимо їх про нашу віру, щоб вони її знали й розуміли, якщо ми не навчимо їх любові до Бога через власний приклад виявлення любові до них і до наших близжніх.

Те, що ми приведемо наших дітей вряди-годи до церкви на Богослуження й скажемо: хрестися от так, сиди чесно, — то ще мало. Занедбання наших обов'язків і в доборі хрещених батьків, занедбання наших обов'язків у християнському освідомленні, у навчанні віри наших дітей, — це по суті зневага великого Таїнства Хрестення, занедбання Дарів Духа Святого, які отри-

мано в Таїнстві Миропомазання, зневага Господа Ісуса Христа, в Якого ми "хрестилися й одягнулися" (Гал. 3:27), і від Якого ми сподіваємося спасіння.

Як ми згадували в одній із наших попередніх розмов, Таїнство Хрещення є ключовим, бо воно відкриває двері людині до всіх інших Таїнств і освячень Церкви, тому виховання дітей у розумінні важливості того Таїнства дуже необхідне.

Одним із обов'язків хрещених батька й матері, — це засвідчити хрещеникові, розповісти Йому (чи Йї), що вони тримали дитину при звершенні Таїнства, що вона охрещена, і що хрещення може бути тільки одно. Треба всім християнам знати настанову св. ап. Павла:

"Один Господь, одна віра, одне хрещення" (Еф. 3:5). І згідно тієї настанови ми в нашому Символі Віри виголошуємо, що ісповідуємо, "визнаємо одно хрещення". Ми повинні самі бути свідомими й навчити наших дітей, коли їм стане приступно розуміти, що всяке повторне хрещення, якими аргументами Його не обумовлювати, — це буде зневага проти Духа Святого, бо ж для хрещення призывається Благодать Духа Святого на звершення Таїнства. Господь же Ісус Христос засвідчив, що "богозневага на Духа... не проститься... ані в цім віці, ані в майбутньому" (Мат. 12:31-32).

У додатку до всього попередньо сказаного про хрещених батька й матір, можна зауважити, що деякі богослови-історики вважають, що звичай добирати хрещених батька й матір для дитини походить від часу переслідування християн за імператора Нерона. Через те, що рідні батько й мати могли тілесно загинути під час кар проти християн, на той випадок батьки підшукували дорослих осіб серед християн, які б у тому випадку могли доглянути їхніх дітей і виховати їх на правдивих ісповідників віри Христової.

Пізніше, коли переслідування проти християн припинилося, то інституція хрещених батька-матері залишилася, бо завжди існує можливість передчасної загибелі батька чи матері і в мирних обставинах; в наші часи великої механізації й технічного прогресу така можливість існує більше, а ніж будь-коли.

Одночасно треба мати на увазі, що хоч хрещені батько й мати покликаються з вибору рідних батьків дитини, вони під час звершення Таїнства є свідками й репрезентантами цілої Христової Громади — Церкви. Через те вони мусять визнавати ту саму Православну віру, що й батьки, належати до тієї ж Православної Все-ленської Церкви, до якої належать батьки й членом якої, від часу звершення Таїнства Хрещення, стає та охрещена дитина. По тій же самій вірі хрещених батька й матері охрещується ще несвідома дитина й, як уже сказано попередньо, ту віру вони мають передати, освідомити в ній хрещеника. Вони декларують під час звершення Таїнства відречення від усього злого й, читаючи чи проказуючи Символ Віри в ім'я хрещеника, вони беруть зобов'язання допильнувати, щоб новоохрещена людина так же ісповідувала ті основні правила Христової Віри.

Цілковито недопустима та практика, коли дякові доручають прочитати Символ Віри, тоді дяк ніби частинно стає хрещеним батьком. Якщо хрещені батько й мати не знають напам'ять Символа Віри, то мусять або читати його, або проказувати, повторювати за священиком. Вони повинні бути свідомі, що вони говорять і в чому поручаються за хрещеника.

У Православній Церкві разом з Таїнством Хрещення, а вірніше, — зразу звершується над новоохрещуваною людиною Таїнство Миропомазання, але про те Таїнство ми будемо мати окрему розмову. Амінь.

ТАЇНСТВО МИРОПОМАЗАННЯ

Щоб зрозуміти підстави встановлення Таїнства Миропомазання, зачитаємо найперше уривки з Діянь Св. Апостолів.

"Як зачули апостоли, які в Єрусалимі були, що Боже Слово прийняла Самарія, то послали до них Петра й Івана. А вони, як прийшли, помолились за них, щоб Духа

Святого вони прийняли, бо ще ні на одного з них Він не сходив, а були вони тільки охрещені в ім'я Господа Ісуса. Тоді на них руки поклали й прийняли вони Духа Святого" (Дії 8:14-17).

Про подібний випадок розповідається в 19-му розділі Діянь Апостольських. Апостол Павло прийшов до міста Ефесу й зустрівся там з деякими із своїх учнів та запитав їх: "Чи ви Духа Святого одержали, як увірували?" І коли вияснилось, що ті люди охрещені були тільки Івановим "хрещення на покаяння", і коли ап. Павло вияснив їм, що для спасіння необхідно хрестилися Христовим хрещенням, то "Як почули ж оце, то хрестились вони в ім'я Господа Ісуса. А коли Павло руки на них поклав, то зйшов на них Дух Святий, — і різними мовами стали вони промовляти та пророкувати" (Дії 19:1-6).

З тих розповідей нам ясно, апостоли вважали, що для повноти життя в Христі, в Церкві Його, необхідно по охрещенню, по духовному народженні, отримати ще в додатковій священнодії дари Духа Святого. Апостоли Петро, Іван і Павло однозгідно робили те через покладення рук, очевидно робили так й інші апостоли. Ті апостольські дії могли бути тільки з настанов від Господа, за керівництвом і під благодаттю того ж Духа Святого.

Але самі апостоли, а за ними й іхні наступники-єпископи, коли Церква Христова розросталася в різних країнах, не скрізь могли особисто бути, тому вже в ранній Церкві, у перших віках поширилась практика, що єпископи освячували Миро на сходження Духа Святого, доручали те Миро пресвітерам (священикам), а вони помазували новоохрещених християн тим святым Миром з молитвою на прийняття дарів Духа Святого.

Коли, в якому точно часі сталася заміна в богослужбовій практиці, і чи можливо паралельно чинили молитву з рукоположенням, де можливо було безпосередньо бути апостолам, єпископам, а де неможливо, — передавали освячене Миро, щоб чинили священики — помазували ним охрещених на сходження Духа Святого, — тяжко встановити. Але одно певне, що те велике Таїнство на сходження Духа Святого могли ініціювати,

давати початок йому тільки апостоли, єпископи. І так і в наші часи: освячувати Миро можуть тільки єпископи, так само тільки єпископи можуть прикладати сходження особливих Дарів Духа Святого й висвячувати дияконів, пресвітерів (священиків) і єпископів.

Про помазання святым Миром новоохрещених в особливій священнодії — Таїнстві згадують Отці Церкви перших віків. Климент Александрийський, св. Кирило Єрусалимський називають ту священнодію "Господньою печаттю", св. Амвросій Медіолянський — "печаттю духовною", св. Єфрем Сирієць називає її "Печаттю Св. Духа". Всі ті назви майже тотожні й в усіх те саме розуміння, що в Таїнстві тому християни дістають дари Духа Святого для життя духовного й що помазання Св. Миром знаменує собою остаточне ствердження повноправного членства духовного в Церкві Христовій.

І як у важливому документі дійсність його стверджується печаткою, так у Таїнстві Миропомазання, помазання Св. Миром знаменує собою, стверджує про приєднання новоохрещеного до Тіла Христового — Церкви Христової. Тому, по прочитанні молитви, священик (чи єпископ), помазуючи новоохрещеного Св. Миром на чолі й інших частинах тіла, промовляє: "Печать Дара Духа Святого".

І сам видимий спосіб звершення Таїнства, і молитви наша Церква Христова унаслідувала як Апостольське Передання й незмінно звершує його як друге Таїнство, зразу ж після звершення Таїнства Хрещення.

У Православній Церкві обидва Таїнства ми звершуємо в одному богослужбовому чині, так що вірні, якщо священик окремо не роз'яснить, думають, що звершено тільки Хрещення. Правдою ж є, що коли людина охрещена в Православній Церкві, то вона й миропомазана.

Через те православний християнин зразу ж по охрещенні й миропомазанні має всі необхідні Дари Духа Святого, що дають йому (ЇЙ) змогу "зростати в благодаті Божій та зміцнюватись у житті духовному" (Катех. Архиєпископа Михаїла, ст. 69).

Охрещений і миропомазаний православний християнин має всі необхідні дари для широкої діяльності в Церкві, як член Народу Божого, для духовного зросту,

глибшого пізнання своєї віри, глибшого духовного уドосконалення — аж до набуття святості й прославлення в Бозі.

Православний християнин має право, у випадках нагальної потреби, коли немає поблизу священика, навіть охрестити людину. Отже, в певній мірі, Православна Церква надає кожному членові Народу Божого дар до звершення священнодії. Правда, мирянин, який у наглій потребі звершив хрещення, мусить якнайшвидше, при першій нагоді, повідомити про те священика. Священик не повторює вже формулу хрещення, бо воно може бути тільки одне, але прочитує належні молитви й звершує над новоохрещеним, коли він ще тілесно живий, Таїнство Миропомазання, даючи йому "Печать Дара Духа Святого", приєднуючи його до духовного членства в Церкві Христовій.

В той самий спосіб Православна Церква приймає, приєднує, й християн з різних протестантських церков, над ними звершується Таїнство Миропомазання, бо протестанти того Таїнства не мають. Звичайно, Таїнство Миропомазання, як і Хрещення, неповторне; воно може бути звершене над людиною тільки один раз.

Крім Православної Церкви всі сім Таїнств, в тому числі Таїнство Миропомазання, має ще Західня Римська Церква. Вони називають те Таїнство Конфірмацією й звершують його не зразу по охрещенню, а коли людина досягне приблизно 10 років життя, — це одне, а друге — в Римо-Католицькій Церкві єпископ не доручає Св. Миро священикам, як це є в Православній Церкві, а сам — покладенням рук — довершує це Таїнство з нагоди візитації парафії.

У Православній Церкві Св. Миро утворюють з багаточисельних ароматичних складників й освячує його єпископ, а в більшості, то первоієрарх автокефальної Церкви — Патріярх — в Страсний Четвер за особливим богослужбовим чином, а потім священики отримують Св. Миро від єпископа в міру потреби.

Поза Таїнством Миропомазання Св. Миро вживается в Церкві в дуже рідких випадках: при повному посвячені храму, престолу та ще у випадку возведення на царство православного володаря. Останнє чиниться

по зразках з Старого Заповіту. Господь повелів Мойсеєві помазати Аарона й синів Його на священство, пророк Самуїл помазав на царство Саула й Давида.

Для нас, православних християн, важливим є розуміння, що отримавши помазання Св. Миром у Таїнстві Миропомазання, ми отримали дари Св. Духа на життя в Христі Ісусі, в Його Церкві, ми всі сповнені великої благодаті Божої, ми отримали велику милість від Бога. Видиме для наших очей і відчутне для нашого тіла — Миро, для душі нашої має ж бути відчутне невидиме — невидиме — дари Духа Святого. Ми всі сповнені святости. Тому й говорить св. ап. Павло:

"Хіба ви не знаєте, що ваше тіло — то храм Духа Святого, що живе Він у вас, якого ви від Бога маєте, і ви не свої?" (І Кор. 6:19).

І це очевидно однозідне з тим, що в Церкві Христовій помазується Св. Миром тільки тіла наші й наші храми, в яких звершуються Богослуження, Таїнства Божі.

Той же ап. Павло закликає нас: *"І не засмучуйте Духа Святого Божого, яким ви запечатані на день викупу"* (Еф. 4:30). Той вислів ап. Павла ще раз підтверджує, що ми на вірній дорозі — дотримуємося Апостольського Передання.

А св. ап. Іван у І-м своїм Посланні говорить:

"А ви маєте помазання від Святого, і знаєте все... А помазання, яке прийняли ви від Нього — воно залишається у вас..." (І Соб. Ів. 2:20, 27).

Пам'ятаймо також, що саме слово — ХРИСТОС в грецькій мові означає Помазаник (Божий), а "хрисма" — означає помазання, а той, хто помазаний Св. Миром, той стає Христовим. Отже ми маємо на собі печать Христову, ми Христові. Бережімо ту святість в нашому житті, не занечишимо її ділами темряви, щоб дари Духа Святого, які ми отримали в Таїнстві Миропомазання, перебували в храмах тіл наших. Амінь.

ТАЇНСТВО ПРИЧАСТЯ — СВ. ЄВХАРИСТІЯ

Як уже згадувалося в попередніх наших розмовах, охрещена й миропомазана людина стає повноправним духовним членом Церкви Христової, її миропомазанням призывають до "Виноградини" — до Христа. Новоохрещена людина стає галузкою тієї Виноградини-Христа (Ів. 15:5), і вона вже має живитися соками тієї Виноградини, щоб не засохнути. Новоохрещеній людині вже відкриті двері до всіх благодатних дарів і освячень Церкви Христової, до всіх Таїнств.

Так, як новонароджена дитина потребує відживлення молоком, так духовно новонароджена людина в Бозі, у Христі, потребує для свого життя й зросту відживлення від Христа. Христос потурбувався, щоб ми мали таке відживлення постійно в Св. Причасті.

І навіть коли ми о хрестили ще несвідому дитину, вона так само потребує живлення від Христа. Якщо вона ще не має свідомої віри, то ми, її батьки-матері, маємо ту необхідну віру й з тією вірою ми даємо дитині Святе Причастя. Господь сказав: *"Пустіть діток до Мене приходити"* (Мрк. 10:14) і наша Православна Церква вважає найбільш необхідним, щоб новоохрещеним і миропомазаним дітям давати при першій же нагоді Святе Причастя, а вже пізніше, коли дитина досягне віку семи років і досягне певного стану християнської свідомості, приготувати її до першої Святої Словіди. До семилітнього ж віку дітей треба якнайчастіше причащати, щоб вони постійно єдналися з Христом і Богом нашим, щоб вони відчували себе в Церкві не гістыми, а повноправними членами.

Саме Таїнство Причастя, або Євхаристії, як його називають богослови, звершується під час Св. Літургії. Установив Св. Таїнство Причастя Сам Господь Ісус Христос на Святій Вечері, перед Своїми стражданнями, Сам же вперше й звершив його.

Споживши старозавітну паску з Своїми учнями, "Ісус узяв хліб, і поблагословив, поламав, і дав Своїм учням, і сказав:

"Прийміть, споживайте, це — Тіло Моє". А взявши чашу, і подяку вчинивши, Він подав їм і сказав: *"Пийте з неї всі, бо це — Кров Моя Нового Заповіту, що за багатьох проливається на відпущення гріхів!"* (Мат. 26:26-28). Подібно передають ті слова й діл Христові євангелисти Марко й Лука. При чому, ап. Лука свідчить, що Христос дав також таку настанову: *"Це чиніть на спомин про Мене"* (Луки 22:19). А св. ап. Павло передає заповіт Христовий, щоб звершувати те Таїнство аж до Його другого приходу — *"аж доки Він прийде"* (Кор. 11:26).

Тому Церква Христова, виконуючи ті настанови Христові, звершує Таїнство Причастя постійно і буде звершувати його до кінця віку цього — до другого приходу Господнього, щоб усі християни, визнавці віри в Христа Спасителя постійно відживлялися від Христа, були правдивою часткою тіла Його.

У Старому Заповіті для очищення від гріхів, провин приносилися кровні жертви тварин; у Новому Заповіті, для відпущення гріхів людських, Ісус Христос приніс Сам Себе в жертву на хресті. Його Кров змила гріховність людську й Він заповів на спомин про те й для відпущення гріхів звершувати безкровну жертву з хліба й вина.

Для зрозуміння старозавітних жертв і новозавітної Христової жертви, св. ап. Павло говорить так:

"Бо коли кров козлів та телят, та попіл із ялівок, як покропить нечистих, освячує їх на очищення тіла, скільки ж більш Кров Христа, що Себе непорочного Богу приніс Святым Духом, очистить наше сумління від мертвих вчинків, щоб служити нам Богові Живому" (Євр. 9:13-14).

Отже кару за нашу гріховність прийняв Ісус Христос, а нам дав Дари Святого Причастя під видом хліба й вина, щоб ми, споминаючи Його жертву за нас, людей, за нашу гріховність, з вірою в Нього, отримували прошення гріхів наших, єдналися з Ним через Святе Причастя, щоб ми сповнялися Його Божественным єством — Тілом й Кров'ю Його.

Хліб і вино в Таїнстві Євхаристії, через нашу віру в Христа, під дією Духа Святого, перетворюються в Тіло й

Кров Господні. Робиться не хемічне перетворення, а Божественне одухотворення: на смак, на вид лишається хліб і вино, але приймаючи ту поживу з вірою, ми приймаємо Тіло й Кров Христа в єство наше. Ми стаємо не тільки духовно, але й тілесно, кровно споріднені з Христом, ми стаємо Христовими, обожествлюємо себе.

Приймаючи ж ту поживу Святого Причастя з однієї чаші, з одною вірою, ми всі стаємо між собою кровні брати й сестри, споріднені з Христом і між собою. Ми стаємо всі однією спільнотою — Тілом Христовим, Його Церквою. "Хто тіло Мое споживає та кров Мою п'є той в Мені перебуває, а Я в ньому" (Ів. 6:56).

І ми мусимо застерегти себе від помилки, мати вірне розуміння: Святе Причастя — це не уявна, символічна пожива, а дійсна, правдива. Ісус Христос про те виразно ствердив ще перед установленням і звершенням самого Таїнства Причастя:

"Бо тіло Мое — то правдива пожива, Моя ж кров — то правдиве пиття" (Ів. 6:55).

Отже через спільну віру в Христа Спасителя й через спільне Святе Причастя ми стаємо об'єднані в одну духовну спільноту — Церкву Христову, Його Тіло. І чим сильніша наша віра в Христа, чим з більш чистим сумлінням ми причащаємося з однієї Чаші Віри, тим міцніша наша Церква Христова. Сила Церкви не в її маєтках, посіlostях земних, а в її вірі.

Згадуючи про спільну віру, ми хочемо тут більш конкретно окреслити, що та віра має бути однодушна, щоб усі, — скільки б нас не було, — визнавали Ісуса Христа однаково, як Сина Божого, Спасителя. Бо, якщо, наприклад, є люди, які визнають Ісуса Христа тільки за божественного Учителя, а не за Єдиного Господа, то з такими людьми ми не можемо творити однодушної духовної спільноти — Церкви. Якщо Дари Причастя для людей тільки символи, — ми з ними не можемо бути однодушні, ми не можемо з ними творити однієї Церкви Христової, не можемо бути членом одного Тіла Христового, бо й не можемо причащатися з однієї чаші. Спільна чаша може бути тільки тоді, коли буде спільна віра, коли буде однодушність у молитві.

На Св. Літургії, перед звершеннем Таїнства Євхаристії, священослужитель виголошує:

"Возлюбімо один одного, щоб однодушно визнати!", а люди чи хор стверджує: "Отця, і Сина, і Святого Духа, Тройцю одноістотну і неподільну!"

Після того тільки всі ті, що однодушно, однаково так визнають, вірують, можуть брати участь у звершенні Таїнства Євхаристії й причащатися Святих Божественних і оживляючих Тайн. Хто ж не визнає так само, повинні перед тим вийти з церкви.

Така наша віра правдива, православна.

Господь засвідчив, що коли ми погодимось на щось між собою, і будемо просити в Бога, то станеться нам від "Отця, що на небі" (Мтв. 18:19). У справах віри, перед спільнюю молитвою до Бога, таке погодження між собою, людям найбільш необхідне.

Розуміння Таїнства Причастя

Саме Таїнство Євхаристії — перетворення хліба й вина в Тіло й Кров Христові, як також інші Таїнства Церкви, неможливо повністю зрозуміти, пізнати засобами людського розуму, бо дії Духа Святого невидимі й нашому спостереженню не піддаються. Глибину, істоту Таїнства можна тільки пізнати й сприйняти вірою, наслідки Таїнства Причастя можемо відчути духовно, коли ми з вірою й любов'ю приймемо Дари Святого Причастя.

Св. Іван Дамаскин подає визначення про розуміння Св. Причастя, яке в Православії прийнято як найбільш ясне й правдиве:

"То є істинне Тіло, прийняте Господом від Святої Марії, з'єднане з Божеством. Але не так, що ніби вознесене тіло (на небо) знов на землю сходить, а так, що самий хліб і вино перетворюються на Тіло й Кров Господні" (Взято з Катехизису Архиєп. Михаїла, стор. 73).

Щоб скористатися благодатними Дарами Св. Причастя, до Причастя треба приступати, як і виголошує священослужитель, "З вірою й любов'ю", з чистим сумлінням. Механічне прийняття Причастя, без віри —

може людям тільки пошкодити. Св. ап. Павло попереджує нас:

"...хто їстиме хліб цей чи питиме чашу Господню негідно — буде винний супроти тіла та крові Господньої. Нехай же людина випробовує себе, і так нехай хліб єсть і з чаші п'є.

"Бо хто єсть і п'є негідно, не розважаючи про тіло, той осуд собі єсть і п'є! Через це поміж вами багато недужих та хворих" (І Кор. 11:27-30).

Ми повинні старанно роздумувати, перевіряти себе в світлі нашої совісти, чи ми гідно підходимо до прийняття Св. Причастя, бо формальна Сповідь без широго покаяння не робить нас чистими душевно. І нам також треба подумати, чому "поміж нами багато недужих і хворих", можливо ми іменно негідно, не розважаючи добре, приступали до Св. Причастя.

Треба тут також зауважити, що якщо перші два Таїнства, Хрещення й Миропомазання неповторимі, іх можна звершувати тільки один раз над однією людиною, то участь у звершенні Таїнства Причастя — у Св. Літургії, прийняття Св. Причастя — не має жодних обмежень. І чим частіше з чистим сумлінням, з вірою й любов'ю ми приступаємо до Св. Причастя, тим краще.

Християни ж, які в дорослому віці взагалі не причащаються Св. Таїн, хоч мають можливість це робити, вони стають сухими гілками на Виноградині й іх буде відкинено геть. Про те ясно й виразно засвідчив Христос:

"Коли хто перебувати не буде в Мені, той буде відкинений геть, як галузка, і всохне. І громадять іх, і кладуть на огонь, — і згоряТЬ" (Ів. 15:6). Тільки через єднання з Христом у Св. Причасті ми можемо бути живими членами Тіла Його, членами Церкви Його й знайти вічне життя та спасіння в Христі Ісусі, Господі нашім. Амінь.

ТАІНСТВО ПОКАЯННЯ (СВ. СПОВІДЬ)

Одним із семи Таїнств Христової Церкви є Таїнство Покаяння, або, як Його звичайно називають — Таїнство Сповіді, або просто — Сповідь. Але Сповідь може бути тільки тоді Таїнством, коли в ній наявне покаяння сповідника. І, безумовно, перед виявленням покаяння в св. Сповіді вслух, мусить бути внутрішнє бажання й рішмість сповідника до покаяння.

Сповідник ще перед приступленням до Сповіді, має бути свідомий своєї гріховності, мусить розглянути своє життя, свої дії в світлі своєї совісти, в світлі Божих заповідей і взагалі науки Христової. Отець духовний може допомогти сповідникові пізнати Його гріховність, розкрити болі, хвороби його душі, але кожний православний християнин, як і хворий, що йде до лікаря, має знати й відчувати що в нього болить, відчувати свої недомагання. Во Таїнство Сповіді — це лічниця, до якої ми приходимо, щоб оздоровитись і те оздоровлення чинить священослужитель засобами Христовими й в ім'я Христове.

В житті може бути сповідь, розповідь, признання про звершенні злі вчинки, гріхи, перед приятелем чи людиною, до якої маємо довір'я, щоб облегчити, як кажуть душу. Може бути подібне признання про вчинення злочину перед поліцією чи взагалі перед людьми, яким доручено наглядати над дотриманням законності в країні; може бути таке признання, розповідь і перед священослужителем, але то ще не буде Св. Сповідь, не буде Таїнство Покаяння.

У Таїнстві Покаяння має бути завжди дві основні частини: 1) Виявлення своїх гріхів сповідником, з покаянням, перед священослужителем і 2) молитовне прощення священослужителем (тобто — єпископом чи священиком) гріхів сповідника.

При тому необхідна умова: виявлення сповідником гріхів, своїх вчинків взагалі, перед священиком, має бути збережено в абсолютній таємниці на віки вічні. Все, що священослужитель почув на Св. Сповіді, він не може

виявити жодній іншій людині, жодним духовним зверхникам чи тим більше — світській владі. Бо ж на Сповіді сповідник признається, розповідає, виявляє все ціло не людині-священикові, а Богові. Все сказане й має лишатися між ним і Богом, а священик при тому лишається тільки свідок.

Але щоб була звершена повнота Таїнства Сповіді, необхідно, щоб сповідник не тільки здобувся на виявлення своєї гріховності, своїх, недобрих чи злих вчинків. І не досить навіть, коли сповідник висловить тільки жаль за вчинені гріхи, злі вчинки, допущене падіння. *Сповідник мусить здобутися іменно на покаяння — виявити волю й рішмість зійти з дороги гріховности, не чинити гріха свідомо, а стати цілою й свідомо на дорогу праведности, поборювати свої гріховні пристрасті й спрямувати своє життя згідно заповідей і настанов Христових.*

Коли покаяння виявлено ціло і в повноті, — тоді звершено в повноті першу частину Таїнства Сповіді й священнослужитель молитвою розрішення, молитвою прощення, прощає в ім'я Боже всі вчинені гріхи сповідника. Тим священнослужитель, даною йому духовною владою від Господа Ісуса Христа, через святих апостолів, увільнює від вини за вчинені гріхи й сповідник позбувається всіх тягарів духовних, які тяжили на його совіті; сповідник здобувається на чистоту духовну.

Але при тому ми ніколи не повинні забувати, що розрішення, прощення виголошене священнослужителем, буде настільки дійовим, настільки цілою й відвертою буде сповідь і покаяння сповідника. Священнослужитель має повну духовну владу на те, — він отримав той дар у Таїнстві Священства, — він, як уповноважений Церкви Христової, отримав те спадкоємство апостольської влади, дане й встановлене Господом Ісусом Христом.

Ще задовго до своїх страждань, навчаючи своїх учнів, майбутніх апостолів, Ісус Христос сказав їм:

“Істинно кажу вам: *Що тільки розв'яжете на землі, розв'язане буде на небі*” (Мт. 18:18). Але то була тільки настанова, попередження Христовим учням, що ім надана буде влада прощення людських гріхів. Саме ж Таїн-

тво Покаяння встановлено Господом Ісусом Христом по Його славному Воскресінню, коли Він сказав: "Прийміть Духа Святого! Кому гріхи простите, — простяться їм, а кому затримаєте, — то затримаються" Ів. 20:22-23).

Православна Церква Христова, через своїх єпископів має апостольське переємство й її священнослужителі мають ту духовну владу на прощення гріхів людських у Таїнстві Покаяння. Протестантські церкви не мають того апостольського переємства, в них немає єпископів, священиків, немає й Таїнства Покаяння.

Бо можна допустити, що й мирянин, звичайний член Церкви, може вислухати сповідь, і навіть каяття другої людини, але мирянин не має духовної влади увільнити другу людину від провини, не має влади прощати гріхи людські.

Але хочу тут звернути увагу на другу частину Христового вислову: "а кому затримаєте, — то затримається". Отже, встановляючи Таїнство Покаяння, даючи учням Своїм — апостолам владу прощати гріхи людські, Господь мав на увазі, що декому з людей, за певні тяжкі гріхи, не завжди можна дати розрішення.

У Церкві Христовій, у Православній Церкві, від перших віків і до нині також тримаємося тієї настанови. Людині, яка вчинила свідомо тяжкий злочин, як наприклад, навмисне вбивство, святотатство, зневагу Духа Святого, священнослужитель найбільш вірогідно не дасть зразу розрішення, прощення, хоч би така людина й виявляла ознаки покаяння.

Священнослужитель, єпископ чи священик, у згаданих випадках — при добрій волі сповідника — може наложить, встановити для нього певну духову покуту, т.зв. епітемію, — визначити засоби й дії, подвиги покаяння, які сповідник повинен виконати протягом певного часу, щоб отримати душевний спокій і сподобитися причаситися Пречистих Тайн.

Ті люди, які не виконали встановлених духовним отцем умов, якщо й помруть, то таким, по згаданих по-передньо настановах Господніх, не буде прощено їхні гріхи і в небі. Нерозкаяні грішники не можуть сподобитися прощення в небі. То визначення Христове, отже його не можна змінювати людськими міркуваннями.

У всіх випадках неможливості прощення причиною є самі ж грішники. Саме встановлення Таїнства Покаяння, в якому священослужитель Церкви в ім'я Боже, — в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа може прощати людські гріхи, — це **виявлення милосердя Божого**, і коли хто ігнорує його, зневажає Божі настанови, той позбавляє себе милосердя Божого.

Покаяння було завжди необхідною умовою до духовного оздоровлення, передумовою до отримання Божого милосердя, до єднання з Богом. До покаяння кликали всі пророки Старого Заповіту. Останній ста-розавітній пророк — Іван, Предтеча Господній, готуючи дорогу для Господа, до прийняття людьми Спасителя — речника Нового Заповіту, основною темою своєї проповіді мав заклик до покаяння:

"Покайтесь, бо наблизилося Царство Небесне!" (Мат. 3:2).

Сам Господь Ісус Христос проповідь євангельської науки спасіння також почав із заклику до покаяння:

"Збулися часи, — і Боже Царство наблизилося. Покайтесь, і віруйте в Євангелію!" (Марка 1:15).

Під час Своєї божественної діяльності на землі Христос постійно наголошував необхідність покаяння, прощення гріхів, бо то є засоби до оздоровлення людей і духовно, і тілесно.

Коли принесли до Ісуса на носилках спаразованого, то, щоб можна було оздоровити тілесно, Христос оздоровив його найперше духовно:

"Будь здоровий, сину! Прощаються тобі гріхи твої!" (Мат. 9:2).

Безумовно, передумовою всякого оздоровлення — духовного чи тілесного, — має бути наявність твердої віри, бо тільки віра, як скрізь і стверджував Христос, може спасті. Але читаючи Євангелію, ми скрізь також бачимо, на чисельних прикладах, що Христос прощав людям гріхи їхні й вони сподоблялися милости Божої.

Взагалі ж Христос навчав своїх учнів, що Він прийшов у світ, щоб принести милість для людей грішних, для тих, які відчувають себе грішними, а не для тих, які вважають себе за праведників. Тому Він і сказав учням Своїм:

"Ідіть же, і навчіться, що то є: "Милости хочу, а не жертві. Но Я не прийшов кликати праведних, але грішників до покаяння" (Мт. 9:13).

І самі найближчі учні Христові, яких Він вибрав із світу цього для проповіді Євангелі спасіння, не були якимось виключенням — вони також були грішниками. Коли Симон, названий Петром, згрішив, відцурявши свого божественного Учителя, то Христос, привівши його до покаяння, коли Петро в ширості покаявся, простив йому той великий гріх і повернув йому право апостольське, сказавши: "Паси вівці Мої" (Ів. 21:15-17).

І той же ап. Петро, після прийняття благодаті Духа Святого, закликав до покаяння навіть тих юдеїв, які перед тим домагалися розп'яття Ісуса Христа, Сина Божого Й Людського, і обіцяв їм, що коли покаються, то буде їм прощено гріхи їхні (Дії 2:38). Подібно діяв ап. Павло й інші апостоли, закликаючи людей до покаяння, і прощаючи їм гріхи їхні, коли покаяння було явне.

Церква Христова наслідує Господа свого Ісуса Христа. Його учнів-апостолів і практикує Таїнство Покаяння, в якому дарується людям Христова милість — прощення гріхів їхніх.

Через Таїнство Хрещення людина сподобляється на отримання стану чистоти духовної, змивання, прощення гріхів, але в людях лишається нахил до вчинення гріхів, тому ми в більшій чи меншій мірі грішимо, забруднююмося духовно. Господь знову знає ту людську слабість, тому Й установив Таїнство Покаяння на очищення, лікування душ людських, тому Й надав право та владу апостолам і їхнім наступникам прощати гріхи людські, щоб люди на землі мали постійну лічницю душ їхніх, щоб вони мали постійно джерело Живої Води на очищення й оновлення, щоб вони могли сподоблятися на єднання з Богом-Творцем у цьому світі, отримувати від Нього дари благодаті Його для життя на землі, і щоб вони могли сподобитися прощення їхніх гріхів у небі, щоб вони були завжди в єдності з Христом і Богом своїм.

Уже саме розуміння й свідомість про ту Божу милість, сповнює нас силою, зміцнює нашу віру, дає нам наснагу для нашого життя, дає нам упевненість, що Бог, Господь наш Ісус Христос завжди з нами й ніщо нас не відлучить від любові Його. Амінь.

ТАЇНСТВО СВЯЩЕНСТВА

У кожному Таїнстві Христової Церкви, православні християни, які приступають до того Таїнства, або над якими звершується те Таїнство, — отримують певні дари Духа Святого. І, як уже згадувалося в попередніх наших розмовах, у кожному Таїнстві, під видимими діями, обрядами, звершується невидиме — сходження дарів Духа Святого, яке здійснює духовні перетворення в людях.

У Таїнстві Священства, про яке буде йти мова, під час положення рук єпископа й читання молитви невидимо сходить благодать Божа на ставленника, він отримує особливі дари для свяшенослужіння в Церкві Христовій.

Простіше сказати, — в Таїнстві Священства звершується висвята в диякони, пресвітери, чи єпископи. Від часів Апостольських Церкв Христова має ті три ступені священства.

Св. Апостоли, які отримали повноту дарів Духа Святого й остаточне освячення в день П'ятидесятниці, щоб ті дари, по заповіту Христовому, перебували в Церкві до кінця віку (Ів. 14:16). Св. Апостоли й були першими єпископами в Церкві Христовій, вони ж, за Божою обітницею, передали повноту найвищої духовної влади своїм наступникам, яких називаємо єпископами.

Як записано в 6-му розділі Дій Св. Апостолів, перше рукоположення Апостоли звершили в найнижчу ступінь священства — в диякони. В діях (6:1-6) розповідається, що коли послідовників Христа намного зросла Церква Христова й Апостоли вже не могли своєю опікою задовольнити всі потреби вірних, то вони запропонували, щоб віруючі члени Церкви обрали з поміж себе "сімох мужів доброї слави, повних Духа Святого та мудrosti".

І коли члени Церкви обрали Степана, мужа віри та Духа Святого, і Пилипа, і Прохора та Никанора, і Тимона та Пармена, і нововірця Миколу з Антіохії, то Апостоли, "помолившись, вони руки поклали на них".

Так було звершено вперше рукоположення, висвята в першу ступінь священства Нового Заповіту — в диякони. Наслідуючи святих Апостолів, єпископи в Церкві Христовій подібно ж висвячують, рукополагають кожного кандидата в священнослужителі спершу на диякона — це початкова ступінь. Диякон не може самостійно звершувати Богослуження чи Таїнства, але він уже священнослужитель і активно допомагає священикові і в Богослуженнях, і взагалі в пастирській діяльності.

У Діях Св. Апостолів також розповідається, що апостоли Павло й Варнава, проходячи через Лістру, Іконію та Антіохію, проповідуючи там Христову Євангелію, засновували Церкви "і рукополагали їм пресвітерів по Церквах" (Дії 14:20-23). Христова Громада не може довший час існувати без пресвітера-священика. Тому апостоли скрізь висвячували, рукополагали пресвітерів-священиків.

І знову ж: у нашій Православній Церкві так само єпископи рукополагають, висвячують пресвітерів-священиків, які можуть звершувати всі Богослуження й Таїнства, за виключенням Таїнства Священства, посвячення Мира й Антимінсів, які належить звершувати тільки єпископам. Священик у Православній Церкві не може діяти сам від себе, а тільки з уповноваження єпископа, за його призначенням.

У Діях Св. Апостолів, так само і в Посланнях Апостольських, є багато свідчень, що Апостоли висвячували, наставляли пресвітерів, вказували якими мусять бути пресвітери у своїм священнослужінні. Ми на цім місці не будемо згадувати про всі ті приклади, щоб не ускладнювати нашої проповіді. Ми подали тільки те свідчення з Святого Письма, щоб усі були свідомі, що пресвітерство-священство в Церкві — це установа апостольська, від початків існування Христової Церкви.

Цілком зрозуміло, що Апостоли не могли бути вічні на землі, та й навіть, перебуваючи на землі, коли Церква Христова зростала, коли необхідно було засновувати й розбудовувати Церкву Христову в різних краях, Апостоли потребували помічників і заступників, які могли б мати повноту духовної влади, щоб іх заступати. Тому ще за свого життя й діяльності Апостоли почали рукополагати, висвячувати єпископів.

Спершу тих учнів Апостолів, яких вони висвячували, також називали апостолами. Такими були апостоли Тимофій і Тит, до яких ап. Павло писав Послання-листи з настановами, що входять до Святого Письма Нового Заповіту.

У Посланні до свого учня Тимофія ап. Павло пише:

"Не занедбуй благодатного дара в собі, що був даний тобі за пророцтвом із покладанням рук пресвітерів" (І Тим. 4:14). Але то не значить, що тільки самі пресвітери покладали руки на Тимофія, бо в 2-му Посланні до того ж Тимофія (1:6) ап. Павло написав:

"...нагадую тобі, щоб ти розігрівав Божого дара, який у тобі (перебуває) через покладення рук моїх".

З того вислову ясно, що у рукоположенні, висвята Тимофія на апостола брав безпосередню участь ап. Павло. І хоч Тимофій уже сам був апостолом, але він звертався за порадами до ап. Павла, який його виховав, рукоположив і продовжував бути для нього найбільшим авторитетом.

Такі самі відносини мав ап. Павло з ап. Титом, який був його учнем, якого вінуважав за духовного сина. Так у Посланні до Тита він написав:

"До Тита, широго сина за спільною вірою", і йому ж він подає настанови: "Я для того тебе полішив був у Крії, щоб ти впорядкував недокінчене та пресвітерів настановив по містах, як тобі я звелів..." (Тита 1:4-5).

І далі ап. Павло настановлює, які мають бути кандидати на священиків-пресвітерів: "Коли хто бездоганний, муж єдиної дружини, має вірних дітей, недокорених за блуд або неслухняність".

"Бо єпископ мусить бути бездоганний, як Божий доморядник, не самолюбний, не гнівливий, не п'яниця, не заводіяка, не корисливий, але гостинний до приходнів, добролюбець, поміркований, справедливий, побожний, стриманий, що тримається вірного слова згідно з науковою, щоб мав силу й навчати в здоровій науці, і переконувати противних" (Тита 1:6-9).

Ми навмисно навели довшу цитату з настанов ап. Павла не тільки, щоб знати, який має бути пресвітер-священик, але також, щоб звернути вашу увагу, що ап. Павло, говорячи про священиків-пресвітерів, тут називає

іх і єпископами. На перший погляд здається, що ап. Павло вважає, що пресвітер і єпископ — те саме. Недосвідчений читач Св. Письма так може й зрозуміти.

Але хочу звернути вашу увагу на те, що в апостольські часи термінологія на визначення санів священства ще не була усталена. Найвищих духовних священнослужителів, в тім числі й учнів Павлових — Тита та Тимофія, називали *не єпископами, а апостолами*, хоч вони не були безпосередні учні Христові.

В ті часи словами пресвітер і єпископ називали звичайних священиків. Так ті слова й треба сприймати в Посланнях Апостольських. Бо єпископ — слово грецького походження й у первісні розумінні визначало "наглядач", отже пресвітерів і називали часто єпископами, в тому розумінні, що вони наглядали за духовними потребами своєї пастви. Але вони не мали жодної архиєрейської, тобто — жодної вищої духовної влади; архиєреями тоді були апостоли.

Пізніше ж наступники апостолів *із вищою духовною владою* вже не називалися апостолами, бо вважали, що та честь належить тільки безпосереднім учням Христовим, або іхнім близчим наступникам, як ото Тит та Тимофій, а називалися єпископами. Отже в пізніші, післяапостольські часи, єпископами називали архиєреїв, які мають найвищий духовний сан. Так воно й дійшло до наших часів. Архиєрей і єпископ — ті слова визначають, по суті, те саме поняття — найвищий духовний сан у Христовій Церкві.

Вищого духовного сану за єпископський немає: митрополит, патріярх чи папа — всі вони мають тільки єпископський сан, а ті титули: митрополит, патріярх, папа — визначають іхнє більше чи менше адміністративне становище в Церкві Христовій, а в сані своїм, у благодаті священства — вони рівні. Тому звичайний єпископ чи архиєпископ не може підходити під благословення митрополита, патріярха чи папи, бо вони рівні в сані, всі вони архиєреї.

Між іншим, доводиться спостерігати недоречності і в нашій православній пресі; часом дописувачі пишуть: "Митрополича Служба Божа (чи Митрополича Літургія)". То богословська неписьменність, бо може бу-

ти тільки Архиєрейська Служба Божа, чи Літургія, або звичайна — єрейська, коли служать тільки священики, або навіть архиєрей, але єрейським чином. Іншого в Православній Церкві немає й бути не може. Але вірно буде, коли напишуть, що такий то Митрополит служитиме чи служив Архиєрейську Літургію, — то буде по-православному вірно.

У перших трьох віках християнства, коли Церква Христова була переслідувана, кожний єпископ-архиєрей міг рукоположити, висвятити собі наступника. Пізніше Вселенські Собори постановили дотримуватися першого Апостольського правила: "Єпископа рукополагають (висвячують) два або три інші єпископи". (The Rudder, p. 1). При тому, інші єпископи тієї області мають дати свою писемну згоду.

Те Апостольське правило зобов'язує всю Христову Церкву Й до нині. Але передбачено також виняток із цього правила: Коли Церква Христова в якісь країні переслідується іншовірними чи безбожниками й єпископи не можуть тримати між собою зв'язку нормальних відносин, то один єпископ може висвятити, звершити хіротонію іншого єпископа й така висвята буде вважатися законною. Той виняток із загального правила в наші часи особливо важливий і необхідний.

Тут треба завважити, що хоч при висвяті, рукоположенні в диякони, священики й єпископи читаються інші молитви, звершується та висвята на різні ступені священнослужіння в різний час під час св. Літургії, але саме Таїнство Священства одно і для дияконів, і для священиків, і для єпископів.

Також важливим є знати, що жодна з тих трьох хіротоній (чи то на диякона, чи на священика, чи на єпископа) не може бути повторена над однією особою. Коли б хто зробив таке повторення, то за 68 Апостольським правилом позбавляється сану і той, що висвячував, і той, кого висвячували. Оправдання може бути тільки тоді, коли виявиться, що попередня висвята була звершена єретиком. Амінь.

СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІ В ЦЕРКВІ ХРИСТОВІЙ **(2-га на Таїнство Священства)**

У попередній розмові про Таїнство Священства ми вже говорили, що в Церкві Христовій тільки єпископи-архиєреї можуть звершувати те Таїнство, тільки єпископи можуть висвячувати дияконів, пресвітерів (священиків) і нових єпископів. Отже тільки єпископи можуть, прикладаючи благодать Духа Святого, породжувати в Христі священослужителів Церкви Христової.

Ті прерогативи, найвищі права вони унаслідували від апостолів Христових. Згадаймо, що апостоли запропонували Христовій Громаді вибрати сім кандидатів на дияконів (6-й розділ Діянь Св. Апостолів), але висвячували тільки апостоли.

І в пізніші часи, в Україні також, Христові Громади мали право вибирати кандидатів на дияконів і священиків, але рукополагати, висвячувати могли тільки єпископи-архиєреї.

В різні часи, в різних країнах встановлювалися різні способи вибору, покликання до священного сану. Очевидно, християнин може сам виявляти бажання отримати сан священнослужителя. Христові Громади можуть і тепер рекомендувати достойних кандидатів до того сану, але тільки єпископ, з рамени Церкви, може покликати й звершити висвяту в диякони чи священики.

У випадку кандидата на нового єпископа, мусить бути рішення, покликання Собором єпископів даної Церкви, а згідно статуту нашої Української Православної Церкви в Канаді кандидат на єпископа ще мусить мати й апробату цілого Собору Церкви, який складається, крім духовенства, теж і з представників народу — делегатів усіх Громад Церкви. Але висвяту нового єпископа, звичайно, можуть звершити тільки два або три єпископи.

Тут буде до речі сказати, що в Православній Церкві взагалі, а в нашій Українській Православній Церкві зокрема, дотримується порядок Апостольського пересмітства, тобто кожного єпископа висвячували певні єпископи, і ціла нитка єпископської, архиєрейської,

висвяти тягнеться безперервно від апостолів Христових. Але Апостольське Переємство треба також розуміти не тільки в тягості рукоположення, а також у ширшому розумінні — що наші єпископи, наші священнослужителі ісповідують і навчають Христову віру так, як її навчали й ісповідували Апостоли Христові.

Ми не будемо тут обговорювати, які вимоги ставляться до кандидатів до найвищого сану — єпископського, бо це забрало б багато часу й місця на наведення з Святого Письма й з постанов 7-ми Вселенських Соборів; але згадаємо тут коротко про вимоги, які взагалі ставляться до кандидатів у сан священнослужителя, найперше — в сан диякона, а пізніше і в сан пресвітера-священика.

Найперше, кандидат у священний сан мусить виявляти певні християнські чесноти у своїм житті, певний моральний стандарт, щоб міг бути покликаний до служіння в священному сані.

Перш за все, необхідна певна загальна й богословська освіта для кандидата. Адже ж Сам Господь Ісус Христос навчав, підготовляв Своїх учнів понад три роки, а в наші часи — часи масової вищої освіти, священнослужитель має озброїтись великою сумою різноманітних знань, глибоким пізнанням Христової науки, різних галузей Богословія, щоб міг взяти, як говорить ап. Павло: "...і шолома спасіння, і меча духовного, який є Боже слово", (Еф. 6:17), щоб стати у всеозброєнні "проти хитрощів диявольських" (Еф. 6:11).

Але треба при тому мати на увазі, що жодна, навіть найвища богословська й загальна освіта не дає права православному християнинові вимагати для себе сан священнослужителя. Св. ап. Павло навчає:

"А чести цієї ніхто не бере сам собою, а (має бути) покликаний Богом" (Євр. 5:4). Виявити бажання, звичайно, мусить сам кандидат, але Церква Христова, через її святителів робить покликання, і єпископ має переконатися, що бажаючий дійсно має покликання від Бога для священнослужіння.

Кандидат у диякони має виявити своє бажання чи він хоче приймати духовний сан одруженим чи неодруженим. Це дуже важливо знати, бо правдива Церква

Христова нікого не змушує ні до одного, ні до другого стану, але якщо кандидат хоче перебувати в одруженому стані, то він має одружитися перед висвятою в диякони. Перебуваючи вже в священному стані, одружуватися не можна, — таке існує правило в Православній Церкві. Соборна свідомість Церкви не допускає, щоб священнослужитель парубкував, залиявся.

Також треба знати, що кандидат у священнослужителі має бути одружений тільки першим шлюбом; для його дружини це має бути також тільки перший шлюб. З того ясно, що кандидат у духовний сан не може одружуватися ні з удовою, ні з розведеною.

Взагалі ж треба сказати, що правила-канони, прийняті Вселенськими Соборами Христової Церкви щодо одруження, як також встановлені вимоги щодо морального стану й християнських чеснот кандидатів у священнослужителів, основані на настановах апостольських, особливо св. ап. Павла. У 1-му Посланні до ап. Тимофія, свого учня, ап. Павло пише:

“А єпископ має бути бездоганний, муж однієї дружини, тверезий, невинний, чесний, гостинний до приходнів, здібний навчати, не п’яница, не завояка, але тихий, несварливий, не сріблолюбець, щоб добре рядив власним домом, що має дітей у служняності з повною чесністю, — бо хто власним домом рядити не вміє, як він зможе пильнувати про Божу Церкву?” (І Кор. 3:2-5).

Ось ці вимоги в основному й ставляться до священнослужителів Церкви Христової, нашої Православної Церкви зокрема, хоч, безумовно, не всі священнослужителі в повноті володіють тими чеснотами. Кожний священнослужитель мусить багато працювати в напрямку до звершенства.

Також добре знати всім вірним Церкви, що до кандидата в священнослужителі ставляться повищені вимоги не тільки до духовного, морального удосконалення, але також ставляться повищені вимоги до стану його фізичного здоров'я. Християни, які мають різко виявлені тілесні пошкодження, каліцтва, не можуть бути висвячені в духовний сан. Встановлені відносно того правила базуються не тільки на новозавітних настановах, але також на виявлену волю Божу в Старому Заповіті.

В книзі Левитів подано, що за Божими постановами не можна настановляти священиком чоловіка якщо "в нім вада... сліпий або кульгавий, або... довготелесий, або чоловік, що матиме зламану ногу або руку, або горбатий, або висохлий, або більмо на очі Його" (Левіт 21:18-20).

Ті старозавітні правила затримані Й для новозавітного священства. Нам треба взагалі мати на увазі, що Христос прийшовши на землю, не скасував, не відмінив священичого сану, "лише наповнив Його новим змістом" (Катехиз. Архиєп. Михаїла, стор. 77), як і взагалі Він Сам засвідчив:

"Я не прийшов зруйнувати Закон, а виповнити Його" (Матв. 5:17). Про встановлення ж інституту священства в Старому Заповіті докладно розповідається в 29-му розділі книги "Вихід".

У Новому Заповіті Господь Ісус Христос виявив Себе як вічний Первосвященик. На Тайній Вечері Він звершив Таїнство Євхаристії й заповів звершувати те Таїнство до другого Його приходу (І Кор. 11:26). Христос, як Первосвященик вічний "за чином Мелхиседековим" (Пс. 109(110):4), Сам Себе приніс в жертву на хресті. Христос не просто дозволив Сам Себе розп'ясти на хресті, а звершив священнодію спасіння людей. То не наша людська думка, бо св. ап. Павло свідчить:

"Христос один раз був у жертву принесений, щоб "понести гріхи багатьох"; "Він за гріхи світу поніс жертву один раз, і назавжди "по Божій правиці засів" (Євр. 9:29; 10:12).

Тому той же ап. Павло й закликає нас:

"Отож, мавши великого Первосвященика, що небо перейшов, Ісуса, Сина Божого, тримаймося ісповідання, приступаймо з відвагою до престолу благодаті, щоб прийняти милість та для своєчасної допомоги знайти благодать" (Євр. 4:14-16).

Бувши Сам найбільшим Первосвящеником, Ісус Христос, щоб відкрити, віруючим у Нього, доступ до престолу Божої благодаті, вчинив і учнів Своїх апостолів первосвящениками-архієреями Нового Заповіту, щоб не тільки через них, але й через їхніх наступників — священнослужителів Нового Заповіту, люди могли

приходити до престолу Божої благодаті, щоб вони через Таїнства Церкви знаходили єднання й спасіння в Богові.

Тому Церква Христова не може існувати тільки з проповідниками, учителями віри Христової. Щоб вона була правдивою Церквою, кораблем спасіння для людей у цьому світі, у ній мають бути не просто проповідники, як це, на жаль, практикується нині у багатьох сектах і церковних угрупованнях, а в ній мають бути священнослужителі, звершителі Святих Божих Таїнств. Амінь.

СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІ — "ДОМОРЯДНИКИ БОЖИХ ТАЄМНИЦЬ"

(3-тя до Таїнства Священства)

Господь наш Ісус Христос, посилаючи Своїх учнів у світ, дав їм настанову: "Тож ідіть, і навчіть всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів. І ото, Я перебуватиму з вами повсякденно до кінця віку" (Матв. 28:19-20)

З того виразно ясно нам, що апостоли мали не тільки проповідувати, навчати, але й хрестити, тобто — священнодіяти. Отже й ті функції: навчати й священно-діяти мають у Церкві Христовій зберігатися до кінця віку, — до другого пришестя Христового.

Коли ж у наші часи люди творять т.зв. церкви без священства, без священодій, без звершення Таїнств, без Апостольського переємства, а тільки на підставі людського розумування, толкування Св. Письма, то це і ті сліпці, які ведуть сліпих. Господь Ісус Христос сказав про таких: "Залишіть ви їх: це сліпі проводатирі для сліпих. А коли сліпий водить сліпого, — обое до ями впадуть" (Матв. 15:14).

Безумовно, серед тих проводатирів можуть бути й не просто сліпці, але зі злим наміром фальшиві вчителі, які навмисно фальшиво навчають, щоб спокусити багатьох людей, щоб вони духовно загинули й не знайшли спасіння в Богові. Відносно тих новозавітніх книжників Христос сказав:

"Стережтесься фальшивих пророків, що приходять до вас в одежі овечій, а всередині — хижі вовки" (Матв. 7:15).

Св. ап. Павло, промовляючи до священнослужителів у Мілєті перед своїм відходом, попереджував:

"Пильнуйте себе та всієї отари, в якій Святий Дух вас поставив єпископами, щоб пасти Церкву Божу, яку власною кров'ю набув Він.

Бо я знаю, що як я відійду, то ввійдуть між вас вовки люті, що отари щадити не будуть...

Із вас самих навіть мужі постануть, що будуть казати перекручене, аби тільки учнів тягнути за собою" (Дії 20:28-30).

Так воно було в часи апостольські і так воно стається тепер, по передбаченню Божому. Багато являється фальшивих учителів, які грають на низьких почуттях і пристрастях людських, щоб тягнути собі послідовників. Вони знаходять наші недосконалості й намагаються критиканством знеславити правдиву Церкву Христову. Ми свідомі наших людських немочей і недосконалостей, ми свідомі, що ми можемо робити помилки, але в нашій Святій Апостольській Церкві ми визнаємо істини передані святыми апостолами, ми наслідуємо їх не тільки в проповіді, але й священнослужінні.

Св. ап. Павло, маючи на увазі святительські обов'язки й покликання самих апостолів та іхніх помічників, так свідчить:

"Нехай кожен нас так уважає, якби служителів Христових і доморядників Божих таємниць" (І Кор. 4:1).

Так воно мало бути в часи апостольські, щоб апостоли й іхні помічники: єпископи, пресвітери, диякони були "доморядники (тобто — розпорядники) Божих таємниць", так воно має бути й тепер, і завжди — аж до другого приходу Господнього. І той же ап. Павло в Посланні до Галатів (1:8) свідчить:

"Але якби й ми, або ангел з неба зачав благовістити вам не те, що ми вам благовістили, — нехай буде проклятий!"

Отже, якими б привабливими аргументами не знеславлювали інститут священства в Церкві Христовій різні критикані, — ми їм не віримо. Без священнослужителів Церква Христова не може існувати, як не може плавати корабель без капітана й навченого штату команди, які є помічниками капітана.

Єпископи-архиєреї й іхні помічники — священики, диякони мають бути, як уже згадано, згідно апостольських настанов — "доморядниками Божих таємниць" не зі своєї прихоті й бажання, — то є іхній священий обов'язок, і вони так можуть діяти тільки з рамени й по дорученні Церкви Христової. Вони мають бути звершителями Св. Таїнств, щоб обділяти ними всіх вірних Церкви Христової.

Єпископи, як сама іхня назва й стверджує, мусять наглядати за дотриманням ісповідання істин Божих у Церкві. Вони ж мають право й обов'язок не тільки висвячувати дияконів і священиків, але й наставляти у вірі іх, призначити іх у Церкві, в Христові Громади для священнослужіння, пастирства, для проповіді Євангелії Христової.

Єпископам, як і апостолам прислуговує право заохочувати, відзначати, нагороджувати священиків. Св. ап. Павло в I-му Посланні до ап. Тимофія дає такі настанови:

"А пресвітери, які добре пильнують діла, нехай будуть наділені подвійною честю, а надто ті, хто працює в слові та науці" (І Тим. 5:17).

Щоб запобігти всяким доносам і несправедливим обвинуваченням проти пресвітерів-священиків, ап. Павло дає таку настанову:

"Не приймай скарги проти пресвітера, хіба що при двох чи трьох свідках (там же, 19 вірш).

Про велике значення священнослужителів для Церкви Христової було вже ясне зрозуміння за часів апостольських і безпосередніх наступників св. Апостолів. Св. мученик Ігнатій, безпосередній учень апостолів, єпископ Антіохії, який жив у першому столітті й

на початку другого століття по Різдві Христові написав багато Послань до різних Церков, у різні місцевості. Після св. апостолів, він був одним із найбільших письменників ранньої Церкви Христової. Про значення єпископів і взагалі священнослужителів св. Ігнатій так писав:

"Необхідно, як ви й поступаєте, нічого не робити без єпископа. Покоряйтесь також пресвітерам, як апостолам Ісуса Христа — надії нашій, в якому нехай дасть Бог жити нам.

І дияконам, служителям Таїнств Ісуса Христа, всі повинні всемірно сприяти, бо вони не служителі найдків і напитків, але слуги Церкви Божої. Всі шануйте дияконів, як Заповідь Ісуса Христа, а єпископа, як Ісуса Христа, Сина Бога Отця, пресвітерів (священиків) же — як зібрання Боже, як сонм апостолів. Без них немає Церкви. (Краткий курс Догматичного Богословія, Прот. Мих. Помазанський, стор. 79).

Від різних сект, що не мають священнослужителів часто чути докори, що наша Церква відійшла від ранньої Церкви перших трьох віків, але ніхто не може заперечити, що святий Ігнатій жив і писав у ранній Церкві, у I-м і на початку 2-го століття, і він віддзеркалював якраз розуміння значення й ролі священнослужителів Церкви Христової: єпископів, пресвітерів (священиків) і дияконів, які були в тій ранній Церкві й яких з людсько-го розумування не мають протестантські церкви й різні секти. Того таки заперечити ніякими голосними фразами не можна. Правда і в цьому свідчить про істину Святого Православія.

Треба також знати, що св. Ігнатій був викликаний у Рим на суд неправедний і був засуджений на розірвання дикими звірями. Але своєю мученицькою смертю він тільки ствердив істину про ісповідання Христа.

Зі всього сказаного попередньо можна зробити висновок, що Церква Христова з самого початку свого існування, від часів апостольських, мала священнослужителів трьох ступенів (єпископів-архиєреїв, пресвітерів-священиків і дияконів), що Церква Христова — правдива Церква мусить мати тих священнослужителів, — "доморядників Божих таємниць", Божих Таїнств, щоб вона

могла нести спасіння людям, які вірують у Ісуса Христа, Сина Божого, а якщо так, то Церква Христова мусить мати Таїнство Священства, яке звершували святі Апостоли Христові. Амінь.

ТАЇНСТВО ШЛЮБУ

(ХРИСТИЯНСЬКА РОДИНА — ДОМАШНЯ ЦЕРКВА)

Кожний народ, будь-яке суспільство, в будь-якій країні, не зважаючи на всі можливі ідеології, складається з окремих родин. Те, що окремі люди проживають своє життя як самітні, — не змінює положення, бо кожна людина є породжена й виходець із якоїсь родини, сім'ї.

Так було тисячі років тому, так є й тепер, і так буде до кінця віку, бо це Бог-Творець поклав основи родини, створивши перших людей як чоловіка й жінку. У книзі Буття (1:27) написано:

"І Бог на свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх".

Створивши повноту людини у двох статях, у двох, хоч і подібних, але й відмінних особах, як чоловіка й жінку, які ніколи не можуть бути самовистачальні, які мусять прагнути до єднання між собою, Бог-Творець тим самим поклав вічні нерушимі основи до існування й життя родини, сім'ї.

Якщо ми глибоко задумаємося, поміркуємо, то неминуче прийдемо до висновку, що Таїнство Шлюбу — Таїнство на єднання чоловіка й жінки для творення сім'ї, родини, оснував, заклав Бог-Творець при самому сотворенні повноти людини у двох статях.

І тому, як каже ап. Павло, "Ця таємниця велика є" (Еф. 5:32). Ап. Павло порівнює єднання чоловіка й жінку у Таїнстві Шлюбу до єднання Христа й Церкви. Як Христос навічно поєднався з Церквою, щоб творити повноту спасіння, так і чоловік з жінкою повинні єднатися до

кінця свого життя у вірності й любові, щоб осягнути спасіння в Богові.

Звичайно, нікого ні Бог, ні ап. Павло не зобов'язує одружуватися, бо коли людина, наприклад, присвячує своє життя для вдосконалення в Богові, як це роблять люди, що приймають чернечий стан для служіння Богові й для спасіння свого й інших людей, — це також добре. Людина може досягнути найвищої досконалості й святості і в одруженому стані, і не в одруженому: ап. Павло був неодружений, а ап. Петро був одружений, але один і другий однаково прославлені Богом, бо обидва вони присвятили життя своє на служіння у вірності Богові, Христові.

Однака всі ми повинні бути свідомі, що в Церкві Христовій, у Православній Церкві, Шлюб дається для творення однієї родини — для утворення домашньої Церкви Христової й тому Шлюб є Таїнством, одним із семи Таїнств Церкви Христової.

На звершення того Таїнства прикликається благодать Духа Святого й жениха та невістку, які добровільно, з любови побираються, вінчає Бог Священнослужитель так і виголошує:

"Господи Боже наш, з славою й честю вінчай їх!"

Після потрійного виголошення тих слів у священників, молода пара стає подружжям, новою християнською родиною, яку поєднав Господь Бог. З того витікає вся наша відповідальність у дотриманні святості Шлюбу.

Хто хоче простої "церемонії" для осягнення правного, легального, — згідно з державними цивільними законами, єднання тільки тілесного двох статей, — той не повинен прагнути на звершення Шлюбу в Православній Церкві, бо в нас Шлюб (зрештою, як і в Західній Римській Церкві) є Таїнством для всебічного й тілесного поєднання чоловіка й жінки в одну християнську родину, щоб ті чоловік і його дружина, разом із дітьми — якщо вони сподобляться їх маті — творили первинну клітину Церкви Христової — домашню Церкву.

В Посланні до Римлян (16:3-4) ап. Павло пише: "Вітайте Прискиллу й Акилу, співробітників моїх у Хрис-

ті..., і їхню домашню Церкву". В Посланні до Колосян ап. Павло пише: "Привітайте братів, що в Лаодикії, і Німфана, і Церкву домашню його".

На те є й інші свідчення в Святому Письмі, і Церква Христова від часів апостольських вважає християнську родину за малу домашню Церкву. Християнська родина не тільки тілесно співжиє, а й духовно, для спільногодобра працює, і спільно молиться, і спільно, цілою родиною належить до Христової Громади.

Поєднання в шлюбі людей духовно різних, з різною вірою, які мають різні поняття про найвищі цілі, ідеали в житті, не можуть творити собою гармонійне поєднання, не можуть собою творити домашню Церкву.

Це тому на 4-му й 6-му Вселенських Соборах Церкви Христової прийнято було правила, якими заборонялося християнам вступати в шлюб з невірними і еретиками. Я особисто схильний до того, щоб ми в теперішні часи — часи багатьох спокус і легковажного відношення до шлюбу, почали виховувати наших дітей у розумінні прийнятих правил Христовою Церквою, і щоб ми почали знову дотримуватися їх.

Бо нас не зміцнює більша кількість мішаних різновірних шлюбів у нашій Церкві, а послаблює. Наша велика толерантність і догода людським уподобанням, ціною втрати щирості й святості в звершенні Таїнства Шлюбу, штучного поєднання людей духовно чужих один одному, робить тільки спокусу й ослаблює віру серед членів нашої Церкви.

І такі штучні шлюби у великій мірі бувають нещасливими й для самих одружених. Після перших медових місяців виявляються різниці, згодом великі клопоти, а те в свою чергу спричиняє великий відсоток розлук, розводів, бувають трагедії, падіння моралі й втрата віри тих, які були подружжені. А як ще згадати, які бувають нещасливі діти, що виростають у родинах, де не відчувається духовної спільноти віри, скільки тих дітей виростають взагалі без віри, без світла для життя, — то ми зрозуміємо, що легковажне ставлення до Таїнства Шлюбу приносить велику шкоду для всіх нас, в тім числі й для тих, які сприймають шлюб тільки за формальність, простий обряд.

Господь Ісус Христос засвідчив, що поєднання чоловіка й жінки в Таїнстві Шлюбу має бути нерушимим. Ось Його слова:

"Покине тому чоловік батька й матір, і пристане до дружини своєї, — стануть вони **одним тілом**, тому то немає вже двох, але одне тіло. Тож, що Бог спарував, — то людина нехай не розлучує" (Матв. 19:5-6). Тут також тими словами підтверджується істинність сказаного на ми попередньо, що в Таїнстві Шлюбу не священнослужитель поєднує чоловіка й жінку в одно тіло духовне, а Бог.

I коли люди нехтують тим Божим поєднанням, коли люди, опановані тілесними пристрастями, забувають, що вони перед Богом один одному обіцяли "і не опушу аж до смерті", коли люди намагаються догоджати не один одному, а собі, коли замість толеранції й терпіння виявляють самолюбство, розривають наданий Богом Шлюб, то як люди можуть сподіватися потім на милість Божу, на своє щастя в житті?

Чи може бути щастя без Бога? Чи може бути щастя, як ми зруйнували, знехтували Боже поєднання й в той спосіб відреклися Божого благословення? Ті питання мусять стояти перед нашою совістю і перед одруженням, перед Шлюбом, і завжди після Шлюбу.

Беручи чесний Шлюб перед Богом у Церкві Христовій, ми повинні знати настанову Христову, що наше поєднання в подружжі має бути довічним, доки нашого життя. Ми повинні бути свідомими, що над нами звершується не просто обряд, а Таїнство, що нам даються дари Духа Святого на творення християнської родини — домашньої Церкви, — тоді благословення Боже буде з нами довіку, до кінця життя нашого. І навіть в потойбічному світі Христос нас оцінить за дотримання Його настанови, за вірність не тільки дружині, але й Йому.

Беручи Шлюб перед Богом, ми повинні бути свідомими, що ми також беремо обов'язок нести тягарі один одного, сильніші тілесно й духовно мають допомагати слабішим партнерам. Ап. Павло свідчить:

"Ми, сильні, повні нести слабості безсилих, а не собі догоджати. Кожний із нас нехай догоджається більшому на добро для збудування. Бо й Христос не собі догоджав..." (Рим. 15:1-2).

Та настанова від Бога взагалі добра для життя, а в подружжі вона необхідність. І чоловік і жінка, вступаючи в подружнє життя, мусять наперед вирішити догоджати один одному, а не вимагати привілеїв і прав для себе особисто; мусять озброїтись і терпінням, і на клошки, і невигоди життєві, і на терпіння, і на страждання, скорботи, бо все те може нас спіткати в подружньому житті. Наша життєва дорога не може бути встелена квітами у весь час, на ній може бути багато колючого терну, тому беручи Шлюб перед Богом, ми мусимо один одному прирікати поміч з любов'ю й вирозумінням.

Ап. Павло дає настанову, що головою родини має бути чоловік, "як і Христос — Голова Церкви", але це не значить, щоб чоловіки уявляли себе пануючими, а щоб усвідомлювали свій великий обов'язок перед дружиною, родиною, відповідальність перед Богом. Адже ж там же ап. Павло й каже: "Чоловіки, — любіть своїх дружин, як і Христос полюбив Церкву, і віддав за неї Себе" (Еф. 5:23-25).

І чоловіки мають виявляти оту Христову вірність і всеобіймаючу любов, тоді честь голови родини домашньої Церкви, прийде природньо, з відчуття гармонії духа.

Одночасно треба пам'ятати й другій стороні, що коли жінка одружується тільки для привілеїв, щоб їй услужували, за звільнення від обов'язку виховувати й доглядати дітей, і за основу ставить тільки рівноправність, то тоді не може бути утворена християнська родина, домашня Церква, а це основне — для чого звершується Таїнство Шлюбу. Святе Таїнство має святу ціль, — цього ми ніколи не повинні забувати.

До того Таїнства ми повинні приступати з християнським розумінням, вірою й любов'ю, і завжди, які б проблеми в нас не виникали, які б складні ситуації не утворювалися, щоб ми пам'ятали, що в Таїнстві Шлюбу Бог нас поєднує, з нашої ж доброї волі, і, як говорить ап. Павло:

"*А тим, що побралисъ, наказую не я, а Господь: "Нехай не розлучується дружина зі своїм чоловіком"*" (І Кор. 7:10). Амінь.

ТАІНСТВО ЄЛЕОСВЯЧЕННЯ Й ЄЛЕОПОМАЗАННЯ (ОЛИВОПОМАЗАННЯ ЧИ МАСЛОСВЯТТЯ)

Ще в дуже давні часи єлей — олія з оливкових плодів чи маслини символізувала собою Благодать Божу, радість, утіху, зм'ягчення, оживлення. В Старому Заповіті є багато згадок про помазання оливою. В Євангелії, Господь Ісус Христос, розповідаючи притчу про милосердного самаряніна, згадує про помазання пораненого оливою й вином (Луки 10:20-37).

Учні Христові, апостоли, як згадується в Євангелії апостолом Марком, *“оливою хворих багато намащували — і вздоровлювали”* (6:13).

А треба мати на увазі, що в той час Господь Ісус Христос був недалеко від них, вони ще не діяли самостійно, отже вони нічого не могли робити з власної ініціативи, тому, Ісус Христос навчив їх як вони мають оздоровлювати хворих людей, отже й по Його настанові вони помазували хворих оливою в ім'я Господнє.

Але найбільш явним і ясним свідченням, що в первісній Церкві Христовій звершувалася священнодія помазання оливою, і що необхідно це Таїнство звершувати в усій Соборній Церкві Христовій, є свідчення написане в Соборному Посланні ап. Якова, який був головою Собору Апостолів і першим єпископом Єрусалиму:

“Чи хворіє хто з вас? Хай покличе пресвітерів Церкви, і над ним хай помоляться, намастивши Його оливою в Господнє ім'я, і молитва віри вздоровить недужого, і Господь підійме, а коли він гріхи учинив, то вони йому простяться” (Соб. Послання ап. Якова 5:14-15).

З того ми здобуваємо безсумнівне розуміння й переконання, що Таїнство Єлеопомазання чи Оливопомазання (і так, для зручності, й будемо Його називати), установлено Господом Ісусом Христом, те Таїнство на оздоровлення звершували апостоли, і з Його ж волі про те навчав ап. Яків.

І далі, на що треба звернути особливу увагу, для зрозуміння головного чинника для оздоровлення, це

вказівка ап. Якова, що "молитва віри оздоровить недужого". Те дуже важливо пам'ятати, щоб ніхто не мав хибного переконання, що то олица, сама її субстанція, діє як лік і оздоровлює хворого.

Олица в Таїнстві тільки видима річ, а помазання — тільки видима дія, головне ж, як і в усіх Таїнствах Божих, чиниться невидимо для наших очей. Оздоровлення чинить Господь через невидиме сходження дарів Духа Святого. Духом Святым освячується й сама олица для помазання. Це так само, як у Таїнстві Хрещення через видиме обмиття водою невидимо сходить Дух Святий і Благодаттю Божою обмиває, очищує людину від гріхів її й стається нове — духовне народження людини в Христі Ісусі. І одно, і друге стається не за наші заслуги, не тому, що ми достойні, а за заслуги Господа Ісуса Христа. Який взяв гріхи світу, гріхи всіх людей, які увірують у Нього, і обмив іх Своєю чесною кров'ю.

Тому так необхідна молитва віри в Ісуса Христа, щоб ми могли бути оздоровлені, щоб ми могли сподобитися милости Божої, дарів Духа Святого на оздоровлення. Тому головна молитва, яку проказується священиком під час помазання оливою, і починається словами звернення:

"Отче Святий, Лікарю душ і тіл, — Ти послав Єдинородного Свого Сина, Господа нашого Ісуса Христа, і Він усяку недугу зцілює, і від смерті визволяє. Зціли ж і раба Свого (називається ім'я) від його тілесної й душевної немочі, й оживи його Благодаттю Христа Твого..."

Священики семикратно проказують ту молитву й сім разів помазують чоло недужого (на освячення розуму) та п'ять органів тіла, на освячення п'ятьох чуттів людини: над очима, на вухах, на ніздрях, над устами, на грудях.

При тому читаються сім уривків з Апостольських Послань і Євангелії. Але одночасно передбачено, що у випадку критичного стану здоров'я хворого, у смертній потребі, чиниться одно помазання святою оливою всіх згаданих частин тіла.

Але в Православії ми чинимо Таїнство Оливопомазання тільки над людьми, які знаходяться при свідомості, при здоровому розумі, які виявляють бажання,

щоб над ними звершувалося те Таїнство, або, принаймні, щоб близкі недужого засвідчили те бажання, якщо хворий знаходиться в дуже тяжкому стані й не може виявити, висловити те бажання.

Якщо хворий під час звершення Таїнства Оливопомазання, помре, то священик зразу ж має припинити дальше звершення Таїнства, бо то Таїнство-священнодія на оздоровлення, як виразно про те засвідчив ап. Яків, а не на обрядове, ритуальне помазання на смерть, як це в більшості трактують у Римській Церкві.

Те треба особливо підкреслити, бо ми, живучи серед іншовірних, часом втрачаємо правдиве розуміння того Таїнства оздоровлення. Мені особисто, в моїй пасторській праці доводилося не раз отримувати розпачливі виклики з лікарень, в яких мої парафіянини знаходилися під опікою римо-католиків. Мене повідомляли, що ось, мовляв, ваш парафіянин щойно помер, тому треба негайно звершити останнє помазання — The Last Rite.

Усім Православним християнам треба знати, що в Православії ми не называемо Таїнство Оливопомазання останнім помазанням, бо воно може повторюватися над однією й тією ж особою довільну кількість разів, якщо людина після оздоровлення ще коли тяжко захворіє іншою чи тією самою хворобою. В англійській мові наше Таїнство називається *Holy Unction*.

Як святі апостоли, за настановою Господньою чинили помазання оливою на оздоровлення, як заповідав так само на оздоровлення чинити це Таїнство св. ап. Яків, так ми чинимо Таїнство Оливопомазання на оздоровлення, а не на смерть. Над мертвим бездушним тілом ми жодного Таїнства ніколи не чинимо, бо це протилежно нашій вірі. Коли хто тілом помер, то ми молимося тільки за Його душу. Тіло покійника звичайно обминають, тіло священнослужителя знаменують оливою, кропимо св. водою, готуючи Його до похорону, але то вже не є жодне Таїнство.

Тут до речі треба сказати, що починаючи з 12 століття й аж до нашого часу в Римській Церкві називали Таїнство Оливопомазання "останнім помазанням", по-англійському — The Last Rite. І звершували Його в основному над помираючим, а в більшості таки над мерт-

вими тілами. Тільки на останньому (2-му) Ватиканському Соборі було прийнято ухвалу, щоб звершувати Його, над хворими, для оздоровлення, і що воно може бути й не останнім, повторним, тобто — як у Православній Церкві.

Не знаємо як далеко зайдли в практиці ті зміни, але всім відомо, що коли в 1978 році було в Римі прийняття з нагоди коронації (чи вступлення на престол) папи Івана Павла I, і там раптово помер російський митрополит Никодим, Ленінградський, то сам же папа помазав тіло Його св. оливою, звершивши над мертвим тілом Таїнство...

Св. Симеон Солунський, який помер у 1429 році, з приводу тієї практики Римської Церкви писав: "О, безумство! Брат Божий говорить: молитва віри спасе хворого й підніме Його Господь, а вони говорять, що він помре... Св. Євангеліє говорить: намащували оливою багатьох недужих і оздоровлювали, — а вони говорять, що те треба чинити не для того, щоб оздоровлювались, але щоб залишались неоздоровленими й умиралі". (Догматическое Богословие прот. Мих. Помазанского, стор. 99).

Ми робимо те наведення, цитату, і подали вгорі різниці, які існують в трактуванні Таїнства Оливопомазання, не для того, щоб когось осуджувати (бо Бог для всіх нас Суддя), але щоб дати вияснення нашим вірним, яке розуміння в Православії ми повинні мати при звершенні Таїнства Оливопомазання, і щоб усі знали коли й у яких обставинах Його можна звершувати.

Через те, що Таїнство Оливопомазання за давнім правилом чинить сім, або декілька священиків, це Таїнство популярно ще називають Соборуванням або Маслособоруванням. Але в обставинах, коли неможливо зібрати декілька священиків, як це й має місце в наших умовах, то ціле Таїнство може звершувати й один священик чи єпископ.

З давніх-давен перед приступленням до звершення Таїнства Оливопомазання, священик чинить Словідь недужого. В тому ми наслідуємо самого Господа Ісуса Христа, бо й Господь, коли в Нього просили оздоровлення, найперше прощав гріхи, оздоровлював

душу людини, а тоді оздоровлював і тілесно. Наведемо тут бодай один приклад із Євангелії:

Коли принесли на носилках розслабленого, то "Ісус, віру їхню побачивши, каже розслабленому: "Відпускається, сину, гріхи твої!" Марка 2:4-5). І так чинив Христос у багатьох випадках, як і засвідчено в Євангелії.

Якщо недужий в дуже критичному положенні, то зразу після Сповіді Його й причащають св. Дарами, а якщо є всі ознаки, що хворий буде живий до кінця звершення Таїнства Оливопомазання, то причащають Його після закінчення помазання св. оливою.

Цього Таїнства не звершується над людиною, яка не розкаялася й перебуває в стані явного смертельного гріху. Як також не можна звершувати це Таїнство над відлученими від Церкви.

Але завжди, повсякчас ми повинні пам'ятати, що Таїнство Оливопомазання, як і всі інші Таїнства будуть важливими й дійовими тільки тоді, коли хворі, недужі виявляють щиру віру й з свідомістю та з доброї волі приступають до отримання дарів Святого Духа, благодаті Божої, — це є доктрина нашої Православної віри. (Тут ми суттєво різнимося з Римською Церквою, яка загально навчає, що спасительна дія Таїнства не залежить ні від нашої віри, ні від людини, яка приймає дари, над якою звершується Таїнство. Ця римська теорія вчить, що Таїнство дійсне й діє в силу свого звершення (*opus operatum*).

Тому, коли ми приступаємо до Таїнства Оливопомазання, коли над нами воно звершується, виявляймо нашу щиру віру й любов до Спасителя нашого. Який в силі оздоровити нас від найтяжчої недуги, і Господь по вірі нашій дастъ нам прощене (Матвія 9:29). Амінь.

"ЧЕКАЮ ВОСКРЕСІННЯ МЕРТВИХ"

В одинадцятому членові Символа Віри стоїть визначення: "Чекаю воскресіння мертвих".

Ми вже в свій час говорили про підстави нашої віри у воскресіння всіх померших людей, коли мали розмову про 7-й член Символа Віри, який стверджує про другий Прихід Ісуса Христа на землю, бо саме тоді, за свідченням Господнім, буде загальне воскресіння мертвих, як також буде загальний суд над родом людським. Про те засвідчено в Євангелії усіма чотирма євангелистами: Матвій у 16, 24 і 25 розділах, Марко — у 8:38, Лука в 12:40, 17:24, Іван у 14:3. Про той другий прихід Господній нагадують учні Христові, апостоли (Іван — 1 Посл. 2:28); ап. Петро — 1 Послання 4:13; багато разів про те згадує ап. Павло (І Кор. 4:5; І Сол. 5:2-6 й в інш. місцях).

Наводимо тут тільки слова Ісуса Христа про те майбутнє воскресіння всіх померших, як передає іх ап. євангелист Іван:

"Істинно, істинно кажу вам: Наступає година, і тепер уже є, коли голос Сина Божого почують померлі, а ті, що почують, оживуть".

"Не дивуйтесь цьому, бо надходить година, коли всі, хто в гробах, — Його голос почують, і повиходять ті, що чинили добро, на воскресіння життя, а котрі зло чинили, на воскресіння Суду" (Івана 5:25, 28-29).

Пізніше Господь засвідчив, що станеться той другий прихід Сина Божого й Сина Людського несподівано:

"Бо як близькавка та вибігає зі сходу, і з'являється аж до заходу, так буде й прихід Сина Людського" (Матв. 24:27).

Віра у воскресіння людей із мертвих дуже давня, сягає далеко в дохристиянські часи, але як і в давні часи, так і тепер є люди, які не вірують у можливість воскресіння із мертвих взагалі.

Коли ап. Павло перебував в Атинах і, вказуючи на напис на жертвенникові "Незнаному Богові", сказав: "Ось Того, Кого навмання ви шукаєте, Того я проповідую вам", то греки, залюблені в філософію, в пізнання незнаного,

готові були з зацікавленням слухати ап. Павла. Але коли вони почули з уст його "про воскресіння мертвих, то одні насміхатися стали, а інші казали: "Про це будемо слухати тебе іншим разом" (Дії Св. Ап. 17:32).

Це тому, що в ті часи про існування Бога чи богів майже ніхто не сумнівався, тільки греки, як і інші народи, не були певні, який той Бог чи боги, яке відношення Бога до людей, і не знали, який вплив має Бог на життя людей і взагалі на існування світу. А через те, що греки в більшості уявляли своїх богів, як дуже подібних до себе, а люди не могли чинити воскресіння з мертвих, вони не бачили, щоб їхні уявні боги воскрешали кого із мертвих, то ім здавалося, що воскресіння людей із мертвих є неможливим.

Натомість у стародавній релігії Єгипту була віра у можливість воскресіння мертвих. Тільки єгиптяни вважали, що душа повернеться до тіла, воно воскресне до життя в якомусь часі, лише треба зберегти те тіло нетлінним. Це тому в єгиптян так було розвинено мистецтво бальзамування, муміфікації, що мумії, забальзамовані тіла тисячі років тому, збереглися неушкодженими до наших днів. Так, наприклад, в 1974 році в Торонті лікарі зробили розтин єгипетської мумії, трупа людини, молодого хлопця, який помер 3200 років тому, могли визначити по збереженому тілі його групу крові, яким харчом він харчувався, якими хворобами він хворів і від чого він помер.

В загалі ж віра в безсмертність душі була переважаюча в стародавніх релігіях, тільки не було ясного й правдивого розуміння, де дівається, куди прямує та душа після смерти людини. В релігіях Індії, в брамізмі й будизмі поширенна віра, що душа людська переселюється в різні істоти й тому нічого живого не можна вбивати.

У самій юдейській релігії, хоч і панувала одностайна віра в єдиного Бога, але про воскресіння людей із мертвих не було однозгідності. Одні, фарисеї, мали таку віру, а репрезентанти іншої релігійної течії, саддукеї, не мали віри у воскресіння із мертвих. Хоч основними противниками Ісуса Христа були фарисеї, але й саддукеї ставили Йому лицемірні питання. В Євангелії від Матвія написано:

"Того дня приступили до Нього саддукії, що твердять ніби нема воскресіння..." (Матв. 22:23).

Віра у воскресіння завжди покривалася сумнівами і мала за підставу, як і тепер кажуть невіруючі, аргумент — то "неприродно". Якщо визначення "неприродно" розуміти як незвичайне, неможливе для повсякчасного спостереження, неможливе для вчинення людьми, то таке трактування можна прийняти. Але в нашій вірі ми приймаємо Христове ствердження: **"для Бога можливе все"** (Марка 10:27). А в Євангелії від Матвія (19:27) Господь засвідчив: **"Неможливе це людям, — та можливе все Богові!"**.

Людям неможливо вчинити воскресіння померлим, але для Бога це можливо.

У всіх доктринах нашої віри ми висловлюємо віру не в повсякденні явища, не в те, в чому ми можемо бути пересвідчені людськими дослідами, експериментами. Нам не треба твердити у нашему віровизнанні, що кожна людина має тілесно народитися й померти, але нам треба висловлювати віру в необхідність **єдиного хрещення**, у якому під видимими діями стається невидиме духовне народження людини, неможливе для пізнання людськими засобами, але яке абсолютно необхідне для спасіння й життя у вічності для всіх людей. Сказав бо Господь:

"Коли хто не родиться з води й Духа, той не може вийти в Царство Боже" (Ів. 3:5).

Так само людина мусить мати віру у воскресіння, надію на своє воскресіння, бо тільки тоді вона може бути сповнена сили й благодаті Божої встоятися проти будь-яких спокус диявольських, бути стійкою в ісповіданні правди; тільки тоді вона може позбутися страху перед смертю тілесною, тільки тоді віруюча людина в Христа-Спасителя може бути переможцем проти грубої влади темряви й піднебесних духів злоби та ненависті. Залікуванням муками й смертю, як ми й знаємо з історії людського життя на землі, трималися всі тиrани, деспоти й богоборці. Церква Христова перших трьох віків і встоялася проти грубої сили могутньої Римської імперії, бо її вірні, християни-мученики, наслідуючи апостолів Христових, не боялися ні мук, ні страждань, ні тілесної смерті, бо вони вірили

у воскресіння Христове й своє, вони вірили за Христом, що хто втратить життя на землі ради визнання свого Спасителя й Його Євангелії, той збереже те життя у вічності (Марка 8:35).

Про інші підстави нашої віри у воскресіння будемо говорити в нашій наступній розмові на цю тему. Амінь.

ДОДАТКОВІ ПІДСТАВИ НАШОЇ ВІРИ У ВОСКРЕСІННЯ

Як уже згадувалося в нашій попередній розмові, предметом нашої віри може бути іменно неприродне, небуденне, в межах людських можливостей неможливе, але те, що є істинно, безумовною правдою.

Предметом нашої віри не можуть бути якісь мрії й побажання людські, але тільки засвідчені Богом істини, виявлені через пророків Божих, через Сина Божого Ісуса Христа, через Його апостолів.

Св. ап. Павло так окреслює нашу віру: "А віра — то підставка сподіваного, доказ небаченого. Во нею засвідчені старші були" (Послання до юдеїв, 11:1-2).

Люди ніколи не могли спостерігати творення світу, але тепер усі мислячі й чесні люди визнають, що світ таким, як він тепер є, був колись створений. Був час, коли світу цього не було, був хаос, газовидна речовина, як стверджено в Біблії й з тим згоджуються навіть безбожники.

Науковці можуть створювати різні й безконечні гіпотези як, в якій послідовності був створений світ, але, безумовно, ніхто ніколи, на підставі тих міркувань не може доказати, як справді все те сталося, — то поза засягом людських можливостей. Ми ж сприймаємо засвідчення Боже через "старших", через пророків, що світ був створений єдиним Богом, Словом Божим, як незаперечну істину. Ніхто й ніколи не в силі дати докази на заперечення тієї істини, а людських спекуляцій ми,

звичайно, не можемо приймати. Твердження безбожників, що світ сам себе створив, без будь-якого Творця-Бога, — це, звичайно явне безглуздя, рівноцінне тому, якби хто твердив, що будинок сам себе збудував, автомобіль сам себе створив і тому подібне.

Твердження безбожників, що Ісус Христос не воскрес, а так ніби здавалося усім Його учням-апостолам, жінкам-мироносицям і багатьом людям, — це, звичайно, також безглуздя. Заперечувати воскресіння Ісуса Христа, можливості воскресіння людей взагалі аргументом неприродності — також безглуздя. І ми проілюструємо тут докази безглуздості того твердження безбожників, і подамо підстави нашої нерушимої віри у воскресіння Христове й віри у воскресіння всіх людей.

Прихід Сина Божого на землю, предивне Його народження з утробы Пресвятої Діви Марії також було, в світлі чисто людських понять, неприродним, неможливим, але воно сталося, то істина. Ми в свій час подавали про те докладні докази.

Всі діла, божественні дії, чуда, які звершував Христос на землі перед очима багатьох людей, — були також ніби неприродні, неможливі для вчинення людьми. Але ті вчинені чуда, божественні дії оздоровлення прокажених, сліпих, біснуватих, спаралізованих, бачили багато сотень людей, — їх не можна заперечити. Їх не в силі були заперечити книжники, первосвященики й фарисеї в минулому, їх не могли заперечити безбожники й богооборці всіх відтінків протягом майже двох тисяч років, їх не можуть заперечити безбожники й тепер. То істина засвідчена діями Божими перед багатьма людьми.

Ще на початку своєї божественної місії Ісус Христос, коли чинив згадані дії оздоровлення, щоб показати силу Божу й дати докази, що Він справді Син Божий, а не тільки Людський, предвіщав, що люди ще більші чуда й діла Божі побачуть. Тоді ж Він сказав:

"Бо як мертвих Отець воскрешає й оживлює, так і Син, кого хоче оживлює" (Ів. 5:21).

Але учні Його, хоч чули ті дивні слова, але вони не могли ще вірити, що Христос буквально, справді вчинить воскресіння померлої людини. Такої дивної дії вони не

бачили, досвід людський взагалі воскресіння із мертвих не зінав.

Аж ось за деякий час пізніше, коли Христос з учнями наблизився до міста Нін, з міської брами виходила велика похоронна процесія — хоронили єдиного сина вдови. Безумовно, тяжке було її горе — втратила попередньо чоловіка, а тепер єдиного сина. Тяжко вона ридала. І от Христос промовив до вдови: "Не плач!" І Він підійшов, і доторкнувся до мар, носії ж зупинилися. Тоді Він сказав: "Юначе, кажу тобі встань!" І мертвий устав, і почав говорити. І його Він (Христос) віддав його матері! (Луки 7:12-15).

Так прилюдно, при великій масі народу Ісус Христос звершив воскресіння з мертвих. Те, що для людей було цілковито неможливо, Син Божий звершив. Та незаперечна подія є одною з підстав нашої віри у воскресіння людей із мертвих.

У перший свій прихід на землю Христос не прийшов, щоб припинити тілесну смерть, щоб чинити воскресіння всіх людей із мертвих, але Він мав, поза головною місією спасіння людей, утвердити серед нас віру, що для Бога все можливо, в тім числі — воскресіння померлих, і що таке воскресіння померлих може чинити і буде чинити в майбутньому Син Божий і Син Людський — Ісус Христос. Та істина Й є одною з основ нашої віри.

І з тією ж метою утверждення віри у воскресіння померлих Ісус Христос воскресив дочку Яіра (Марка 5:41-42).

Ісус Христос воскресив із мертвих Лазаря, який уже чотири дні був у гробі, тіло якого вже розкладалося. І знову ж: учинив Він те чудо воскресіння на очах великої маси народу — прочан, які прямували через Вифанію до Єрусалиму на свято Пасхи. Свідків воскресіння — було безліч. Заперечити явне воскресіння Лазаря не можна було жодним аргументом. Тому багато людей увірвало в Христа, як Сина Божого, і тому юдейські первосвященики й книжники остаточно вирішили забити, знищити Ісуса Христа (Ів. 11:46-48).

Коли Ісус Христос помер на хресті роз'ятій, то вельми врадувалися ті ж первосвященики й книжники, і

дуже засумували Його учні. Але радість перших була передчасною, як також передчасними були сум і журба учнів Христових. Вони чи забули, чи не вірили в слова Христові, що Він на третій день воскресне (Матв. 17:23). Але, очевидно, вони не сприйняли провіщення Христове на Тайній Вечері.

"Так сумуєте й ви ось тепер, та побачу вас знову, — і серце ваше радітиме, і ніхто радости вашої вам не відійде". (Ів. 16:22).

Та радість для апостолів настала на третій день після смерти Ісуса Христа. Коли Марія Магдалина й жінки мироносниці повідомили найближчих учнів Христових, що вони бачили воскреслого Ісуса Христа, то ті не повірили жінкам (Марка 16:13).

Аж коли Господь з'явився ім десятьом, то вони дійсно переконалися й увірували, що Христос Воскрес. Але ап. Фома, який не був присутній на тій зустрічі з Христом, не повірив і своїм найближчим приятелям і однодумцям, що Ісус Христос справді воскрес.

Лише коли в наступному явлінні своїм учням Ісус Христос, з ранами на руках і ногах став перед Фомою, то останній у зворушенні вигукнув: *"Господь і Бог мій!"* (Ів. 20:28).

І от ми, по досвіду, по пересвідченню жінок мироносниць, апостолів Христових, включаючи в глибокому пересвідченню ап. Фоми, по свідченню наших "старших", апостолів-євангелистів, увірували й ісповідуємо, що Ісус Христос дійсно воскрешав померших, перебуваючи тут на землі, віруємо, що Він воїстину воскрес і тому віруємо свідченню Христовому, що Він у друге Своє пришестя воскресить усіх людей і буде судити їх по ділах іхніх, звершених ними протягом життя на землі (Матв. 25:31-41).

Все заповідане Богом для минулих віків звершилося, все заповідане Ісусом Христом для первого пришестя звершилося, звершилося і воскресіння людей, і воскресіння Його Самого. *То як ми можемо не вірити словам Господнім про Його другий прихід, у який звершиться загальне воскресіння померлих?*

От чому ми, пересвідчені численними доказами, свідченням від Бога, віруємо й декларуємо в нашому Символі Віри:

"Чекаю воскресіння мертвих". Амінь.

ЧЕКАЮ "ЖИТТЯ МАЙБУТНЬОГО ВІКУ"

(12-й чл. С. Віри, 1-ша проп.)

а) ДОЛЯ НЕРОЗКАЯНИХ ГРІШНИКІВ

Одним, передостаннім, реченням у нашому Символі Віри ми висловлюємо нашу віру у воскресіння всіх померших і одночасно віру в життя майбутнього віку, — віку, який наступить по загальному воскресінню всіх людей.

У двох наших попередніх розмовах ми вже обговорювали, вияснювали й ілюстрували підстави нашої віри у воскресіння, тому тут буде мова про нашу віру в життя майбутнього віку.

З попередніх наших розмов ми вже прийшли до усталення, що життя "цього віку" — життя людського роду на нашій планеті Землі має закінчитися з другим приходом Ісуса Христа.

"Коли ж прийде Син Людський у славі Своїй, і всі ангели з Ним" і "Він засяде на престолі слави Своєї" (Мтв. 25:31), коли Він воскресить усіх померших, тоді в наслідок Його суду одні "підуть на вічну муку, а праведники — на вічне життя" (Матв. 25:46).

Через те, що темою нашої розмови є *пізнання про те "вічне життя"*, то в основному ми й будемо про нього говорити, однаке, як кажуть, "слова з пісні не викинеш", і хочемо ми чи ні, але мусимо пізнати й про долю тих, які "підуть на вічну муку". І ліпше, на наш погляд, обговорити спершу про те неприємне й тяжке, а ніж ним закінчити розмову.

Про пекло — місце кари, муки нерозкаянних грішників, люди, як правило, не хочуть слухати, неприємно

про те говорити й згадувати, але нам, християнам, не годиться, як тому страусу, ховати голову в пісок, бо ми повинні пізнати повну правду Божу, бо тільки та правда визволить нас, зробить нас вільними (Ів. 8:32). Бо пізнявши волю Божу про пекло, пізнявши небезпеку, ми матимемо більшу нагоду уникнути тяжкої долі й сподобитися на вічне життя в Богові.

Пекло, ад, "геєна огненна", шеол (старогебрейське слово) — це найперше потойбічне життя без Бога, без опіки Божої, без захисту проти піднебесних духів злоби й ненависті, тому пекло й страшне.

Люди, які відцуралися Бога-Творця в цьому земному житті, самі вибрали собі тяжку долю в потойбічному світі: вони не захотіли, щоб Бог був іхнім Отцем, опікуном, вони відкинули заклики Сина Його — Ісуса Христа, відкинули Його запропоновану любов, Його Заповіді, настанови на дорогу вічного життя й спасіння в Богові. Тому ніхто не має підстав винувати Бога, що Він хоче карати людей, створив місце мук для них, бо відчуження людей від Бога створює пекло, і це правдиво в прямому, і в переносному розумінні — щодо життя на землі.

Про шеол, пекло чи ад, геєну огненну згадується і в Старому, і в Новому Заповіті десятки разів. Той пекельний стан існує для душ померлих нерозкаяніх грішників і тепер, але за тих людей ми можемо молитися й ще полегшити іхню долю. Після загального ж воскресіння, після другого приходу Христового, буде остаточний присуд. Господь Ісус Христос сказав:

"*Тих, хто чинить беззаконня, іх повкидають до печі огненної, — буде там плач і скрегіт зубів*" (Мат. 13:41-42).

Св. ап. Павло подібно ж передає волю Божу: "*Та через жорстокість свою й нерозкаяність серця збираєш собі гнів на день гніву та об'явлення справедливости суда Бога, що кожному віддасть за його вчинками*" (Рим. 2:6).

Все те сказане на підставі визначення Христового: "*Бо прийде Син Людський у славі Свого Отця з ангелами Своїми, і тоді "віддасть кожному згідно з ділами його"*" (Матв. 16:27).

Наведемо тут ще свідчення ап. євангелиста Івана Богослова, який духовним зором бачив майбутність і передав також волю Божу:

"А лякливим, і невірним, і огидним ("мерзким" — у перекладі митр. Іларіона), і душогубам, і розпусникам, і чарівникам, і ідолянам, і всім неправдомовцям, — Іхня частина (додя — Т.С.) в озері, що горить огнем та сіркою", а це — друга смерть. (Об. 21:8).

Отже, як і згадували ми попередньо, після остаточного присуду під час другого приходу Господнього, для присуджених до пекла, — це буде фактично для них загибель, смерть, бо "ци підуть на вічну МУКУ", — як сказав Христос (Матв. 25:46).

Ми могли б закінчити тими наведеннями з Святого Письма нашу неприємну розмову про "пекельні справи", але з двох причин треба подати додаткові вияснення.

Перше: Ми не хотіли б, щоб наші вірні, і взагалі люди, які будуть слухати нашу розповідь (чи пізніше читати) сприймали дослівно образні вислови євангельські, чи взагалі біблійні. Огонь невгласимий, сірка, піч огненна, геєна огненна, черв'як, що не вмирає (Марка 9:17-48) — тими, приступними для людського сприйняття, словами висловлюється пекучу муку совісти, що не даватиме душам (людям) спокою, пектиме, докорятиме за їхні ганебні злі вчинки в земному житті, стан терпіння у відчуженні від Бога, від Його опіки й любові й єднання з близкіми, стан самітності й безпорадності перед силами злоби й ненависті.

Всім людям ясно, що піч огненна, перебування в якій може спричиняти великі муки для людини, і Господь вживає той образний вислів. Христос називає ще пекло декілька раз (от хочби в Мат. 18:9 і Марка 9:47) "геєною огненною", бо в Єрусалимі, та і взагалі в Палестині знали, що "геєна огненна" — це жахливе місце, долина поблизу Єрусалиму, де звалювали всякі нечистоти, відпадки і, — щоб уникнути розповсюдження зарази, — в тій долині підтримували увесь час вогонь. У ній же страчували злочинців. Отже для всіх було ясно, що "геєна огненна" символізує собою жах, муки й смерть.

Але безумовно, Бог може творити вогонь, що горить справді, але, хоч і пече та не спалює того предмету, що горить. Так засвідчено в Святому Письмі, що Мойсеєві з'явився Ангел Господній у полум'ї з-посеред тернового куща. І побачив, що та тернина горить огнем, але не згорає кущ" (Вихід 3:2).

Св. Іван Дамаскин зауважує: "грішники будуть віддані огню вічному, не такому звичайному вогню, як у нас, але такому, який відомий одному Богові" (Точное изложение православной веры", кн. 4. Догматическое Богословие, Прот. Мих. Помазанский, стор. 114).

Подані вгорі вияснення, звичайно, не можуть бути досконалими, але вони допоможуть нам підійти до пізнання однієї з істин, яку ісповідує Христова Церква й яку кожен із нас має визнавати.

Друге наше доповнення необхідно зробити з огляду на те, що існують різні людські теорії, які хочуть чисто людськими міркуваннями нібито "поліпшити", згуманізувати євангельське визначення про долю нерозкаяних грішників. І такі теорії не тільки творіння наших днів — вони з'явилися ще в перших віках життя й розвитку Церкви Христової. Ініціатори їх і послідовники — не обов'язково злі люди, зі злими намірами.

Так один з найбільших видатних богословів Христової Церкви третього століття по Різдві Христовім Ориген (185-254), який дуже прислужився Церкві організацією, навчанням у перших богословських школах, в дослідженю Святого Письма, в поборенні перших єресей, в захисті Віри Христової від нападів юдейства, поганства, від переслідування Римською адміністрацією, — розвинув теорію, що покарані, засуджені грішники, в Другий Прихід Ісуса Христа, не будуть вічно мучитись, вони не загинуть, бо Боже милосердя таке велике, що їх кінець-кінцем також буде помилувано.

Послідовники Оригена в наступних трьох століттях широко розповсюдили ту теорію, доповнюючи її, але на 5-му Вселенському Соборі Христова Церква відкинула ту теорію й осудила її, бо те вчення основувалося не на євангельській науці Христовій, не на Апостольському переданні, а на людських міркуваннях, допустах.

Оригеністи висловлювали декілька логічних міркувань:

а) Бог Благий (добрій), люблячий і милосердний Отець і Він не може допустити, щоб грішники вічно карались, а тому в якомусь часі простить їх і поверне до стану первинної невинності.

б) Вічні муки не можуть бути, бо люди звершили злі вчинки, гріхи в обмеженому часі земного життя, — то була б неспівмірна кара, то було б несправедливо.

Звичайно, не нам, людям, міряти справедливість і милосердя Боже. Знаємо, що Бог не хоче смерті жодного грішника. Ще в Старому Заповіті Господь Бог сказав: "не прагну смерті несправедливого, а тільки щоб вернутися з дороги Його, і буде він жити" (Есекіїла 33:11).

І Господь Ісус Христос підтверджує: "Милости хочу, а не жертви". *Бо Я не прийшов кликати праведних, але грішників до покаяння*" (Мат. 9:13). Бог, Христос хоче, щоб усі люди спаслися; Він, як Пастир Добрій, хоче, щоб "ніхто з них не загинув, крім призначеної на загибель, щоб збулося Писання" (Ів. 17:12).

Однаке, християни не повинні скеровувати свої думки, надії на одну милість Божу, а не забувати також, що Бог, Христос є найсправедливіший Суддя, що тільки Бог може звершити найбільше правосуддя й що "заплата за гріх — смерть" (Рим. 6:23).

У випадку грішників на землі ту кару не скасовано, але її з любові до людей прийняв Ісус Христос, і справедливість Божа була сповнена. Отже людям, щоб уникнути тієї справедливої кары за гріхи, треба увірувати в Нього як Спасителя й Сина Божого, який взяв гріхи світу. Коли ж люди свідомо не хочуть прийняти тієї віри, коли вони заперечують Христа, коли вони виявляють себе як богооборців, коли виповнюють страшні злочини на землі й вмирають нерозкаяними грішниками, то як можна сподіватися на милість Божу для них? Де була б тоді справедливість Божа?

Адже ж Бог дарує людям свободу вибору — йти дорогою життя чи загибелі, остаточної смерті, і якщо люди свідомо прямують дорогою загибелі, відкидають дорогу життя вічного й спасіння, то вони свідомо прямують в "геєнну огненну", у місце приготовлене "дияволові та Його посланцям" (Матв. 25:41). Амінь.

"ЖИТТЯ МАЙБУТНЬОГО ВІКУ" — ДЛЯ ПРАВЕДНИХ

(12-й чл. С. Віри, 2-га проп.)

Господь Ісус Христос заповів, що в другий Свій прихід, коли Він творитиме останній суд на землі, скаже до тих, що праворуч, яких визнає за праведних:

"Прийдіть, благословені Мого Отця, посядьте Царство, уготоване вам від закладення світу" (Мат. 25:34). І "підуть... праведники — на життя вічне" (Там же, 46).

Устійнимо, що у Другий Прихід Господь воскресить усіх померлих людей, які жили на землі, надасть їм тіла, а тіла тих, що в час приходу Господнього житимуть, — перемінить, одухотворить. Ап. Павло свідчить, що "це ми кажемо словом Господнім", отже від Бога, що "Сам бо Господь із наказом, при голосі Архангла та при Божій сурмі зійде з неба, і *перше воскреснуть умерлі в Христі*, потім ми, що живемо й зостались, будемо схоплені разом із ними на хмарах на зустріч Господню на повітрі, і так завсіди будемо з Господом" (І Сол. 4:15-17).

Циніки й безбожники, всякого роду скептики часом аргументують:

— На землі жили безчисленні мільярди людей, де ж ті всі воскреслі можуть поміститися?

Бог-Творець давно про те подбав і передбачив. Богові, Який створив вселенну, в тім числі й нашу планету Землю, відомі її розміри. Господь Ісус Христос свідчить:

"Багато осель у домі Мого Отця" (Ів. 14:2).

Нам також дано знати від Бога, що теперішня земля (місце нашого осідку), так само, як і небо, — у сучасному виді, — будуть існувати тільки до другого приходу Господнього. У 2-му Посланні ап. Петра засвідчено:

"А теперішні небо й земля заховані тим самим словом, і зберігаються для огню на день суду й загибелі безбожних людей" (2 П. 3:7). І буде "нове небо" і "нова земля" (Об. 21:1).

Отже, усі воскреслі будуть, дією Божою розміщені в переображеному Божому світі. А в "домі Отця" — осель

багато" (Ів. 14:2). У свій час ми вже згадували в наших розмовах про віру, що навіть теперішні науковці — астрономи, знавці космосу переконані, що в космічних просторах можуть бути безчисленні мільйони небесних тіл, планет, які, як і наша Земля, придатні для життя.

Але, вірючі християни, ми повинні бути свідомими, що в майбутньому віці, хоч надано буде всім нам тіла, але ті тіла матимуть інші потреби, людські душі матимуть інші властивості, інші бажання, буде зовсім інше життя, бо тіла людські будуть одухотворені, як тіло Ісуса Христа по воскресінні.

Хоч Ісус Христос по воскресінню тілесно, назовні, виглядав, як і попередньо, хоч збереглися навіть рани від розп'яття на хресті й учні Його могли пізнати, бачити Його, але Христос із своїм тілом уже не знав матеріальних перешкод, міг входити, коли були замкнені двері до кімнати (Ів. 20:19). То не був дух, бо Сам же Господь говорив до учнів своїх: "Доторкнітесь до Мене й дізнаєтесь, — бо дух не має тіла й костей, а Я, бачите, маю" (Лк. 24:39).

Отже, то було таке одухотворене тіло, що ми своїми смислами, розумом не можемо пізнати, бо то вже було тіло не земне, а Божої слави, небесне.

Св. ап. Павло також мав перед собою людей, які хотіли зрозуміти тілесне воскресіння, і він так писав до допитливих греків у Коринті:

"Але дехто скаже: "Як мертві воскреснуть? І в якім стані вони прийдуть?"

Нерозумний, — що ти сіеш, те не оживе, як не вмре. Не кожне тіло однакове... є небесні тіла й тіла земні, але ж інша слава небесним, а інша слава земним... (Тобто, — інші властивості мають тіла земні, а інші — тіла небесні, — Т.С.).

Так само й воскресіння мертвих: сіється в тління, — в нетлінні встає, сіється в неславу, — у славі встає, сіється в немочі, — у силі встає, сіється тіло звичайне, — встає тіло духовне. є тіло звичайне, є й тіло духовне" (І Кор. 15:35-44).

Тому ми й повинні розуміти, сприймати, що по загальному воскресінню люди отримають тіла духовні, не-

бесні, для життя в оселях небесних. Так само, як люди отримали земні тіла для життя в оселях земних.

І тому, по слову Христовому ми повинні розуміти, що наші бажання, відчуття й потреби будуть інші в небесних тілах, як вони є в земних тілах. Через те Христос і сказав:

"Бо як із мертвих воскреснуть, то не будуть женитись, ані заміж виходити, але будуть немов ангели ті на небі" (Марка 12:25).

Отже люди в одухотворених тілах, маючи інші прагнення, відчуття, знаходитимуть радість існування, насолоду життя в інших виявах, сферах, яке має інші стимули життя й по іншому відчуває життя ангельський світ, перебуваючи в повсякчасному єднанні з Богом-Творцем, не маючи наших тілесно-земних пристрастей. За визначенням Св. Отців Церкви, люди будуть іменно "блаженними", "чисті серцем, бо вони бачитимуть Бога" (Мат. 5:8).

Наша Христова віра у життя майбутнього віку, як і віра про перебування в небесних оселях праведників тепер, не основана на простому відображеню людських мрій і сподівань, на легендах і казках. Ми не мріємо про якісь молочні ріки й медові береги, на людські земні уподобання, як це робили стародавні греки, чи давні єгиптяни й інші народи в паганстві, чи як мріють і нині магометани, уявляючи рай з гаремами, сексуальністю й іншими умовами для задоволення тілесно-земних пристрастей.

Ми кажемо, що ми не знаємо якихось детальних, реальних умов і обставин в раю, в оселях Божих по загальному воскресінню, але те, в що ми віруємо — те дано нам знати від Самого Бога, від Господа нашого Ісуса Христа. І Господь засвідчив нам, що

"кожен, хто вірує в Нього, має життя вічне" (Ів. 3:15).

І та істинна віра передана нам і в Таїнстві Євхаристії, Св. Причастя:

"Хто тіло Мое споживає та кров Мою п'є, той має вічне життя, — того воскрешу Я в останній день" (Ів. 6:54).

Отже наша віра істинна тому, що вона основана на незаперечному свідченю від Бога. І як Господь Ісус Христос засвідчив:

"Тоді праведники, немов сонце, засяють у Царстві свого Отця" (Мат. 13:43). Малювати ж, описувати життя в оселях Божих земними образами й поняттями, — як це роблять нехристиянські релігії, — це значить свідчити про фальшивість, неправдивість їхньої віри.

Пророк Ісаїя й ап. Павло свідчать:

"Чого око не бачило й вухо не чуло, і що на серце людині не впало, те Бог приготував був тим, що люблять Його" (Ісаї 64:4; I Кор. 2:9).

Тобто: те, що людина не може бачити й не може чути на землі, те, про що людина не може навіть уявити в мріях своїх, — те Бог приготував в оселях Своїх для тих, що виявили вірність Йому в земному житті.

І той ап. Павло, який був Духом Божим піднесений до неба, до раю, "чув він слова невимовні, що не можна їх висловити" (2 Кор. 2:4). Отже земними словами й поняттями не можна передати стан, зміст життя в небі, бо то абсолютно інший світ; так само, як не можливо для риб й водяних істот передати чи пізнати життя птахів, що здіймаються в небесну височину.

Одно нам може бути ясно, що для праведних, по загальному воскресінню, Господь дарує вічне життя, в якому вже "не буде смерті. Ані смутку, ані крику, ані болю вже не буде...", — так свідчить ап. євангелист Іван Богослов (Об. 21:4).

І для нас, що віруємо і довіряємо нашому Богові-Отцеві, як люблячому Батькові, — досить того, щоб в душі наші вселилась радість і спокій. Людям дано знання, віру про істину, що по Другому Пришестю Господньому, по загальному воскресінню мертвих, Господь буде "судити мертвих, як написано в КНИГАХ, ЗА ВЧИНКАМИ ЇХНІМИ" (Об. 20:12), буде для вічного життя "нове небо й нова земля" (Об. 21:1). Тому людям, що ісповідують істинного Бога, що вірують в єдиного Господа Ісуса Хруста й намагаються жити згідно з Його заповітами, немає чого боятися, бо в них міцна надія, що й вони сподобляться "життя майбутнього віку". То є

одна з основних правд нашої Христової Віри, яку ми визнаємо повсякчасно й декларуємо в останньому членові Символа Віри. Амінь.

"А МІНЬ"

Як і в кінці кожної молитви, в кінці нашого Символа Віри стоїть слово "Амінь". Перекладачі того гебрейського слова вважають, що "Амінь" означає — істинно так. Це щось ніби словесний підпис і печатка від попереднього виголошення. Те слово й я ставив по закінченні кожної проповіді, і тим стверджував, що все висловлене мною, є іменно правдиве (звичайно, це — як говорить мені мое сумління, в можливостях моих до пізнання істини).

Тепер же, підійшовши до того "Амінь" в кінці Символа Віри, я радісно зітхнув і сказав: "Слава Тобі, Господи!"

Дякую Богові Милосердному, що він сподобив мене, грішного, доконати мою довголітню мрію — написати, висловити нашу правдиву Віру Христову та її основні істини в проповіді.

Як усім відомо, Символ Віри у нас давно став молитвою, його співаємо за кожною Літургією перед звершенням Таїнства Євхаристії. На молитву "Віру", як і на всі інші богослужбові молитви, створено багато музичних композицій.

Співи створюють красу, величність і зм'ягчують, злагіднюють наші душі, але мене вже давно непокоїть думка, що тими мелодійними співами Символа Віри ми одночасно губимо, втрачаємо головне — зміст, значення слів та висловлених істин.

Звертається увагу на тональність, мистецтво, але мало тоді звертаємо увагу, не вникаємо в суть — що це ж ми спільним виголошенням цілою Церквою, всіма віруючими, основних правд Христової Віри якраз і творимо собою підставу для звершення Євхаристії, для творення одного духовного тіла Христового.

Перед тим є виголошення священнослужителя:

"Возлюбімо один одного, щоб однодушно визнавати!", а ми ніби не дбаємо про однодушне визнання, однодушне виголошення нашої віри цілою Церквою.

Виголошує, співаючи, тільки дяк або хор — співці, якими керує диригент. Часом деяким співакам, якщо композиція того вимагає, диригент наказує і замовкувати...

У нашій УПЦеркві в Канаді вже декілька років тому Собор Єпископів постановив, щоб Символ Віри, Молитву Господню співали всі присутні на Богослуженні, ціла Церква.

Але в практиці здійснення цієї доброї постанови тяжко запровадити. Найперше ми чуємо аргументи диригентів, дяків чи взагалі співаків:

"Є люди без слуху й вони своїм співом тільки перешкоджають співакам, створюють не спів, а якусь какофонію".

Вірно це? — з погляду мистецтва — це правда, бо не всі люди мають музичний слух, не всі мають співучий голос, не всі можуть кооперувати в гуртовому співі.

Який же вихід з цього тупика?

На мій погляд, єдиним виходом може бути не спів цілою Церквою, а рецитація. Символ Віри треба проказувати, а не співати. Чув, що в деяких грецьких церквах та давно роблять, як також по церквах інших народностей.

Але для нас важливим є не те, що інші роблять, а що ми — наша Українська Православна Церква має насущну потребу ввести проказування Символа Віри під час Богослужіння. Тоді всі вірні краще вникатимуть у зміст, ліпше запам'ятовуватимуть самий текст і, як уже згадано попередньо — те одночасне проказування основних істин віри всіма вірними **наснажуватиме** їх відчуттям приналежності до однієї духовної спільноти.

А як ми далі залишимо так, як є, "бо до того звикли", то в нас у церкві під час Богослужіння будуть і виконавці і слухачі. А чи так воно має бути в Православ'ї? — нехай скаже нам наша совість.

Також, на мій погляд, проказування й запам'ятовування Символа Віри може зрушити свідомість вірних до

необхідності вивчати значення, глибину істин нашої віри, які ми часом механічно проказуємо.

У багатьох наших храмах, церковних громадах, особливо в фармерських околицях, рідко відбуваються Богослуження. Виросло вже декілька поколінь членів Церкви, які хоч поверхово засвоїли обрядовість нашої Церкви під час Богослужень (і то в більшості — тільки Літургії), але не мали нагоди пізнати істину своєї віри. Вони в більшості не винні, такі умови створилися через розселення людей нашої віри на широких просторах поміж іншовірними.

Але нам цілою спільнотою Церкви, не тільки душпастырям, треба знайти засоби, методи, щоб наші вірні могли пізнати свою віру, щоб вони знали про істини, які вони ісповідують, розуміли основи, підстави, на яких ті істини сформульовані, щоб вони розуміли й знали, якими великим духовними скарбами вони володіють.

Щоб вони мали, по слову апостола Павла, "щит віри", щоб могли "погасити всі огненні стріли лукавого" (Еф. 6:16), щоб могли захиститися тим щитом віри від полювання на їхні душі "фальшивих пророків", учителів, що приходять... в одежі овечій, а всередині — хижі вовки" (Матв. 7:15).

Той же ап. Павло закликає не тільки пастирів, а всіх вірних, що хочуть ісповідувати правду:

"Візьміть і шолома спасіння, і меча духовного, який є Боже Слово" (Еф. 6:17).

Наша систематична проповідь на теми Символа Віри на нашій релігійній радіопрограмі, як також заплянований друк написаних і виголослених проповідей на основні істини нашої віри і мають свою метою, хоч у малій мірі, спричинитися до того духовного озброєння Божим Словом вірних нашої Церкви, як також подати до відома правди нашої віри людям, що знаходяться позалоном нашої Української Православної Церкви.

Важатиму за вияв Божої ласки, якщо ці мої проповіді дійдуть до сердець вірних, спричинятися до освідомлення їх у нашій Святій Православній Вірі й вони стануть воїнами Христа Господа проти лукавого, проти "слуг піднебесних злоби й ненависті" (Еф. 6:12).

Я свідомий, що не всі подані проповіді-розвови на однаковому рівні, що ім далеко до досконалості, що в них, можливо, є й недоречності, помилки.

Сподіваюся, що знайдуться уважні слухачі (читачі), які подадуть мені свої зауваження і поради, щоб в наступному часі, якщо Бог сподобить жити, віправити ті недоладності!

Переді мною ще велика праця, бо ж є досить правд нашої віри, які містяться поза сферою офіційного Символу Віри. Доказом того є незаперечний факт, що хоч текст Символу Віри в усіх християнських Церквах і церковних відгалуженнях майже одинаковий, тотожний, однак існують великі різниці в ісповіданні Віри Христової.

Я свідомий своїх немочей і недостатків, а люди збоку можуть бачити в мені й у моїх парацях ще більше хиб, але писав я свої проповіді з прағненням і молитвою, щоб Господь наснажив мене Своєю благодатною силою й умудрив висловити Його правду так, щоб вона пройняла серця й почуття людські, щоб вони відчули любов Божу до них, турботи про них люблячого Бога-Отця, щоб вони зрозуміли жертвенну любов Єдинородного Сина Божого до всіх людей, щоб люди здобули не тільки знання про свою віру "праву й чисту" (молитва кн. Володимира Вел. при хрещенні киян), але щоб люди сповнилися горінням і любов'ю до Бога, до Христа, до біжніх своїх, щоб ми всі виявляли й приносили плоди віри в своєму житті.

Бо, зрештою, і Господь Ісус Христос оцінюватиме нас на суді Своїм не по знаннях віри, а по плодах віри (див. Матвія 25:31-46).

"Бо не слухачі Закону справедливі перед Богом, але виконавці Закону віправдані будуть" (Рим. 2:13). Амінь.

ПРО АВТОРА ЦІЄЇ ЗБІРКИ

Бл. пам. о. протоієрея Тараса Славченка

Тарас Славченко народився 8 березня 1918 року в Нікополі на Дніпропетровщині, в Україні. Там він пройшов початкову семирічну школу, яку закінчив 1931 року. Після того він вчився в Педагогічному технікумі і закінчив його 1934 року. Цього ж року Тарас Славченко вступив на мовно-літературний факультет Наукового Педагогічного Інституту, після успішного закінчення якого став на службу учителя в середній школі. Він продовжував учительську працю під час Другої світової війни. В час війни Т. Славченко був вивезений на примусові роботи в Німеччину, де працював до капітуляції 1945 року. Того ж року він переселився до Мюнхену, де працював секретарем Архиєпископа Михаїла й студіював богословіє в Богословській Академії УАПЦ. 1948 року він виїхав у Канаду.

Приїхавши в Канаду, Тарас Славченко один рік працював у Монреалі, а 1949 року переселився до Торонта і того ж року одружився з Оленою Войтенко. 1956 року, з благословення Митрополита Іларіона, Архиєпископ Михаїл рукоіположив Тараса Славченка в сан диякона і в сан священика. В сім'ї о. Тараса було три сини: Юрій, Павло і Петро.

В складі Української Православної Церкви в Канаді о. Тарас Славченко працював як душпастир, а згодом — управитель місійних радіо-програм. Даній збірка — це частина його місійних бесід-викладів.

Серед духовенства Української Православної Церкви в Канаді о. Тарас був одним з активніших священиків і за свою працю був нагороджений протоієрейством і епігонатом. Він упокоївся в Бозі 18 лютого 1985 року, будучи настоятелем православної громади в Ст. Кетерінс, Онтаріо. Його тлінні останки поховані на цвинтарі оселі "Кнів" в районі Торонта.

* * *

Збірка бесід і місійних викладів прот. Т. Славченка, "Вірю...", — це не абиякий вклад у скарбницю нашої духовної літератури. Вона витримала перегляд бл.п. о. д-ра Сергія Геруса й о. Професора Олега Кравченка й ухвалена до друку. Щоб не нарушити відображення в ній особливої особистості автора, — редакція збірки була обмежена лише до очевидних технічних елементів, сама ж ортографія, стиль та лексикон автора — оскільки можна було — залишаються згідними з оригіналом.

Видавнича Спілка "Екклезія".

